

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
УПРАВА ЗА ФИНАНСИСКО РАЗУЗНАВАЊЕ

ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДЕНА ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ И
ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Април, 2020 година

КРАТЕНКИ

НРА- Национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам

ФАТФ- Оперативната Група за определување на дејствија за спречување перење пари и финансирање на тероризам

ЕУ- Европска Унија

ООН- Организација на Обединети Нации

РСМ- Република Северна Македонија

КЗ- Кривичен Закон

ЗСППФТ- Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

Монеуал Комитет- Комитет на експерти за евалуација на системите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам при Советот на Европа

УФР- Управа за финансиско разузнавање

НБРМ- Народна банка на Република Северна Македонија

КХВ- Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија

ЦДХВ- Централниот депозитар за хартии од вредност

Берза- Македонска берза

УЈП- Управа за јавни приходи

АСО- Агенција за супервизија на осигурување

МАПАС- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

МФ- Министерството за финансии

МВР- Министерството за внатрешни работи

ФИУ- Единица за финансиско разузнавање

ДНФБП- Нефинансиски дејности и професии

СТР- Извештај за сомнителна трансакција

ОЈОКК - Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција

СЈО - Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите

МВР - Министерство за внатрешни работи

ЦУ - Царинска управа

УФП - Управа за финансиска полиција

ЦР - Централен регистар

ДБКИ - Дирекција за безбедност на класифицирани информации

ЗКП - Закон за кривичната постапка

ВОВЕД

РСМ го постави и го гради системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно меѓународните стандарди, најдобрите меѓународни практики и адекватно на утврдениот ризик.

Дополнително, Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам ја дефинира обврската за спроведување НРА заради идентификување, проценување, разбирање и намалување на ризикот поврзан со перење пари и финансирање на тероризам, како и обврската за нејзино ажурирање најмалку на секои четири години. Овие обврски ја наметнуваат потребата за подготвување на Извештај за НРА, кој се користи за подобрување на националната регулатива, идентификување на недостатоците на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, идентификување на сектори или активности со помал или поголем ризик, дефинирање на приоритети и алокација на ресурси, како и помош на субјектите при спроведување на нивната интерна проценка на ризик. Советодавното тело е надлежено за координирање на активностите за спроведување на НРА и изготвување извештај.

Исполнувајќи ги меѓународните стандарди, институциите вклучени во системот за спречување перење пари и финансирање на тероризам спроведоа НРА и подготвија Извештај за спроведената НРА во август, 2016 година. Овој извештај утврди дека следните кривични дела претставуваат висок ризик за перење пари: злоупотреба на службена положба и овластување, даночно затајување, неовластена трговија со дрога и криумчарење мигранти. Од аспект на ранливоста на националниот систем следните области беа идентификувани како ранливи на ризиците од перење пари: неформалната економија, меѓународната соработка на кривични предмети, меѓународната соработка за заплена на имот и транспарентност на правни субјекти, додека во однос на ранливоста на секторите: банкарскиот сектор и сметководителите беа утврдени за најранливи на ризиците при анализата на финансискиот сектор и секторот на нефинансиски дејности и професии. Согласно заклучоците и наодите од Извештајот за НРА, Владата на РМ во септември 2017 година усвои Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам. Како среднорочен стратешки документ, Стратегијата за периодот од 2017 година до 2020 година ја дефинира основната стратешка цел, ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите во Акциониот план кои треба да го унапредат системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во РМ преку реализација на 13 посебни цели. Имплементацијата на Стратегијата и активностите во Акциониот план Ја следи Советодавното тело.

Во континуитет на активностите за реализација на Стратегијата, а заради исполнување на законските обврски, како и за ажурирање на ризиците од перење пари и финансирање тероризам, во РМ отпочна ажурирањето на НРА во ноември, 2018 година кое се однесува на периодот 01.01.2016-31.12.2018 година.

НРА е комплекс од активности, кои ги спроведуваат институциите вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, координирани од страна на Советодавното тело. Во реализацијата на НРА беа вклучени околу 100 претставници на надлежните државни органи и субјектите сите вклучени во системот за спречување на

перење пари и финансирање на тероризам, односно во подготвувањето на НРА покрај државниот сектор, (повторно) беше вклучен и приватниот сектор. Работата на сите учесници беше организирана во 8 различни групи:

- работна група која ги утврдуваше заканите од перење пари,
- работна група која ја утврдуваше ранливоста на системот за спречување на перење пари,
- пет работни групи кои ги утврдуваат секторските ризици (банкарскиот сектор, секторот за хартии од вредност, осигурителниот сектор, секторот на другите финансиски институции и секторот на нефинансиските дејности и професии) и
- работна група која ги утврдуваше заканите од финансирање на тероризам.

Исто како во процесот на НРА во 2014-2016, така и при ажурирањето на НРА се користи методологијата на Светска банка. Следејќи ја методологијата при процесот на НРА беа обезбедени податоци од различни извори (официјални статистики на надлежните институции, спроведени анкети и др академски истражувања и анализи на граѓанскиот сектор,) и анализирани од страна на осумте работни групи кои поради својата хетерогеност обезбедена е широка меѓуресурска консултација и мултидисциплинарен пристап при идентификација на потенцијалниот ризик и ризични фактори, преку утврдените закани и ранливост.

Како резултат на спроведените активности во рамки на НРА, овој извештај претставува основа за подготвување на Национална стратегија за превенција од перење пари и финансирање на тероризам и унапредување на политиките и правната рамка, релокација на ресурсите, соодветно развивање на системот за контрола и супервизија и имплементација на мерките од страна на задолжените субјекти врз основа на примена на принципот „врз основа на ризикот“.

КРАТОК ПРЕГЛЕД

Како сеопфатна активност која се спроведува по методологијата на Светска банка, НРА го идентификува и проценува ризикот од перење пари и финансирање на тероризам заради негово соодветно решавање, односно управување и намалување.

При спроведувањето на НРА земени се предвид географските, политичките и економските фактори битни за РСМ. Имено, РСМ се наоѓа во Југоисточна Европа, во центарот на Балканскиот Полуостров и зафаќа површина од 25.713 км². Административно, територијата на РСМ е поделена на 80 општини, од кои 10 го сочинуваат Градот Скопје, како посебна единица на локална самоуправа. За статистички, економски и административни цели, територијата на РСМ е поделена и на осум плански региони. РСМ се граничи со Република Србија и Република Косово на север, со Република Бугарија на исток, со Република Грција на југ и со Република Албанија на запад. РСМ прогласи независност по одржаниот референдум на 8 септември 1991 година. РСМ е суверена, самостојна, демократска и социјална држава, а државната власт се дели на законодавна, извршна и судска. Претседателот на РСМ ја претставува Републиката и е врховен командант на вооружените сили на Северна Македонија. Собранието на РСМ е претставнички орган на граѓаните и носител на законодавната власт на Републиката. Собранието го сочинуваат од 120 до 140 пратеници, кои се избираат на општи, непосредни и слободни избори со тајно гласање. Владата на РСМ е носител на извршната власт. Владата и секој нејзин член, се бираат во Собранието и за својата работа одговараат пред Собранието. Владата ја сочинуваат претседател и министри. Судската власт ја вршат судовите. Врховниот суд РСМ е највисок суд во Републиката и го обезбедува единството во примената на законите од страна на судовите. Судскиот совет на Република Северна Македонија е самостоен и независен орган на судството, што ја обезбедува и ја гарантира самостојноста и независноста на судската власт. Јавното обвинителство е единствен и самостоен државен орган кој ги гони сторителите на кривични дела и на други со закон утврдени казниви дела и врши и други работи утврдени со закон. Уставниот суд на РСМ е орган на Републиката кој ја штити уставноста и законитоста.

Преку надворешната политика – на билатерален, регионален и на мултилатерален план – државата активно ги промовира своите национални вредности и интереси, подготвена да придонесе за справување со регионалните, но и предизвиците на глобализираниот свет. РСМ е полноправен член на Обединетите Нации од 1993 година. Во периодот 2014-2016 година, РМ беше член на Советот за човекови права на ОН. Поранешниот министер за надворешни работи, Срѓан Керим, беше претседател на 62. Генерално Собрание на Обединетите Нации во 2007 година. РМ е член на Советот на Европа и на Организацијата за безбедност и соработка на Европа (ОБСЕ) од 1995 година. Во 2003 година РМ стана член на Светската трговска организација. РСМ е кандидат за членство во Европската унија од 2005 година, а во 2001 година е потпишан Договорот за Стабилизација и асоцијација. Република Северна Македонија е во процес на приклучување во Северноатлантската алијанса – НАТО. На 11 јули 2018 година, НАТО упати покана на РМ за почеток на разговорите за членство. Формално, пристапните разговори започнаа на 18 октомври 2018 година.

РМ и Република Грција на 17 јуни 2018 година, потпишаа Конечна спогодба за решавање на разликите опишани во резолуциите 817 (1993) и 845 (1993) на Советот за безбедност на Обединетите нации, за престанување на важноста на Привремената спогодба од 1995 г. и за воспоставување на стратешко партнерство меѓу страните. Со спогодбата беше надмината разликата околу името на нашата држава и престана да важи Привремената спогодба меѓу Страните, потпишана во Њујорк, на 13 септември 1995 г. Спогодбата влезе во сила на 12 февруари 2019 година, откако Собранието ги донесе аманданите XXXIII, XXXIV, XXXV и XXXVI на Уставот на РСМ и Уставниот закон за спроведување на аманданите од XXXIII до XXXVI на Уставот на РСМ.

Според Државниот завод за статистика, а согласно годишните сметки на деловните субјекти и од други извори, бруто-домашниот производ во 2017 година изнесува 618 106 милиони денари и во однос на 2016 година е номинално зголемен за 3.9 %. Реалната стапка на раст на БДП во 2017, во однос на 2016 година, изнесува 1.1 %. Најголемо учество на додадената вредност со 19.9 % во структурата на БДП, во 2017 година, имаат секторите: Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; Транспорт и складирање; Објекти за сместување и сервисни дејности со храна. Финалната потрошувачка во 2017 година, во однос на 2016 година, номинално расте за 2.9 %, а во структурата на БДП учествува со 81.6 %. Учесството на извозот на стоки и на услуги во структурата на БДП во 2017 година изнесува 55.1 %. Вредноста на инвестициите во основни средства во 2017 година изнесува 139 018 милиони денари. Во техничката структура на инвестициите во основни средства, градежните работи учествуваат со 61.8 %, машините и опремата со 30.8 %, а останатите инвестиции со 7.4 %.

Имајќи предвид широк спектар од фактори, услови и околности, притоа следејќи ја утврдената методологија направена е анализа на податоци релевантни за периодот 01.01.2016- 31.12.2018 година.

Според извршените анализи, утврдено е средно ниво на закана од перење пари во РСМ.

При утврдување на заканите од перење пари земен е предвид видот и висината на приноси од казниво дело, начинот на извршување и организираноста на сторителите, присутноста на карактеристики на организиран криминал, без оглед дали дејствијата се извршени во РСМ или во друга држава. Спроведената анализа над податоците укажува дека злоупотребата на службена положба, неовластената трговија со дрога, даночното затајување и криумчарењето на мигранти се кривични дела кои се дефинирани дека се во ниво на висока закана. Идентификувани се банкарскиот сектор, услугите за брз трансфер на пари, локалната самоуправа, како и правни субјекти од приватниот сектор од различни дејности како сектори кои се инволвирани во перење пари. Во однос на утврдувањето на заканите од регионот и од другите држави, врз основа на комбинација од критериуми, како високо ризични земји се издвојуваат: Бугарија, Кипар, Грција, Србија, Швајцарија, Турција, Велика Британија и САД.

Методологијата на Светска банка го утврдува степенот на ранливост на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам врз основа на анализира на 22 варијабли¹.

Ранливоста на националниот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам е определена од капацитетите за спречување и сузбивање на перење пари и финансирање на тероризам на надлежните институции и од ранливоста на секторско ниво. Анализата укажува дека капацитетот на системот е поставен во границите на ниско-средно до високо ниво, а ранливоста на системот е определена како вредност обратно пропорционална на вредностите на капацитетот.

И покрај тоа што системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам континуирано се унапредува, констатирано се следните приоритетни области, кои изискуваат ефикасна реакција за надминување на утврдените слабости: неформалната економија, капацитетите за заплена на имот, ефективност во меѓународната соработка, капацитетите на обвинителите за финансиски криминал, интегритетот и независноста на судиите, капацитетите за водење на финансиска истрага, квалитет на механизмите за гранична контрола.

Утврдената состојба и анализата укажуваат средно-ниско ниво на ранливост на националниот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Покрај утврдената ранливост на национално ниво, утврдена е ранливоста на финансискиот и нефинансискиот сектор.

Финансискиот сектор е претставен преку: банкарскиот сектор, пазарот за хартии од вредност, пазарот на осигурување и останатите финансиски институции².

Од анализата на изложеноста на банкарскиот сектор на ризикот од ППФТ, а врз основа на општите влезни варијабли и карактеристиките на одделни банкарски производи или услуги е утврдено дека ранливоста на банкарскиот сектор упатува на среден ризик од перење пари. Спроведената анализа по сектори во финансиската област укажува дека банкарскиот сектор е најмногу изложен на ризикот од перење пари. Оваа констатација е идентична со заклучоците изведени и со претходната национална проценка на ризик од 2016 година, имајќи предвид дека нема значајни промени во делот на големината на банкарскиот сектор

¹ В.1- Ефективност на криминализацијата на перењето пари, В.2- Квалитет на политиката и стратегијата за спречување перење пари, В.3- Квалитет на собирањето и обработката на информациите од УФР, В.4- Ефективност на домашната соработка, В.5- Ефективност на меѓународната соработка, В.6- Капацитети и ресурси за истрага на финансиски криминал, В.7- Интегритет и независност на истражителите за финансиски криминал, В.8- Капацитет и ресурси на обвинителите за финансиски криминал, В.9- Интегритет и независност на обвинителите за финансиски криминал, В.10- Капацитети и ресурси за водење на судски постапки, В.11- Интегритет и независност на судиите, В.12- Сеопфатност на законската рамка за заплена на имот и капацитети за заплена на имот, В.13- Достапност на независна ревизија, В.14- Ефективност во спроведувањето на даночната регулатива, В.15- Достапност и пристап до информации за вистински сопственици, В.16- Достапност на веродостојна инфраструктура за идентификација, В.18- Квалитет на механизмите за гранична контрола, В.19- Сеопфатност на царинскиот систем во смисла на пари и слични инструменти, В.20- Ефективност на механизмите за царинска контрола во смисла на пари и слични инструменти, В.21- Ниво на финансиски интегритет и В.22- Неформална економија.

² Според извршените анализи утврдено е следното: степенот на ранливост на банкарскиот сектор во вредност од 0,49, степенот на ранливост на сектор за хартии од вредност има вредност од 0,32, а на ДНФБП е 0,48.

во однос на небанкарските финансиски институции, типот на производите и услугите коишто банките ги нудат на финансискиот пазар, како и бројот и вредноста на трансакциите кои се реализираат во рамки на банкарскиот сектор, што го прават овој сектор и понатаму најатрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло преку финансискиот сектор. Согласно ЗСППФТ, адекватноста на применетите мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на банките ја проценуваат НБРСМ и УФР, вршејќи ги своите супервизорски надлежности. Извршената анализа укажува дека регулативата е во голема мера усогласена со меѓународните норми и стандарди во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како што се препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на ЕУ. Сепак констатирано е дека е потребно унапредување на поставениот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на ниво на држава во насока на посветување на поголемо внимание на потеклото на готовите пари коишто се внесуваат во банкарскиот сектор, воспоставување на регистрот за вистински сопственици, воспоставување на евиденција и поактивно следење на активностите на нерезидентите. Останува потребата да се посвети поголемо внимание на редизајнирање на правното обележје на прекршоците и ефективна имплементација на истите во пракса.. Со цел да се утврди нивото на ранливост на перење на пари кај одреден банкарски производ или услуга, се земаат предвид повеќе параметри според кои инхерентното ниво на ризик кај коресподентско банкарство, банкарските трансфери и нерезидентни сметки е високо, а кај брз трансфер на пари средно високо. По активирањето на интерните контролни механизми и преземените мерки и дејствија, инхерентниот ризик може да се намали, со тоа што резидуалниот ризик е средно-висок кај банкарските трансфери, среден ризик кај брзиот трансфер на пари, а висок кај нерезидентните сметки и кај коресподентските сметки.

Ранливоста од перење пари кај пазарот на хартии од вредност е анализирана посебно кај брокерски друштва и банки со дозвола за работа со хартии од вредност и посебно за друштвата за управување со инвестициски фондови. Ранливоста кај брокерските куќи и банки со дозвола за работа со хартии од вредност е средна, со оглед на фактот дека во анализираниот период има значително зголемување на обемот на тргување, а следствено на тоа и зголемување на реализираниот промет на Македонска берза како и заради малиот број на обуки од областа на спречување перење пари и финансирање на тероризам кај вработените во брокерските куќи и банките. Од друга страна ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам се намалува заради умерено развиениот пазар и ограничениот број на инструменти со кои се тргува, постоењето на сеопфатна правна рамка за спречување перење пари која е усогласена со меѓународни стандарди, достапноста и ефективноста на влезни контроли како и достапноста и пристапот до информации поврзани со крајните сопственици. Во однос на ранливоста од перење пари кај друштвата за управување со отворени инвестициски фондови ранливоста е ниска, иако атрактивноста и трендот на зголемување во фондовите е забележан и во анализираниот период но истите се високо законски регулирани, имаат строго дефинирана структура на вложување и клиенти најчесто им се домашни правни и физички лица со низок профил на ризик. Најголемата ранливост сеуште останува кај приватните инвестициски фондови кај кои сеуште не постои доволна законска регулираност и достапноста на доволен број на податоци за нивната големина и обем.

Во рамки на македонскиот финансиски систем осигурителниот сектор е третиот сегмент, според големината на активата во финансискиот систем и истиот се карактеризира со скромно ниво на развиеност. Ризиците од осигурителниот сектор за финансиска стабилност се мали. Ова од една страна се должи на слабата поврзаност на овој сектор со останатите финансиски институции, но пред сè се должи на високата солвентност и ликвидност на секторот (високо ниво на маргина на солвентност и целосна покриеност на техничките резерви со дозволиви средства). Сепак, а исто така, имајќи ги предвид скромното учество на пазарот на осигурување на живот во вкупното портфолио на ниво на индустрија, обемот на трансакциите со осигуреници (резиденти), учеството на еднократната премија, како и на unit linked, пазарот се карактеризира со низок степен на ранливост од перење пари.

Во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам активно вклучени се овластените менувачници, давателите на услуги брз трансфер на пари и субагентите, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва, штедилниците и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови, односно останатите финансиски институции. Анализата на секторот на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и воспоставените системи за управување со ризикот и намалување на неговата ранливост, упатуваат на агрегатен среден ризик од перење на пари. Од спроведената анализа се покажува дека највисоко ниво на ранливост остануваат да имаат менувачниците и давателите на услуги на брз трансфер на пари. Оваа оценка должи на: големиот обем на трансакции, работењето со готовина, немањето соодветен степен на високо образование, недоволните капацитети за идентификување на сомнителните трансакции и др.

Покрај финансиските институции, во случаите на перење пари може да бидат инволвирани и ДНФБП. Од тие причини ДНФБП се опфатени со ЗСППФТ и задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Поради разновидноста на дејноста која ја вршат основањето, лиценцирањето и целокупното работење е регулирано со различни закони, но сепак постапувањето во сверата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам е супервизирано од страна за УФР и соодветните надзорни органи: УП, Комисија на адвокати и Комисија на нотари. Анализирајќи ги следните параметри: големина на секторот, волумен на трансакциите, користење на готовина, реализација на меѓународни трансфери и други индикатори, а потоа споредени со мерките на контрола кои субјектите и надлежните органи за надзор ги преземаат за намалување на инхерентниот ризик, највисок степен на ранливост е утврден кај правните лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото и правните и физички лица кои вршат сметководствени услуги и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците, а најнискиот останува за ревизорите.

ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1. ЗАКАНИ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ НА НАЦИОНАЛНО И СЕКТОРСКО НИВО

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Според извршените анализи, утврдено е средно ниво на закана од перење пари во РМ. Перењето пари во РМ најчесто се поврзува со економските кривични дела, како што се: злоупотребата на службената положба и овластување и даночно затајување. Спроведената анализа над податоците (обезбедени од официјалните статистики на надлежните истражни органи, извештаите за извршени конфискации, студиите на релевантните меѓународни организации и др.) укажува дека злоупотребата на службена положба, неовластената трговија со дрога, даночното затајување и криумчарењето на мигранти се кривични дела кои се дефинирани дека се во ниво на висока закана.

Предикативни кривични дела како закана за перење пари

Перењето пари претставува процес на легализација на приноси кои потекнуваат од криминални активности и вршење на кривични дела, а со своите карактеристики на флексибилност, елементи на глобален карактер, адаптивност, користење на нови технолошки достигнувања, перењето на пари претставува сериозна закана не само по националните и глобалната економија, туку и за безбедноста на национално и глобално ниво.

Перењето на пари од кривично -правен аспект има елементи на организиран криминал, при што целта на криминалните групи не е само вршење на кривични дела со цел стекнување на противправна имотна корист, но и прикривање на илегалниот извор на приносите од криминални активности, како и нивно интегрирање и користење во легалните финансиски текови.

Феноменот на перењето пари, како второстепена криминална активност, покрај тоа што е најсилна врска меѓу криминалните активности и легалните општествени системи, односно претставува еден од основните начини на кој криминалните организации навлегуваат во легалната економија, исто така е и индикатор за успешното делување на организирани криминални групи, нивната финансиска моќ и потенцијалот да делуваат врз државниот апарат и органите на прогонот.

Системот на спречување на перењето на пари во РМ е составен од три столба кои функционираат усогласено во преземањето на мерките и дејствијата за негово спречување, при што првиот столб од овој систем го сочинуваат финансиските институции, агенциите за промет со недвижности, нотари, адвокати, сметководители, казина и други, вториот столб го претставува УФР чија цел е прибирање, обработување, анализирање, чување и доставување на податоците добиени од субјектите, додека третиот столб го сочинуваат истражните органи кои постапуваат во согласност со Законот за кривична постапка.

Со сите свои негативни импликации кои ги има врз целокупниот систем, перењето пари претставува вистински предизвик за органите на прогонот во насока на негово сузбивање, а посебно значајно за истражувањето на перењето пари е детектирањето на предикативните кривични дела кои се закана за перење пари.

Во таа насока се дава листа на предикативни кривични дела чии сторители имаат имотни и финансиски мотиви, што претставува закана за легализација на финансиските средства стекнати од тие кривични дела, односно да бидат предмет на незаконска легализација - перење пари.

Листа на предикативни кривични дела и број на поднесени кривични пријави до надлежните Јавни обвинителства

Р. Бр.	Назив на КД	Чл. КД по КЗ	2016	2017	2018	Вкупно
1.	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори	Чл. 215	517	482	681	1.680
2.	Пустошење на шуми	Чл. 226	58	45	64	167
3.	Тешка кражба	Чл. 236	10.858	11.229	10.788	32.875
4.	Разбојништво	Чл. 237	248	417	383	1.048
5.	Затајување	Чл. 239	91	100	120	311
6.	Измама	Чл. 247	305	255	359	919
7.	Измама при добивање кредит	Чл. 249	29	4	69	102
8.	Осигурителна измама	Чл. 250	-	1	-	1
9.	компјутерска измама	Чл. 251-б	12	13	14	39
10.	Намерно предизвикување стечај	Чл. 254	2	2	3	7
11.	Оштетување или повластување на доверители	Чл. 257	8	6	6	20
12.	Изнуда	Чл. 258	26	12	29	67
13.	Лихварство	Чл. 260	8	7	8	23
14.	Фалсификување на хартии од вредност	Чл. 269	1	-	-	1
15.	Злоупотреба на постапката за јавен повик, доделување на договор за јавна набавка или јавно-приватно партнерство	Чл. 275-а	-	-	-	-
16.	Криумчарење	Чл. 278	17	12	15	44
17.	Царинска измама	Чл. 278-а	6	9	-	1
18.	Даночно затајување	Чл. 279	83	57	86	226
19.	Злоупотреба на службена положба и овластување	Чл. 353	218	195	274	687
20.	Проневера во службата	Чл. 354	7	6	9	22
21.	Примање поткуп	Чл. 357	10	2	8	20
22.	Давање поткуп	Чл. 358	3	2	-	5
23.	Противправно стекнување и прикривање имот	Чл. 359-а	-	1	-	1
24.	Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи	Чл. 396	165	131	188	484
25.	Трговија со луѓе	Чл. 418-а	1	-	-	1
26.	Криумчарење мигранти	Чл. 418-б	80	13	44	137

Наведените податоците се однесуваат на откриени кривични дела кои може да се јават како предикативни кривични дела на перење пари врз основа на мотивот и целите на сторителите, а тоа е стекнување на противправна имотна корист која е предмет на

сомневање на легализација, односно внесување на парите и другите приноси во легалниот финансиски систем.

Како индикатори за одредување на степенот на закана е начинот на извршување и организираноста на сторителите, а како битен индикатор се издвојува видот и висината на противправно стекнатата имот и други приноси од казниво дело. Како елементи за категоризација со степен на ризик на конкретни кривични дела се издвојува и поврзаноста на кривичните дела со кривични дела кои се од висок ризик, а истите се реални во конкретни криминални ситуации кои имаат карактер на организиран криминал со соодветна структура на криминалните организации и структури и соодветни криминални улоги на инволвираните сторители. По направената сеопфатна анализа на криминалните случаи од аспект на наведените индикатори се диференцираат предикативни кривични дела од висока, средна и ниска закана на перење пари.

Висока закана за перење пари

Злоупотреба на службена положба и овластување по чл. 353 од КЗ

Кривичното дело „Злоупотреба на службена положба и овластување“ по чл. 353 од Кривичниот законик е во редот на коруптивни кривични дела кои се извршуваат во три облици на криминално делување, и тоа: со искористување на службената положба или овластување, со пречекорување на границите на службеното овластување и со неизвршување на службената должност. Наведеното кривично дело е најзастемено во редот на економско – финансиските и коруптивни кривични дела и тоа во истражуваниот период 2016 – 2018 година откриени се вкупно 687 кривични дела со чие извршување сторителите за себе или за некој друг стекнале противправна имотна корист во висина од 3,4 милијарди денари на штета на Буџетот на државата, акционерските друштва и друштвата со ограничена одговорност. Како сторители се јавуваат лица со статус на службени лица, странски службени лица, одговорни лица, странски одговорни лица и лица што вршат работи од јавен интерес. Во најголем дел од случаите станува збор за злоупотреби поврзани со јавни набавки, односно злоупотреба на Буџетските пари преку тендери и нивно насочување кон лица кои се на одредени позиции, користат моќ и ја злоупотребуваат положбата стекната врз основа на закон.

Даночно затајување по чл. 279 од КЗ

Кривичните дела од областа на организираниот економски и финансиски криминал се опасност за нормално функционирање на финансискиот систем и финансиското работење на државата, а како дело кое директно влијае кон системот на јавните финансии е „Даночното затајување“ по чл. 279 од Кривичниот законик. Непочитувањето на законските прописи на плаќање на обврските кон државата овозможуваат директно влијание врз нормалното функционирање на Буџетот на државата, но влијаат и врз целокупниот развој на општеството. Во истражуваниот период 2016 – 2018 откриени и процесуирани се вкупно 226 кривични дела, а од истите сторителите се стекнале со противправна имотна корист во висина од 1 (една) милијарда и 150 милиони денари денари. Поврзаноста на даночното затајување со перењето пари низ историјата се покажало како дело кое најчесто се поврзува со перење пари и токму поради тоа се креирани шеми на перење пари со

инволвираност на повеќе правни и физички лица со намера да се заврши целиот процес на перење пари и парите кои требало врз основа на закон да се уплатат на сметка на Буџетот на државата, завршуваат како проширување на бизнис или нови инвестиции. Познати се и шемите на поврат на ДДВ со добро разработени шеми на повеќе правни лица. Сторителите на овој вид на криминална активност се потпираат на стручноста на сметководителите, правните советници и лица со стручно знаење за царинското и даночното законодавство. Со оглед на тоа што тие се поддржани од висококвалификувани специјалисти, може да се појават нови шеми за финансиски измами и зоната на работење може да се прошири. Извршувањето на даночното затајување се сведува на непочитување на законите за плаќање на задолжителните давачки во вид на даноци, придонеси или такси спрема Буџетот на Државата со фалсификување на документација, и со лажно прикажување на податоци. Како карактеристика кај ова кривично дело е поврзаноста на приватен сектор, односно поврзаност на приватните правни лица и криминално делување во подолг временски период со користење на однапред креирани шеми и методи, а тоа е силен индикатор на поврзаност на даночно затајување со перење пари, а како аргумент се истакнува и мотивот на сторителите финансиските средства кои согласно закон треба да се уплатата на сметка на Буџетот на државата да се насочат кон ширење на бизнисот, нивно насочување кон странски Држави и поврат како странски инвестиции. Како можност во креирањето на шемите, сторителите ги користат старите методи на пренос и пласирање на финансиските средства преку соработка со странски деловни партнери во странски држави и пласирање на „безбедни места “ во странски банки, поточно во држави познати како „банкарски раеви“.

Криумчарење на мигранти по чл. 418-б од КЗ

Мигрантската криза предизвика и криминални поведенија за поединци или групи на криминалци кои со цел стекнување на финансиска корист се организираат во помали или поголеми криминални групи за криумчарење на мигрантите на територијата на државата, односно на рутата од јужната до северната граница. Според податоците на евиденциите кои се водат во Министерството за внатрешни работи како единствен државен орган за гонење на сторителите на ова кривично дело откриени се 137 кривични дела „Криумчарење на мигранти“ по член 418-б од Кривичниот законик. Во криминалните операции извршено е криумчарење на 3.064 мигранти од земјите од Блискиот Исток и овозможување на нивен транспорт до северната граница и овозможување заминување во земјите од Западна Европа. Сторителите делувале во групи, така да разбиени се пет криминални групи во кои покрај сторители македонски државјани учествувале и сторители од соседните држави што укажува на фактот дека сторителите се организираат врз основа на потребите за реалните криминални операции, во случаите со криумчарење мигранти тоа е транспорт низ територијата на нашата држава, така да кај криумчарењето на мигранти мотивот е искористување на одредена ситуација и потреба и остварување на финансиски приноси. Паричниот надоместок за преминување на грчко – македонската граница и транспорт до македонско – српската граница се движи околу 1000 евра по лице – мигрант, а транспортот се вршел во најразлични моторни возила од транспорт со патнички моторни возила до транспорт со комбиња, автобуси и товарни камиони. Врз основа на анализа на одредени случаи добиени се индикатори дека ова кривично дело се поврзува и со нелегална трговија со дрога и оружје, а сите овие дела се вршат со цел стекнување на финансиски приноси, кои сторителите ги „наплаќаат“ од жртвите, а истите финансиски средства завршуваат во легалниот финансиски систем на најразлични начини од најобично

трошење за луксузен живот до вложувања во купување на движен и недвижен имот и вложување во деловни потфати. Токму поради поврзаноста со други кривични дела и стекнувањето на високи износи на финансиски средства имајќи го во предвид и бројот на „фатени мигранти“ ова кривично дело се смета дека е со висок ризик за перење пари.

Недозволена трговија со дрога по чл. 215 од КЗ

Неовластеното производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори е кривично дело по член 215 од Кривичниот законик и претставува кривично дело со висок ризик за перење. Во анализираниот период 2016 – 2018 година, од страна на праводудната полиција откриени се вкупно 1.625 кривични дела поврзани со недозволена трговија со дрога. Овие кривични дела се извршувани од поединци и од страна на организирани криминални групи кои делувале на територија на државата, а соработувале и со криминалци од регионот и пошироко. Во анализираниот период откриени и сузбиени се 13 организирани криминални групи кои подолг временски период делувале, а позиционираност на ова кривично дело е таква да истото е поткрепено и поттикнува корупцијата, како и извршување на други кривични дела и перење пари.

Оштетување или повластување на доверители по чл. 257 од КЗ

Во анализираниот период 2016-2018 година откриени се вкупно 20 кривични дела “Оштетување или повластување на доверители” по чл. 257 од Кривичниот законик, при што сторителите се стекнале со противправна имотна корист во вкупен износ од 79.368.400 денари. Ова кривично дело е од редот на стечајните кривични дела кое поради висината на противправно стекнатата имотна корист е дело со “високо ниво на ризик” од перење пари.

Измама по чл. 247 од КЗ

Под инкриминацијата на кривичното дело „измама“ по чл. 247 од Кривичниот законик во истражуваниот период 2016 – 2018 извршени се вкупно 924 кривични дела со кои сторителите се стекнале со противправна имотна корист во вкупен износ од 165.966.000 денари. Измамите се имотни кривични дела, во кои сторителите не само од поединечни криминални случаи, туку од серија на извршени кривични дела може да стекнат финансиски средства за нивно богатење, со парите од измама купуваат движен и недвижен имот, тргуваат на берза, пријавени се измами во градежниот сектор преку купопродажба на станови, во трговијата со брендирана стока која е предмет и на криумчарење.

Тешка кражба

Бројот на извршени кривични дела „тешка кражба“ по член 236 изнесува околу 50 % од вкупниот број на регистрирани кривични дела, односно во анализираниот период се регистрирани 32.873 кривични дела „тешка кражба“ извршени од 12.094 сторители кои се стекнале со противправна имотна корист од над две милијарди денари. Големиот број на извршени кривични дела, видот и висината на криминалниот плен на сторителите, нивното организирано делување и начините и шемите на пласирање на криминалните приноси го ставаат ова кривично дело во редот на кривичните дела со висок ризик за перење пари.

Пустошење на шуми

Еколошкиот криминалитет се јавува низ повеќе кривични дела, но како најизвршувано кривично дело е Пустошење на шуми по чл. 226 од КЗ со кое сторителите се стекнуваат со

финансиски средства кои понатаму во еден дел се трошат на луксузен живот на сторителите, а во еден дел се реинвестираат во криминалниот бизнис како и во легални бизниси. Овој криминал е масовен од најситни дела, до дела со елементи на организираност и инволвираност на службени лица во јавните претпријатија кои стопанисуваат со македонските шуми и инволвираност на службени лица во редот на шумската полиција и полицијата. Од аспект на висината на финансиските средства со кои се стекнуваат сторителите ова кривично дело истото е со висок степен на ризик од перење пари. Во истражуваниот период откриени се 167 кривични дела „Пустошење шуми“ по чл. 226.

Средна закана од перење пари

Според направените анализи на криминалните случаи, а врз основа на обезбедените податоци за бројот на откриени кривични дела и имотната корист со која сторителите противправно се стекнале во редот на кривични дела со среден ризик ги систематизираме:

Изнуда по чл. 258 од КЗ

Изнудата по чл. 258 е кривично дело од редот на имотните кривични дела кое се карактеризира со елементи на насилство кое може да биде физичко и психичко со цел изнудување од жртвата финансиски средства кои може да бидат од „ниски износи“ во континуитет и подолг временски период и високи износи во зависност од причината и методите на изнуда, а во истражуваниот период 2016 – 2018 откриени се 67 кривични дела.

Лихварство по чл. 260 од КЗ

Лихварството по чл. 260 е од групата на кривични дела против имотот, каде единствен мотив на сторителите е искористување на безизлезна состојба и давање на „позајмици“ за високи камати на жртвите. Ова кривично дело се појавува поради „двостран интерес“ на сторителот и жртвата, на „жртвата“ и се потребни „пари“, а сторителот користи „ситуација“ и на тој начин стекнува високи износи на финансиски средства бидејќи криминалот му станува „занаат“ на „незаконско банкарство“. Во истражуваниот период се откриени 23 кривични дела извршени од страна на поединци, но и организирани криминални групи кои делуваат на локално и регионално ниво.

Проневера во службата по чл. 354 од КЗ

Проневера во службата по чл. 354 е кривично дело против службената должност, а во истражуваниот период е откриени се 22 случаи, потенцираме случаи од аспект на начинот на извршување, а тоа е дека се работи за продолжени кривични дела кои се извршуваат во подолг временски период од страна на поединци или мали криминални групи со цел присвојување на финансиски средства и други вредни предмети доверени во вршење на службата. Ова кривично дело е потребно посебно да се следи од причина што во истражуваниот период се регистрирани случаи во кои се проневерени финансиски средства од „вработени“ во финансиски институции, но и во други државни органи и институции, јавни претпријатија и приватни правни лица. Проневерата во службата е кривично дело од кое сторителите делуваат во континуитет и проневеруваат „помали износи“ кои стануваат „висок“ криминален принос или „организирани проневери“ на лица во правното лице со различни криминални улоги. Ова кривично дело има слични карактеристики со

злоупотреба на службена положба и овластување и затајување и поради тоа се става во листа на кривични дела со среден ризик за перење пари.

Криумчарење по чл. 278 од КЗ

Во периодот од 2016 до 2018 година реализирани се 44 кривични дела „криумчарење“ по чл. 278 од Кривичниот законик, при што сторителите се стекнале со противправна имотна корист во вкупен износ од 4.843.600 денари. Во оваа област дејствуваат четири организирани криминални групи, кои се инволвирани во криумчарење на режан тутун кој се внесува од Албанија и криумчарење на боксови со цигари кон Бугарија и Грција, а дел од организираниите криминални групи се инволвирани и во криумчарење на други стоки, марихуана и мигранти. Се претпоставува дека организираниите криминални групи се дел од пошироките криминални мрежи кои дејствуваат во регионот на Југоисточна Европа. Исто така, идентификувана е организирана криминална група која се занимава со криумчарење лекови, од Бугарија во нашата држава, а истата е инволвирана и во производство на фалсификувани лекови. Анализата на криминалните ситуации укажуваат на елементи на постоење на ризик од проширување и зголемување на криминалната активност на криминалните групи кои делуваат во регионот со криумчарење на стоки кои традиционално се предмет на „шверц“, но криминалците постојано ја следат состојбата во регионот и ја насочуваат криминалната активност кон „стоки“ кои ќе им донесат поголеми криминални приноси. Како предмет на криумчарење во истражуваниот период е „тутунот“ или активирање на „тобако мафија“, лековите и медицинските материјали и сл.

Разбојништво по чл. 237 од КЗ

Разбојништвото е кривично дело кое е во групата на имотни деликти и истото се одликува со елементи на насилност во функција на стекнување на имотна корист. Во истражуваниот период откриени се повеќе сериозни кривични дела со елементи на разбојништво извршени од страна на поединци, но и од страна на организирани криминални групи, при што од финансиски институции – банки и менувачници е одземено поголема сума на парични средства. Во истражуваниот период откриени се вкупно 1048 разбојништва.

Ниска закана за перење пари

Според направените анализи на криминалните случаи, а врз основа на обезбедените податоци за бројот на откриени кривични дела и имотната корист со која сторителите противправно се стекнале во редот на кривични дела со низок ризик ги систематизираме:

1. Затајување
2. Намерно предизвикување стечај
3. Фалсификување на хартии од вредност
4. Злоупотреба на постапката за јавен повик, доделување на договор за јавна набавка или јавно-приватно партнерство
5. Трговија со луѓе

Категоризацијата на кривичните дела во три нивоа на „виско, среден и низок степен“ на поврзаност со перењето пари се со цел посветување посебно внимание при расветлувањето

на овие дела да се посвети внимание и на паралелна финансиска истрага која овозможува по трагата на парите да се откријат сите инволвирани сторители, а дел од сторителите во една криминална ситуација имаат и само улога на „перачи на пари“ или „советници“ за избор на „добра шема или метода“ за перење на криминалните пари и приноси.

Перење пари во сектори

Врз основа на спроведени оперативни акции, во анализираниот период 2016 – 2018 година, како идентификувани сектори кои се инволвирани во перење пари се банкарскиот сектор, услугите за брз трансфер на пари, локалната самоуправа, како и правни субјекти од приватниот сектор од различни дејности. При спроведени оперативни акции од страна на институциите кои го спроведуваат законот, во анализираниот период 2016 – 2018 година, кривично-пријавени беа овластени службени лица вработени во државниот апарат, како и одговорни лица во правни субјекти од приватниот сектор.

Закани од перење пари кои потекнуваат од регионот или од другите држави

Надворешната трговска размена (стокова) на РСМ во анализираниот период, во најголем дел се реализира со земјите членките на ЕУ, соседните земји, земјите од Блискиот и Далечниот Исток, како и со Америка и истата е резултат на развие на деловни односи помеѓу субјекти од нашата држава и странство, но од друга страна овие деловни релации носат ризик истите да бидат злоупотребени во насока на перење пари.

Согласно реализирана меѓународната размена на податоци од страна на УФР, во рамките на анализираниот период може да се издвојат земји со висок и среден ризик од закани за перење на пари кои доаѓаат од надвор. Но овде треба да се има во предвид дека во дел од случаите се опфатени трансакции кои доаѓаат или одат кон наведените држави, но значителен е делот на случаи во кои предмет на анализа се физички или правни лица кои се со потекло од овие држави но приливите односно одливите се кон/од држави различни од нивното место на живеење односно седиште. Врз основа на анализираниите податоци како високо ризични земји може да се издвојат следните држави Бугарија, Кипар, Грција, Србија, Швајцарија, Турција, Велика Британија и САД. Додека како држави со среден ризик се издвојуваат: Русија, Словенија, ОАЕ, Албанија, Британски девствени острови, Германија и Косово.³

Меѓународна размена на податоци

Согласно ЗСППФТ, УФР за период 2016 – 2018 има упатено вкупно 183 барања за добивање податоци за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам до ФИУ на странските држави. Во периодот од 2016 – 2018 година УФР има добиено вкупно 119 барања за размена на податоци од ФИУ на странските држави. За сите примени барања се доставени одговори изготвени согласно законските надлежности на УФР.

Приказ на добиени/доставени барања на УФР и спонтани информации (2016-2018)

³ Анализата произлегува од податоците на УФР и од податоците од Case Typology Analysis

Број на доставени барања до УФР			Број на доставени барања од УФР			Добиени Спонтани информации до УФР			Доставени Спонтани информации од УФР		
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
38	40	41	53	52	78	23	18	24	19	30	42

Согласно Законот за Управата за јавни приходи, УЈП разменува даночни информации со странски даночни администрации на земји со кои РСМ има потпишано Договори за одбегнување на двојно оданочување и заштита од фискална евазија по однос на даноците од доход и капитал. РСМ има потпишано вкупно 49 договори за одбегнување на двојно оданочување, при што 46 се во сила и се разменуваат информации по оваа основа. Се разменуваат информации по упатено барање или спонтани информации, во однос на идентитет на даночни обврзници, општи даночни информации, банкарски информации, податоци за деловни односи меѓу обврзници од двете јурисдикции, деловни трансакции, приход од вработување или други персонални активности, плаќања, информации за имотна состојба и др.

Приказ на примени и упатени барања на УЈП од/до странски даночни администрации и број на разменети спонтани информации (2016-2018)

меѓународна размена на информации по барање				спонтана меѓународна размена на информации			
примени		упатени		примени		упатени	
година	број	година	број	година	број	година	број
2016	10	2016	10	2016	4	2016	0
2017	16	2017	7	2017	2	2017	0
2018	18	2018	9	2018	0	2018	0

Пренос на парични средства преку државната граница

Согласно ЗСППФТ, ЦУ е должна да го евидентира секое внесување и изнесување на готови пари или хартии од вредност преку царинската линија на РСМ, ако износот на парите или на хартиите од вредност на доносител го надминува со закон или друг пропис дозволениот максимум од 10.000 евра. За секое внесување, односно изнесување ЦУ е должна по електронски пат или преку средствата за телекомуникации да ја извести УФР. Според податоците добиени од ЦУ вкупниот износ на парични средства кои се пријавени на граничните премини кои се изнесуваат, внесуваат или пак се пријавени дека транзитираат низ РМ во периодот 2016-2018 година, изнесува 11.996.059 евра, од кои 11.982.059 на влез и 14.000 на излез. Во просек пријавени се по 999.672 евра месечно. Од вкупно пријавените девизи, 7.013.226 се евра, 171.492.145 се македонски денари, 1.794.540 се швајцарски франци, 512.103 се американски долари, 139.050 се канадски долари,

700.000 се норвешки круни, 116.000 се австралиски долари, 13.000 британски фунти и 18.600 турски лири.

Во однос на царинските испостави, најмногу девизни средства се пријавени на ЦИ Аеродром Скопје (противвредност на 3.408.410 евра), ЦИ Богородица (противвредност на 2.681.820 евра), ЦИ Табановце автопат (противвредност на 2.111.608 евра), ЦИ Дојран (противвредност на 1.731.340 евра) и ЦИ Блаце (противвредност на 1.296.750 евра).

Во периодот од 2016 – 2018 година на граничните премини во РСМ заплени се вкупно 1.267.990 евра, 124.700 швајцарски франци и 149.320 долари, при што трендот на заплени на парични средства е во постојано намалување. Најголемиот број од овие парични средства се заплени од македонски државјани, а додека од странските државјани најмногу парични средства се заплени од државјани на Р.Србија.⁴ Од анализираните податоци можеме да констатираме во временскиот период од 2016-2018 година, сумата на заплени парични средства на граница од страна на ЦУ има тенденција на намалување.

Типологии за перење на пари

Според направената анализа на покренати обвиненија во истражуваниот период во процесот на перење пари се инволвирани службени лица од државниот сектор, одговорни лица управители на приватен сектор, но и службени и одговорни лица од јавните претпријатија и установи, но во одредени случаи во перењето пари се инволвирани и избрани функционери – градоначалници од локалната самоуправа. Исто така и случаите од практиката процесуирани од страна на надлежните органи за откривање и гонење на овие кривични дела, продолжуваат да бидат важен извор на типологии. Типологиите што се наведени во овој дел произлегуваат од случаите од практиката што накратко се опишани подолу во текстот.

- Финансирање на политичка партија преку уплати на парични средства со фалсификувани уплатници кои потекнувале од незаконски извори,
- Правни лица во повеќе наврати примиле парични средства кои потекнуваат од кривично дело, а примените парични средства, кои потекнуваат од незаконски одобрени кредити и незаконско купување на акции во банка,
- Паричните средства што потекнуваат од оштетување на доверители и од измамнички дејствија осомничените ги пренесувале на други правни лица,
- Парични средства што потекнуваат од кривично дело Злоупотреба на службена положба и овластување се пренесувани во повеќе наврати на сметки на физички лица по основ на фиктивно склучени договори за дело,

⁴ Вкупно 32 случаи од кои 21 на влез и 20 на излез.

Најчесто и на влез и на излез на Аеродром Скопје – вкупно 16 случаи, а потоа Богородица со 8 случаи и Табановце со 6 случаи.

Прекршителите: 20 – МК државјани, 5 српски државјани, 2 косовски државјани, 1 албански и 1 турски државјанин.

- Со парични средства што потекнуваат од продажба на дрога бил купуван движен и недвижен имот,
- Организираната криминална група која вршела криумчарење мигранти, надоместокот за криумчарењето го добивала во парични средства кои биле подигнувани преку агентите за брз трансфер на пари,
- Со основање на повеќе правни лица, земање кредити и потоа предизвикување на лажен стечај на тие правни лица, паричните средства се подигани од сметките во повеќе наврати и е купуван движен и недвижен имот,
- Правен субјект кој паричните средства ги стекнал спротивно на Законот за Јавни набавки преку со Јавно претпријатие и Општина, истите ги искористил за купување удел во друг правен субјект,
- Одговорни лица во неколку правни субјекти, паричните средства кои ги оствариле од продажба на трговска стока без книговодствена документација и евиденција, ги искористиле за купување на трговска стока и за внесување на трансакциските сметки по основ на позајмици и влог.

Анализа на случаи за перење на пари

Анализираните и презентирани случаите прозилегуваат од реализирани истраги, поднесени обвиненија и донесени пресуди, во периодот кој е предмет на анализа на овој извештај.

1. Во периодот од 01.01.2009 година до 31.12.2015 година во Скопје, за политичка партија биле обезбедувани анонимни и противправни извори на финансирање. Овластеното лице на истата со цел да го прикрие потеклото на паричните средства, дека истите потекнуваат од незаконски извори, организирал готовината да биде внесена на жиро сметката на политичката партија. Истото е правено на начин што биле изготвувани фалсификувани исправи – ПП10 уплатници, кои содржеле невистинити податоци, како да станува збор за лични донации или членарини. Потоа, паричните средства преку ваквите ПП 10 уплатници биле уплаќани на редовната жиро сметка на политичката партија.
2. Во почетокот на 2001 година тројца носители на јавни функции, со цел да го контролираат фактичкото функционирање на една од комерцијалните банки во државата, организирале во основањето на Банката, покрај правен субјект- акционерско друштво во државна сопственост, да учествуваат и правни лица кои тие ги избрале, при што со користење на повеќе модуси на перење пари - индиректно кредитирање на основачки влог и одобрување на фиктивни кредити, во временскиот период од 2001 до 2010 година била прибавена имотна корист во износ од околу 5 милиони евра.

3. Во периодот од 2002 година заклучно со 2013 година осомничените сториле повеќе дејствија. Така што осомничените дејствувале како организирана група и извршиле повеќе кривични дела и тоа: Злосторничко здружување од чл.394 од КЗ, кривично дело Оштетување или повластување на доверители од чл.257 од КЗ, кривично дело Злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст.4 вв ст.3 и ст.1 од КЗ, кривично дело Намерно предизвикување стечај од чл.254 од КЗ, кривично дело Измама од чл.247 ст.3 вв ст.1 и кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дел од член 273 ст.5 од КЗ на РМ.

4. При постапка за доделување на договорот за јавна набавка за изградба на коридорот 10, правно лице од Грција, кои иако не ги исполнувало условите согласно тендерската документација, го добило договорот за јавна набавка, со тоа што од страна членовите на комисијата била извршена злоупотреба на службената положба и овластување при доделување на договорот за јавна набавка. Потоа со цел да се прикрие понатамошната локација и движење на парите е формирана мрежа од правни лица за подизведувачки работи, кои преку систем на паралелно ангажирање на вработените лица со дополнителни договори за дело, им исплаќале надоместоци кои биле далеку повисоки од реалната цена на трудот.

5. Во текот на 2016 година, осомничените сториле кривичното дело „Перење пари и други приноси од казниво дело“, на начин што со средства што потекнуваат од недозволена трговија со дрога во вредност од 1.582.230 мкд или 25.727 ЕУР купиле движен и недвижен имот.

6. Организирана криминална група која како дел од меѓународна криминална мрежа инволвирана во криумчарење мигранти од Блискиот Исток, во содејство со криминални групи од Грција и Србија го организирала транзитот на мигрантите низ државата. Истите вршеле прифаќање на македонско-грчката граница, транспорт, засолнувањето и времено сместување на мигрантите во објекти во пограничниот кумановско-липковски регион се до создавање на поволни услови за нивно преминување на територија на Србија. Во однос на паричните средства, мигрантите на организирана криминална група кои го организирале нивниот транзит низ Македонија им исплаќале од 1.500 до 2.500 евра користејќи ја услугата „брз трансфер на пари“ (Western Union и MoneyGram).

7. Во текот на 2016 година градоначалник на општина спротивно на Законот за јавни набавки и на Решението издадено од Министерството за животна средина и просторно планирање, без повик за јавна набавка за чистење на речно корито, иако знаел дека јавното претпријатие нема капацитети за таа дејност, донел одлука за сметка на општината како корисник на дозволата, истото да изврши регулација и уредување на речно корито, а неискористениот речен материјал-песок, да го искористи за редовното и зимско одржување на локалните патишта и улици. Одговорното лице на јавното претпријатие, знаејќи дека јавното претпријатие каде е одговорно лице не е надлежно за ваков вид на услуги, ниту

дека има капацитет во техничка смисла, со непосредна спогодба ги исклучил другите економски оператори и склучил договор со правен субјект, со кој му овозможил бесправно да искористи 42.814,57 м3 на песок од речното корито по пазарна цена од ден 600/тон во вкупен износ од 25.941.348 денари, за кој износ го оштетиле Буџетот на Република Северна Македонија. Одговорното лице на правниот субјект со намера да го прикрие потеклото на противправно стекнатите парични средства прибавени со казниво дело, истите ги инвестирал во купување на удел во друг правен субјект.

8. До Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција Скопје поднесена е кривична пријава против седум лица од Тетово сопственици и управители на два правни субјекти од Тетово и еден од Струга поради постоење на основано сомнение дека сториле кривични дела Перење пари и други приноси од казниво дело; Даночно затајување; Лажен стечај, Злоупотреба на службена положба и овластување и член 60 а од Закон за ДДВ.Имено кај еден од правните субјекти од 2005 година, извршени се неколку промени каде пријавените лица се јавуваат во својство на управители и сопственици, а во почетокот на 2013 година кај истиот правен субјект отпочната е стечајна постапка.Во период од јули до декември 2011 година тројца од пријавените со цел да се стекнат со противправна имотна корист ја злоупотребиле својата положба на начин што од вкупната залиха на еден од правните субјекти без да изготват фактури, испратници и друга документација за продажба, продале и наплатиле секундарни производи во готово, а паричните средства ги уплатиле во готово на нивните трансакциски сметки или на сметките на правните субјекти на име позајмици и основачки влогови во износ од 6.700.000,00 денари. Исто така еден од пријавените дел од паричните средства од незаконската продажба на залихи, ги искористил за набавка на секундарни производи во износ од 1.946.880,00 денари, а двајца од пријавените без да достават фактури за продажба на отпад, одредени количини на отпаден бакар и месинг ги дале на располагање на еден од правните субјекти од Тетово за кои извршил извоз за Италија од каде се уплатени парични средства во износ од 3.300.000,00 денари. На ваков начин со сторените инкриминирани дејствија, пријавените легализирале парични средства кои потекнуваат од кривично дело во вкупен износ од 11.946.000,00 денари, со што го сториле кривично дело перење пари. Пријавените покрај ова кривично дело со незаконски продадената залиха за готови парични средства без да изготват соодветна документација и без да ги уплатат паричните средства на сметката на правното лице, свесно и со намера ги избегнале законските обврски за плаќање на ДДВ и персонален данок во вкупен износ од 15.689.750,00 дена

9. Од страна на 13 лица - членови на криминална група кои пуштале во оптек пари прибавени од кривично дело „неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори“,користејќи интернационални трансфери за парични средства (Western Union), префрлани биле износи од 1.000 до 2.000 евра на физички лица во четири држави, и тоа во Австрија, Германија, Словачка и Македонија, во вкупен износ од 2.405.445 денари.

10. Три управители на правни лица по претходно извршено кривично дело „Злоупотреба на службена положба“ од страна на директор на Јавно претпријатие, за да прикријат потеклото на дел од имотот на правните лица (превозни средства - автобуси) вршеле меѓусебна продажба на истите, кои претходно биле незаконски расходувани, во вкупен износ од 1.276.640 денари на штета на ЈП.

Недостатоци слабости и проблеми при собирање на податоци

Во процесот на обезбедување и анализа на податоците констатирано е дека треба да се спроведат мерки и активности во насока на надминување на следните слабости:

- На институционално ниво нема стандардизиран начин на евидентирање на податоци и во дел од институциите недостаток е водење на електронски евиденции. Ова предизвика потешкотии во прибирањето на податоците, кои беа од клучно значење за изготвување на овој извештај во делот на заканите од перење пари на национално и секторско ниво и секако претставува проблем во следење на состојбите.
- На централно ниво не се водат податоци за вкупни девизни приливи и одливи по држави и по основи. Произлегува потреба од водење на вакви статистички податоци на централизирано ниво од надлежна институција, кои би се користеле за тековно следење на состојбите и стратешко планирање.
- Мал број на правосилни пресуди за кривичното дело перење пари.
- Во анализираниот период забележани се пресуди за кривичното дело перење пари кои се одбивателна, ослободителна, укината и условна осуда.

Исто така, се препорачуваат и мерки и активности на надлежните институции во насока на адресирање на следните препораки:

- Перењето пари треба да се открива кај сите кривични дела за кои постојат индиции дека сторителите стекнале криминални приноси.
- Стандардизација на евиденциите кои се водат во органите надлежни за перење пари, а тоа се: Министерство за внатрешни работи, УФП и ЦУ.
- Работа на проекти за набавка на информатичка технологија за подобрување на системите и базите на податоци на наведените органи и креирање на софтверски решенија за размена на податоци и информации врз основа на однапред определени правила и процедури.
- Подобрување на евиденциите во сите обвинителства за стандардизација на водењето на предметите по претходно утврдена методологија и воедначување на внесување и обработка на податоци.
- Континуирана едукација по принципот на „доживотно учење“ за истражителите не само од областа на економско – финансиски криминал, туку на сите истражители со цел стекнување на знаења и вештини за откривање на релевантни факти битни за иницирање на финансиска истрага која има „откривачка функција“ во смисла дека „трагата на парите“ ги открива сите инволвирани сторители, иако не биле сторители за предикативните дела, учествувале во шемите и реализацијата на перењето пари.
- Одржување на тркалезни маси со учество на групи со вработени од Системот за

спречување на перење пари и финансирање на тероризам и тоа од субјектите, УФР и органите на прогон со цел размена на мислења, толкувања и дискусија за одредени ситуации од практиката.

- Зајакнување на капацитетите за ефикасно водење на финансиски истраги.
- Централизирано водење на статистички податоци за девизните приливи и одливи по земји и основи, во надлежна институција.

2. РАНЛИВОСТ НА НАЦИОНАЛНИОТ СИСТЕМ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Системот за борба против перење пари и финансирање на тероризам е дефиниран со пропишаната законодавна и воспоставената институционална рамка.

Анализата укажува дека капацитетот на системот е поставен во границите на ниско-средно до високо ниво, а ранливоста на системот е определена како вредност обратно пропорционална на вредностите на капацитетот.

Анализата посочува на недостаток од дефинирани механизми за следење на реализацијата на активностите предвидени во Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, како и на потреба за поголема активност на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам, по однос на прашањата поврзани со водење на соодветна и сеопфатна статистика.

Според тоа приоритетни области, кои изискуваат ефикасна реакција за надминување на утврдените слабости, се во сферата на неформалната економија, меѓународната соработка на кривични предмети, зајакнување на системот на казни, спроведувањето на наредбите за заплена на имот, зајакнување на капацитетите на судиите и јавните обвинители, транспарентност на правните субјекти и др.

Утврдената состојба и анализата укажуваат на средно-ниско ниво на ранливост на националниот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Системот за борба против перење пари и финансирање на тероризам започна да се гради со стапувањето во сила на ЗСППФТ⁵, од септември 2001 година, со кој се формираше единица за финансиско разузнавање - Дирекцијата за спречување на перење пари, која како орган во состав на Министерството за финансии функционира од март 2002 година, и во текот на своето функционирање е применувана два пати за да го добие сегашниот назив Управа за финансиско разузнавање (УФР).

Законодавната и институционалната рамка е заокружена со инкриминирање на кривичното дело перење пари во КЗ и со донесувањето на превентивниот ЗСППФТ, како и со донесувањето на низа други закони и подзаконски акти.

Во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам активно учествуваат правните и физичките лица кои се задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, органите на надзор, органите за спроведување на законите и правосудните органи. Централна институција, која дејствува како посредник меѓу овие институции е УФР.

⁵ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр.70/2001

Утврдувањето на степенот на ранливост на националниот систем за спречување на перење пари опфаќа проценка на постоечките национални механизми на заштита и реакција за спречување перење пари, како и проценка на ранливоста на различните сектори кои би можеле да бидат злоупотребени за перење пари.

Степенот на ранливост е утврден со анализа и проценка по однос на 22 варијабли. Секоја варијабла е оценета во ранг од пет нивоа на усогласеност: ниско (0,00-0,20), ниско-средно (0,21-0,40), средно (0,41-0,60), средно-високо (0,61-0,80) и високо (0,81-1,00), со тоа што се смета колку нивото на усогласеност е повисоко, толку нивото на ранливост на националниот систем е пониско и обратно.

2.1 ЕФЕКТИВНОСТ НА КРИМИНАЛИЗАЦИЈАТА НА ПЕРЕЊЕТО ПАРИ

Со оваа варијабла⁶ се проценува дали кривичното дело перење пари е сеопфатно криминализирано и дали се предвидени и се применуваат сразмерни и одвратувачки санкции.

Перењето пари е криминализирано со член 273 од КЗ. Одредбите со кои се криминализира Перењето пари се менувани и дополнувани со цел усогласување со меѓународните стандарди во борбата против корупцијата и организираниот и економски криминал.⁷

Перењето пари е инкриминирано на следниот начин:

Перење пари и други приноси од казниво дело

Член 273

(1) Тој што ќе пушти во оптек или промет, прими, преземе, замени или раситни пари или друг имот што го прибавил со казниво дело или за кој знае дека е прибавен со казниво дело, или со претворање, промена, пренос или на друг начин ќе прикрие дека потекнува од таков извор или ќе ја прикрие неговата локација, движење или сопственост прикрие неговата локација, движење или сопственост, ќе се казни со затвор од една до десет години.

(2) Со казната од ставот (1) на овој член ќе се казни и тој што поседува или употребува имот или предмети за кои знае дека се прибавени со извршување на казниво дело или со фалсификување на исправи, непријавување на факти или на друг начин ќе прикрие дека потекнуваат од таков извор, или ќе ја прикрие неговата локација, движење или сопственост.

(3) Ако делото од ставовите (1) и (2) е сторено во банкарското, финансиското или друго стопанско работење или ако со разделување на трансакцијата ја избегнува должноста за пријавување во случаи определени со закон, сторителот ќе се казни со затвор најмалку три години.

(4) Тој што ќе го стори делото од ставовите 1, 2 и 3, а бил должен и можел да знае дека парите, имотот и други приноси од казниво дело или предмети се прибавени со казниво дело,

⁶ Оценка: 0,85

⁷ Последните измени се направени во 2009 година, со донесувањето на Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 114/2009), со цел усогласување со препораки на Манивал од Третот круг на евалуација.

ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(5) Тој што делото од ставовите 1, 2 и 3 ќе го стори како член на група или друго здружение што се занимава со перење пари, противправно прибавување на имот или други приноси од казниво дело, или со помош на странски банки, финансиски установи или лица, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(6) Службено лице, одговорно лице во банка, осигурително друштво, друштво кое се занимава со приредување на игри на среќа, менувачница, берза или друга финансиска институција, адвокат, освен кога постапува како бранител, нотар или друго лице кое врши јавни овластувања или работи од јавен интерес, што ќе овозможи или ќе дозволи трансакција или деловен однос, спротивно на неговата законска должност или ќе изврши трансакција спротивно на забраната изречена од надлежен орган или привремена мерка одредена од суд или нема да го пријави перењето пари, имот или имотна корист, за кое дознало во вршењето на својата функција или должност, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(7) Службено, одговорно лице во банка или друга финансиска институција, или лице кое врши работи од јавен интерес, кое според закон е овластен субјект за примена на мерки и дејствија за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, кое неовластено ќе открие на клиент или на неповикано лице податоци што се однесуваат на постапката на испитување на сомнителни трансакции или на примена на други мерки и дејствија за спречување на перење пари, ќе се казни со затвор од три месеца до пет години.

(8) Ако делото е сторено од користољубие или заради користење на податоци во странство, сторителот се казни со затвор најмалку една година.

(9) Ако делото од ставот (7) на овој член е сторено од небрежност, сторителот ќе се казни со парична казна или затвор до три години.

(10) Ако постојат физички или правни пречки за утврдување на претходното казниво дело и гонење на неговиот сторител, постоењето на таквото дело се утврдува врз основа на фактичките околности на случајот и постоењето на основано сомнение дека имотот е прибавен со такво дело.

(11) Знаењето на сторителот, односно должноста и можноста да знае дека имотот е прибавен со казниво дело можат да бидат утврдени врз основа на објективните фактички околности на случајот.

(12) Ако делото од став 1 го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(13) Приносот од казниво дело се одзема, а ако одземањето не е можно од сторителот ќе се одземе друг имот што одговара на нивната вредност.

Во согласност со „all crime“ пристапот⁸, наметнат со одредбите на релевантните ратификувани конвенции, објект на дејствието на основното дело се пари или имот стекнати со извршување на кривично дело или прекршок. Постои широк опсег на одвратувачки санкции за физички и за правни лица.⁹

⁸ Пристап кој ги вклучува сите кривични дека како предикативни дела.

⁹ За физичко лице предвидена е казна затвор од една до десет години, додека за правно лице предвидена е парична казна.

Според статистичките податоци од анализираниот период 2014-2018 година¹⁰, за предметното кривично дело правосилно осудени биле вкупно 43 лица.

Највисоката изречена казна за кривичното дело „Перење пари и други приноси од казниво дело“ од член 273 од КЗ е казна затвор од 5 години за 5 лица, додека против 26 лица изречена е казна затвор од 1 до 4 години. Парични казни не се изречени, ниту има обвинети правни лица за ова кривично дело. Во 28% од случаите била изречена условна осуда, а само 11,63% од осудените лица биле осудени на казна затвор од пет години. Најчестите изречени затворски казни биле во траење од 3 години.

Со оглед на тежината и сериозноста на кривичното дело Перење пари и други приноси од казниво дело, како и максималната казна затвор од десет години предвидена во КЗ, не навлегувајќи во правото на судот во секој случај индивидуално да ја процени висината на казната, може да се заклучи дека генерално казнената политика треба да се заостри, со оглед на фактот што за значителен број од случаите била изречена условна осуда. Во прилог на оваа констатација е и фактот што нема осуда за правно лице.

Во 2014 година, забележан е постигнатиот значителен развој на кривичното законодавство за спречување перење пари со негово поголемо усогласување со конвенциите од Виена и Палермо.¹¹ Сепак, констатиран е технички недостаток кој се состои во пропустот и прибавувањето приноси од казниво дело (покрај примањето, преземањето, пуштањето во оптек или промет, заменувањето или раситнувањето) само по себе да го конституира кривичното дело Перење пари и други приноси од казниво дело.

Во пракса се јавува проблем во процесуирањето на предметите за ова кривично дело, со оглед на тоа што за докажување на Перење пари и други приноси од казниво дело се јавува потреба за докажување на сторено предикатно казниво дело. Поради тоа, се укажува на потребата за натамошна анализа на усогласеноста во примената на ставовите (10) и (11) од членот 273 на КЗ, од аспект на нивно прецизирање заради усогласување со усвоената меѓународна пракса при процесуирање на предмети за случаи на перење пари, кога нема потреба од докажување на предикативното дело туку само потеклото на парите.

2.2 КВАЛИТЕТ НА ПОЛИТИКАТА И СТРАТЕГИЈАТА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Со оваа варијабла¹² се проценува дали државата на ефективен начин ја формулира својата државна политика и стратегија за спречување перење пари, заснована на редовно ажурирана во согласност со околностите процена на ризици спроведена со сите релевантни органи на власта и учесници од приватниот сектор.

Одлучната и неселективна борба со организираниот криминал и корупцијата е еден од врвните стратешки приоритети на Владата на РСМ.¹³

¹⁰ Види Анекс 2.1.

¹¹ Извештај од 4-от круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам спроведен од Moneyval Комитетот (2013-2014 год.)

¹² Оцена: 0,75

¹³ Одлука за утврдување на стратешките приоритети на Владата на Република Македонија во 2019 година („Службен весник на Република Македонија“, бр. 84/2018); Одлука за утврдување на

Во РСМ, спроведувањето НРА започна во мај 2014 година. НРА се спроведе со следење на методологијата на Светска банка, под координација од УФР, со вклученост на повеќе од 80 претставници на надлежните државни органи и субјекти вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Извештајот за извршената НРА е усвоен од Владата на Република Македонија во август 2016 година и истиот е објавен на веб-страницата на УФР.

За целите на зајакнување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, досега се подготвени и донесени четири национални стратегии¹⁴ кои на среден рок и врз основа на извршената проценка на ризици ги рангираат приоритетите и ги дефинираат активностите за унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Дефинираните мерки и активности се детално разработени во акционите планови на секоја од националните стратегии, со тоа што за секоја мерка и активност определена е институција надлежна за нејзино спроведување, потребни средства и извори на финансирање и временска рамка за реализација.

Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2017-2020 година, со Акцискиот план, ја дефинира основната стратешка цел, ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите за унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Утврдени се 13 посебни цели¹⁵ за кои поединечно се предвидени мерки за спроведување и очекувани резултати за следење и мерење на ефикасноста на нивната имплементација. Доколку се реализираат утврдените цели, се очекува да се постигне на национално ниво единствено координирано и правилно насочување на ресурсите во преземањето на активности со цел успешна борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот, и тоа со пристап заснован на проценка на ризици.

Во текот на 2018 година, УФР изготви анализа на степенот на имплементација на секоја посебна цел предвидена со Националната стратегија.

стратешките приоритети на Владата на Република Македонија во 2018 година („Службен весник на Република Македонија“, бр. 96/2017).

¹⁴ Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот и тоа за следните периоди: (2005 – 2008), (2009–2011), (2012-2014) и (2017-2020).

¹⁵ 1. Владата ги формулира политиките и надлежните институции преземаат координирани мерки адекватно на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам; 2. Зајакнување на меѓународната соработка; 3. Воспоставување на систем за водење на статистички податоци на национално ниво и нивно користење; 4. Законската рамка за спречување и гонење на перење пари и финансирање на тероризам усогласена со меѓународните стандарди; 5. Надзор над системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам адекватен на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам; 6. Зголемена ефикасност на превентивните мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам; 7. Заштита на системот од злоупотреба на правните лица за целите на перење пари и финансирање на тероризам; 8. УФР изготвува квалитетни извештаи и известувања кои надлежните органи ги користат во истрагите и постапките во случаи на перење пари и финансирање на тероризам; 9. Зголемена ефикасност во откривањето, процесуирањето и соодветно санкционирање на сторителите на кривичното дело перење пари; 10. Нелегално стекнатите приходи и инструменти се конфискувани; 11. Зголемена ефикасност во откривањето, процесуирањето и соодветно санкционирање на сторителите на кривичното дело финансирање на тероризам; 12. Спречување на користење на средства и злоупотреба на невладините организации (НВО) за целите на финансирање на тероризам и 13. Спречување на користење на средства на лица определени со резолуциите на ООН.

Во насока на надминување на ризиците идентификувани со НРА усвоена во 2016 година, вградени се соодветни решенија во новиот ЗСППФТ¹⁶ и во Стратегијата за зајакнување на националните капацитети за водење на финансиски истраги и конфискација на имот¹⁷, усвоена во февруари 2018 година од Владата РСМ.

Една од целите на НРА е информирање и помош на субјектите¹⁸ при спроведување на нивната интерна проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам, што претставува законска обврска.¹⁹

Заради унапредување на меѓу-институционалната соработка, а врз основа на ЗСППФТ од 2016 година, во јануари 2018 година формиран е Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам (во понатамошниот текст: Советот), со кој претседава директорот на УФР и во кој членуваат 14 претставници²⁰ од надлежни институции од државниот и од приватниот сектор, надлежен е, меѓу другото, да ги следи и координира активностите за спроведување на Националната стратегија во насока на исполнување на утврдените цели, да ја унапредува функционалноста на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и да предлага активности за зголемување на неговата ефикасност.²¹ Советот за својата работа ја известува Владата на РСМ еднаш годишно, а по потреба и почесто.

При спроведувањето на НРА, утврден е недостиг од водење на соодветна статистика од страна на истражните и супервизорските органи вклучени во системот за спречување на перење пари, поради што не може да се согледаат сите слабости на системот и да се преземат соодветни активности за нивно надминување.

Во насока на надминување на утврдениот недостаток, се превидува собирање и обработка на податоци за предметите за кривичното дело Перење пари и други приноси од казниво

¹⁶Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 120 од 29.6.2018 год.

¹⁷Основни цели на стратегијата се: ефикасност на органите за спроведување на финансиски истраги; зајакната меѓуресурска соработка; зајакнување и усогласување на правната рамка; зајакнување на капацитетите по пат на обуки; заштита на човековите права. Стратегија дополнително дава согледување за слабостите кои влијаат на ефикасноста на системот поврзан со утврдување и документирање на незаконитиот приход и имот, пронаоѓање на истиот и негова конфискација, кои проблематики се тесно поврзани со ефикасноста на системот за перење на пари и финансирање тероризам.

¹⁸ Согласно член 5 од ЗСППФТ, субјекти се лицата кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам, и тоа: 1. Финансиски институции и подружници, филијали и деловни единици на странски финансиски институции кои согласно со закон вршат дејност во Република Македонија; 2. Правни и физички лица кои ги вршат следниве услуги: а) посредување во промет со недвижности; б) ревизорски и сметководствени услуги; в) давање совети од областа на даноците; г) давање на услуги како инвестиционен советник и д) давање на услуги за организирање и спроведување на аукции; 3. Нотари, адвокати и адвокатски друштва кои вршат јавно овластување согласно со закон; 4. Приредувачи на игри на среќа; 5. Даватели на услуги на трустови или правни лица; 6. Централен депозитар за хартии од вредност и 7. Правни лица кои вршат дејност на примање во залог на подвижни предмети и недвижности (зложувалници).

¹⁹ Член 4 став (1), член 8 алинеја 1, член 10 ставови (1) и (5) од ЗСППФТ.

²⁰ Членови во состав на Советот се раководни и одговорни лица од Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда, Министерството за финансии, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, УФР, ЦУ, УЈП, НБРМ, КХВ, АСО, МАПАС, Агенцијата за пошти, како и претставници на Адвокатската комора, Нотарската комора, Институтот на овластени ревизори и Институтот на сметководители и овластени сметководители.

²¹ Во прилог 1, одлуката на Владата за формирање на Совет за борба против перење пари и финансирање на тероризам од 30.01.2018 година.

дело да се врши во рамки на веб-апликацијата Систем за собирање и обработка на статистички податоци за превенција и репресија на корупција и перење пари²².

2.3 КВАЛИТЕТ НА СОБИРАЊЕТО И ОБРАБОТКАТА НА ИНФОРМАЦИИТЕ ОД УПРАВАТА ЗА ФИНАНСИСКО РАЗУЗНАВАЊЕ

Со оваа варијабла²³ се проценува ефективноста на УФР во поддржувањето на истражните активности за перење пари и одземање имот, односно дали УФР на ефикасен и ефективен начин прибира, чува, анализира, доставува извештаи за сомнителни трансакции и ја спроведува својата надзорна улога во рамки на своите надлежности.

УФР е единица за финансиско разузнавање основана за целите на прибирање и анализа на извештаи за сомнителни трансакции и други информации од значење за спречување и откривање перење пари и финансирање на тероризам и доставување на резултатите од анализата и други дополнителни релевантни информации до надлежните органи кога постојат основи за сомневање за перење пари и финансирање на тероризам.

УФР е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии, со својство на правно лице, организиран во три сектори со вкупно 10 одделенија. Во рамките на Секторот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам функционираат три одделенија²⁴ во кои работат вкупно 15 аналитичари-финансиски разузнавачи. За целите на зголемување на своите аналитички капацитети, во текот на 2018 година УФР го зголеми бројот на аналитичари за двајца нови вработени, со што вкупниот број на аналитичари-финансиски разузнавачи изнесува 17 лица.

Директорот и вработените на УФР подлежат на безбедносни проверки, согласно со прописите за безбедност на класифицирани информации, и поседуваат безбедносни сертификати издадени од ДБКИ, во зависност од степенот на доверливост на податоците и информациите со кои ракуваат.

Финансиските разузнавачи во текот на своето работење се оценувани еднаш годишно од страна на непосредно претпоставениот раководен финансиски разузнавач. Оценувањето на финансиските разузнавачи се врши врз основа на податоци кои се однесуваат на стручното знаење и способности во работењето, залагањето, постигнатите резултати, креативноста и совесноста.

Во ЗСППФТ утврдени се постапката и условите за вработување, како и правата и обврските на финансиските разузнавачи. Финансискиот разузнавач има обврска, меѓу

²² Веб-апликацијата е развиена врз основа на методологија за релевантен статистички систем за мониторинг на анти-корупциската политика, усвоена од Владата на Република Македонија во 2013 година. Проширувањето на користењето на веб-апликацијата и за собирањето и обработката на податоци за предмети за кривичното тело по член 273 од КЗ е направено согласно заклучок усвоен на Првата седница на Работната група за преглед и ажурирање на методологијата за релевантен статистички систем за мониторинг на анти-корупциската политика, одржана на 20.02.2018 година.

²³ Оценка: 0,74

²⁴ Одделение за спречување на перење пари, Одделение за спречување на финансирање на тероризам и Одделение за аналитика.

другото, да ја врши својата работа непристрасно и без влијание од политичките партии, да не се раководи од свои политички уверувања, од лични финансиски интереси, да не ги злоупотребува овластувањата и статусот и да го штити угледот на УФР, како и да ги почитува сите безбедносни мерки и да ракуваат и да ги чува класифицираните информации согласно со прописите за класифицирани информации. Исто така, податоците, информациите и документацијата кои ги прибира, анализира, обработува и доставува УФР согласно со закон се класифицирани.

Вработените аналитичари континуирано посетуваат обуки од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, организиран криминал, корупција и финансиски истраги, со цел зајакнување на своите аналитички капацитетот и знаења.²⁵

Зајакнувањето на капацитетите на УФР е една од целите во рамките на проектот „Борба против економски криминал“, одобрен од Европската унија, а имплементиран од Совет на Европа, кој започна да се реализира во мај 2016 година во рамки на Хоризонталната програма, во времетраење од 36 месеци. Преку активностите во рамките на проектот треба да се имплементираат препораките на ГРЕКО и препораките на Moneyval Комитетот на експерти за евалуација на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Потребните финансиски средства за финансирање на УФР се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија.

Согласно ЗСППФТ, УФР е самостојна и оперативно независна при извршувањето на надлежностите пропишани со овој закон и има овластување целосно слободно да ги извршува своите надлежности, вклучувајќи и одлучување во однос на анализирање, барање, проследување и доставување на резултатите од своите анализи и информации, податоци и документација до надлежните органи и единици за финансиско разузнавање на друга држава.

УФР еднаш годишно изготвува извештај за работите од својата надлежност и програма за работа за следната година и ги доставува до министерот за финансии и до Владата на Република Македонија.

Согласно ЗСППФТ, податоците, информациите и документацијата кои ги прибира УФР ги анализира во рамките на

- оперативна анализа што се однесува на лица, трансакции, активности, имот и
- стратешка анализа што се однесува на одредување на трендови и типологии за перење пари или финансирање на тероризам.

Постапката за работа на предмети е регулирана со интерни процедури изготвени согласно процедурите за квалитет ISO 9001. Процедурата за првични проверки и Процедурите за работа на Одделението за аналитика, Одделението за спречување на перење пари и Одделението за спречување на финансирање на тероризам детално ги опишуваат постапките за работа на предмети, од добивање на извештај за сомнителни активности, анализата на податоците, до изготвување и доставување на извештај или известување до надлежните истражни органи.

²⁵ Види листа на обуки во Анекс 2.2.

Секогаш кога постојат основи на сомневање за сторено кривично дело перење пари и/или финансирање на тероризам, или за друго кривично дело, УФР веднаш изготвува и поднесува извештај, односно известување до надлежните државни органи. Во текот на 2016 година, УФР има доставено 26 извештаи со сомневање за сторено кривично дело перење пари и 212 известувања со сомневање за сторено друго кривично дело, во 2017 година доставени се 22 извештаи и 201 известување и во 2018 година доставени се 39 извештаи и 183 известувања до надлежни органи.²⁶

Надлежните државни органи може да достават иницијатива до УФР, ако постојат причини за сомневање на перење пари и финансирање на тероризам.

Согледано е дека недоволно образложените барања од органите за спроведување на законите, без наведени сомневања за стореното предикативно кривично дело и кривичното дело перење пари, претставуваат слабост кои влијаат на ефикасноста во постапувањето на УФР. Заради надминување на утврдената слабост, во ЗСППФТ воведен е нов член 117, согласно кој Јавното обвинителство на Република Македонија, МВР, УФП, ЦУ, Агенцијата за разузнавање, Министерството за одбрана - Воено разузнавање, Државната комисија за спречување на корупција и органите за вршење на надзор од ЗСППФТ, може да достават иницијатива до УФР ако постојат причини за сомневање на перење пари и финансирање на тероризам. Со цел почитување на оваа одредба од страна на надлежните органи, УФР изготви и Образец²⁷ (даден во прилог), за тоа кои задолжителни податоци треба да ги содржи иницијативата. Врз основа на оваа надлежност, во текот на 2016 година до УФР доставени се 157 барања за размена на податоци од надлежните органи за спроведување на истрага, во текот на 2017 година доставени се 81 иницијативи, додека во 2018 година доставени се 42 иницијативи од надлежните органи.

Согласно ЗСППФТ, субјектите се должни да достават податоци, информации и документи до УФР во случај кога се сомневаат или имаат основи за сомневање дека било или е извршено перење пари или финансирање на тероризам или е направен обид или се прави обид за перење пари или за финансирање на тероризам.²⁸ Се превидува формата и содржината на СТР-от да ја пропише министерот за финансии.

Во текот на 2016 година доставени се вкупно 228 СТР, од кои 124 СТР се доставени од банките, во 2017 година доставени се 232 СТР од кои 177 се доставени од банките и во 2018 година доставени се 194 СТР, од кои 152 извештаи се доставени од банките.

УФР има воспоставено систем за електронско доставување и обработка на податоците – АСК, со помош на кој доставувањето на сите СТР и целата комуникација помеѓу УФР и

²⁶ Детална статистика по години за доставени Извештаи и Известувања дадена во Анекс 2.

²⁷ Образец за Иницијатива за вршење анализа согласно член 117 став 1 од законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам („Службен весник на Република Македонија“, бр. 120 од 29.06.2018 година)

²⁸ Согласно член 54 од ЗСППФТ субјектите имаат обврска да достават до УФР податоци, информации и документи кога се сомневаат или имаат основи за сомневање дека:

- било или е извршено перење пари и/или финансирање на тероризам или е направен обид или се прави обид за перење пари и/или за финансирање на тероризам, без оглед на износот на трансакцијата;
- имотот е принос од казниво дело;
- имотот е поврзан со финансирање на терористички акт, терористичка организација или терорист или лице кое финансира тероризам;

задолжените субјекти се одвива по електронски пат. Ова во голема мера влијае на брзината на добивање на потребните податоци, како и на квалитетот и брзината на анализата на податоците. УФР има воспоставено систем за размена на информации и податоци по електронски пат со надлежните органи за спроведување на истрага и со органите на надзор, заради спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Предвидено е УФР да има електронски пристап и користи податоци од базите на податоци на сите релевантни институции кои располагаат со податоци потребни за извршување на нејзините надлежности, при што во ЗСППФТ таксативно се наведени сите институции и видови на податоци со кои располагаат до кои УФР треба да има електронски пристап. УФР има електронски пристап до базите на податоци на Централниот регистар, Агенцијата за вработување, Клириншката кука КИПС кој го води Единствениот регистар на трансакциски сметки и Агенцијата за катастар на недвижности. Исто така, УФР има воспоставено и безбеден начин на електронска размена на податоци, по пат на доставување на барање со МВР и УЈП.

Со проектот за интероперабилност предвидено е да се воспостави електронска размена на податоци помеѓу државните институции. УФР, како вклучена институција корисник во интероперабилноста, е во фаза на потпишување на Меморандуми за соработка со Агенцијата за вработување, Фондот за здравствено осигурување, Фондот за пензиско осигурување, Управата за матична евиденција и други државни институции. Преку интероперабилноста ќе се овозможи УФР како корисник електронски да ги добива податоците од државните институции вклучени во проектот, но само оние податоци кои тие ги нудат за размена преку системот. Електронскиот пристап до останатите бази на податоци наведени во ЗСППФ, УФР треба дополнително да го обезбеди.

УФР е членка на ЕГМОНТ Групата од јуни 2004 година и редовно разменува податоци и информации со сите единици за финансиско разузнавање членки, а притоа применувајќи ги сите правила и најдобри практики за размена на податоци и заштитивајќи ја доверливоста на добиените информации. Во рамките на меѓународната соработка, УФР разменува податоци и информации со единиците за финансиско разузнавање на други држави, по доставени/добиени барања или спонтани информации со сомнение за перење пари или финансирање на тероризам. По овој основ во текот на 2016 година доставени се 53 барања и 19 спонтани информации, добиени се 38 барања и 23 спонтани информации од единици за финансиско разузнавање на други држави, во 2017 година доставени се 52 барања и 30 спонтани информации, а добиени се 40 барања и 18 спонтани информации и во 2018 година доставени се 78 барања и 42 спонтани информации, а добиени се 41 барање и 18 спонтани информации.

За периодот кој што е предмет на овој извештај, од извршените надзори од страна на УФР, за не доставување извештај во случај кога постои сомневање дека клиентот, трансакцијата или крајниот сопственик се поврзани со перење пари или финансирање на тероризам во текот на 2016 и 2017 година не се констатирани прекршоци, додека во 2018 година констатирани се вкупно 8 прекршоци, и тоа, еден прекршок од страна на брокерска кука, 4 прекршоци утврдени кај четворица нотари, 2 прекршоци утврдени кај двајца адвокати и 1 прекршок од страна на друштво за сметководство. На брокерската кука и беше понудено постапка за порамнување согласно ЗСППФТ. Од страна на брокерската кука беше одбиено

порамнувањето и УФР поднесе барање за поведување на прекршочна постапка пред надлежен суд, при што постапката е во тек. Постапката над нотарите, адвокатите и сметководственото друштво е се уште во тек бидејќи надзорите се започнати во последниот квартал на 2018 год. и се уште не се завршени.

УФР на годишно ниво утврдува кои се најчесто употребувани типологии, трендови и техники на перење пари и финансирање на тероризам користени од страна на лицата кои биле предмет на анализа и обработка, со цел да им помогне на субјектите во идентификување на сомнителните активности.

Во рамки на проектот „Борба против економски криминал“, изготвен е технички труд „Типологии и индикатори за утврдување сомнение за перење пари и финансирање на тероризам“, кој содржи формализирани и детални индикатори за утврдување сомневање за перење пари и за финансирање тероризам, што треба да обезбеди поефективна работа на УФР и подобар квалитет на извештаите што се поднесени од сите обврзани субјекти. Документот е презентиран на дел од субјектите, банки, штедилници, друштвата за осигурување на живот и даватели на услуги брз трансфер на пари и истиот е објавен на веб-страницата на УФР, како и НБРМ.

Во рамки на проектот, исто така беше спроведена анализа на релевантната легислатива, внатрешните акти и квалитативните и квантитативните податоци поврзани со сите аспекти на аналитичките и ИТ функции на УФР и евалуација на работните процеси, организациската поставеност и организација на УФР, при што од страна на експерт беа дадени видувања во однос на целокупното функционирање на УФР. Дел од препораките дадени од страна на експертот се однесуваат на: воспоставување на стратешко аналитичка функција во рамките на Секторот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, која ќе ја извршуваат еден до двајца искусни аналитичари; зголемување на бројот на вработени во ИТ Секторот; во интерните процедури на УФР да се воведат одредби за вршење на приоритизација на случаите; потреба од директен електронски пристап до одредени бази на податоци; да се утврдат точни критериуми кога УФР доставува извештаи/известувања до УФП, а кога до МВР.

УФР доставува повратна информација до субјектите за исходот од секој доставен СТР. Од доставените СТР-и од страна на субјектите, во текот на 2016 година УФР постапила по 223 СТР-и доставени од субјектите, од кои 8 предмети се ставени ад акта, односно за истите не се утврдени сомневања за перење пари, финансирање на тероризам или друго кривично дело, во текот на 2017 година постапено е по 229 СТР-и од кои за 11 не се утврдени никакви сомневања, и во текот на 2018 година постапено е по 192 СТР-и од кои за 9 не се утврдени сомневања. Може да се види дека на годишно ниво се бројот на СТР-и за кои не се утврдени никакви сомневања за сторено кривично дело и истите не се проследени до надлежните органи изнесува околу 20% од бројот на доставени СТР-и. Исто така од статистиката за 2018 година може да се види дека е зголемен бројот на извештаи со сомнение за сторено кривично дело перење пари кои УФР ги доставила до надлежните истражни органи.

Сепак, за подобро да се оцени квалитетот на доставените СТР-и од субјектите и квалитетот на доставените извештаи/известувања од УФР до надлежните органи, потребно е да се

подобри системот на повратни информации од страна на истражните органи и Јавното обвинителство во врска со доставените извештаи и известувања од страна на УФР.

Иако УФР на годишно ниво изготвува типологии за перење пари и финансирање на тероризам, врз основа на случаите кои биле предмет на анализа и обработка во тековната година, сепак потребно е УФР да врши стратешка анализа на податоците, информациите и документите кои ги прибира, со цел одредување на трендови и типологии за перење пари или финансирање на тероризам, што е и нејзина надлежност согласно ЗСППФТ од јуни 2018 година.

Во таа насока, се превидува УФР за извештаите кои ги доставува до јавните обвинителства податоци да внесува во Системот за собирање и обработка на статистички податоци за превенција и репресија на корупција и перење пари, преку кој ќе може да добива повратна информација за исходот од доставените извештаи.

2.4 ЕФЕКТИВНОСТ НА ДОМАШНАТА СОРАБОТКА

Со оваа варијабла²⁹ се проценува дали, во случај на потреба, релевантните државните институции надлежни за борба против перење пари и финансирање на тероризам меѓусебно се координирани и соработуваат на ефективен начин со цел спречување перењето пари.

Домашната оперативна соработка меѓу институциите во областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам се одвива согласно законската рамка³⁰, донесените интерни акти³¹, како и врз основа на меморандуми и протоколи за соработка, како на пример Меморандумот за соработка во откривање и гонење на сторителите на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата, потпишан во јуни 2005 година, меѓу УЈП, УФР, ЦУ, УФП, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција и МВР-Биро за јавна безбедност. УФР има потпишано меморандуми за соработка и со органите за надзор во насока на меѓусебна координација и соработка при вршење на надзор за примена на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите. Израз на широка волја за меѓу-институционална соработка е подготовката на Меморандумот за соработка за користење на Системот за собирање и обработка на статистички податоци за превенција и репресија на корупција и перење пари, кој опфаќа 50 институции.

²⁹ Оценка: 0,85

³⁰ Согласно ЗКП, јавниот обвинител ја раководи истрагата вклучувајќи ја и предистражната постапка, што значи дека јавниот обвинител одлучува за видот на меѓу-институционалната соработка и активностите кои ќе бидат преземени. Со цел меѓусебно поврзување на органите, ЗКП предвидува основање на истражни центри и правосудна полиција. Законот за јавното обвинителство утврдува дека јавниот обвинител, за прашања поврзани со откривање на кривичните дела и нивните сторители, ја управува соработката и ги координира активностите со останатите државни органи. Согласно ЗСППФТ, УФР може да разменува информации со надлежните органи за спроведување на истраги и со органите на надзор, заради спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Согласно одредби од ЗСППФТ формиран е Совет за борба против перење пари и финансирање на тероризам.

³¹ Во МВР соработката на меѓу-институционално и меѓународно ниво е подетално разработена со „Упатството за начинот на спроведување на кривични истраги во полицијата при МВР“ кое вклучува посебен дел за „Спроведување на заедничка кривична истрага“, како и со Протоколот за соработка потпишан со Основното јавно обвинителство за борба против организирани криминал и корупција бр. 680/13 од 19.12.2013 година.

Со формирањето на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам, домашната соработка во областа е подигната на повисоко ниво. Со цел да се зголеми одговорноста на работата и да се подигне нивото во донесувањето на одлуките на Советот, за негови членови номинирани се раководни и одговорни лица од институциите. Советот се состанува по потреба.³² Од страна на УФР увидено е дека како членови на Советот потребно е да се вклучат и претставници од Институтот на овластени ревизори и Институтот на сметководители и овластени сметководители, како надлежни за следење на работата на овластените ревизори и сметководители, како и да се назначат заменици на членовите на Советот кои на оперативно и техничко ниво ќе бидат одговорни за спроведување и реализирање на одлуките донесени од членовите на Советот и ќе му предлагаат на Советот да донесе одлука за спроведување на конкретни мерки и активности за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Исто така потребно е да се дефинира во кој временски период ќе се состануваат членовите на Советот и нивните заменици.

Во рамките на МВР, со одлука на Владата³³ воспоставен е Национален координативен центар за сузбивање на организиран криминал и сериозен криминал (НКЦ), кој обезбедува координирање и размена на податоци и информации меѓу МВР, ЦУ, УФП, УЈП, УФР и Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција.

Кон крајот на 2017 година и во текот на 2018 година обезбедени се просторни услови, извршено е материјално техничко опремување на просториите каде што е сместен НКЦ, вклучително и поврзување на секоја од институциите со сопствените бази на податоци и извршено е кадровско екипирање со извршители со аналитички вештини³⁴. Изработени се стандардни оперативни процедури за постапување во НКЦ, за организација, надлежности и функционирање, како и обрасци за начинот на размена на информации, видот на информациите и евиденции што се водат во НКЦ. НКЦ е целосно функционален од 2018 година и врши вкрстување, обединување, обработка и анализа на податоците со цел утврдување на евентуални врски и поврзувања на лица, фирми, возила и сл. за потребите на барателите на податоците и овозможува брза размена на информации во реално време, координација на институциите при преземање на заеднички активности. Од анализата на статистичките податоци³⁵, евидентни се конкретните резултати од меѓу-институционална и меѓународна соработка која се остварува во НКЦ.

³² Од формирањето на новиот Совет во јануари 2018 година истиот се има состанато два пати, при што на состаноците предмет на дискусија биле спроведувањето на активностите од Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам и изготвувањето на ажурирана Национална проценка на ризик од перење пари и финансирање на тероризам.

³³ Одлука за воспоставување на Национален координативен центар за борба против сериозен и организиран криминал, („Службен весник на Република Македонија“, бр. 58/2014)

³⁴ Процесот на основна кадровска пополнетост е заокружен со 3 извршители од МВР и по еден извршител од ЦУ, УУФП, УФР, УЈП и Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција.

³⁵ Постапено е по 70 барања доставени од различни институции, извршени се проверки за 316 физички и 57 правни лица и изготвени се 4 анализи на случаи во насока на заедничко натамошно криминалистичко истражување согласно нивните надлежности. За потребите на МВР-Оддел за сузбивање на организиран и сериозен криминал, постапено е во врска со 15 барања и при тоа извршени се проверки за 68 физички и 32 правни лица. За потребите на Регионалните сектори за внатрешни работи разменети се информации со Одделот за криминалистичка полиција и надлежни сектори за внатрешни работи. За потребите на ЦУ и организациони единици во МВР (меѓу кои Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал и Секторот за меѓународна полициска соработка), извршени се проверки во врска со 21 барање за проверка на податоци, проверки за 27 физички лица, 12 правни лица и 11 возила и реализирани се три случаи. За потребите на УФП, извршени се проверки во базите на податоци на МВР во врска со: 10 барања кои се однесуваат на сомненија за даночно затајување и воспоставени финансиски истраги и обезбедени се податоци од електронската база на МВР податоци за 67 физички и 1

Во рамки на ЕУ финансираниот проект „Национална платформа за интероперабилност“, спроведени се активности за поврзување со платформата за интероперабилност развиена од МИОА, за да се овозможи стандарден и безбеден начин преку кој државните институции ќе можат да разменуваат податоци и документи со користење на веќе достапните веб сервиси на платформата како и оние сервиси кои дополнително ќе се развиваат од страна на државните институции. Во текот на 2018 година преземени се активности, за инсталирање на апликативното решение во МВР во тест продукциска фаза со одредени сервиси одобрени од страна на неколку институции, како што се ЦУ, Агенција за вработување и Министерството за труд и социјална политика.

Предвидено е преку системот за интероперабилност да се поврзат 21 државни институции кои меѓусебно ќе разменуваат електронски податоци и документи од своите постоечки бази.

ЗКП предвидува основање на истражни центри сместени во просториите на Јавното обвинителство, екипирани со припадници на правосудната полиција³⁶, времено распоредени во истражните центри од каде заеднички и координирано ќе постапуваат на конкретни проверки под директна контрола и наредба на надлежен јавен обвинител.

Во септември 2018 година, донесена е одлука за формирање на 4 истражни центри³⁷, за кои во тек се огласи за вработување на истражители. До целосно оформување на истражните центри во јавните обвинителства, по наредба на јавен обвинител се ангажираат истражители од органите за спроведување на законот по потреба и проценка на јавниот обвинител.

МВР-Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, во соработка со ЦУ и УФП, спроведува меѓу-институционални криминалистички истраги³⁸, додека пак со другите организациони единици од МВР спроведува заеднички меѓу-секторски акции, заради расветлување и документирање на криминалните активности на организирани криминални групи.

правно лице. Врз основа на 32 барања за проверка добиени од Оддел за сузбивање на организиран и сериозен криминал, ЦУ и Секторот за меѓународна полициска соработка, преку НКЦ извршени се проверки во базата на податоци на УФР во врска со сомнение за сторени кривични дела Перење пари поврзани со предикативни кривични дела, фалсификување исправи, недозволена трговија со дрога, измами, поткуп и сл. и извршени се проверки за 235 физички и 30 правни лица, а врз основа на информации добиени при меѓународна размена на податоци за сомнение за перење пари согласно индикаторите за перење пари и извршена претходна анализа, доставени се и 5 иницијативи за понатамошни проверки заради потврдување или отфрлање на сомнението.

³⁶ Правосудна полиција се полициските службеници од Министерството за внатрешни работи и припадниците на Финансиската полиција, со закон овластени лица на ЦУ кои работат на откривањето на кривичните дела и овластени службени лица на Министерството за одбрана кои работат на откривање и пријавување на кривични дела. Овластувањата што со ЗКП и се дадени на правосудната полиција, овластените службени лица на Министерството за одбрана кои работат на откривање и пријавување на кривични дела, ги има во случаите кога се работи за кривичните дела сторени во воените единици и установи, на простори на кои логоруваат воени единици или се изведуваат вежбовни активности на АРМ, како и во објекти и зони што ќе ги определи Владата.

³⁷ Јавниот обвинител на Република Македонија има донесе одлука А бр.02863/1 од 28.09.2018 година за формирање на 4 истражни центри и тоа во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Основното јавно обвинителство Скопје, Основното јавно обвинителство Куманово и Основното јавно обвинителство Тетово, како обвинителства со поголем обем на предмети во работа.

³⁸ Статистички податоци за спроведени меѓу-институционални криминалистички истраги се дадени во Анекс 2.3.

Меѓу-институционалната соработка насочена кон документирање и сузбивање на организирани криминални групи, се спроведува со знаење на надлежен јавен обвинител и меѓу-институционални тимови се формираат по претходна извршена проценка за потреба од заедничко постапување, имајќи го предвид видот на криминал, надлежноста потребата од надополнување со стручно знаење или технички можности со кое располага одреден орган за спроведување на законот.

Статистиката покажува намалување на бројот на заеднички меѓу-институционални истражни тимови во период од 2016 до 2018 година, но во овој период постои зајакнато дејствување на заедничко постапување во рамки на јавните обвинителства, посебно во рамки на СЈО.

Констатирано е дека соработката меѓу УФР и органите за спроведување на законот и надзорните органи е на задоволително ниво. Протоколот на информации во однос на барањата, се движи и во двете насоки, од УФР до органите за спроведување на законот и обратно.³⁹

Потребно е да се преземат натамошни мерки и активности за интензивирање на домашната оперативна соработка на планот на спречувањето и борбата против перењето пари, и тоа дополнително обезбедување на соодветни човечки и техничко- материјални услови за целосна имплементација односно користење на постоечките инструменти за меѓу-институционална соработка, вклучително и одржување редовни состаноци и други активности за размена на информации заеднички иницијативи во рамки на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам.

2.5 ЕФЕКТИВНОСТ НА МЕЃУНАРОДНАТА СОРАБОТКА

Со оваа варијабла⁴⁰ се проценува дали надлежните институции активно и на ефективен начин остваруваат и иницираат меѓународна соработка во врска со перењето пари, поврзаните предикатни кривични дела, истрагите и процесуирањето на финансискиот криминал и повратот на имот.

Постои широка националната правна рамка за иницирање и остварување на меѓународна соработка во кривичната материја.

Потпишани се сите меѓународни конвенции за перење пари и финансирање на тероризам и голем број регионални и билатерални договори кои претставуваат основа за зголемена соработка.⁴¹

³⁹ Извештај на Moneyval Комитетот од четвртиот круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од 2014 година

⁴⁰ Оценка: 0,45

⁴¹ Види Анекс 2.4.

Меѓународната кривично – правна помош се врши според одредбите на Законот за меѓународна соработка во кривичната материја⁴² (ЗМСКМ) и ЗКП. ЗМСКМ е во постапка на измени и дополнување.

Министерството за правда најчесто е централен орган за спроведување на меѓународна правна помош, односно за доставување на барања од домашните судови до странските партнери, како и за примање на странски молби и нивно испраќање до домашните судови. Во Секторот за меѓународна правна помош во Министерството за правда функционираат две одделенија⁴³ во кои, од предвидените 18 работни места, пополнети се 9 работни места. Во тек се активности за реновирање на просториите и обезбедување на техничка опрема за Секторот. На годишно ниво, во Секторот се заведуваат над 5000 предмети по кои во просек се постапува најмалку три пати. Бројот на извршители не соодветствува со обемот на работа во овој Сектор.

Со ЗМСКМ предвидена е и директна соработка на правосудните органи и итноост во постапувањето по замолница. Опсегот на меѓународната правна помош и неформалната рамена на информации и податоци е широк.

По предлог на Јавниот обвинител на Република Македонија, а со одлука на Владата на Република Македонија определен е обвинител за врска со Европравда (EUROJUST)⁴⁴ кој започна со својата работа на 12.11.2018 година и определени се и дополнителни контакт лица (4 лица - контакт точки), и тоа од Министерството за правда, Основното јавно обвинителство Скопје, ОЈОКК и СЈО.

Посебно е нагласена улогата на ОЈОКК, кој покрај конвенциите на Советот на Европа во кривичната област, најчесто го имплементира Вториот дополнителен протокол на Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривична материја.

Со поддршка на ОБСЕ, јавните обвинители развија Прирачник за меѓународна правна помош кој вклучува и шаблони. Прирачникот за меѓународна правна помош е објавен и е корисна алатка за секојдневна употреба на обвинителите.

За зголемување на степенот на ефикасна и подобра меѓународна соработка на ниво на истражни органи реализирани се конкретни мерки.

⁴²Законот за меѓународната соработка во кривичната материја е објавен во Службен Весник на РМ бр. 124 од 20.09.2010 година, а започна да се применува од 01.12.2013 година, кога почна да се применува и новиот ЗКП. Во Законот за меѓународна соработка во кривичната материја се инкорпорирани одредбите од Европската конвенција за правна помош во кривичната материја од 1957 година, со двата дополнителни протоколи, Европската конвенција за екстрадиција од 1957 година со дополнителните протоколи, Европската конвенција за трансфер на осудени лица од 1983 година со дополнителниот протокол, Европската конвенција за пренос на казнени постапки од 1972 година и други меѓународни договори ратификувани согласно Уставот на Република Македонија.

⁴³ Одделение за екстрадиција и трансфер на осудени лица и Одделение за замолници во кривична и граѓанска постапка.

⁴⁴ Договорот за соработка помеѓу Република Македонија и ЕВРОПРАВДА (EUROJUST) е ратификуван во април 2009 година.

Со потпишувањето на оперативниот договор за соработка со Европол (2011) и воспоставувањето на СИЕНА безбедниот канал за размена на информации (2013) овозможија интензивирање на оперативната соработка со Европол, земјите членки на Европол и третите партнери за соработка, забележан е континуиран раст на бројот на иницирани случаи и разменети пораки.⁴⁵

Воедно, со потпишувањето на оперативниот договор овозможена е поефикасна оперативна соработка и директно учество на Република Македонија во аналитичките работни досиеја на ЕВРОПОЛ (AWF - Analysis Work File). APД се системи за обработка на информации за конкретни криминални области кои се поврзани по криминални области а оперативно подржани од страна на ЕВРОПОЛ.

Потпишани и во сила се договорите за пристапување, односно учество на МВР во вкупно седум контакт точки (или согласно новата регулатива на ЕВРОПОЛ аналитички проекти) од кои четири во Работното досие за анализа за организиран и сериозен криминал и три од Работното досие за анализа за борба против тероризам.⁴⁶ Се анализираат состојбите и потребите од учество на МВР и другите компетентни органи (ЦУ) и во други контакт точки од работните досиеја за анализа на ЕВРОПОЛ.

Во рамки на МВР, за меѓународна соработка во борбата против организираниот криминал и за сузбивање на перењето пари, одговорен е Секторот за меѓународна полициска соработка преку кој се примаат и доставуваат барања поврзани со полициски проверки вклучително и од областа на перење пари и финансирање тероризам.⁴⁷

НКЦ даде поддршка и во делот на меѓународната полициска соработка, постапувајќи по доставени барања за проверки преку каналите на INTERPOL, EUROPOL, ILECUs и SELEC, при што примени се 20 барања за проверки врз основа на кои извршени се 145 проверки за физички лица-македонски и странски државјани и 7 проверки за правни лица.

Врз основа на ЗСППФТ, а како членка на ЕГМОНТ, УФР може да бара податоци и да достави податоци по сопствена иницијатива, или по барање и под услови на реципроцитет до овластени тела и организации на други држави, како и меѓународни организации кои се занимаваат со спречување на перење пари и финансирање на тероризам.⁴⁸ Исто така, за целите на меѓународната соработка, УФР може да склучува договори за соработка со овластени тела и организации на други држави, како и меѓународни организации кои се занимаваат со спречување на перење пари и финансирање на тероризам. До крајот на 2018 година УФР има потпишано 60 меморандуми за разбирање со ФИУ на други држави.⁴⁹

⁴⁵ Види Анекс 2.5.

⁴⁶ 1. AWF SOC/FP Terminal - измами со кредитни картички (во сила од 01.04.2013 год.), 2. AWF SOC/FP Checkpoint –илегална миграција (01.04.2013 год.), 3. AWF SOC/AP EnviCrimeNet (20.03.2018 год.), 4. AWF SOC/ AP Cyborg интернет напади, малвери и ботнетови, 5. AFW CT/FP Travelers /Foreign fighters- странски борци во конфликтни зони (01.04.2015 год.), 6. AWF/CT Hydra- исламски тероризам (01.05.2015 год.), 7. AWF/CT Check the web –исламска интернет пропаганда (01.05.2015 год.).

⁴⁷ Статистички податоци се дадени во Анекс 2.6.

⁴⁸ Во Анекс 2.7 дадени се статистички податоци за бројот на примени и доставени барања од и до странски единици за финансиско разузнавање.

⁴⁹ Во Анекс 2.8 дадена е листа на меморандуми за соработка кои УФР ги има потпишано со ФИУ на други држави.

Согласно ЗСППФТ единиците за финансиско разузнавање на други држави до УФР може да достават барање за размена на податоци, информации и документација, кои УФР ги обезбедува согласно своите законски надлежности. Барањето треба да биде образложено со соодветни факти кои укажуваат на перење пари или финансирање на тероризам. Во рамките на оваа соработка УФР по доставените барања од страна на единиците за финансиско разузнавање на други држави, согласно своите законски надлежности обезбедува податоци за вистински сопственик на правни лица или правни аранжмани регистрирани во Централниот регистар. Размената на податоци за вистинските сопственици ќе се унапреди со воспоставувањето на Регистарот на вистински сопственици.

На 27.06.2018 година се потпиша Мултилатералната конвенција за заемна административна помош за даночни цели Конвенцијата обезбедува сеопфатна мултилатерална рамка за размена на информации и помош при наплата на даноци. Взаемната административна помош за даночни прашања која што е предвидена во Конвенцијата се однесува на размена на информации, помош при наплата на даночни побарувања, доставување на документација и овозможува вршење на заеднички даночни контроли помеѓу државите потписнички.

Како земја кандидат за членство во ЕУ, Република Македонија преку УЈП врши размена на даночни информации со странски даночни органи, со што придонесува за развој на системот на заемна размена на информации согласно ЕУ Регулатива 32003R1798. УЈП на 23.08.2018 година донесе нова Процедура за меѓународна размена на даночни информации која го уредува постапувањето при размената на информации. Во новата процедура се вградени организациските промени во УЈП (Одделот за меѓународна размена на даночни информации од Генералниот даночен инспекторат премина во состав на Секторот за меѓународна соработка на УЈП), како и препораките на експертите од ОЕЦД. Размените на информации помеѓу Република Македонија и други земји во текот на 2018 година се евидентирани во УЈП само прима информации од странски даночни органи по основ на Автоматска размена на информации и Задолжителна спонтана размена согласно Акција 13 од БЕПС Инклузивната рамка - Извештај земја-по-земја (Country-by-Country Reportings). Овој тип на даночни информации не се упатуваат од УЈП кон странски даночни органи од причина што треба да се исполнат правните и техничките предуслови во земјата и даночната администрација.

ЗСППФТ ќе допринесе и кон подобрување на ефикасноста на УЈП при постапувањето за меѓународна размена на даночни информации со странски даночни органи кои се однесуваат на „вистински сопственик“ (beneficial owner).⁵⁰

Се предвидува УЈП да собира лични и други потребни податоци од даночните обврзници, носители на платен промет, давателите на услуга брз трансфер на пари, надлежни државни органи, јавни институции, установи, меѓународни организации, странски даночни органи и домашни и странски правни лица – исплатувачи на приходи.

⁵⁰ Членови 29 и 146 од Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам.

УЈП има склучено повеќе билатерални договори за одбегнување на двојно оданочување која соработка ја користи во рамки на своите надлежности.⁵¹

МВР учествува во неформалната мрежа на практичари од областа на спроведување на законот CARIN (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network)⁵². Во текот на 2017 година, од членки на мрежата до МВР се доставени две барања за обезбедување податоци од Чешка и Бугарија, додека во 2018 година, примени се две барања за проверки од Белгија и Босна и Херцеговина. АУОИ учествува во Балканска интер-агенциска мрежа за управување со нелегално стекнат имот (БАМИН), која ја сочинуваат регионални агенции од осум земји од Западен Балкан: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово, Македонија, Црна Гора, Србија и Словенија кои се одговорни за управувањето и располагањето со нелегално стекнатиот имот и средства. Република Македонија – АУОИ претседаваше со БАМИН во јуни 2018 година.

Главните забелешки по однос на меѓународната правна помош, кои се дадени во Извештајот на Moneyval Комитетот од четвртиот круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од 2014 година, се однесуваат на недостатокот на статистички податоци, односно *„Во отсуство на статистика не е возможно да се определи дали и до кој степен Македонија обезбедува ефективен и навремен одговор на странските барања кои се однесуваат на замрзнување, заплена или конфискација. Во отсуство на правилна статистика не е возможно да се определи дали барањата за екстрадиција се решени без непотребно одлагање“*.

Во однос на статистичките податоци за периодот 2016-2018 година, во Министерството за правда не располагаше со систем за електронско собирање на статистички податоци, до 01.01.2018 година кога таков систем е воведен. Архивата на Секторот за меѓународна правна помош на 10.04.2018 година беше целосно уништена во пожар, поради што и за 2016 и 2017 година не можат да се обезбедат статистички податоци. За 2018 година, единствени податоци со кои се располага е бројот на реализирани екстрадиции.

И понатаму ефективноста на меѓународната соработка не може да се прикаже, што се должи на отсуството на детални статистички податоци за барања за меѓународна правна помош, а особено оние податоци кои се однесуваат на кривични дела перење пари и финансирање тероризам.⁵³

Потребно е да се преземат дополнителни мерки и активности за зајакнување на кадровските и техничките капацитети за остварување формална и неформална меѓународна соработка, и тоа особено во јавните обвинителства и во Министерството за правда - Сектор за меѓународна правна помош, како и да се исполнат и правните и

⁵¹ Листа на склучени договори е објавена на <http://www.ujp.gov.mk/mk/regulativa/pregled/tr/md>

⁵² Целта на КАРИН е да ја зголеми ефикасноста на земјите членки на основа на соработка помеѓу агенциите, за одземање на нелегалните приноси од криминалци. Контактите на КАРИН го поддржуваат целиот процес од започнување на истрагата која се состои потрага по приносите, па се до нивна конфискација. Карин има 54 регистрирани членки и јурисдикции, а поврзана е со 5 регионални мрежи од овој тип.

⁵³ Истото е констатирано и во Извештајот на Moneyval Комитетот

техничките предуслови во земјата и даночната администрација за унапредување на размената на даночни информации од УПП кон странски даночни органи.

2.6 КАПАЦИТЕТИ И РЕСУРСИ ЗА ИСТРАГА НА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ (вклучувајќи и одземање имот)

Со оваа варијабла⁵⁴ се проценува дали државните истражни органи имаат адекватен капацитет и ресурси ефективно да ги истражат кривичните дела на перење пари.

Согласно постоечката законска регулатива, надлежни за откривање, обезбедување, заплена, одземање и конфискација на имотот стекнат со криминал се истражителите, јавните обвинители и судиите.

При истражните органи нема специјализирани истражители надлежни за откривање и привремено одземање на имотот стекнат од криминал.

Јавниот обвинител има раководна улога во предистражната постапка (член 41 од ЗКП). Јавниот обвинител може сам да го преземе секое дејствие потребно за откривање на кривичното дело и откривање и гонење на неговиот сторител за кое со закон е овластено МВР, Министерството за финансии - УФП и Министерството за финансии - ЦУ. Во предметите за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да ги насочува дејствијата на органите надлежни за откривање и пријавување на кривичните дела и на нивните сторители, предлага или да издава наредба за преземање на посебни истражни мерки, спроведува истражна постапка, пронаоѓа, предлага и да обезбедува докази, под услови и на начин определени со ЗКП.

Во МВР неколку организациони единици постапуваат во областите финансиски криминал и корупција. Во рамки на МВР - Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, кој има ингеренции да постапува на целата територија на Република Македонија и да учествува во меѓународни истраги, со последната систематизација на работни места од 2015 година, воспоставен е Сектор за криминалистички истраги составен од пет единици меѓу кои: Единица за корупција во која работат вкупно 11 извршители и Единица за финансиски криминал во која работат вкупно 12 извршители- полициските службеници кои што се обучени за откривање, документирање и сузбивање на овој вид на криминал.

На централно ниво, во МВР во рамки на Одделот за криминалистичка полиција воспоставен е Сектор за економски криминал и корупција кој на крајот на 2018 пополнет со 8 извршители составен од две единици, и тоа: Единица за економски криминал и Единица за борба против корупција. Полициските службеници од Секторот за економски криминал и корупција ги координираат активностите на полициските службеници (вкупно 144) кои постапуваат по кривични дела од областа на економскиот, финансискиот криминал и перењето пари во 8 сектори за внатрешни работи на територијата на Република Македонија. Како поголема организациона единица во МВР, во рамките на Секторот за внатрешни работи - Скопје воспоставена е Единица за економски и компјутерски криминал

⁵⁴ Оценка 0,56

(со вкупно 20 полициски службеници – извршители), во чиј состав има Одделение за перење пари и финансиски криминал со вкупно 12 извршители со надлежност за преземање на мерки и активности од областа на перење пари и економски и финансиски криминал и Одделение за корупција и компјутерски криминал со вкупно 7 извршители. Во МВР – Биро за јавна безбедност, во областа перење пари, финансиски и економски криминал во текот на 2018 постапуваат/ работат вкупно 165 полициски службеници. Постоечката организациона поставеност во МВР, па и бројката на полициски службеници е во процес на промена, со оглед дека е утврдена потреба за воспоставување на дополнителни организациони единици кои би биле поврзани со проблематики како финансиски криминал, финансиски истраги и пронаоѓање на имот кој треба да биде предмет на конфискација.

Процедурата за постапување на полициските службеници е утврдена со закон.

Во МВР во тек е имплементација на повеќе софтверски решенија кои треба да служат на истрагите, како Документ менаџмент систем за Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал и Интегрираниот систем за интероперабилност, кој систем ќе овозможи зајакнување на соработката во насока на размена на податоци, помеѓу институциите во РМ, што е предуслов за успешно сузбивање и документирање организиран криминал вклучително и на перењето пари.

Во текот на 2014 година, УФП кадровски се зајакна со 10 нови финансиски полицајци, во 2018 година се зајакна со 7, така што во УФП работат вкупно 33 финансиски полицајци. Од 37 финансиски полицајци, овластени службени лица кои се надлежни за истрагите за перење пари и финансиски криминал се 30. Се предвидува во 2019 година да се изготви нов Правилник за систематизација на работните места, согласно кој УФП се проширува организационата структура и од три сектори денес УФП да има седум сектори од кои два сектори за финансиски криминал проширени со уште по едно одделение, два сектори за спроведување на ПИМ, Сектор за дигитална форензика, како и три самостојни одделенија. Во двата сектори за финансиски криминал согласно систематизацијата има предвидено 72 од кои пополнети се 29. Вкупно со новата систематизација предвидени се 205 работни места за овластени службени лица. УФП има потреба од пополнување на новите работни места и доекипирање на двата сектори за финансиски криминал. УФП, планира, организира и спроведува обуки за вработените.⁵⁵ Потребата од зајакнување на кадровските и техничките ресурси и понатаму останува.

Во Царинската управа (ЦУ) формирана е Служба за финансиски истраги. Со неодамнешните измени и дополнувања на систематизацијата, новоформираната служба за финансиски истраги ја сочинуваат шеф на служба, три главни инспектори, три виши инспектори и два инспектори.

Основна надлежност е да презема мерки и активности за пронаоѓање и идентификување на незаконски стекнат имот, криминални приноси кои се предмет на перење пари и друг имот спрема кој треба да се преземат мерки за привремено обезбедување, како и предлагање мерки за времено одземање (конфискација) на имотна корист стекната со казниво дело; да презема мерки и активности за откривање, спречување и натамошни последици на кривични дела од областа на јавните финансии, платниот промет и стопанството, фаќање и

⁵⁵ Закон за финансиската полиција („Службен весник на Република Македонија“, бр. 43/2014, 33/2015, 27/2016, 83/2018 и 198/2018), член 42 став (1). Преглед на спроведени обуки за истражителите на УФП за истрага на перење пари и за поврат на имот е даден во Анекс 2.9.

пријавување на нивните сторители и обезбедување на докази, да прави анализа и проценка на податоци и информации со примена на аналитички и компаративни методи заради обезбедување на материјални докази за криминалната ситуација и успешно водење на кривичната постапка, спроведува посебни истражни мерки како и други мерки и активности што можат да користат за непречено водење на кривичната и прекршочната постапка по службена должност или по наредба на јавниот обвинител преку надлежностите на правосудната полиција. Службата за финансиски истраги е надлежна и да остварува соработка со надлежни државни органи со цел за остварување на надлежноста на службата, како и остварува комуникација со странски царински органи врз основа на меѓународни договори. Во согласност со подзаконските акти и со анализа на податоците кои се доставени од други служби, Службата одредува случаи за кои треба да се поведе истрага, остварува непосредна врска со јавниот обвинител како старешина на правосудната полиција, изготвува планови, извештаи и анализи за работата на службата и предлага мерки за подобрување. Како што е видливо од статистичките податоци за поднесени кривични пријави ЦУ (2016-2018 година) досега нема спроведено финансиски истраги и нема поднесено кривични пријави по член 279 од КЗ- перење пари и други приноси од казниво дело од што произлегува дека финансиските информации не се користени на ефективен начин поради што е формирана новата служба за финансиски истраги. Преку системот на размена на информации помеѓу институциите постои механизам кој осигурува утврдување на имот без претходно известување на сопственикот. Иако не се води посебен регистар за претрес на лица, простории и земени изјави од сведоци, ЦУ преку електронската архива (ЕДМС) има можност по потреба да пристапи до податоците кои се однесуваат на поднесени кривични пријави каде се содржани податоците за добиени наредби од страна на ОЈО за претрес на лица, простории и за земени изјави од сведоци и други релевантни информации.

На истражителскиот тим во СЈО му е овозможен непречен пристап до базите на податоци на МВР, УЈП, Централниот регистар, Агенција за вработување и Агенција за катастар на недвижностите и му е обезбедена соодветна дигитална опрема за обработка, чување и анализа на потребните податоци и информации.

Со Стратегијата за јакнење на капацитетите на РСМ за водење на финансиски истраги и конфискација на имот, предвидено е формирање на специјализирани организациони единици за водење финансиски истраги. Вакви единици, освен во ЦУ, предвидено е да се формираат и во МВР, УФП и Јавното обвинителство, но за очекување е дека по нивното формирање ќе биде потребен дополнителен временски период заради максимално екипирање, остручување, дополнување на техничките и информатичките капацитети, по што би следувала максимална ефикасност во постапувањето.

Со зголемувањето на надлежностите на УФП и проширувањето на нејзината организациона структура, УФП има потреба од пополнување на новите работни места и доекипирање на двата сектори за финансиски криминал.

Во повеќето институции, сеуште е присутна потребата за информатичка опрема (хардвер и софтвер), вклучително и целосно поврзување на институциите преку системот за „Национална платформа за интероперабилност“, со цел максимално ефикасно користење

на податоците кои се во базите на други институции.⁵⁶ Фазата на имплементација на системот е различна во институциите. Па така, во МВР, до крајот на 2018 година, инсталирано е апликативното решение во тест продукциска фаза со одредени сервис одобрени од страна на неколку институции, како што се ЦУ, Агенција за вработување и Министерството за труд и социјална политика. Во наредниот период се очекува меѓусебна координација помеѓу крајните корисници и останатите државни институции за конкретизирање на барањата и потребите и одобрување на веб сервисите за крајна продукциска фаза.

Според податоците за организирани и спроведени обуки, може да се заклучи дека континуирано се спроведуваат обуки поврзани со перење пари, финансиски криминал или водење финансиски истраги, во организација на самите институции, или пак во рамките на проекти кои ги воде институциите. Обуките се организираат и спроведуваат преку Центарот за обуки на Бирото за јавна безбедност при МВР, Академијата на судии и јавни обвинители и Здружението на јавни обвинители, размена на искуства со други држави во рамките на ТАИЕКС Програмата на Европската Комисија, твининг проекти, учество на обуки на Европол, Интерпол, СЕЛЕК и др.⁵⁷

Заради јакнење на капацитетите на истражните органи, спроведени се проектни активности односно во тек е реализација на повеќе меѓународни проекти од меѓу-институционален и секторски карактер, во рамки на кои изготвени се корисни публикации.⁵⁸

Податоци за капацитетите за остварување ефективна домашна и меѓународна соработка дадени се во поглавјата 1.3.4 и 1.3.5. Податоци за законската рамка и капацитетите за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети дадени се во поглавјето 1.3.12.

Со формирањето на организационите единици во органите за спроведување на законот кои ќе вршат финансиски истраги и ќе имаат надлежности за пронаоѓање, идентификување и привремено одземање на нелегално стекнатиот имот, ќе се овозможи специјализација за заплена на имот.

Се укажува на потребата за натамошно зајакнување на инструментите и оперативните капацитети на институциите за финансиски истраги и поврат на имот, и тоа на системски начин, со формирање на специјализирани организациони единици, обезбедување на соодветни кадровски, технички и материјални ресурси, специјалистичка обука и стручно усовршување за спроведување финансиски истраги и поврат на имот во МВР, УФП и ЦУ.

Во таа насока, потребна е реализација на активности предвидени со Акциониот план на Стратегијата за јакнење на капацитетите на Република Македонија за водење на финансиски истраги и конфискација на имот, за периодот 2018-2020 година, и тоа ургентно, во предвидените временски рокови.

⁵⁶ Основна намена на платформата за интероперабилност е да овозможи стандарден и безбеден начин преку кој државните институции ќе можат да разменуваат податоци и документи со користење на веќе достапните веб сервиси на платформата како и оние сервиси кои дополнително ќе се развиваат во рамки на овој проект од страна на државните институции.

⁵⁷ Во Анекс 2.10 даден е преглед на реализирани и спроведени обуки за финансиски криминал за истражителите.

⁵⁸ Види Анекс 2.11.

2.7 ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА ИСТРАЖИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Со оваа варијабла⁵⁹ се проценува дали истражителите кои спроведуваат истраги за перење пари уживаат задоволително ниво на функционална независност и самостојност, применуваат високи професионални стандарди, постапуваат со интегритет и можат да ги водат истрагите без влијанија и фаворизирање.

Истражните органи МВР, УФП и ЦУ, имаат донесено акти со кои се утврдени постапката за вработување, оценување на работата на вработените и кодексот на однесување.

На лицата што работат во органите за откривање и сузбивање на корупцијата им се обезбедува целосна заштита и независност, заради ефикасно извршување на нивните овластувања и должности и врз нив не смее да се врши притисок во работата или во преземањето конкретни дејствија.⁶⁰

МВР постапува по Кодекс на полициска етика⁶¹ и спроведува антикорупциска програма која опфаќа систем на мерки како: вработување во МВР согласно пропишани стандарди, континуирана обука на полициските кадри кои се спротивставуваат на корупцијата, воведување на превентивни програми за спречување на корупцијата на лица вработени во МВР, мерки за јакнење на интегритетот и одговорноста на полициските службеници кои постапуваат по предмети од областа на економскиот и финансискиот криминал и сл. Во МВР започнат е процес на изготвувањето на План за интегритет на сите вработени во МВР кој опфаќа и изработка на Анализа на ризик од корупција на сите работни места во Министерството, со предлог мерки за надминување на истите во иднина.⁶²

Од страна на надлежна организациона единица во МВР (Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди), во периодот 2016-2018 година се поднесени вкупно 937 иницијативи за водење дисциплински постапки против вработени во МВР, од кои во 2018 година се поднесени 338, во 2017 година 355, а во 2016 година 244 иницијативи.⁶³

Усвоен е моделот на надворешниот механизам за контрола над работата на лицата со полициски овластувања и припадниците на затворската полиција кој се состои од две компоненти:

⁵⁹ Оцена: 0,66

⁶⁰ Член 20 од Законот за спречување на корупцијата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 28/2002, 46/2004, 126/2006, 10/2008, 161/2008, 145/10, 97/15 и 148/15).

⁶¹ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 72/2007.

⁶² Предвидено е процесот на изготвување на Планот за интегритет за вработените во МВР да започне во јануари 2019 година. Во првата фаза, членовите на работната група која треба да го изготви овој стратешки документ посетија обука за Анализа на ризик од корупција на работните места. По спроведената обука, се започнаа со „Анализа на работните места“, согласно претходно добиените извадоци од актот за систематизација на МВР. Анализата е во тек и начелно е предвидено да биде изготвена и донесена до крајот на 2019 година.

⁶³ Овој број се однесува на сите вработени во МВР и ги опфаќа сите видови на прекршување на правилници и упатва по кои постапува МВР. Наведениот број не се однесува конкретно само на полициските службеници, ниту на полициски службеници кои постапуваат по предмети за финансиски криминал или корупција.

- воспоставување на посебно Одделение за истражување и гонење на кривични дела сторени од лица со полициски овластувања и припадници на затворската полиција во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција (во понатамошниот текст: Специјализирано одделение) и
- посебна организациона единица кај Народниот правобранител-механизам за граѓанска контрола.

Надворешниот механизам за контрола над работата на лицата со полициски овластувања и припадниците на затворската полиција има за цел да се обезбеди непристрасност, објективност во постапувањето во случаите кога постои сомнение дека се сторени кривични дела од страна на лицата со полициски овластувања и припадниците на затворската полиција, а со тоа и поголема заштита на човековите слободи и права. Овој концепт се применува во случаи на постоење на сомневање за кривични дела сторени од лицата со полициски овластувања: полицискиот службеник, овластеното службено лице за безбедност и контраразузнавање со полициски овластувања, припадници на финансиската полиција, со закон овластени лица на ЦУ кои работат на откривање на кривичните дела и овластени службени лица на Министерството за одбрана кои работат на откривање и истражување на кривичните дела, како и на припадниците на затворската полиција. Концептот е во согласност со реформските процеси за создавање на одговорни, транспарентни служби, каде секое постапување спротивно на законот ќе биде навремено и ефикасно гонето и соодветно санкционирано.

Во насока на реализација и заживување на избраниот модел за воспоставување на надворешен механизам за контрола врз работата на полицијата, донесени се пакет законски измени. Дополнително, во рамките на јавното обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција е веќе формирано Специјализираното одделение кое веќе постапува по овие кривични дела.

На предлог на УФП, министерот за финансии донесе Кодекс на однесување на финансиските полицајци⁶⁴. Согласно Законот за финансиска полиција, финансиските полицајци се вработуваат со објавување на јавен оглас и по исклучок без објавување на јавен оглас. Условите кои треба да ги исполнуваат се дефинирани во Законот за финансиска полиција. Во текот на 2016, 2017 и 2018 година во УФП немало случаи на прекршување на интегритетот и дисциплински и други постапки за случаи на корупција кај финансиските полицајци.

ЦУ има донесено Правила за ред и дисциплина и Кодекс на однесување на царинските службеници, кој е дополнет и изменет во април 2016 година. Царинските службеници имаат должност да потпишат изјава со која се потврдува дека ги прочитале и разбрале одредбите од Кодексот. Исто така, ЦУ има донесено Стратегија за интегритет и борба против корупцијата во ЦУ на Република Македонија 2015-2018, со која се дефинирани одредниците за јакнење на интегритетот и развивање на концептот за на проактивни мерки за намалување на корупцијата и судирот на интереси, при што приоритет се дава на превентивното делување, а кон репресија се прибегнува во случај на констатирани девижантни појави. Донесен е и План за спроведување на активностите од ДКСК и превенција и намалување на појавата на судир на интереси 2016-2019 година, како и

⁶⁴ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр.127/2014.

повеќе интерни акти со кои се регулираат избегнувањето на состојбите на судир на интереси, постапувањето и определувањето на работите и дејностите кои се во судир со службената должност, постапувањето на вработените кога им се дава, ветува или понудува подарок или друга корист со цел да се влијае на работењето во рамки на службата, поднесувањето на анкетните листови, обрасци за промена на имотната состојба и изјави за интереси, процедури за вршење на внатрешни истраги и внатрешни контроли итн. Во текот на 2016, 2017 и 2018 година немало случаи на нарушување на интегритетот и дисциплински постапки за коруптивни дела против истражителите кои работат на економски криминал.⁶⁵

Согласно Законот за спречување на корупцијата⁶⁶ и Законот за спречување судир на интереси⁶⁷, истражителите се должни да пријават имотна состојба и интереси.

Потребно е преземање мерки за систематско подигнување на интегритетот на истражителите, особено со обезбедување на сите потребни ресурси, независен механизам на надзор и управување со ризици за корупција и судир на интереси, како и методологија за приоритизација во постапувањето по предметите, за да ги извршуваат своите овластувања ослободени од можни политички и други влијанија.

2.8 КАПАЦИТЕТ И РЕСУРСИ НА ОБВИНИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Оваа варијабла⁶⁸ ги проценува капацитетите и ресурсите во јавните обвинителства кои работат на случаи на перење пари, нивната ефикасност и функционалност.

Јавното обвинителство е единствен и самостоен државен орган и е составен дел на правосудниот систем.

Согласно Законот за јавните обвинители, јавното обвинителство е организирано како Јавно обвинителство на Република Македонија, вишо јавно обвинителство (4), Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминали корупција (ОЈОКК) и основно јавно обвинителство (22). Во септември 2015 година, формирано е специјално јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите разоткриени со објавување на разговори во 2015 година - Јавното обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите (СЈО).⁶⁹

⁶⁵ Во периодот 2016-2018 година, од страна на Секторот за професионална одговорност при ЦУ нема поднесени кривични пријави за незаконитости во постапувањето на службени лица (кои не се истражители). Но од страна на МВР се поднеси 2 кривични пријави против двајца царински службеници, од кои една за кривичното дело „Злоупотреба на службената положба и овластување“ и една за кривичното дело „Примање поткуп“. Во овој период ЦУ донесе решение за суспензија на царински службеник како и спроведе вкупно 81 дисциплинска постапка за постапување спротивно на интерните акти на ЦУ, Правилата за ред и дисциплина и Кодексот на однесување на царинските службеници, при што се изречени вкупно 67 дисциплински мерки од кои 3 откази и 64 парични казни.

⁶⁶ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 28/2002, 46/2004, 126/2006, 10/2008, 161/2008, 145/10, 97/15 и 148/15.

⁶⁷ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 70/2007, 114/2009, 6/12 и 153/15.

⁶⁸ Оценка 0,5

⁶⁹ Формирано согласно Законот за јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите („Службен весник на Република Македонија“, бр.159/15). Изборот на

ОЈОКК има надлежност за постапување за предмети кои вклучуваат сериозен и организиран криминал, на територијата на целата држава. Во ОЈОКК, освен основниот јавен обвинител, функцијата јавен обвинител ја извршуваат 9 јавни обвинители.⁷⁰ За непречено функционирање и ефикасно извршување на јавнообвинителската работа се чувствува недостатокот од 25% од предвидените обвинители, особено ако се земе предвид формирањето на Одделението за гонење на кривични дела сторени од лица со полициски овластувања и припадници на затворската полиција во кое се распоредени тројца обвинители.

Донесувањето на Законот за јавнообвинителска служба („Службен весник на РМ“ бр.62/15, 231/15 и 11/16) иницираше подготвување на нов Правилник за систематизација на работните места во јавното обвинителство, со кој се утврдени вистинските потреби и приоритети во поглед на човечки ресурси. Од вкупно предвидените 54 работни места, потполнети се 27 работни места.

Во СЈО постапуваат 1 специјален јавен обвинител и 10 јавни обвинители кои му помагаат. СЈО е организирано според начелата на хиерархија и субординација, но со целосна автономија во истражувањето и гонењето на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на неовластено следење на комуникациите, вклучувајќи и автономија во поглед на Јавното обвинителство на Република Македонија. СЈО го сочинуваат истражителите, стручната и административно-техничка служба. Согласно систематизацијата на работни места формирано е одделение за стручна јавнообвинителска служба во кое се вработени 51 стручен соработник и одделение за финансиски истраги во кое има 12 економски советници. Согласно член 50 од Законот за кривичната постапка се доделени 24 полициски службеници во ова Јавно обвинителство од кои 21 полициски службеник од Министерството за внатрешни работи и 3 полициски службеници од УФП. Истражителскиот тим е составен од полициски службеници со работно искуство од повеќе области, а кој тим од досегашната работа и пракса се покажа како неопходен елемент за водење на сложени и обемни истраги особено во областа на финансиските истраги. Во СЈО се води електронска евиденција на предметите што подразбира електронска обработка, селекција, подредување и чување на материјалите од предметите во електронска форма. Исто така, воспоставена е и електронска архива каде во електронска форма се сместени сите влезни и излезни акти кои се поврзани со предметите кои се водат во обвинителството. Воспоставениот начин на електронска евиденција во ова Јавно обвинителство овозможува преглед на статистички податоци по предметите кои се водат во обвинителството.

Во јавните обвинителства се применува систем за автоматизирано управување со предмети. Во рамки на имплементацијата на ИПА проект 2009 „Поддршка во

специјалниот јавен обвинител е извршен на 15.09.2015 година. Изборот на 12 обвинители во СЈО е извршен на 14-ти октомври и на 4-ти ноември 2015 година.

⁷⁰ Согласно Одлуката за определување на бројот на јавни обвинители на јавните обвинителства и јавни обвинители во јавните обвинителства („Службен весник на РМ“ бр.175/14), донесена од Советот на јавните обвинители, бројот на обвинителите кои треба да постапуваат во ОЈОКК изнесува 12 јавни обвинители и Основен јавен обвинител на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција.

имплементација на реформата на кривично правниот систем“, со цел зајакнување на капацитетите на јавните обвинители и другите релевантни институции вклучени во спроведување на реформираното кривично законодавство, обезбедена е опрема за воспоставување на интегриран информатичко-телекомуникациски систем во Јавно обвинителство на РМ, вклучително и автоматизиран систем за управување со предметите, систем за мрежи и безбедност и систем за аудио-видео снимање.

Јавните обвинители имаат право и обврска на постојано стручно усовршување за време на траење на нивната функција, а неисполнувањето на должноста за континуирана обука се смета како дисциплинска повреда за која се поведува дисциплинска постапка.⁷¹ Во Академијата за судии и јавни обвинители се спроведува континуирана обука на судиите, јавните обвинители, полицијата, финансиската полиција, царината, како и за службени лица од други органи.⁷²

Со цел обезбедување на стручно доусовршување на теми од областа на спечување на финансискиот криминал и перењето пари, во борба против високата корупција, финансирање на тероризам, како и конфискација и одземање на имот, јавните обвинители, истражителите, стручните соработници и економските советници на СЈО активно учествуваа на повеќе од 30 обуки, работилници и конференции во државата и во странство.

Во насока на согледување на капацитетите на јавните обвинители претставен е вкупниот број на иницирани и завршени предмети од надлежните органи во различни фази од кривичната постапка во следните табели.

Преглед на кривични пријави, истраги, обвиненија и пресуди за перење пари - податоци обезбедени од истражните органи МВР, УФП и ЦУ, како и од ОЈОКК и од Врховниот суд на РМ

год	Кривична пријава		Истрага		Обвинение		Првостепена пресуда		Второстепена пресуда		Постапување на Врховен суд на РМ	
	Случаи	лица	случаи	лица	случаи	лица	случаи	лица	случаи	лица	случаи	лица
2014	4	28	5	29	3	17	4	25	6	33		
2015	6	35	2	25	1	7	5	15	3	17	1	20
2016	3	9	2	8	1	1	3	10	2	6		
2017	4	25	3	19	5	21	3	21	2	10		
2018	2	4	1	1	1	3	3	6	1	1		
ВК.	19	101	13	82	11	49	18	77	14	67	1	20

Преглед на кривични пријави, истраги, обвиненија и пресуди за перење пари - податоци обезбедени од СЈО

⁷¹ Согласно Законот за јавно обвинителство и Законот за Академијата за судии и јавни обвинители, како и Кодексот на јавнообвинителска етика.

⁷² Во Анекс 2.12 даден е преглед на реализирани и спроведени обуки за финансиски криминал за јавните обвинители.

Год	Истрага		Обвинение		Првостепена Пресуда		Второстепена пресуда		Постапување на Врховен суд на РМ	
	случаи	лица	Случаи	Лица	Случаи	Лица	случаи	лица	случаи	лица
2015	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	1	11	0	0	0	0	/	/	/	/
2018	3	23	1	6	1	1	/	/	/	/
ВК.	4	34	1	1	1	1	0	0	0	0

Во СЈО се водат 3 истражни постапки против 23 физички лица и 7 правни лица заради постоење на основано сомнение дека се сторители на кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 од Кривичниот законик.

На ден 22.05.2017 година донесена е наредба за спроведување на истражна постапка НСК-КО 11/17 против 14 физички лица, од кои против 11 физички лица поради постоење на основано сомнение дека сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 од Кривичниот законик. Најпрво пред ова Јавно обвинителство беше спроведена единствена истражна постапка по предмет НСК-КО.бр.11/17, по чие завршување, а поради целисходност и економичност беа поднесени два обвинителни акти меѓу кои и Обвинителниот акт НСК-КО.бр.15/18 за кривични дела по член 353 од КЗ, од причини што се работеше за два посебни кривично правни настани за кои доказите се разликуваа и не се повторуваа. На ден 22.11.2018 година беше поднесен Обвинителен акт НСК-КО бр.11/17 против 6 физички лица со кој се обвинети дека сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 1 в.в член 22 в.в. член 45 од КЗ, и против 1 правно лице е поднесен обвинителен предлог со кој е обвинето дека сторило кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 12 в.в став 1 в.в. член 45 од КЗ. На ден 21.12.2018 година од страна на Основен суд Скопје 1 Скопје донесена е пресуда врз основа на предлог спогодба II КОК-ООА 50/18 од 21.12.2018 со која едно физичко лице е правосилно осудено за сторено кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 1 в.в член 22 в.в. член 45 од КЗ на алтернативна мерка условна осуда казна затвор во траење од две години, која казна нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од пет години од правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело. По барање на ова Јавно обвинителство со судска одлука е замрзнат имот во висина од 10.441.192 евра.

На ден 20.03.2018 година донесена е наредба за спроведување на истражна постапка НСК-КО бр.1/18 против вкупно 11 физички лица, од кои против 6 физички лица поради постоење на основано сомнение дека сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 5 в.в. став 3 в.в. став 1 в.в. член 22 в.в. член 45 од КЗ. Против 4 правни лица се преземаат истражни дејствија поради постоење основано сомневање дека одговорното лице во правното лице сторил кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 5 в.в став 1 од КЗ. По барање на ова Јавно обвинителство со судска одлука е замрзнат имот во висина од 825.925 евра.

На ден 08.10.2018 година донесена е наредба за спроведување на истражна постапка НСК-КО бр.6/18 против вкупно 9 физички лица, бидејќи поради дејствија опишани во точка 1 од наредбата постои основано сомневање дека 2 физички лица сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 ст.3 в.в. со ст.1 в.в. со чл.22 од КЗ,

поради дејствија опишани во точка 2 од наредбата постои основано сомневање дека 2 физички лица сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 ст.3 в.в. со ст.1 в.в. со чл.22 од КЗ и поради дејствија опишани во точка 3 од наредбата постои основано сомневање дека 9 физички лица сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 ст.5 в.в. со ст.1 и ст.3 од КЗ. По барање на ова Јавно обвинителство со судска одлука е замрзнат имот во висина од 6.794.026 евра.

На ден 08.11.2018 година донесена е наредба за спроведување на истражна постапка НСК-КО 8/18 против 1 физичко лице заради постоење на основано сомневање дека сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 3 в.в. став 1 од КЗ и против 7 физички лица за постоење основано сомневање дека сториле кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 5 од КЗ. Против 3 правни лица се преземаат истражни дејствија заради постоење на основано сомневање дека одговорното лице во правното лице во корист за правното лице сторил кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело од член 273 став 5 в.в. став 1 од КЗ. По барање на ова Јавно обвинителство, со судска одлука е замрзнат имот во висина од 9.028.443 евра.

Статистички податоци за мерки замрзнување на имот, блокирање на средства, одземање и конфискација на имот се презентирани во поглавје 1.3.12 Сеопфатност на законска рамка за заплена на имот.

Од презентираните статистички податоци може да се согледа дека ефикасноста на откривањето и процесуирањето на предметите за случаите на перење на пари е на исто ниво, како и во изминатиот период.

Според Извештајот на Moneyval Комитетот: *„Ова не е исклучителна бројка сама по себе, но сепак голема е веројатноста таа да е пропорционална со големината на земјата и бројките од нејзиниот финансиски сектор“.*

Финансиските истраги и конфискацијата на имот ретко се спроведуваат.⁷³

Имајќи ги предвид досегашниот прилив на кривични пријави, бројот на јавните обвинители и нивните досегашни превземени активности и покажаните резултати, се укажува на потребата за кадровско екипирање и ургентно натамошно зајакнување на инструментите и оперативните капацитети на сите јавни обвинителства, и тоа на системски начин, со формирање на специјализирани организациони единици, обезбедување на соодветни кадровски, технички и материјални ресурси, специјалистичка обука и стручно усовршување за спроведување финансиски истраги и поврат на имот, во насока на подигање на ефикасноста на јавното обвинителство.

2.9 ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА ОБВИНИТЕЛИТЕ ЗА ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Оваа варијабла⁷⁴ проценува дали обвинителите кои работат на случаи за перење пари ги водат истрагите без влијанија и фаворизирање.

⁷³ ЕК Извештај за напредокот на Република Македонија, 2018 – стр.25 параграф 3.

Институционалната независност и функционалната автономија на јавното обвинителство се гарантирани со Уставот и со закон.

Јавното обвинителство се организира според принципите на хиерархија и субординација, согласно со закон, но притоа почитувањето на овие принципи не смее да ја загрози самостојноста и одговорноста на секој јавен обвинител во вршењето на функцијата.

Предвидени се законски гаранции за заштита на интегритетот на јавните обвинители. Никој не може да влијае врз самостојноста и непристрасноста на јавниот обвинител во вршењето на функцијата.⁷⁵

Јавните обвинители ги избира Советот на јавни обвинители на Република Македонија без ограничување на траење на мандатот под услови и постапка утврдена со закон.⁷⁶ Согласно овој закон, јавните обвинители во ОЈОКК ги избира Советот на јавните обвинители од редот на избраните јавни обвинители за време од 4 години со право на повторен избор. Советот на јавните обвинители е самостоен независен орган кој ја обезбедува и гарантира самостојноста на јавните обвинители во извршување на нивната функција.

За јавен обвинител во основно јавно обвинителство може да биде избрано лице кое има завршено почетна обука во Академијата за обука на судии и јавни обвинители. Пред да станат слушатели на почетната обука, заинтересираните кандидати полагаат приемен испит во рамките на кој е предвидено и полагањето на психолошки тест кој има за цел по пат на проверка на социјалните способности да ги афирмира кандидатите за вршење на функцијата јавен обвинител и тест за интегритет кој се заснова врз постојните етички и професионални стандарди за вршење на функцијата јавен обвинител и има за цел проверка на етичките и моралните вредности на кандидатот.

Во текот на почетната обука, се изучува предметот Етика, деловна култура и деонтологија во рамките на кој се опфатени темите на јавнообвинителската етика и деонтологија, јавнообвинителскиот етички кодекс и етичките дилеми во јавнообвинителската професија. Академијата за судии и јавни обвинители и во рамките на континуираната обука организира обуки на теми поврзани со етиката и интегритетот на обвинителите и превенција на корупцијата и судирот на интереси. При изборот и унапредувањето на јавните обвинители се зема предвид и работно – професионалното искуство, потврдените резултати во работата, поседувањето стручни и професионални квалитети и углед, а кои се утврдуваат според критериуми точно определени во законот. Разрешувањето на јавните обвинители, според однапред утврдена постапка е во надлежност на Советот на јавни обвинители.

⁷⁴ Оценка: 0,56

⁷⁵ Член 5 став 3 од Законот за јавното обвинителство („Службен весник на Република Македонија“, бр. 150/2007, 111/2008 и 198/18)

⁷⁶ Постапка за избор е утврдена во Законот за Советот на јавните обвинители на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 150/07 и 100/11)

Како што е утврдено во Правилник за утврдување на начинот за оцена на работата на јавните обвинители⁷⁷, оцената ја врши непосредно повисокиот јавен обвинител за секој јавен обвинител поединечно по утврдени критериуми⁷⁸, во период од секои две години.

Оценувањето на работата на секој јавен обвинител се врши со непосреден увид⁷⁹ во предметното постапување и преку непосреден разговор со секој јавен обвинител. Оцената се доставува до Советот на јавните обвинители.

На 1 декември, 2014 година Јавниот обвинител на Република Македонија го донесе Етичкиот кодекс на јавните обвинители.⁸⁰ Воспоставен е механизам за примена на кодексот.⁸¹

Во периодот 2016-2018 година поведени се дисциплински постапки против 3 јавни обвинители. Од страна на Комисијата донесени се одлуки и на истите изречени им се дисциплински мерки намалување на платата во висина од 30% од месечната плата во траење од шест месеци. Постапките се во фаза на жалбена постапка.

Јавните обвинители имаат обврска да пријават имотна состојба и интереси до Државната комисија за спречување на корупцијата, согласно закон.⁸²

Во 2015 година, со објавувањето на Извештајот на Прибе⁸³ и разоткриените недостатоци кои, меѓу другото, се однесуваат и на интегритетот на јавните обвинителства, се наметна потребата за формирање на СЈО.

Довербата на граѓаните во јавното обвинителство е во опаѓање.⁸⁴ Советот на јавните обвинители во јавноста се смета за пасивен, а неговата улога како незначајна во обезбедувањето на принципот на функционална независност на обвинителите. Заради

⁷⁷ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 62/10.

⁷⁸ Критериуми за оценка на работата на јавните обвинители се:- стручноста и професионалноста во вршење на функцијата, - ажурност и ефикасност, - непристрасност и совесност, - углед и етичност достоинствени за функцијата, - комуникативност и соработка, - организаторски способности, - континуирана едукација и стручно усовршување.

⁷⁹ Со непосредниот увид во предметното работење на секој јавен обвинител се утврдува: бројот на кривичните пријави, предметите и поднесоци, бројот на решени кривични пријави и предметите во законски предвидениот рок, бројот на нерешени кривични пријави и предметите и причините за нивното нерешавање и квалитетот на јавнообвинителските одлуки, придржување кон законските формулации, способност за писмено изразување и јасно и прецизно образложување на одлуките.

⁸⁰ Објавен во „Службен Весник на Република Македонија“, бр. 194 од 2014 година.

⁸¹ За Надзорот на почитувањето и толкувањето на Етичкиот кодекс основан е Етички совет кој го сочинуваат претседател и четири членови од редот на јавните обвинители. Членовите на Етичкиот совет ги именува и разрешува Јавниот обвинител на Република Македонија за период од 4 години, со право на уште еден мандат. Еден од кандидатите за членови на Етичкиот совет се избира на предлог на Советот на јавни обвинители на Република Македонија од редот на јавните обвинители членови на Советот на јавни обвинители на Република Македонија, а останатите се избираат од Јавниот обвинител на Република Македонија.

⁸² Согласно Законот за спречување на корупцијата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 28/2002, 46/2004, 126/2006, 10/2008, 161/2008, 145/10, 97/15 и 148/15) и Законот за спречување судир на интереси („Службен весник на Република Македонија“, бр. 70/2007, 114/2009, 6/12 и 153/15).

⁸³ Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015

⁸⁴ Истражување на јавното мислење спроведено за Телма и МЦМС спроведено од М-Прспект на репрезентативен примерок од 1.014 испитаици во период од 11 до 16 ноември 2018 година покажало дека 61% од испитаниците немаат доверба во обвинителството, наспроти 32,7% кои имаат. Анкетата покажа и промена на расположението на граѓаните кон СЈО. Институцијата која од формирањето беше на врвот и можеби една од институциите со најголема доверба досега, сега доби недоверба од 53,5 проценти од испитаниците, наспроти 41% кои и дадоа доверба. Извор: <https://telma.com.mk/anketa-paga-doverbata-na-gragane-vo-sjo/>

подобрување на транспарентноста на Советот, изработена е Предлог комуникациска стратегија (2018-2021).

Со цел зајакнување на одговорноста, независноста и непристрасноста, како и транспарентноста на сите правосудни институции, вклучувајќи го и Советот на јавни обвинители, усвоена е Стратегија за реформа на правосудниот сектор, за периодот 2017-2022 година.

Потребно е да се создадат законски предуслови за продолжување на обвинителската работа на случаи на корупција од висок профил, во услови на доволно автономни надлежности и соодветна кадровска и техничка екипираност.

Се укажува на потребата и за преиспитување системот на јавно обвинителство од аспект на мрежата и надлежностите на јавните обвинителства, нивната кадровска екипираност и системот на оценување на квалитетот и ефикасноста во постапувањето.

2.10 КАПАЦИТЕТИ И РЕСУРСИ ЗА ВОДЕЊЕ НА СУДСКИ ПОСТАПКИ

Со оваа варијабла⁸⁵ се проценува дали судиите кои судат во овие постапки поседуваат капацитет предметите да ги процесуираат ефикасно и правично.

Според Законот за судовите, судската власт ја вршат основните судови, апелационите судови, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на Република Македонија.

Надлежноста на судовите е определена со Законот за судовите. Со Законот за измени и дополнувања на Законот за судови од 2008 година во Основниот суд Скопје I-Скопје беше формирано специјализирано судско одделение надлежно за судење на дела од областа на организираниот криминал и корупција за целата територија на РМ. Специјализираното судско одделение меѓу другото надлежно е да суди и за перење пари од членот 273 од КЗ. Во прв степен судовите судат во совети составени од двајца судии и тројца судии-поротници за кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од 15 години или казна доживотен затвор, а во совети составени од еден судија и двајца судии-поротници за кривични дела за кои со закон е пропишана поблага казна. Во втор степен судовите судат во совети составени од петмина судии за кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од 15 години или казна доживотен затвор, а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна. Кога суди во втор степен на расправа, советот е составен од двајца судии и тројца судии поротници. Во трет степен судовите судат во совети составени од петмина судии.

Во донесувањето на одлуките во судските предмети подеднакво учествуваат сите судии или судии-поротници членови на судските совети.

Во специјализираното судско одделение за организиран криминал и корупција, по предметите постапуваат вкупно 12 судии, од кои 3 судии на претходна постапка и 9 судечки судии. Во Одделението се распоредени 9 стручни соработници кои им помагаат на сите судии во одделот при постапување по предметите и изготвување на одлуките.

⁸⁵ Оценка: 0,6

Согласно Законот за судскиот буџет, судскиот буџет претставува годишна процена на приходите и трошоците на единките корисници на судската власт што ги утврдува Собранието на Република Македонија и е наменет за нивно финансирање.

Согласно член 4 од Законот за судски буџет, е предвидено дека делот на средствата „Судска власт“ во Буџетот на Република Македонија, потребни за функционирање на единките корисници се утврдува во износ од најмалку 0,8% од бруто домашниот производ, меѓутоа овој процент за 2018 година изнесуваше 0,3% од бруто домашниот производ. Согласно став 2 од истиот член е предвидено дека во случај на ребаланс на буџетот на Република Македонија не може да се намалуваат средствата наменети за финансирање на судската власт. За плати и надоместоци се троши 79,77% од буџетот за судството.

Согласно Законот за судовите и Законот за Академијата за судии и јавни обвинители, судиите имаат право и обврска на постојано стручно усовршување за времетраење на нивната функција, а неисполнувањето на должноста за континуирана обука се смета како дисциплинска повреда за која се поведува дисциплинска постапка Во Академијата за судии и јавни обвинители се спроведува континуирана обука на теми поврзани со перење пари.⁸⁶

Распределувањето и управувањето со движењето на судските предмети се врши автоматизирано, со компјутерски систем (АКМИС).⁸⁷

Според Извештајот за работата на судовите во Република Македонија за 2018 година на Судскиот совет на Република Македонија, Основниот суд Скопје 1 Скопје во 2018 година успеал да го совлада приливот на новопримените предмети и го намалил заостатокот за 6.238 предмети, со што се оценува како ефикасен и ажурен суд.

Во сите судови кои се анализирани и тоа Одделението за организиран криминал во Основен суд Скопје I, Апелационен и Врховен суд бројот на судии е доволен и нивниот капацитет за решавање на предметите е на завидно ниво, но со оглед на трендот на зголемување на бројот на новопримени предмети, треба да се работи на доекипирање на помошниот персонал, советници и административни работници кои работат со судиите, со цел да се олесни и забрза работата на секојдневно ниво.

Споредено со структурата на буџетот на земјите од Европската унија, се констатира дека учеството на капиталните расходи каде се вклучени и вложувањата во компјутерска и софтверска модернизација учеството на оваа категорија во судскиот буџет е незначително и неопходно е значително зголемување на оваа ставка.⁸⁸ Стратегија за ИКТ за правосудството е усвоена во февруари 2018 година.

Се укажува на потребата за подобрена организација и менаџирање со финансиските, кадровските, информатичките и другите ресурси заради ефикасно работење на судовите.

2.11 ИНТЕГРИТЕТ И НЕЗАВИСНОСТ НА СУДИИТЕ

⁸⁶ Во Анекс 11 даден е преглед на спроведени обуки за финансиски криминал за судиите

⁸⁷ Закон за управување со движењето на предметите во судовите („Службен весник на Република Македонија, бр. 171/2010).

⁸⁸ Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Македонија за 2018 година. Истото е констатирано и во извештајот на ЕК за напредокот, 2018 година.

Со оваа варијабла⁸⁹ се проценува дали судиите кои судат во судските постапки за перење пари својата работа ја извршуваат без влијанија и фаворизирање.

Принципот на независност на судската власт е вграден Уставот на Република Македонија, кој пропишува дека судската власт ја вршат судовите. Судовите се самостојни и независни. Согласно со Законот за судовите, судиите одлучуваат непристрасно врз основа на законот и на слободна процена на доказите. Согласно член 11 од Законот за судовите, секој облик на влијание, врз која било основа и од кој било ентитет на независноста, непристрасноста и самостојноста на судијата во вршењето на неговата/нејзината судска функција е забрането. Судската одлука може да ја менува или укинува само надлежен суд во постапка пропишана со закон.⁹⁰ Спроведувањето на правосилна и извршна судска одлука треба да се врши на најбрз и најефикасен можен начин, и тоа не може да биде попречено со одлука на кој било друг државен орган.⁹¹

Согласно со Законот за судовите, судиите и претседателите на судовите ги избира и разрешува Судскиот совет на Република Македонија под услови и во постапка утврдени со закон. Судскиот совет на Република Македонија е самостоен и независен орган на судството кој ја обезбедува и гарантира самостојноста и независноста на судската власт, преку остварување на своите функции согласно со Уставот и законите.

За судија во основен суд може да биде избрано лице кое има завршено почетна обука во Академијата за обука на судии и јавни обвинители. Почетната обука се организира заради стекнување практични и теоретски знаења и вештини, со цел за создавање на високообучени, стручни и ефикасни кандидати за судии во основните судови. Пред да станат слушатели на почетната обука, заинтересираните кандидати полагаат приемен испит во рамките на кој е предвидено и полагањето на психолошки тест кој има за цел по пат на проверка на социјалните способности да ги афирмира кандидатите за вршење на функцијата судија и тест за интегритет кој се заснова врз постојните етички и професионални стандарди за вршење на функцијата судија и има за цел проверка на етичките и моралните вредности на кандидатот. Во текот на почетната обука, односно во теоретската настава, се изучува предметот Етика, деловна култура и деонтологија во рамките на кој се опфатени темите на судиската етика и деонтологија, судскиот етички кодекс и етичките дилеми во судската професија. Исто така, Академијата за судии и јавни обвинители и во рамките на континуираната обука организира обуки на теми поврзани со етиката и интегритетот на судиите и превенција на корупцијата и судирот на интереси.

Следењето и оцената на работата на судиите спаѓа во делокругот на надлежностите на Судскиот совет на Република Македонија.

Постапките за нестручно и несовесно вршење на судиската функција, како и постапката за утврдување на дисциплинска одговорност на судија во вршењето на судиската функција, се водат пред Судскиот совет на Република Македонија, согласно со одредбите на Законот за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија со кои е уредена оваа постапка.

⁸⁹ Оценка: 0,55

⁹⁰ член 13 од Законот за судовите.

⁹¹ член 16 од Законот за судовите.

Поведените постапки за утврдување одговорност на судија или претседател на суд се одитен и доверлив карактер и се водат без присуство на јавноста, и со почитување на угледот и достоинството на судијата или претседател на суд. На барање на судијата или претседател на судот, Советот ќе одлучи постапката да биде јавна, како и на седницата да присуствува и претставник од Здружението на судии.

Судиите имаат обврска да пријават имотна состојба и интереси до Државната комисија за спречување на корупцијата, согласно закон.⁹²

Во 2014 година донесен е новиот Кодекс за судиска етика. За доследна примена на принципите на Кодексот за судиска етика, Здружението на судиите на Република Македонија востановува советодавно тело, кое по барање на судиите или Здружението на судиите на Република Македонија искажува советодавни мислења на судиите во Македонија во однос на едно или повеќе прашања поврзани со етичкото однесување, односно соодветното извршување на судиските должности и избегнување на судирот на интереси на судиите во приватниот живот и вршењето на судиската функција.

Во 2016 и 2018 година не е утврдено нестручно и несовесно вршење на судиската функција. Во 2017 година утврдено е нестручно и несовесно вршење на судиската функција против 1 судија од Основен суд Охрид. Постапката не е правосилно завршена. Во 2017 година, Судскиот совет на Република Македонија донел одлуки за одземање на имунитет на 5 судии од Управниот суд, поради поднесен обвинителен акт против судиите. Нема доставено барање за одобрување притвор на судија. Во 2017 година, Судскиот совет на Република Македонија донел одлуки за времено отстранување на судија од вршење на судиска функција против 2 судии од Основниот суд Охрид, поради поведени постапки за утврдување на нестручно и несовесно вршење на судиската функција.

Довербата на граѓаните во судството е речиси на исто ниво со довербата во обвинителството.⁹³

Недовербата во судството во голема мера се должи и на казнената политика која не е заострена.

Заради надминување на утврдените слабости, особено со објавувањето на Извештајот на Прибе и разоткриените недостатоци кои, меѓу другото, се однесуваат и на интегритетот во судството, усвоена е Стратегијата за реформа на правосудниот сектор, за периодот 2017-2022 година.

Од исклучителна важност е доследната имплементација на стратешките мерки и активности за јакнење на механизмите со кои се обезбедува независноста, непристрасноста и етиката на судиите, вклучувајќи ги и мерките и активностите за подобрена организација и менаџирање со финансиските, кадровските, информатичките и другите ресурси заради ефикасно работење на судската служба и судскиот персонал.⁹⁴

⁹² Согласно Законот за спречување на корупцијата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 28/2002, 46/2004, 126/2006, 10/2008, 161/2008, 145/10, 97/15 и 148/15) и Законот за спречување судир на интереси („Службен весник на Република Македонија“, бр. 70/2007, 114/2009, 6/12 и 153/15).

⁹³ Истражување на јавното мислење спроведено за Телма и МЦМС спроведена од М-Прспект на репрезентативен примерок од 1.014 испитаици во период од 11 до 16 ноември 2018 година покажало дека мнозинство од 61,4% од граѓаните немаат доверба во судскиот систем, додека 33,3 % се уште му веруваат.

⁹⁴ Стратегијата за реформа на правосудниот сектор, за периодот 2017-2022 година, стр.9.

2.12 СЕОПФАТНОСТ НА ЗАКОНСКАТА РАМКА ЗА ЗАПЛЕНА НА ИМОТ И КАПАЦИТЕТИ ЗА ЗАПЛЕНА НА ИМОТ

Со оваа варијабла⁹⁵ се проценува дали постојат соодветни закони кои овозможуваат заплена, замрзнување, одземање и конфискација на имотна корист и предмети стекнати со кривично дело.

Основите на конфискацијата се утврдени со КЗ, согласно кој *никој не може да ја задржи посредната или непосредната имотна корист прибавена со кривично дело. Имотната корист се конфискува со судската одлука со која е утврдено извршувањето на кривичното дело под условите предвидени со овој закон. Одлука за конфискација донесува судот ќе донесе во постапка определена со закон и кога од фактички или правни пречки не е можно водење на кривична постапка спрема сторителот на кривичното дело. Под услови определени со ратификуван меѓународен договор, конфискуваниот имот може да биде вратен на друга држава.*⁹⁶

*Од сторителот ќе се конфискува непосредната и посредната имотната корист прибавена со кривично дело која се состои во пари, подвижни или недвижни предмети од вредност, како и секоја друга сопственост, имот или актива материјални или нематеријални права, а ако нивната конфискација не е можна на сторителот ќе му се конфискува друг имот што одговара на прибавената имотна корист. Непосредната и посредната имотната корист ќе се конфискува и од трети лица за кои е остварена со извршување на кривичното дело.*⁹⁷

Законот предвидува дека имотната корист се конфискува и од членови на семејството на сторителот на кои е пренесена, ако е очигледно дека не дале надоместок што одговара на вредноста на прибавената имотна корист или од трети лица ако не докажат дека за предметот или имотот дале противнадоместок што одговара на вредноста на прибавената имотна корист. Судот ќе донесе одлука за одземање на предмети во постапка определена со закон и кога од фактички или правни пречки не е можно водење на кривична постапка спрема сторителот на кривичното дело.⁹⁸ Предвидена е и конфискација од правно лице.⁹⁹ Утврдени се видовите на кривични дела за кои може да се изрече мерката проширена конфискација, а тоа се:

- злосторничко здружение со кое се остварува имотна корист и за кое е пропишана казна затвор од најмалку четири години;
- кривично дело во врска со тероризмот за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна;

⁹⁵ Оценка: 0,44

⁹⁶ член 97 од КЗ.

⁹⁷ член 98 од КЗ.

⁹⁸ член 100-а од КЗ.

⁹⁹ Ако со кривичното дело на сторителот е прибавена имотна корист за правно лице, користа ќе се конфискува од него. (член 100 од КЗ).

-или е поврзано со кривичното дело перење пари за кое е пропишана казна затвор од најмалку четири години.¹⁰⁰

Законот предвидува дека ќе се конфискува имотот стекнат во временски период пред осудата што судот го определува според околностите на случајот, но не подолг од пет години пред сторувањето на делото.

Согласно ЗСППФТ, при постоење на сомневање за кривично дело перење пари и/или финансирање на тероризам, УФР може да достави до субјектот писмен налог за привремено задржување и/или забрана за вршење на трансакции. По доставувањето на налогот, УФР поднесува до надлежниот јавен обвинител барање за поднесување предлог за определување на привремени мерки. Задржувањето и/или забраната за вршење на трансакции трае до донесувањето на судска одлука по предлогот, а најдолго 72 часа или ако рокот опфаќа неработни денови најдолго до 120 часа од доставувањето на писмениот налог за привремено задржување и/или забрана за вршење на трансакциите. Кога рокот опфаќа недели, празници или други неработни денови, УФР може да му достави налог на субјектот за привремено задржување и/или забрана за вршење на трансакции најдолго до 120 часа од издавањето на налогот. Кога поради природата или начинот на извршување на сомнителните трансакции, односно околностите кои ја пратат сомнителната трансакција не е возможно да се издаде писмен налог на субјектот, како и во други итни случаи, УФР може на субјектот да му издаде устен налог за привремено задржување и/или забрана за вршење на трансакции кој мора да го потврди со писмен налог најдоцна првиот нареден работен ден по издавањето на устен налог.¹⁰¹

Согласно одредбите од ЗКП, судот може во кое било време во текот на кривичната постапка да донесе, по барање на јавниот обвинител, привремена мерка одземање на имот или предмети кои според КЗ треба да се одземат, мерка заплenuвање или друга неопходна привремена мерка за да се спречи користењето, отуѓувањето или располагањето со тој имот или предмети. Судијата на претходната постапка одлучува по барањето на јавниот обвинител веднаш, а најдоцна во рок од 12 часа од приемот на барањето.¹⁰² Предметите што во текот на кривичната постапка се привремено одземени ќе му се вратат на сопственикот, односно држателот ако се запре постапката, а не постојат причини за нивно одземање.¹⁰³ Предметите што според КЗ мора да се одземат, ќе се одземат и кога кривичната постапка нема да заврши со пресуда со која обвинетиот се огласува за виновен.¹⁰⁴ Кога се исполнети условите за конфискација или проширена конфискација на имот и имотна корист, судот по предлог на јавниот обвинител ќе нареди привремени мерки на обезбедување. Привремените мерки на обезбедување судот може да ги одреди спрема трети лица за кои постои сомневање дека врз нив се пренесени имот и имотна корист прибавени со кривично дело без соодветен надоместок.¹⁰⁵

Против одлуката со која се одземаат предметите сопственикот на предметите има право на

¹⁰⁰ член 98-а од КЗ.

¹⁰¹ Член 120 (Привремени мерки)

¹⁰² Член 202 (Привремено одземање на имот или предмети заради обезбедување).

¹⁰³ Член 203 (Враќање на привремено одземени предмети) од ЗКП.

¹⁰⁴ Член 529 (Одземање на предмети) од ЗКП

¹⁰⁵ Член 535 (Одредување на привремени мерки на обезбедување) од ЗКП.

жалба поради непостоење на законска основа за одземање на предметите.¹⁰⁶

Лицето врз кое е пренесена имотната корист, како и претставникот на правното лице се овластени во врска со утврдувањето на имотната корист да предлагаат докази и по овластување на претседателот на судечкиот совет да им поставуваат прашања на обвинетиот, на сведоците и вештаците.¹⁰⁷

Предметите може привремено да се одземат и без наредба од судот доколку постои опасност од одлагање и за кои постојат основи за сомневање дека се предмети на кривично дело. Доколку лицето кое се претресува изрично се спротивстави на одземањето на предметите, јавниот обвинител во рок од 72 часа од извршениот претрес ќе поднесе барање до судијата на претходната постапка за дополнително одобрување за одземање на предметите.¹⁰⁸

Во итни случаи јавниот обвинител може да ги определи мерките (доставување документација и податоци за банкарските сметки и други финансиски трансакции и работи на лица, овозможување на јавниот обвинител пристап до банкарски сеф, следење на платниот промет, трансакциите на сметките или други работи на определено лице, со редовно известување на јавниот обвинител, привремено запирање на извршувањето на одредена финансиска трансакција или работа, со привремено одземање на имотот) и без судска наредба. За преземените мерки јавниот обвинител веднаш го известува судијата на претходната постапка, кој во рок од 72 часа треба да ја издаде наредбата. Во случај судијата на претходната постапка да не издаде наредба, јавниот обвинител ќе ги врати податоците без претходно да ги отвори.¹⁰⁹

Конфискација на имотна корист судот може да изрече во пресудата со која обвинетиот се огласува за виновен, во решението за судска опомена или во решението за примена на воспитна мерка, како и решението со кое се изрекува мерката на безбедност. Во изреката на пресудата или на решението судот ќе наведе кој имот или предмет, односно паричен износ се конфискува.¹¹⁰

Конфискацијата на имот и имотна корист се извршува во рок од 30 дена по правосилноста на пресудата а налогот за извршување го издава судот што ја донел првостепената пресуда. Извршувањето се спроведува над имотот и имотната корист определени со судската одлука, а ако тоа делумно или целосно не е можно, извршувањето се спроведува од преостанатиот имот на лицето на кое му е изречена таквата мерка. Приговор на извршноста не е дозволен, а присилното извршување ќе се запре само ако лицето доброволно го врати имотот или ја плати висината на имотната корист на сметката на судот. Банките и другите финансиски институции каде што е сметката врз која се извршува оваа мерка, се должни да ја извршат без никакво одлагање и да спречат евентуално

¹⁰⁶ Член 529 став (5) од ЗКП.

¹⁰⁷ Член 531 од ЗКП.

¹⁰⁸ Член 196 (Наредба за привремено одземање на предмети) од ЗКП.

¹⁰⁹ Член 200 (Постапување со податоци кои се банкарска тајна, имот во банкарски сеф, следење на платен промет и трансакции на сметки и привремено запирање на извршување определени финансиски трансакции) од ЗКП.

¹¹⁰ Член 356 од ЗКП.

пренесување или финансиски трансакции.

Законот утврдил дека правните дела склучени по извршувањето на кривичното дело, а со намера да се намали вредноста на имотот што е предмет на конфискација, се неважечки. Приговор е дозволен само по налогот со кој се определува извршување над останатиот имот. Приговорот се поднесува во рок од осум дена до непосредно повисокиот суд, кој одлуката ја донесува во рок од осум дена.

Вкупниот износ на замрзнатиот имот во кривичните постапки кои ги води Специјалното јавно обвинителство изнесува вкупно 27.089.586 евра, односно поединечно во предмети изнесува:

- Во предметот НСК-КО бр.1/18 во јавноста познат како „АКТОР“ замрзнат е имот во вкупен износ од €825.925 евра. Предметот е во фаза на истражна постапка.
- Во предметот НСК-КО бр.8/18 во јавноста познат како „ИМПЕРИЈА“ замрзнат е имот во вкупен износ од €9.028.443 евра. Предметот е во фаза на истражна постапка.
- Во предметот НСК-КО бр.11/17 во јавноста познат како „ТАЛИР“, во фаза на истрага замрзнат е имот во вкупен износ од €10.441.192 евра, односно тоа е во фаза пред да биде издвоен дел од предметот под НСК-КО 15/18.
- Во предметот НСК-КО бр.6/18 во јавноста познат како „ПОШТЕНСКА БАНКА“ замрзнат е имот во вкупен износ од €6.794.026 евра. Предметот е во фаза на истражна постапка.

Мерките Конфискација на имот и имотна корист и одземање на предмети се изрекуваат и за сторени прекршоци согласно Законот за прекршоците, со тоа што се применуваат соодветните одредби од КЗ. Прекршочен орган може да примени само мерка одземање на предмети, а доколку смета дека за одреден прекршок треба да се изречат мерките конфискација на имот и имотна корист, органот ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка со предлог до судот за донесување на одлука по барањето, со собраните докази за имотот и имотната корист од сторениот прекршок.

Во рамки на своите надлежности Агенцијата за управување со одземен имот (АУОИ) управува, располага и го продава одземениот и конфискуваниот имот, користејќи ги основните начела на законитост, транспарентност, одговорност, професионалност и ажурност. Со формирањето АУОИ во 2009 година ги презеде надлежностите за постапување со одземените предмети, имот, и имотната корист од повеќе институции, и тоа: судовите, ЦУ, МВР, како и другите органи надлежни за одземање на имот. Агенцијата располага со заплениетата стока за која спроведува постапка за собирање, евидентирање, давање и продавање по пат на јавно наддавање. Согласно Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземен предмети во кривична и прекршочна постапка¹¹¹, откако правосилна и извршна пресуда преку Одделението за извршување санкции при судот ќе биде доставена до АУОИ таа пристапува кон извршување на

¹¹¹ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 98/2008,145/10,104/13,187/13,43/14,160/14,97/15,148/15 и 64/18.

пресудата. Во најголем број случаи во пресудата е се однесува на вредносна конфискација каде е наведено да се конфискува имотна корист во определен точен паричен износ, а ако не е можна конфискација во пари да се одземе друг имот. Најчесто во пресудите нема назнака за тоа кој имот треба да се одземе како ни назнака за замрзнат имот или блокирани банкарски сметки со обезбедени средства од кои може да се изврши наплата на вредносната конфискација.

АУОИ не е вклучена во финансиската истрага, туку таа ја извршува правосилната пресуда. Доколку со правосилната пресуда е изречена мерка конфискација на имотна корист и при тоа е обезбеден износот преку замрзната сметка, Агенцијата ги префрла паричните средства на својата сметка кои потоа ги префрла во Буџетот на државата. Но, во досегашната пракса најчесто во пресудите (околу 80% од пресудите) нема назнака за тоа кој имот треба да се одземе како ни назнака за замрзнат имот или блокирани банкарски сметки со обезбедени средства од кои може да се изврши наплата на вредносната конфискација.

Во досегашната пракса, во делокругот на своето работење АУОИ спроведува оперативни истраги во услови кога постои правосилна судска пресуда, при што од почеток утврдува дали осуденото лице поседува сметки и сеф во банки, имот во катастар, акции и обврзници во Централен депозитар на хартии од вредност, вкупниот запишан капитал во Централниот регистар на Република Македонија, како и дали е лице кое има статус на вработено и друго, со цел да ја утврди имотната состојба, движниот и недвижен имот.

Поради несоодветното постапување од страна на институциите, АУОИ редовно е изложена на тужби во управна постапка од страна на засегнати страни, што претставува непредвиден товар за буџетот на АУОИ. Неопходно е во овие постапки, а посебно во спорови со поголема вредност, да се вклучи и Државното правобранителство и да се овозможи правна помош и застапување во текот на целата постапка.

АУОИ е организирана е во три сектори и едно посебно одделение, и тоа: Сектор за правни работи, Сектор за финансиски прашања, Сектор за оперативно работење и Одделение за управување со човечки ресурси. Согласно актот за систематизација на работни места, во АУОИ предвидени се 75 работни места, од кои 43 работни места на административни службеници и 32 места на помошни технички лица, од кои пополнети се 43 работни места, а од нив 16 се административни службеници, а останатите 27 се помошен технички персонал. Не постои посебна организациска единица и кадар за водење на постапките, постапките ги води правниот сектор во соработка со оперативниот сектор и нема систематизирани работни места поврзани со конфискација на имот. АУОИ има пристап до базите на податоци за имотната состојба преку катастар, сметка до банки и централен регистар. АУОИ располага со 4 објекти за складирање на возила и разна стока. Во периодот 2016-2018, склучен е договор за електронско поврзување на АУОИ со Агенцијата за катастар на недвижности (согласно Измените на Законот во 2015), започна имплементација на електронска архива и имплементација на набавениот систем за електронско магацинско работење и поврзување со базата на АУОИ. Изготвени 11 Стандардни оперативни процедури во рамки на ИПА 2012 проект.¹¹² Покрената е

¹¹² ИПА 2012 Проект „Зажакнување на националните капацитети во борбата против организираниот криминал и корупција“

иницијатива од АУОИ и доставена е предлог одлука за давање согласност до Владата на Република Македонија за трајно доделување на Агенцијата - плац кој е во владение на ЦУ, како би се прошириле просторните капацитети за складирање на разна стока. Исто така, покрената е иницијатива од АУОИ и постапка за проценка на возилата (квартално по градови) кои се сместени во складовите на ЈП Македонски Шуми со цел да се ослободат и просторните капацитети и на другите органи и институции. Со бесплатно отстапување на одземени моторни возила на државни органи и институции со што заштедени се буџетски средства во износ од 49.497.227,00 денари, а со бесплатно отстапување на одземени разна стока на државни органи и институции, заштедени се буџетски средства во износ од 4.330.106,00 денари.¹¹³ Во 2018, АУОИ, меѓу другото, спроведе акција за уништување на околу 170 килограми разни видови дроги и психотропни супстанции кои потекнуваат од кривичните дела недозволно тргување со опојни дроги, психотропни супстанции и прекурзори што полицијата ги расветли во изминатиот период, а за кои кривични дела надлежните судови веќе донесоа правосилни судски пресуди. Спроведени се и продажби на одземени подвижни предмети –404 хаварисани возила како старо железо, по пат на електронско јавно наддавање. Агенцијата сеуште нема соодветни просторни услови (магацини и плацови), ниту кадровски капацитети за преземање на целокупниот имот на ниво на цела држава и соодветно складирање на истиот во постојните магацински простории кои неопходно е да се зголемат, со цел предметите да бидат сместени на начин што ќе се заштити нивната вредност до завршување на постапката, како и неопходно е доопремување на магацините со техничка и друга опрема. Евиденција или единствена база на податоци за одземен имот помеѓу институциите се уште не постои.

Според податоците добиени од АУОИ вредноста на вкупно наплатената имотна корист во период 2016 до 2018 година изнесува: 231.703.409 денари.¹¹⁴

ПРЕГЛЕД НА ПРЕДМЕТИ СО ПРИВРЕМЕНО ЗАПИРАЊЕ НА ТРАНСАКЦИИ, ОТУЃУВАЊЕ И РАСПОЛАГАЊЕ СО ИМОТ					
*Извор: ОЈОКК					
РО/КО број	Подносител	Број на обвинети лица	Кривично дело	Привремени мерки	Забелешка
2014					
Ко бр.22/14	МВР	13	Чл.273	Замрзнување на 62 банкарски сметки	Во тек е судење
2015					
КО бр.192/15	МВР	8	Чл.353 Чл.273	Замрзнување на банкарски сметки со 1.256.477 ЕУР и недвижен имот-2.557 м2 со вредност 2.237.000 EUR	Во тек е судење
2016					
КО бр.121/16	МВР	2	Чл.273	недвижен имот-203м2 со вредност од 10.000 евра моторно возило со четири тркала „JONWAY „ со вредност од 1.100 евра	Во тек е судење
2017					
/	/	/	/	/	/
2018					

¹¹³ Износот е статистика се однесува само за периодот 03.08.2017- 30.07.2018 година.

¹¹⁴ Во Анекс 2.13 дадени се статистички податоци за наплата на имотна корист и конфискувани недвижности, како и податоци за отстапени возила и доставени пресуди за одземање премети.

РО бр.106/18,	УФР (правна помош од 3 земји)	2 физички лица и 1 странско правно лице	Чл. 273	Замрзнување на банкарски сметки, судска одлука од 04.05.2018 година	Предистражна постапка и тековни финансиски истраги
РОМПП бр.7/18	Барање за меѓународ на правна помош од Белгија (ФИФА - истрага)	3 лица	Чл.273	Замрзнување на две банкарски сметки и привремена мерка за одземање на 1 недвижен имот (стан со површина од 106 м2), судска одлука од 09.10.2018	Одговор на Барањето, поднесено на 09.10.2018 година
КО бр.117/18	По допрен глас	1 лице	Чл.353 Чл.273	Привремена мерка за замрзнување на една банкарска девизна сметка во вредност од 3.275.000 евра и 8.281.000 евра	Во предистражна постапка МОНАКО
Ко бр.100/18	МВР	3 правни и 4 физички лица	Чл.273	Привремена мерка за замрзнување на 75 банкарски сметки	Во истражна постапка

Од презентираниите статистички податоци, може да се согледа дека јавното обвинителство во последните години поголем акцент става на истражување на сомнителни трансакции, при што се замрзнати трансакциски сметки и имот, и на прибирање на докази за постоење на кривично дело перење на пари. Од податоците може да се заклучи дека се работи за предмети со меѓународни елементи и поголемиот дел од доказите се прибавуваат по пат на меѓународна правна помош. За зголемување на ефикасноста и побрзо прибавување на доказите по пат на меѓународна правна помош значително би допринело формирање на АРО канцеларија во рамките на Јавното обвинителство на РМ, што е нотирано во Националната стратегија за јакнење на капацитетите на РМ за водење на финансиски истраги и конфискација.

Во текот на 2018 година за предмети кои ги води СЈО за повеќе кривични дела меѓу кои и за кривично дело Перење пари и други приноси од казниво дело, за предметот НСК-КО 1/18 познат во јавноста како „Актор” на 4 правни лица од страна на Основен суд Скопје 1 Скопје издадени се решенија со кои се замрзнати банкарски сметки, и тоа: на 1 правно лице се замрзнати 2 денарски сметки и 3 девизни сметки, на 1 правно лице замрзнати се 4 денарски сметки, на 1 правно лице замрзната е една денарска сметка, на 1 правно лице замрзнати се 4 денарски сметки. Во предметот НСК-КО бр.8/18 познат во јавноста како „Империја” од страна на Основен суд Скопје 1 Скопје издадено е решение со кое на 1 правно лице замрзнати се 4 денарски сметки и на 1 правно лице се замрзнати 5 денарски сметки.

Врз основа на одредбата од ЗСППФТ за примена на привремени мерки во текот на 2016 година судот донесе решенија за привремено задржување на вкупно 70.000,00 УСД во еден случај, во текот на 2017 година донесено е решение за привремено задржување на 44.293.945,00 денари, во еден случај и во текот на 2018 година донесено е решение за привремено задржување на 19.235.585,00 денари, 3.607.738,00 ЕУР и 126.910,00 УСД, во три случаи.

Во 2014 година, Република Македонија преку Агенцијата за управување со одземен имот стана членка на меѓународната мрежа за соработка, и размена на податоци помеѓу државите членки во поглед на пронаоѓање на имот стекнат од криминал, CARIN (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network), која функционира во рамките на Европол. Со

зачленувањето во CARIN мрежата, Република Македонија има можност да ја зајакне меѓународната соработка со другите држави во поглед на пронаоѓањето на имот стекнат од кривични дела.

Според Законот за меѓународна соработка во кривичната материја (ЗМСКМ), меѓународната правна помош, меѓу другото, опфаќа и: привремено обезбедување на предмети, имот или средства кои се во врска со кривичното дело, привремено замрзнување, заплenuвање и задржување на фондови, банкарски сметки и финансиски трансакции или приноси од кривично дело, конфискација на имот и имотна корист и одземање на предмети. Привременото обезбедување и одземање на предмети или имот е материја која е детално регулирана со ЗКП и ЗМСКМ. Согласно овој закон, предмети, документи и имотна корист што биле привремено одземени, како и списите и одлуките за привремено одземање ќе се предадат на странскиот надлежен орган по негово барање по завршувањето на постапката за меѓународна правна помош во Република Македонија. Исто така, конфискација на имот и имотна корист во постапката за меѓународна правна помош, се врши согласно со одредбите од КЗ, ЗКП и меѓународните договори. ЗМСКМ предвидува доставување спонтани информации од страна на националниот правосуден орган на надлежен странски орган, под услов на заемност, а без претходна замолница за меѓународна правна помош. Во однос на заемната соработка за извршувањето наредби за конфискација и наредби за замрзнување на имот или докази во се применува принципот на двојна инкриминираност, односно соработката е условена од тоа дали делото е казниво и според домашното законодавство.

Примери за добра соработка од практиката:

Согласно добиени насоки од ОЈОКК, УФР достави барање до единицата за финансиско разузнавање Монако и побара одлагање на трансакција на сметката во банка во Монако во сопственост на правно лице чиј краен сопственик е македонски државјанин.

Доставеното барање за одбивање, односно одлагање на трансакцијата во ноември, 2018 година до единицата за финансиско разузнавање на Монако е доставено врз основа на оформен предмет од ОЈОКК поради постоење основи на сомнение дека е сторено кривично дело Злоупотреба на службена положба и овластување од чл.353 ст.5 од КЗ и кривично дело Перење на пари и други приноси од казниво дело од чл.273 од КЗ на Република Македонија. Имено обвинителството располага со сознание дека во постапка за издавање центри под концесија спроведена е нетранспарентна постапка и повреда на прописите за јавни набавки, од страна на државна институција. Во октомври, 2018 година е склучен нотарски акт со кој уделот кој правно лице од Дубаи го поседува во македонското правно лице, кое ја поседува дозволата за концесија, му го пренесува во целост на купувачот, правно лице од Шведска во износ од 9.825.000,00 евра. Продажбата на уделот е направена непосредно по оформување на предметот во ОЈОКК и по преземање на одредени предистражни дејствија во предметот.

Надлежниот јавен обвинител во Монако по барање на јавниот обвинител при ОЈОКК има донесено решение за примена на привремени мерки за обезбедување на средствата.

Во септември 2018 година од Кабинет на истражен судија од Белгија преку молба за правна помош контактирано е ОЈОКК со податоци дека се води истрага во која постојат докази дека лицата Д.В и М.Б се занимаваат во широки размери со перење пари во рамките на криминална организација. Постојат докази дека лицето Д.В во извршување

на кривичното дело перење пари, мesteње натпревари и финансиски малверзации бил потпомаган од лицето М.Б.

Д.В парите од провизии и плати добиени на нелегален начин преку употреба на лажни договори се сомневале дека биле доставувани/ префрлани преку сметки отворени во банки во Македонија.

На барање на надлежен јавен обвинител од Белгија, ОЈОКК во соработка со УФР утврди дека префрлани се пари од белгиски сметки со кои парични средства е купен недвижен имот (стан) во Република Македонија на име на Д.В.

- ОЈОКК поднесе барање до Основен суд за замрзнување и без право на отуѓување на недвижниот имот во вредност од 109.580,00 EUR, воедно беа блокирани и банкарски сметки во сопственост на М.Б со салдо од 6.711,00 MKD и 0,23 EYP.

Во Секторот за меѓународна правна помош во Министерството за правда не е заведен ниту еден предмет за конфискација на имот и имотна корист за 2018 година од кога е воведен системот Лурис, за електронско водење на предмети. Еден предмет е заведен согласно Конвенција за перење пари, откривање, заплена и конфискација на имотна корист прибавена со кривично дело и Конвенција на Советот на Европа за перење, откривање, заплена и конфискација на приноси од казниво дело и финансирање на тероризам. И покрај развиената правна рамка и усогласеноста на легислативата со правото на ЕУ во областа на меѓународна правна помош, не постои соодветна и сеопфатна статистика за меѓународната соработка во одземањето имот, како дел од генералните проблеми со кои се соочуваат органите во рамките на меѓународната правна помош (види поглавје 1.3.5 Ефективност на меѓународната соработка).

Констатираните се следните слабости кои влијаат на ефикасноста на системот за конфискација:

- Несоодветна примена во пракса на законска одредба со која е утврдена содржината на судската одлука со која е изречена изрече мерка конфискација на имот и имотна корист и одземање на предмети (судските одлуки не содржат прецизни податоци за имотот што треба да се конфискува или замрзне).
- Утврдувањето на правните дела склучени по извршувањето на кривичното дело, а со намера да се намали вредноста на имотот што е предмет на конфискација, треба да се врши во посебна постапка која може да вклучува и трети лица, па постапката заснована на други закони треба да се спроведе така што ќе се докаже намерата како услов за ништовност на правните дела. Ова претставува уште едно оптоварување за институциите кои ја спроведуваат постапката за конфискација.¹¹⁵

Во Извештајот на Moneyval Комитетот наведени се неколку забелешки во однос на системот на конфискација, „режимот за конфискација сè уште е премногу сложен што може да ја попречи неговата ефективна примена;“. И покрај оваа забелешка, евалуаторите констатираат дека статистиката сепак покажува дека системот за

¹¹⁵ Слаботите се констатираните и со Стратегија на Република Македонија за јакнење на капацитетите за водење на финансиски истраги и конфискација на имот.

конфискација функционира и сложеноста на соодветните одредби на КЗ и ЗКП не ги спречуваат домашните власти да ги применуваат во пракса.

Постои недостиг од статистика или какви било други податоци поврзани со примена на налози за заплена и замрзнување/обезбедување, генерално, не може да се увиди ефективната на режимот за привремени мерки во случаи на приноси од казниво дело. Поради тоа, потребно е да се преземат мерки и активности за воспоставување на систем за водење на соодветна и целосна статистика за спроведување на привремени мерки и конфискација, со што ќе може во целост да се изврши анализа на ефикасноста на системот за спроведување на привремени мерки и конфискација.

Изрекувањето и ефективното спроведување на мерките конфискација зависи од спроведените финансиски истраги и спроведените привремени мерки на обезбедување, поради што во таа насока неопходно е градење на капацитетите и унапредување на интегритетот на органите за спроведување на законот, обвинителствата и судовите.

За надминување на утврдените слабости и зајакнување на примената на мерката конфискација, неопходно е во текот на истрагата јавното обвинителство во соработка со сите инволвирани институции да ја проверува имотната состојба и банкарски сметки и доколку има средства судовите да издаваат решенија за времена мерка истите да се обезбедат веднаш, за во моментот на извршност на пресудата да има што да се конфискува, а во изреката за конфискација во правосилно извршна пресуда да биде наведен имотот и неговиот титулар.

Постои силно изразена потреба за подобрување на организациската и кадровската состојба на АУОИ, вклучително и соодветно финансирање, модерен компјутерски систем за управување со средства и контрола на залихи, реконструкција на веќе постоечките магацински простории, изградба на нов магацински простор со соодветна опременост, континуирана мултидисциплинарна обука и специјализација на вработените, вработување на нови лица, обезбедување на просторни услови, техничка опременост, буџетски средства, опрема, едукација и еманципација на лицата кој се веќе вработени.

Потребно е и да се воспостави единствена база на податоци за одземен имот, со интеграција со системот за управување со предмети во јавното обвинителството, за брз пренос на релевантните судски наредби и поажурно и поефикасно постапување по предметите во поглед на нивната евиденција на територијата на целата држава.

2.13 ДОСТАПНОСТ НА НЕЗАВИСНА РЕВИЗИЈА

Со оваа варијабла¹¹⁶ се проценува дали постои квалитетна независна ревизија, што вклучува финансиската транспарентност и достапност на прописни и сигурни сметководствени евиденции и финансиски извештаи.

Вршењето на ревизорските и сметководствените работи во Република Македонија е регулирано со Законот за трговските друштва, Законот за ревизија, Законот за вршење на

¹¹⁶ Оценка: 0,64

сметководствени работи, Законот за сметководството за непрофитните организации и други прописи со кои се регулира водењето на сметководството и ревизијата.

Водењето на сметководството во Република Македонија е уредено со повеќе прописи во зависност од видот на субјектите.

Буџетот на Република Македонија, буџетите на единиците на локалната самоуправа, буџетите и фондовите, корисниците и единките корисници на средства од буџетите, како и на другите правни лица за кои средствата за вршење на основната дејност претежно се обезбедуваат од буџетите водењето на сметководството, деловните книги, сметководствените документи и обработката на податоците, признавањето на приходите и расходите, проценувањето на билансните позиции, ревалоризацијата, финансиските извештаи, доставувањето и финансиските извештаи и други прашања во врска со сметководството го вршат согласно одредбите на Законот за сметководството за буџетите и буџетските корисници.

Водењето на сметководството, деловните книги, сметководствените документи и обработката на податоците, признавањето на приходите и расходите, проценувањето на билансните позиции, ревалоризацијата, финансиските извештаи, доставувањето на финансиските извештаи и за други прашања во врска со сметководството на непрофитните организации се уредени Законот за сметководството за непрофитните организации.

Законот за трговските друштва ги уредува: водењето на сметководство класифицирањето на трговците, обврската за водење на трговски книги, попис и усогласување на состојбите, чување на трговските книги, на сметководствените документи, на годишните сметки и на финансиските извештаи, обврската за составување годишна сметка и финансиски извештаи, изготвување и доставување на годишните сметки и на финансиските извештаи, обврската за ревизија на финансиски извештаи, обврската за доставување на извештајот на ревизијата, утврдување на финансискиот резултат и објавување на усвоената годишна сметка и одобрение на финансиските извештаи. Согласно овој закон, субјектите кои обврската за водење на сметководство ја имаат согласно овој Закон, должни се да ги применуваат Меѓународните стандарди за финансиско известување (IFRSs) објавени во „Службен весник на Република Македонија”.

Дополнително, со Законот за вршење на сметководствените работи се уредува сметководствената професија. Законот ги утврдува условите на вршење на сметководствени работи, субјектите кои вршат сметководствени работи, условите за стекнување со статус на сметководител и овластен сметководител, организацијата и работењето на Институтот на сметководители и овластени сметководители на Република Македонија (ИСОСРМ), како и други прашања кои се однесуваат на вршењето на сметководствени работи. ИСОСРМ е оперативен од 2016 година и надлежности на истиот се: водење на Регистар на сметководители, Регистар на овластени сметководители, Регистар на трговци поединци-сметководители, Регистар на трговци - поединци овластени сметководители и Регистар на друштва за вршење сметководствени работи, вршење контрола на работењето на вршителите на сметководствени работи, трговците поединци - сметководители и трговците поединци - овластени сметководители и друштвата за вршење сметководствени работи, организирање и спроведување на испит за проверка на знаење за сметководител, односно овластен сметководител, издавање на уверение за сметководител и

уверение за овластен сметководител, издавање и одземање лиценци за работа на трговците поединци – сметководители, трговците поединци - овластени сметководители и друштвата за вршење сметководствени работи, одлучување по барањата за одобрување на квалификација за сметководител односно овластен сметководител стекната во странство, организирање и спроведување на испит за одобрување на квалификација за сметководител, односно овластен сметководител стекната во странство, организирање и спроведување на обука за континуирано професионално усовршување, следење на примената на Кодексот на етика за професионални сметководители на IFAC, превод на МСФИ (IFRSs) и МСФИ за MCC (IFRS for SMEs), соработка со други соодветни професионални тела во Република Македонија и во странство и други работи утврдени со Законот.

Обврска за ревизија на годишни сметки и/или финансиски извештаи во Република Македонија е уредена во Законот за трговските друштва како и со други посебни закони. Согласно член 478 од Законот за трговските друштва, под ревизија се подведуваат големи и средни трговци организирани како акционерски друштва и друштва со ограничена одговорност. 71,3% од нив имаат поднеле ревизорски извештаи за 2016 година, додека за 2017 година 70,6% поднеле ревизорски извештаи.¹¹⁷

Обврската за објавување на ревидирани финансиски извештаи произлегува од Законот за трговски друштва, правилата за котација на Македонска берза, Законот за хартии од вредност, и други закони и подзаконски акти кои што се однесуваат на работењето на банки, осигурителни друштва, итн.

Со Законот за ревизија се уредува начинот и условите за вршење на ревизија на финансиските извештаи, составот и надлежностите на телото за јавен надзор и надзорот над лицата овластени за вршење на ревизорските услуги, надлежностите на ИОРРМ, условите за издавање и одземање на лиценците за вршење на ревизорски услуги, како и други прашања кои се однесуваат на работењето на ревизијата.

Јавниот надзор над ревизијата го врши Совет за унапредување и надзор на ревизијата (СУНРРМ), кое е составено од претседателот на предлог на министерот за финансии и по еден претставник од Народната банка на Република Македонија, Агенцијата за супервизија на осигурувањето, Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија и од редовите на големите трговски субјекти и двајца овластени ревизори предложени од ИОРРМ. Административно-техничките работи поврзани со работењето на Советот ги врши стручна служба на Советот. Советот надзорот го спроведува особено преку: издавање и одземање на лиценци за вршење на ревизија врз основа на правила и постапки пропишани од Советот, иницирање и учество во контрола на квалитет на работењето на друштвата за ревизија, овластените ревизори-трговци поединци и на овластените ревизори која ја спроведува ИОРРМ, давање согласност на Статутот и другите акти на ИОРРМ, следење на примена на актите ИОРРМ и давање предлози за нивно изменување и дополнување, давање насоки на ИОРРМ за прашања за кои истиот е надлежен, проверување на извештаите за транспарентност и донесување на процедури за соработка и размена на податоци со ИОРРМ.

Согласно Законот, ревизијата се врши во согласност со Меѓународните стандарди за ревизија на Меѓународната федерација на сметководители (IFAC) објавени во “Службен весник на Република Македонија” што се ажурираат на годишна основа заради

¹¹⁷ Во овие податоци не се вклучени податоци за друштва чии хартии од вредност котираат на берза.

усогласување со тековните стандарди онака како што се дополнети, изменети или усвоени од страна на IFAC.

Овластените ревизори, друштвата за ревизија и овластените ревизори-трговци поединци подлежат на систем за контрола на квалитет на работењето заради усогласеност на работењето на ревизорите со процедурите за вршење на ревизија пропишани со Меѓународните стандарди за ревизија, Кодексот на етика на професионални сметководители на IFAC и националното право што ја спроведува Институтот на овластени ревизори во рамки на надлежностите утврдени со Законот за ревизија.

Контролата на квалитет опфаќа најмалку: проверка на системот за контрола на квалитет, потврдување на независноста на овластениот ревизор од субјектот на ревизија, потврдување на усогласеноста на ревизорските процедури со ревизорските правила и стандарди; оценка на квалитетот во поглед на ангажирани ресурси, проверка на наплатениот надоместок за ревизија, како и директна контрола на овластените ревизори преку проверка на целокупната ревизорска документација на најмалку еден субјект на ревизија во периодот од последната контрола.

Институтот може да изрече дисциплински мерки: јавна опомена, парична казна, времено и трајно исклучување од членството во Институтот. Институтот е должен на својата интернет страница да објави годишен извештај за вкупните резултати од контролата и преземените мерки, најдоцна четири месеци по спроведувањето на годишната Програма за контрола. На предлог на Институтот и врз основа на изречените дисциплински мерки, СУНРРМ може да ја одземе лиценцата за работа за вршење ревизија. Согласно годишен план на контроли на квалитет во периодот 2016 - 2018 година беа планирани и спроведени 29 контроли на квалитетот. Во истиот период, врз основа на извршените контроли за оценка на квалитетот, Институтот изрекол 3 дисциплински мерки времено исклучување на друштво за ревизија или овластен ревизор - трговец поединец. Дисциплински мерки по друг основ не се изречени за наведениот период.

Друштвото за ревизија или овластениот ревизор- трговец поединец има законска обврска до СУНРРМ да достави годишен извештај за транспарентност. Овој извештај се објавува најмалку и во едно јавно гласило или на веб страницата на друштвото за ревизија, во рок од три месеци од крајот на финансиската година за која се однесува истиот. Извештајот меѓу другото треба да содржи:

- опис на внатрешниот систем на контрола на квалитет на друштвото за ревизија и изјава од овластениот надлежен орган на друштвото за ревизија за ефективност на функционирањето на овој систем,
- датумот кога е извршена последната контрола на квалитетот на работењето) список на субјекти на кои е извршена ревизија во текот на претходната година,
- изјава за независното работење на друштвото за ревизија со која се потврдува дека постојат интерни процедури за проверка на усогласеноста на независноста и дека истите се спроведени,
- финансиска информација за вкупниот приход остварен од ревизијата и други надоместоци, расчленет на четири категории: од услуги на ревизија на годишни и консолидирани сметки, дополнителни услуги на уверување во квалитет, даночни советодавни услуги и други неревизорски услуги и
- информација за основата по која се утврдува хонорарот на овластениот ревизор

Надоместокот за законска ревизија не може да биде под влијание на/или заснован врз одредбите за обезбедување на дополнителни услуги на субјектот на ревизија и истиот треба да биде јасно определен во договорот за ревизија, согласно Законот за ревизија.

Податоците од годишните сметки и од финансиските извештаи се јавни и достапни на сите лица на начин и во постапка согласно со Законот за трговските друштва и друг закон. Централниот регистар издава информации, дава фотокопии од сметководствени искази и одделни податоци од електронската база. Согласно Законот за ревизија, следењето на процесот на ревизија на правното лице од јавен интерес и оценувањето на работата на друштвото за ревизија или на овластениот ревизор - трговец поединец ги врши одборот за ревизија. Законска обврска за формирање на одбор за ревизија имаат само правните лица од јавен интерес.

Друштвата за ревизија кои вршат законска ревизија на правни лица од јавен интерес се должни да достават писмена изјава до одборот за ревизија на субјектот за ревизија во која:

- друштвото за ревизија ја потврдува својата независност од правното лице од јавен интерес кое е предмет на ревизија,
- друштвото за ревизија ги обелоденува сите дополнителни неревизорски услуги кои ги обезбедува на правното лице од јавен интерес покрај законската ревизија и
- друштвото за ревизија заедно со одборот за ревизија ги разгледуваат заканите за независност на законскиот ревизор, како и заштитните механизми од тие закани.

Друштвото за ревизија има обврска да го извести одборот за ревизија за клучните прашања кои произлегуваат од законската ревизија, со посебен акцент на прашањата поврзани со материјалната слабост на внатрешната контрола на правното лице од јавен интерес, во однос на финансиското известување.

Со Законот за ревизија, обврска за ротирање на овластениот ревизор кој врши ревизија на финансиските извештаи е уредена само за правното лице од јавен интерес, и тоа на секои седум години со период на пауза од две години.

По исклучок на барањата на Законот за ревизија, Законот за банките бара исто друштво за ревизија да може да изврши најмногу пет последователни ревизии на годишните финансиски извештаи на една банка. За секторот осигурување период на ротација на исто друштво за ревизија е на секои пет години. Додека, ротацијата на друштво за ревизија при ревизија на финансиски извештаи на пензиски друштва е на секои три години.

Согласно статистиката за доставени извештаи за сомнителни трансакции до УФР, во период 2016-2018 година, сметководителите доставиле 1 СТР во 2016 година, додека ревизорите немаат доставено ниту еден СТР во наведениот период, што е незначително мал број во однос на вкупно доставените извештаи за сомнителни трансакции од субјектите.

Потребно е со Законот за ревизија да се утврдат специфични барања за законска ревизија на правните лица од јавен интерес.¹¹⁸

Согласно Националната програма за усвојување на правото на Европската унија, планирано е во 2019 година да се донесе нов Закон за ревизија, заради доусогласување на

¹¹⁸ ЕК Извештај за напредокот на Република Македонија, 2018 година, стр. 59, поглавје 6.

националното законодавство со Директивата 2014/56 и Регулативата 537/2014 за посебните услови за законска ревизија на субјектите од јавен интерес.

2.14 ЕФЕКТИВНОСТ ВО СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ДАНОЧНАТА РЕГУЛАТИВА

Оваа варијабла¹¹⁹ ја проценува ефективноста и ефикасноста во спроведувањето на даночните закони во државата, адекватноста на капацитетите, ресурсите и оперативната самостојност на даночните органи.

Правната рамка за работењето на УЈП, општото даночно право и даночната управна постапка ја сочинуваат Законот за Управата за јавни приходи¹²⁰ и Законот за даночна постапка¹²¹.

Законот за УЈП го утврдува делокругот, начинот на финансирање, организацијата и раководењето, како и должностите, овластувањата, одговорностите, но и правата на вработените при собирањето, евидентирањето, обработката и заштитата на податоците во врска со работите на УЈП.

УЈП е орган на државната управа во состав на МФ со својство на правно лице. Со состојба на 31.12.2018 година, бројот на вработените лица во УЈП изнесува 1,172 вработени, 2 функционери и 13 вработени имаат статус на мирување.

Од 1 Јануари 2017 година, овозможено со измените актите за внатрешна организација и за систематизација на работните места во УЈП, работите од делокругот на УЈП се вршат преку: Генерална дирекција Скопје; Дирекција за големи даночни обврзници; 6 регионални дирекции; 17 даночни одделенија, 7 даночни шалтери и мобилни даночни шалтери кои ги опслужуваат останатите општини каде не постои финансиско оправдување за нивно постојано лоцирање.

Во текот на 2017 година, УЈП отпочна со имплементација на проектот за развој и реинженеринг на работните процеси со цел воведување на нов интегриран даночен ИТ систем. Дополнително, имплементирањето на Програмата за модернизација на УЈП, на Програмата за реформа на управување со јавни финансии и на планираните реформи во даночниот систем во наредниот период, неминовно ќе доведе до потреба од усогласување на организациската структура, реалокација на човечките ресурси и нов профил на даночни службеници согласно потребите на работните процеси и потребата од соодветно управување со промените, со цел воспоставување на електронска даночна администрација.

Со цел обезбедување на висок квалитет на услуги за даночните обврзници, поедноставени даночни постапки за навремено и точно исполнување на обврските и праведно и ефикасно собирање на даноците и на другите јавни давачки, за професионално, етичко однесување

¹¹⁹ Оценка: 0,71

¹²⁰ „Службен весник на Република Македонија“, бр. 43/14, 61/15, 27/16, 35/18 и 83/18.

¹²¹ Со Законот за даночна постапка („Службен весник на Република Македонија“, бр. 13/2006, 88/2008, 159/2008, 105/2009, 133/2009, 145/10, 171/10, 53/11, 39/12, 84/12, 187/13, 15/15, 97/15, 129/15, 154/15, 23/16 и 35/18) на единствен начин се регулира: општото даночно право, постапката на утврдување на данокот, постапката на контрола, постапката на наплата на јавните приходи, правата и обврските на даночните обврзници, постапката по тужба, водењето на прекршочната постапка и прекршочните одредби.

на даночните службеници, донесени се Кодекс на однесување на вработените во УЈП¹²² и Упатство за антикоруптивно однесување на даночните службеници¹²³. Во рамки на УЈП формирана е Единица за професионални стандарди.

Даночната академија, формирана во ноември 2011 година, ги врши работите што се однесуваат на развивање на стратегијата на УЈП за развој на вештини и учење, донесување план за спроведување на обуки и следење на неговата реализација, идентификација на потребите за обука на вработените при вработување, надградба, кариера и развој, донесување наставни планови и програми, обезбедување на наставен материјал, предавачи и инструктори, организирање и спроведување интерни обуки, обуки за надворешни заинтересирани страни и други специјализирани обуки, донесување програми за учење и развивање практики за стекнување вештини и знаења и изградба на систем на објективна, валидна и веродостојна проценка за доделување дипломи, квалификации и оценка. Годишните планови на едукативните настани кои се организираат и спроведуваат преку Даночната академија во една календарска година се во согласност со стратешките определби на УЈП и Повелбата на Даночната академија. Согласно Планот за едукација во 2016 година за конкретни работни места, спроведени се 28 обуки и работилници со 1357 поединечни учества на вработени во УЈП. Согласно Планот за едукација во 2017 година за конкретни работни места, спроведени се 13 обуки и работилници со 991 поединечни учества на вработени во УЈП. Со Годишниот план за едукација за 2018 година планирани се 46, а реализирани 12 едукации што претставува остварување од 25%. Надвор од Годишниот План за едукација во 2018 година, реализирани се 83 ад-хок обуки за вработените во УЈП.

Постојната правна рамка обезбедува можност за засилување на административниот капацитет за спроведување на законодавството и за борба против одбегнување на плаќање даноци.

Со измените и дополнувањата на Законот за Управата за јавни приходи се предвидува утврдување обврска за носителите на платен промет на месечно ниво до УЈП да доставуваат податоци за приливите на средства на сметки на физичките лица наместо како досега овие податоци да се доставуваат до УЈП само по нејзино барање и за точно определени лица за кои се води даночна постапка. УЈП собира лични и други потребни податоци од даночните обврзници, носители на платен промет, давателите на услуга брз трансфер на пари, надлежни државни органи, јавни институции, установи, меѓународни организации, странски даночни органи и домашни и странски правни лица – исплатувачи на приходи.

Од 01.01.2018 година стапи во сила и во примена Законот за изменување и дополнување на законот за персоналниот данок на доход и Правилникот на начинот за пресметка и уплата на аконтациите на персоналниот данок на доход, формата и содржината и начинот на доставување и одобрување на електронската пресметка за приход и данок, со што е поставена рамката за поднесување на електронските пресметки за данок при секоја исплата

¹²² УЈП бр.13-6761/1 од 29.10.2013 година

¹²³ УЈП, бр.09-1841/1 од 12.03.2012 година

на приход на физичко лице (освен плата) од страна на исплатувач и за секој приход што физичко лице го остварува од друго физичко лице во земјата и од странство.

Новиот електронски систем на УЈП е-Персонален данок ќе овозможи издавање на пред-пополнета Годишна даночна пријава од УЈП во 2019 година, односно пресметувањето на данокот ќе се врши со поднесување на Електронска пресметка за приход и данок (е-ППД) до УЈП.

Со Законот за даночна постапка, кој е донесен во месец јануари 2006 година и со измените и дополнувањата во следните години заклучно со измените во 2018 година, на единствен начин се регулира: општото даночно право, постапката на утврдување на данокот, постапката на контрола, постапката на наплата на јавните приходи, правата и обврските на даночните обврзници, постапката по тужба, водењето на прекршочната постапка и прекршочните одредби.

Со донесувањето на новиот Закон за данок на личен доход¹²⁴, кој започнува со примена од 01.01.2019 година, се напушта досегашниот рамен данок и се воведува прогресивно оданочување на приходите, чија цел е да овозможи поправеден систем на оданочување на доходот на граѓаните, намалување на социјалната нееднаквост, зголемување на буџетските приходи, како и надминување на одредени слабости на постојниот Закон за персоналниот данок на доход.

Новиот ЗСППФТ за УЈП утврди нова неданочна надлежност - да врши надзор врз приредувачите на игри на среќа, правните и физички лица кои ги вршат следниве услуги: посредување во промет со недвижности, давање совети од областа на даноците и правните лица кои вршат дејност на примање во залог на подвижни предмети и недвижности во согласност со Законот.

Забрането е плаќање со готовина на стоки и услуги во износ од 2.000 евра или повеќе во денарска противвредност во вид на една или повеќе очигледно поврзани трансакции, што не е извршено преку банка, штедилница или преку сметка во друга институција која дава платежни услуги. Оваа забраната не се однесува на приредувачите на игри на среќа.

Субјектите што со закон се овластени за регистрација на хартии од вредност, друг имот или правни работи, или за пријавување или вршење на пренос на пари, хартии од вредност или друг имот, можат да извршат таква регистрација или пренос само ако клиентот поднесе доказ дека преносот на парите над износот од 2.000 евра е извршен преку банка, штедилница или преку сметка во друга институција која дава платежни услуги.¹²⁵

УЈП е должна во согласност со своите надлежности да врши надзор врз правни и физички лица во однос на примената на забраната за готовински плаќања во износ од 2.000 евра или повеќе во денарска противвредност, кај сите даночни обврзници кои вршат готовински промет.

¹²⁴ „Службен весник на Република Македонија“, бр. 241/18

¹²⁵ Член 48 од ЗСППФТ.

На годишно ниво во периодот 2016-2018 година не се забележува значително зголемување или намалување на бројот на кривични пријави поднесени од страна на УЈП, вклучително и за сторено кривично дело Даночно затајување.¹²⁶

Во 2017 и 2018 година, споредено со 2016 година, поведени се значително помал број на постапки за порамнување (68-78% намалување) и издадени се значително помал број на прекршочни налози (59% намалување).¹²⁷

Што се однесува на изречени санкции против физички и правни лица за непочитување на даночната регулатива, во однос на бројот на изречени глоби за правни лица на годишно ниво во периодот 2016-2018 година, во 2017 година забележано е зголемување за 5%, а во 2018 година намалување од 5%, споредено со 2016 година, додека бројот на изречени глоби за одговорни лица и физички лица во 2017 година е намален за 28%, споредено со 2016 година, а зголемен во 2018 година (за 4% споредено со бројот на изречени глоби за одговорни лица и физички лица во 2016 година). Споредено со 2016 година, значително намалување на бројот на изречени опомени е забележано во 2017 година (42%), додека во 2018 година бројот на изречени опомени е зголемен (45%).¹²⁸

Спроведени се повеќе проекти во насока на унапредување на капацитетите на УЈП за ефективно спроведување на даночната регулатива.¹²⁹

Обуката за вработените во УЈП треба да ја поддржи реорганизацијата на институцијата и новите деловни процеси на клучните функции, како и потребите за обука за работењето и управувањето со цел да ја подобри способноста на вработените на сите нивоа, водејќи кон подобро извршување на работата и услугите, на доброволното исполнување на даночните обврски од страна на даночните обврзници и на присилното извршување, кога тоа ќе биде потребно.

Ефективноста во спроведувањето на даночната регулатива е поддржана и со мерки кои се преземаат во насока на зајакнување на финансискиот интегритет и намалување на неформалната економија. (Види поглавја 1.3.21 и 1.3.22).

¹²⁶ Во 2016 година се од страна на УЈП се поднесени 20 кривични пријави од кои за даночно затајување се однесуваат 15. Во 2017 година се од страна на УЈП се поднесени 16 кривични пријави, од кои за даночно затајување се 11 и до УФП се доставени и 46 известувања за постоење на основани сомненија за сторено кривично дело. Во 2018 година се од страна на УЈП се поднесени 22 кривични пријави, од нив за даночно затајување се 13.

¹²⁷ Во 2016 година на ниво на УЈП се поведени 9,381 постапки за порамнување и издадени се 12,334 прекршочни платни налози. Во 2017 година на ниво на УЈП се поведени 2,027 постапки за порамнување и издадени се 5,097 прекршочни платни налози. Во 2018 година на ниво на УЈП се поведени 2,998 постапки за порамнување и издадени се 5,104 прекршочни платни налози. *Бројот на поведени постапки за порамнување не е ист со бројот на издадени прекршочни платни налози од причина што доколку сторител на прекршокот е даночен обврзник-правно лице кај него се поведува една постапка за порамнување а има минимум по два прекршочни платни налози (еден за друштвото и еден за одговорното лице во друштвото).

¹²⁸ За 2016 година изречени опомени се 123, донесени одлуки-изречени глоби за ПРЛ се 655, донесени одлуки-изречени глоби за одговорно лице во ПРЛ, СВД, ТП и физички лица се 1,063. За 2017 година изречени опомени се 71, донесени одлуки-изречени глоби за ПРЛ се 686, донесени одлуки-изречени глоби за одговорно лице во ПРЛ, СВД, ТП и физички лица се 765. За 2018 година изречени опомени се 179, донесени одлуки-изречени глоби за ПРЛ се 623, донесени одлуки-изречени глоби за одговорно лице во ПРЛ, СВД, ТП и физички лица се 1,112.

¹²⁹ Види Анекс 2.14

2.15 ДОСТАПНОСТ И ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ЗА ВИСТИНСКИ СОПСТВЕНИЦИ

Со оваа варијабла¹³⁰ се проценуваат можностите кои би можеле да бидат злоупотребени за прикривање на вистинското сопствеништво во правните лица.

Правната рамка за основање и деловна активност на правните лица е регулирана со Законот за трговски друштва.

Единствениот трговски регистар на правни лица се води на национално ниво на централизиран начин во Централниот регистар на Република Македонија. Во трговскиот регистар се внесуваат податоците за регистрација на правното лице како и додатоци (документарни докази) за секој субјект. Податоците меѓу другото, вклучуваат назначување и идентификација на основачите (со име, матичен број или број на пасош, адреса, а во случај на основачи правни лица, име, седиште и регистарски број) како и податоци за членовите на управниот и надзорниот одбор.

Покрај овие податоци, според искуството стекнато од страна на банките, регулативата треба да предвиди доделување на единствен матичен број на субјектот нерезидент правно, па и физичко лице пред да отпочне со деловна активност во Република Македонија (за постојните компании и физички лица треба да им се определи период со разумен рок на усогласување). Се цени дека со ова решение ќе се поедностави и следењето на нерезидентите и нивната анализа, а ќе се намалат можностите нерезидентите да се регистрираат со различни документи во различни или исти банки неколку пати. Постапката за регистрирање во трговскиот регистар се започнува со поднесување на пријава за упис во писмена или електронска форма преку едношалтерскиот систем, на пропишан образец кој ги содржи податоците кои согласно закон се запишуваат во соодветниот регистар. Подносител на пријавата за упис е лице кое со закон е овластено да поднесува пријава за упис или пак во негово име од страна на регистрационен агент. Пријавата за упис поднесена во електронска форма преку системот за е-регистрација се потпишува со електронски потпис во согласност со Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис. По приемот, евидентирањето и разгледување на пријавата за упис согласно член 39 од Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговски регистар и регистар на други правни лица, доколку се исполнети условите за упис се носи решение за упис.

Законот за трговски друштва предвидува секоја промена на регистрираните податоци на друштвото, вклучувајќи ги и оние поврзани со промени во сопственоста (пристапување/истапување на член/основач/содружник на друштвото), да се внесуваат во трговскиот регистар, Законот за трговски друштва предвидува исклучок во врска со промената на податоците за сопственоста кај АД (промена на податоци за акционери) кои не се евидентираат во трговскиот регистар, туку во Централниот депозитар за хартии од вредноста кој ја води акционерската книга во која се запишуваат акционерите.

Трговскиот регистар и сите податоци внесени во него се јавно достапни преку веб страната на Централниот Регистар. Податоците поврзани со акционери на акционерските друштва

¹³⁰ Оценка: 0,7

се достапни во ЦДХВ, на чија веб страна јавно се објавува листа на сите акционери кои поседуваат повеќе од 5% хартии од вредност во друштвото.

Централниот регистар нема обврска при регистрација на правните лица да ја проверува законитоста и веродостојноста на содржината на податоците, односно дали внесените податоци во регистарот се вистинити и во согласност со законите. Како што е констатирано и во Извештајот на Moneyval Комитетот, нема орган кој може да го провери идентитетот на лицата кои се предмет на регистрација со цел да спречи регистрирање лице со лажен идентитет. Констатираниот недостаток е надминат со новиот ЗСППФТ, согласно кој е предвидено формирање на Регистар на вистински сопственици.

Согласно ЗСППФТ „Вистински сопственик“ е секое физичко лице (лица) кое е краен сопственик на клиентот или го контролира клиентот и/или физичко лице (лица) во чие име и за чија сметка се извршува трансакција. Поимот вклучува и физичко лице (лица) кое врши крајна и ефективна контрола над правно лице или странски правен аранжман.

1. Заради обезбедување на транспарентност на сопственичката структура на правните субјекти, согласно одредбите од ЗСППФТ, во Централниот регистар ќе се воспостави информациски систем кој овозможува прием, евидентирање, обработка, чување и размена на податоци и/или документи за вистински сопственици во електронска форма¹³¹. „Регистар на вистински сопственици“ е информациски систем кој овозможува прием, евидентирање, обработка, чување и размена на податоци и/или документи за вистински сопственици во електронска форма. Централниот регистар на Република Македонија (администратор на регистарот) го воспоставува, води, одржува и управува со регистарот.

Правните субјекти, со исклучок на трговци поединци и самостојни вршители на дејност, имаат обврска да ги внесуваат податоците за нивните вистински сопственици¹³² во регистарот во рок од осум дена од уписот на основањето на деловниот субјект во соодветниот регистар или во рок од осум дена од промената на податоците за вистинскиот сопственик. Регистрациониот агент или администраторот на регистарот во постапката на упис е должен да го запознае правниот субјект за обврската за задолжително запишување на податоците за вистинскиот сопственик. Овие законски обврски не се однесуваат на

¹³¹ Во Регистарот ќе се евидентираат следните податоци: а) податоци за правниот субјект назив, седиште, ЕМБС и даночен број, датум на основање и бришење на деловниот субјект и б) податоци за вистинскиот сопственик лично име, единствен матичен број или друг идентификациски број, адреса на постојан и привремен престој, датум на раѓање, даночен број, државјанство, сопственички удел или друга форма и вид на сопственост или контрола и датум на внесување и бришење на вистинскиот сопственик од регистарот.

¹³² ЗСППФТ член 19-Вистински сопственик на правно лице е:

1. Физичко лице (лица) кое е сопственик на правното лице или го контролира правното лице преку директна сопственост на доволен процент на удели, акции, вклучително и акции на доносител или право на глас или други права во правното лице;
2. Физичко лице (лица) кое го контролира правното лице преку индиректна сопственост на доволен процент на удели, акции, вклучително и акции на доносител или право на глас или други права во правното лице или
3. Физичко лице (лица) кое на друг начин остварува контрола на правното лице.

Индикатор на директна сопственост е сопственоста на над 25% од уделите, правата на глас или други права во правното лице или сопственоста на 25% плус една акција.

Индикатор на индиректна сопственост е сопственоста или контролата на физичко лице (лица) над едно или повеќе правни лица кои поединечно или заедно имаат над 25% од уделите или 25% плус една акција.

Ако не може да се утврди физичко лице/а за вистински сопственик/ци или ако субјектот не е сигурен дека физичкото лице/а идентификувано/и е/се вистински сопственик/ци, во тие случаи за вистински сопственик/ци е/се смета лицето/та идентификувано/ни со примена на точката 3.

правните субјекти кои се компании чии акции котираат на организиран пазар на хартии од вредност и кои се обврзани да се усогласат со условот за објавување на податоците за вистинските сопственици со што се обезбедува соодветна транспарентност на информации за сопственост согласно релевантните меѓународни стандарди. Правните субјекти се должни податоците за вистинскиот сопственик да ги внесат во регистарот во рок од три месеци од денот на воспоставување на регистарот.

Во рамките на проектот „Борба против економски криминал“ изготвено е Упатство за начинот на идентификување на вистинскиот сопственик. Упатството е изготвено со цел да им помогне на субјектите при утврдувањето на вистинскиот сопственик.

На 8 октомври, 2018 година, министерот за финансии донесе Правилник за начинот на внесување, пријавување, исправка и бришење на податоците од регистарот на вистински сопственици, начинот на користење, начинот на изразување на висината на уделот (индикатор за утврдување на сопственоста), начин на одржување и администрирање и техничките барања (потреби) за воспоставување на регистарот на вистински сопственици. Правилникот е објавен во Службен Весник¹³³ и на веб страната на УФР.

Податоците кои се запишуваат во регистарот директно и врз основа на електронски пристап им се достапни на УФР, надлежните државни органи на прогонот, судовите, органите кои вршат надзор и субјектите од ЗСППФТ. Податоците од регистарот за лично име, месец и година од датумот на раѓање, државјанство, земја на престој, сопственички удел или друга форма и вид на сопственост или контрола се јавно достапни и се користат со надомест согласно со тарифата на администраторот на регистарот.

ЦР врши проверка на податоците во регистарот и утврдува дали правните субјекти ги впишале потребните податоци за вистинскиот сопственик, промената на тие податоци, рокот и начинот на внесување, и ја информира УФР за правните субјекти кои не ги впишале податоците и не ја впишале промената на податоците на начин и во рок пропишан во правилникот. УФР врши надзор над правните субјекти и утврдуваат дали поседуваат, чуваат и впишале во регистарот адекватни, точни и целосни податоци за вистинскиот сопственик.

Во случај кога вистинскиот сопственик на правниот субјект не е внесен или ажуриран во регистарот на вистински сопственици, субјектот е должен да го одложи воспоставувањето на деловен однос или да го одложи извршувањето на трансакцијата сè додека податоците не бидат внесени во регистарот. Оваа одредба во ЗСППФТ претставува дополнителна мерка за обезбедување и внесување на податоците во Регистарот за вистински сопственици.

Законот за трговските друштва¹³⁴ не содржи дефиниција за поимот “Вистински сопственик на трговско друштво“. Правото на сопственост на физичките лица, како акционери,

¹³³ Правилник за начинот на внесување, пријавување, исправка и бришење на податоците од регистарот на вистински сопственици, начинот на користење, начинот на изразување на висината на уделот (индикатор за утврдување на сопственоста), начин на одржување и администрирање и техничките барања (потреби) за воспоставување на регистарот на вистински сопственици („Службен весник на Република Македонија“, бр. 186 од 08.10.2018 година).

¹³⁴ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/10, 48/10, 24/11, 166/12, 70/13, 119/13, 120/13, 187/13, 38/14, 41/14, 138/14, 88/15, 192/15, 6/16, 30/16, 61/16, 64/18 и 120/18.

содружници, основачи, се остварува преку сопственоста на влогот во основачкиот капитал на трговското друштво. Акција е хартија од вредност (којашто може да ја издаваат акционерското друштво и командитното друштво со акции), во којашто е претставен дел од основната главнина и во која се отелотворуваат правата на акционерот кој, како сопственик на акцијата, не е доверител на друштвото, ниту сопственик на еден дел од имотот на друштвото. Удел во друштвото е севкупност на права и обврски коишто содружникот ги стекнува врз основа на влогот во основната главнина во јавното трговско друштво, командитното друштво и друштвото со ограничена одговорност, при што секој содружник има еден удел, кој не може да биде претставен во хартија од вредност. Акционерите и содружниците не одговараат за обврските на друштвото, со исклучок на членот 28 од Законот, кој предвидува конкретни случаи на нивна неограничена и солидарна одговорност. Трговското друштво одговара за своите обврски со ситот свој имот.

Со Законот се утврдени одредени права на содружник, односно содружници чиешто влогови заедно сочинуваат најмалку една десетина од основната главнина (статус малцински содружник), како и на акционер, или група акционери кои имаат најмалку 10% од основната главнина во трговското друштво (статус малцински акционер).

Во рамки на Законот, осма глава, предвидени се видови поврзувања и воспоставување односи меѓу друштвата, меѓутоа истите не се применуваат на физички лица како “вистински сопственици на правните лица“, согласно дефиницијата во Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам. Сепак, аналогно на оваа дефиниција која се заснова на сопственост од најмалку 25% од вкупните акции или удели, односно правата на глас во правното лице, доколку се земе во предвид членот 493 од Законот за трговските друштва, може да се констатира дека станува збор за физичко лице со значително учество во одредено друштво, бидејќи според членот 493 друштво коешто во друго друштво стекнало удел или акции коишто во основната главнина на другото друштво се претставени со повеќе од 20%, но не повеќе од 50% од основната главнина на друштвото, или кога на собирот на содружниците, односно на собранието му припаѓаат повеќе од 20%, но не повеќе од 50% од сите гласови, се смета за друштво со значајно учество.

При спроведување постапка за упис на основање и упис на промена на трговското друштво, во прилог на пријавата за упис, во трговскиот регистар задолжително се запишуваат името и презимето, ЕМБГ, бројот на личната карта, односно бројот на пасошот ако содружникот е странско физичко лице или на друга исправа за утврдување на идентитетот-важечка во неговата земја и неговото државјанство, како и местото на живеење, односно фирмата, седиштето, ЕМБС, ако содружникот е правно лице. Кон пријавата за упис се приложува копија од пасош, или од лична карта, ако основач е физичко лице, или од друга исправа за утврдување на идентитетот – важечка во неговата земја, односно доказ за регистрација ако основач е правно лице. Секоја промена на податоците, задолжително се внесува и запишува во трговскиот регистар.

Законот за трговските друштва утврдува обврска годишната сметка усвоена од органот на управување на правното лице да се доставува до Централниот регистар најдоцна до крајот на месец февруари наредната година од годината за која се изготвува годишната сметка. Одобрените финансиски извештаи со годишниот извештај за работа на друштвото, органот

на управување најдоцна 30 дена од денот на нивното одобрување, но не подоцна од 30 јуни, во препис, ги доставуваат до Регистарот на годишни сметки при Централниот регистар и ги ставаат во деловната или во друга просторија на увид. Право на увид има секој содружник или акционер. Ревидираната годишна сметка, односно ревидираните финансиски извештаи во кои се утврдени отстапувања во податоците на веќе поднесената годишна сметка, односно на веќе поднесените финансиски извештаи, Централниот регистар има обврска да ги обработи. Податоците од годишните сметки и од финансиските извештаи се јавни и достапни на сите лица на начин и во постапка согласно со овој и друг закон. Централниот регистар издава информации, дава фотокопии од сметководствени искази и одделни податоци од електронската база, во согласност со Законот за Централниот регистар. Друштвото чијшто предмет на работење се банкарски и други кредитни работи и работи на осигурување, во рок од 15 дена од денот на одржувањето на собранието, ги објавува обрасците определени со овој закон, без белешките за применетите сметководствени политики и другите објаснувачки белешки на начин пропишан со закон, а задолжително во „Службен весник на Република Македонија“. Обврската за објавување податоците од годишните сметки и од финансиските извештаи ја имаат и другите големи друштва и друштвата кои котираат на берза. Кога друштвото објавува во дневен весник годишна сметка и финансиски извештаи, дури и кога на тоа не е обврзано, мора да ги објави како што се одобрени од собирот на содружниците, односно од собранието, без измени и дополнувања, вклучувајќи го и извештајот на овластениот ревизор.¹³⁵ Понатаму, Законот утврдува должност за друштвото консолидираната годишна сметка, заедно со извештајот за работењето за тековната година, да ја достави на Централниот регистар, најдоцна до 31 март во наредната година.¹³⁶ Одобрените консолидирани годишни сметки и одобрените консолидирани финансиски извештаи, заедно со годишниот извештај за работа на друштвото, органот на управување, најдоцна 30 дена од денот на нивното одобрување, во препис, ги доставуваат до Регистарот на годишни сметки при Централниот регистар и ги ставаат во деловната или друга просторија на увид. Право на увид има секој содружник, односно акционер. Одобрената консолидирана сметка и одобрените консолидирани финансиски извештаи заедно со годишниот извештајот, од работењето и со извештај за ревизијата одобрени од собирот на содружниците, односно собранието, се објавуваат на ист начин и под исти услови како и годишната сметка и финансиските извештаи на друштвата.

Трговското друштво секоја година составува и објавува консолидирана годишна сметка и консолидирани финансиски извештаи, ако има превладувачко влијание во едно или повеќе друштва.¹³⁷ Остварувањето на преовладувачкото влијание е регулирано во членот 496 од Законот за трговските друштва.

Покрај ревизијата на консолидираната годишна сметка и консолидираните финансиски извештаи, Законот во основа предвидува ревизија на финансиски извештаи според членот 478, во кој е наведено дека под ревизија се подведуваат следниве трговци: 1) големи и средни трговци организирани како акционерски друштва; 2) друштва чии хартии од

¹³⁵ Член 482 од Законот за трговските друштва

¹³⁶ Член 506 од Законот за трговските друштва

¹³⁷ Член 504 од Законот за трговските друштва

вредност котираат на берза и 3) големи и средни трговци организирани како друштва со ограничена одговорност. Друштвото е должно да има ревизорско мислење на финансиските извештаи најдоцна еден месец пред одржувањето на соборот на содружниците, односно собранието.

Трговците поединци или трговските друштва кои нема да поднесат годишна сметка и финансиски извештаи во законски утврдениот рок се должни до Централниот регистар на Република Македонија да достават годишна сметка и финансиски извештаи со претходно извршена ревизија од овластен ревизор, најдоцна до 31 декември во тековната година“.¹³⁸

Доколку трговскиот субјект, постапи спротивно на одредбите за составување, објавување и доставување годишни сметки, односно консолидирани годишни сметки, финансиски извештаи и консолидирани финансиски извештаи, кога има обврска за тоа со овој закон, Законот за трговските друштва предвидува прекршочни санкции глоба и забрана за вршење дејност, односно должност, како за трговецот поединец и трговското друштво, така и за одговорното лице во трговското друштво.

Годишната сметка вклучува биланс на состојба и биланс на успех и објаснувачки белешки. Финансиските извештаи вклучуваат биланс на состојба и биланс на успех, извештај за промените во главнината, извештај за паричните текови, применетите сметководствени политики и други објаснувачки белешки подготвени во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување. Централниот регистар еднаш годишно по обработката податоците од поднесените годишни сметки од страна на правните лица ги доставува до УЈП во електронска форма. Истите се обработуваат во УЈП и се вчитуваат во соодветни апликации преку кои се овозможува увид во поднесените годишни сметки и се има детален преглед за имотот и приходите на правните лица.

За трговците поединци и трговските друштва кои не вршеле никаква трговска дејност се спроведува постапка за утврдување на статус на неактивен субјект, на начин што ЦР прибележува во својата евиденција дека над субјектот се води постапка за утврдување на статус на неактивен субјект и за тоа електронски ја известува УЈП. За субјектите за кои била електронски известена, УЈП поведува постапка на утврдување на статус неактивен субјект и носи решение за утврден статус на неактивен субјект. За донесеното решение, УЈП електронски го известува ЦР заради евидентирање на решението. Доколку за одреден правен субјект, УЈП има утврдено дека три години по ред е неактивен и за тоа има донесено решенија за неактивен субјект, ЦР ги брише од Единствениот трговски регистар согласно член 552а од Законот за трговските друштва. Централниот регистар согласно членот 552а спроведува постапка за бришење по службена должност и за трговските друштва доколку

- не доставиле годишна сметка и финансиски извештаи за последната деловна година до последниот работен ден од тековната година и
- не пријавиле упис на адреса на електронско сандаче за прием на писмена согласно со членот 21 став (4) од Законот за едношалтерскиот систем и за водење на единствениот трговски регистар и регистарот на други правни лица.

¹³⁸ Член 477 став (15) од Законот за трговските друштва

- по истекот на една година од објавувањето на уписот на веб страницата на Централниот регистар на Република Македонија за извршен упис на основање согласно со членот 175 од овој закон не го внесе/уплати основачкиот влог.

Заради поедноставување на следењето на нерезидентите и нивната анализа, но и намалување на можностите нерезидентите да се регистрираат со различни документи во различни или исти банки неколку пати, потребно е да се разгледа потребата регулативата да предвиди доделување на единствен матичен број на субјектот нерезидент правно, па и физичко лице, пред да отпочне со деловна активност во Република Македонија (за постојните компании и физички лица треба да им се определи период со разумен рок на усогласување).

2.16 ДОСТАПНОСТ НА ВЕРОДОСТОЈНА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Со оваа варијабла¹³⁹ се оценува дали постапката за идентификација и верификација на клиентот и финансиската транспарентност на субјектите задолжени да ги преземаат мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам им овозможува да го потврдат идентитетот на клиентот со користење на документи, податоци и информации од сигурни и независни извори.

Во РСМ согласно законската регулатива како документ за идентификација се користат биометриски лични документи¹⁴⁰ (лична карта или патна исправа) за физичките лица, додека правните лица се идентификуваат со извод од регистрација издаден од Централниот регистар.

Иако, Централниот регистар нема обврска при регистрација на правните лица да ја проверува веродостојноста на документите и податоците за идентификација, при регистрација, правно лице добива трансакциска сметка од избраната банка која согласно со одредбите од ЗСППФТ го идентификува и потврдува идентитетот на клиентот при склучување на договорот за отворање на трансакциска сметка. Согласно Закон за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица, регистрациониот агент го проверува идентитетот на лицата учесници во постапката за упис.¹⁴¹

Согласно ЗСППФТ, субјектите се должни да спроведуваат процедура за анализа на клиентот, која меѓу другото вклучува и идентификација на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик и потврдување на нивниот идентитет. Законот точно предвидува со кои документи и податоци се идентификуваат клиентите физички лица, а со кои клиентите правни лица. Од документите за идентификација субјектот задолжително задржува копија.

Кога клиентот е физичко лице се идентификува и се потврдува неговиот идентитет со поднесување на оригинален и важечки документ за идентификација, издаден од надлежен

¹³⁹ Оценка: 0,8

¹⁴⁰ Воведени во 2008 година, усогласени со најсовремените стандарди за нивна заштита. Податоците од документите за идентификација, како и биометриските карактеристики се чуваат во соодветна национална база на податоци во МВР.

¹⁴¹ член 35-б став 3 и 4

орган или копија заверена на нотар. Од документот се утврдува име, презиме, дата и место на раѓање, место и адреса на живеалиште или престојувалиште, единствен матичен број или број за идентификација и број на документот за идентификација, органот кој го издал и дата на важење. Кога клиентот е правно лице или правен аранжман се идентификува и неговиот идентитет се потврдува со документ за регистрација во оригинал или копија заверена на нотар, издаден од надлежен орган на државата во која е регистрирано правното лице или акт за основање на правниот аранжман. Од документот се утврдува називот, правната форма, седиштето, даночниот број или друг регистрациски број на правното лице или правниот аранжман, основачот/ите, повереникот/ците, корисник или група на корисници на трустот, законскиот застапник, органот на управување и лицата ополномоштени за влегување во деловен однос во име на клиентот.

Субјектите, податоците за вистинскиот сопственик ги обезбедуваат од оригиналната или заверената документација од трговски, судски или друг јавен регистар, која не смее да биде постара од шест месеци. Субјектите, податоците за вистинскиот сопственик се должни да ги проверат од регистарот на вистински сопственици, при што, не смеат исклучиво да се потпрат на податоците внесени во регистарот. Доколку субјектите не можат да ги добијат сите податоци за вистинскиот сопственик на клиентот од трговскиот, судскиот или друг јавен регистар или регистарот на вистински сопственици, потребните податоци треба да ги обезбедат со проверка на оригиналните или заверени документи и деловни евиденции поднесени од страна на законскиот застапник на клиентот или лице овластено од него.

Во однос на обврската за идентификација на вистинскиот сопственик, ЗСППФТ предвидува исклучок за субјектите да не мора да го идентификуваат и потврдат идентитетот на вистинскиот сопственик доколку клиентот е правно лице чии хартии од вредност котираат на домашна или странска берза на хартии од вредност од држави кои ги исполнуваат меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам или податоците за вистинските сопственици се транспарентни и јавно достапни.

За потврдување на идентитетот на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик, субјектите може да побараат и други документи, податоци и информации од сигурни и независни извори со цел истите да бидат сигурни дека го познаваат клиентот и неговото работење. Законот не ги ограничува субјектите кои документи, податоци и информации од сигурни и независни извори може да ги користат. Од страна на УФР на состанок со АМЛ Комисијата при Здружение на банки посочени се документи и податоци од сигурни и независни извори кои може да се користат при потврдување на идентитетот на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик.

Потврдувањето на идентитетот на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик, субјектите се должни да го извршат пред да воспостават деловен однос или пред да извршат повремена трансакција, освен во одредени случаи за да не се наруши водењето на деловниот однос и кога постои низок ризик од перење пари и финансирање на тероризам, дозволено е потврдувањето на идентитетот да се изврши во текот на воспоставување на деловниот однос.

Од статистиката за изречени санкции за прекршоци по ЗСППФТ, во период 2016-2018 година констатирани се 10 прекршоци кај субјекти за неспроведување на процедура за

идентификација и потврдување на идентитетот на клиентите ополномоштувачот или вистинскиот сопственик, и тоа во 2016 год констатирани се 4 прекршоци, во 2017 година констатирани се 3 прекршоци и во 2018 година констатирани се 3 прекршоци.

Банките се соочуваат со одредени проблеми при идентификацијата на вистинскиот сопственик на правни лица кои имаат сложена сопственичка структура, особено при воспоставување на деловен однос со клиенти нерезидентни правни лица.

Според податоците на МВР, околу 500 државјани на РСМ не поседуваат документ за лична идентификација, и околу 550 државјани не се евидентирани во матичната книга на родени, односно не поседуваат документ за лична идентификација.

Приказ на фалсификувани лични документи по години¹⁴²

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Вкупно
лични карти	16	15	28	17	5	3	3	87
пасоши	29	19	42	93	86	40	25	334
Вкупно	45	34	70	110	91	43	28	421

Според податоците дадени во табелата може да се заклучи дека бројот на фалсификувани лични документи не е значителен, и нема случаи на користење на македонски фалсификувани лични документи за целите на перење пари.¹⁴³

2.17 ДОСТАПНОСТ НА НЕЗАВИСНИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ

Со оваа варијабла¹⁴⁴ се проценува достапноста на независни и веродостојни извори за утврдување вообичаениот начин на вршење на трансакциите на клиентот и неговото финансиско работење.

ЗСППФТ предвидува можност за субјектите да го идентификуваат вистинскиот сопственик врз основа на податоци и информации од сигурни и независни извори, во обем адекватен на извршената проценка на ризикот, со тоа што ќе бидат уверени кој е вистинскиот сопственик.¹⁴⁵ Субјектите, односно банките верификацијата на клиентите ја вршат со податоци добиени со пристап до јавно достапни извори на податоци, како што се базата на податоци на Централниот регистар, Централниот депозитар за хартии од вредност, со пристап до комерцијални бази на податоци, како и со барање на податоци од самите клиенти. Банките имаат пристап до Централниот регистар, Единствениот регистар на трансакциски сметки, Кредитното биро и Кредитниот регистар. Банките немаат пристап до базите на податоци за платени даноци и други давачки, податоци за социјално осигурување и други.

¹⁴² Податоците во табелата се обезбедени од МВР.

¹⁴³ Регистриран е еден случај на употреба на фалсификувани странски документи за лична идентификација за целите на перење пари.

¹⁴⁴ Оценка: 0,68

¹⁴⁵ Субјектот не мора да го идентификува и потврди идентитетот на вистинскиот сопственик доколку клиентот е правно лице чии хартии од вредност котираат на домашна или странска берза на хартии од вредност од држави кои ги исполнуваат меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам или податоците за вистинските сопственици се транспарентни и јавно достапни.

Податоците за вистинскиот сопственик се обезбедуваат од оригиналната или заверената документација од трговски, судски или друг јавен регистар, која не смее да биде постара од шест месеци. Согласно ЗСППФТ, субјектите, податоците за вистинскиот сопственик се должни да ги проверат од регистарот на вистински сопственици, при што, не смеат исклучиво да се потпрат на податоците внесени во регистарот. Доколку субјектите не можат да ги добијат сите податоци за вистинскиот сопственик на клиентот, истите треба да ги обезбедат со проверка на оригиналните или заверени документи и деловни евиденции поднесени од страна на законскиот застапник на клиентот или лице овластено од него. Доколку клиентот не подлежи на упис во соодветен регистар субјектите се должни податоците да ги обезбедат директно со писмена изјава под полна морална и материјална одговорност заверена на нотар на законскиот застапник или лице овластено од него. Воспоставувањето на регистарот за вистински сопственици во голема мера ќе го олесни идентификувањето на вистинскиот сопственик на правните лица кои се регистрирани во Македонија, сепак остануваат потешкотиите при идентификувањето на вистинскиот сопственик кај нерезидентните правни лица, иако со ЗСППФТ дефинирани се документите, податоците и начинот на идентификување и потврдување на идентитетот на клиентот.

Централното управување со податоците, како и обединувањето на различните бази на податоци преку кои ќе може да се вршат пребарувања по матичен број, значително го подига нивото на ефикасност, како и брзината на постапката за идентификација и верификација на идентитетот на клиентите.

Субјектите имаат пристап и до страната на УЈП од каде се гледаат исто така податоци за правните лица, и тоа: назив, правна форма, дејност, ЕДБ, матичен број, трансакциска сметка и банка, адреса, телефон и факс.

Субјектите немаат пристап до бази на податоци како што се домашни бази на податоци за политички изложени лица, освен податоците за имотната состојба на избрани и именувани лица кои доставиле анкетни листови до Државната комисија за спречување на корупција согласно Законот за спречување на корупцијата. Како независни и сигурни извори на податоци за клиентот и неговото финансиско работење, банките ги користат податоците од интернационалните бази на податоци, податоци од нивните главни акционери или од интернет, и тоа онаму каде истите се достапни во соодветни формати.

Банките користат и пристапи на отворените Централни регистри (на неколку странски држави), кои се однесуваат на правното лице и од истите можат да се добијат податоци за структурата на компанијата, а многу ретко и за вистинските сопственици.

Согласно ЗСППФТ, заради извршување на своите надлежности УФР може да бара податоци, информации и документација од државните органи, субјектите или други правни или физички лица. Оваа надлежност и овозможува на УФР да добива податоци и документи како од државните органи, така и од приватниот сектор. Исто така УФР може да разменува информации со надлежните органи за спроведување на истрага и со органите за надзор.

Иако истражните органи имаат директен електронски пристап и пристап преку доставување на барања до одредени бази на податоци, се укажува на потребата од зголемување на пристапот или воспоставување на директен пристап до повеќе бази на податоци со кои располагаат државните институции, како Агенција за катастар на недвижности, УЈП, МВР, ЦУ, НБРМ, како и пристап до базите на податоци со кои располагаат ЦДХВ, Агенција за вработување, јавните претпријатија за водовод, дистрибуција на електрична енергија и др. За повеќе информации во врска со пристапот и размената на податоци помеѓу истражните органи, види под поглавјата 1.3.3 и 1.3.4.

2.18 КВАЛИТЕТ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ГРАНИЧНА КОНТРОЛА

Со оваа варијабла¹⁴⁶ се проценува дали географските околности и механизмите за контрола на државните граници спречуваат обиди за криумчарење на големи количини пари, благородни метали, скапоцени камења и друго во државата и од државата.

Република Македонија има површина од 25,713км², со државна граница во должина од околу 894 км, од кои 24.856км² се копно, а 477км² се вода.

Северната граница (во должина од околу 263 км) кон Република Србија и Република Косово, се протега во правец запад-исток. Нејзиниот правец на протегање пресекува 7 гранични премини, 6 планини, 1 клисура и 3 поголеми реки. Кон Република Србија се наоѓаат следните гранични премини: Табановце (патен и железнички), Пелинце и Голема Црцорија. Кон Косово се наоѓаат следните гранични премини: Блаце, Јажинце, Волково и Стрезимир.

Источната граница (во должина од околу 177км) кон Република Бугарија се протега во меридијански правец, со мал лачен облик. Нејзиниот правец на протегање, пресекува 3 гранични премини, 5 планини, 1 котлина и една поголема река (река Струмица). Кон Република Бугарија се наоѓаат следните гранични премини: Деве Баир, Делчево и Ново Село.

Јужната граница (во должина од околу 262км) кон соседна Република Грција се протега во напореднички правец исток-запад. Нејзиниот правец на протегање пресекува 3 гранични премини, 5 планини, 4 котлини, 2 езера и најголемата македонска река Вардар. Кон Република Грција се наоѓаат следните гранични премини: Богородица, Мецитлија и Стар Дојран .

Западната граница (во должина од околу 192км) кон соседна Република Албанија се протега во приближно меридијански правец југ-север. Нејзиниот правец на протегање пресекува 4 гранични премини, планини, 2 езера, 1 котлина и 1 поголема река, реката Црн Дрим.

Категоризацијата на граничните премини е направена врз основа на нивното значење имајќи го предвид комерцијалниот, социјалниот и домашниот проток на сообраќај, како и стратешките и трговските движења во функција на олеснување на трговијата низ правците на коридорите 8 и 10.

¹⁴⁶ Оценка: 0,5

Категоризацијата е извршена врз основа на нивната стратешка местоположба, движењето на населението и комерцијалниот проток на материјални добра. Има три категории на гранични премини:

- 1 - ва категорија - Стратешки,
- 2 - ра категорија - Регионални и
- 3 - та категорија - Локални¹⁴⁷

Стратешките гранични премини (1-ва категорија) се најголеми премини на Република Македонија со инфраструктура според најсовремените стандарди, материјално -технички средства и опрема, кои непрекинато се отворени за меѓународен сообраќај и со постојано присуство на персоналот од сите државни органи кои имаат надлежности на државната граница.

Стратешки гранични премини на територијата на Република Македонија се: Табановце - патен; Богородица - патен; Деве Баир - патен; Кафасан-патен; Долно Блаце-патен; Мецитлија – патен; Аеродром „Александар Велики“-Скопје - воздушен ; Табановце – железнички и Гевгелија- железнички.

Регионалните гранични премини (2-ра категорија) на Република Македонија се отворени за меѓународен сообраќај за движење на лица, превозни средства и нематеријални добра со можност за определени ограничувања и/или забрани, што се огледа во преминувањето на само определени видови превозни средства. Регионални гранични премини на територијата на Република Македонија се: Делчево - патен; Ново Село -патен; Јажинце - патен; Стар Дојран - патен; Блато - патен; Свети Наум -патен; Пелинце - патен; Стење - патен; Аеродром „Св. Апостол Павле“, Охрид – воздушен ; Волково- железнички и пристаниште Охрид - воден граничен премин.

Во октомври 2003 година, Владата на Република Македонија усвои Национална стратегија за интегрирано гранично управување. Имплементацијата на националната стратегија започна на 7 мај 2004 година кога надзорот на границите меѓу граничните премини, т.н. зелена линија и сина линија на езерата и контролата на преминување на државната граница кон Република Грција го превзеде Министерството за внатрешни работи - Граничната полиција. По ова следеше етапно преземање на надлежностите и тоа: - на 1 септември 2004 година кон Република Бугарија, - на 20 декември 2004 година кон тогашна Србија и Црна Гора, и - на 29 август 2005 година кон Република Албанија.

Со цел интеграција и приближување кон европските стандарди и одржување на националниот и регионалниот мир и стабилност, изготвена е Националната стратегија за развој на интегрираното гранично управување на Република Македонија 2015 – 2019, во согласност со препораките и обврските кои Република Македонија ги презела, а кои произлегуваат од:

¹⁴⁷ Локалните гранични премини (3-та категорија) се отворени за пограничен сообраќај – движење на лица, превозни средства и материјални добра со можност за одредени ограничувања. Ограничувањата се огледаат во: Забрана за пренесување на материјални добра од комерцијален карактер во согласност со царинските и другите прописи; Можност за движење само пеш, со патнички возила; Забрана за движење (пренесување) на животни, поедини видови храна и Ограничено време на работа во текот на денот или сезона во годината.

- Потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација;
- Извештајот на Европската Комисија за напредокот на РМ од 2013 година;
- Стратегијата на ЕУ за проширување и главни Предизвици за 2013-2014 година;
- Пристапувањето кон Европските и регионалните договори и механизми за унапредување на граничното управување и
- Потпишувањето на меѓународните конвенции.

Интегрираното гранично управување ги опфаќа: надзорот на границата во согласност со Шенгенскиот кодекс за границите, релевантната анализа на ризик и оперативните служби за борба против криминалот; откривањето и водењето истраги за прекуграничниот криминал во соработка со сите надлежни институции за спроведување на законот; моделот на четири нивоа – мерки во трети држави, соработката со соседните држави, надзорот на границите, мерките за надзор во внатрешното подрачје за слободно движење вклучувајќи и враќање, меѓу-агенциската соработка при управувањето со границите, меѓународната соработка и усогласеноста при дејствувањето на државите членки на ЕУ.

Организациска структура на механизмите за гранична контрола

Национален координативен центар за гранично управување (НКЦГУ) е формиран со Одлука на Владата на Република Македонија од март 2007 година врз основа на Законот за надзор на државната граница (Службен весник на РМ бр.71/06 и 66/07), а потоа и со Законот за гранична контрола (Службен весник на РМ бр.171/2010), како тело на Владата чија цел е воспоставување на ефикасна координација, размена на податоци и информации и воспоставување на повисоко ниво на интеграција во граничното управување. Во составот на НКЦГУ учествуваат повеќе министерства и институции претставени преку свои претставници во својство на офицери и заменици офицери за врска и тоа: Министерство за внатрешни работи; Министерство за финансии-ЦУ; Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство- Фитосанитарна управа и Државен инспекторат за земјоделство; Министерство за надворешни работи; Министерство за одбрана; Министерство за здравство – Агенција за лекови и медицински средства и Државен санитарен и здравствен инспекторат; Министерство за транспорт и врски; Министерство за животна средина и просторно планирање; Дирекција за радијациона сигурност и Агенција за храна и ветеринарство.

Офицерите за врска и нивните заменици од Министерството за надворешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за здравство, Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за транспорт и врски и Дирекцијата за радијациона сигурност се наоѓаат во составот на своите органи, додека претставниците на Министерството за внатрешни работи, ЦУ и Агенцијата за храна и ветеринарство постојано се лоцирани во координативниот Центар.

Во процесот на исполнување на своите основни надлежности НКЦГУ располага и управува со Информатичкиот систем за интегрирано гранично управување.

Во составот на НКЦГУ се наоѓа и Видео Мониторинг Систем, со чија помош (во текот на 24 часа) се врши увид на граничните премини.

Основни задачи на НКЦГУ се:

- координација на активностите во врска со граничното управување меѓу државните органи што имаат надлежности во граничното управување;
- вршење активности во насока на олеснување на размената на податоци и информации меѓу државните органи што имаат надлежност во граничното управување;
- остварува поголема интеграција во граничното управување меѓу државните органи што имаат надлежности во граничното управување;
- координација во спроведувањето на заедничките планови и постапки за постапување во итни случаи и
- координација на активностите во прекуграничната соработка во врска со граничното управување меѓу државните органи што имаат надлежности во граничното управување во согласност со ратификуван меѓународен договор.

Приоритетна активност на НКЦГУ е подобрување на координацијата и соработката помеѓу органите и институциите вклучени во управувањето со границата.

Согласно Законот за полиција, граничната контрола во Република Македонија е во надлежност на МВР. Со донесување на Законот за полиција (Службен весник на РМ, бр. 114/06 и 6/09) обезбедувањето на државната граница и граничната контрола (граничен надзор и граничните проверки) ги врши граничната полиција, како дел од МВР.

Со цел унапредување на работата на граничната полиција и усогласување со европските стандарди во овој домен, донесен е Законот за гранична контрола (Службен весник на РМ, бр. 171/2010). Тој ги уредува граничната контрола (гранични проверки и граничен надзор), надлежностите на полицијата во внатрешноста на државата, соработката меѓу државните органи што имаат надлежност во граничното управување и меѓународната полициска соработка. Законот е во најголема мерка усогласен со Шенгенскиот граничен кодекс¹⁴⁸. Донесени се и предвидените подзаконски прописи, што произлегуваат од овој закон.

Заради извршување на работите на граничната контрола во Секторот за гранични работи и миграции формирани се следните организациски единици и тоа:

- Регионален центар за гранични работи и миграции – Север;
- Регионален центар за гранични работи и миграции – Запад;
- Регионален центар за гранични работи и миграции – Исток;
- Регионален центар за гранични работи и миграции – Југ.

¹⁴⁸ Регулатива (ЕЗ) бр. 562/2006 на Европскиот Парламент и на Советот, од 15.03.2006 година, за основање на Кодексот на Заедницата за правилата за движење на лицата преку границите (Шенгенски граничен кодекс), (Службен весник на Европската унија, OJL 105 од 13.04.2006 страни 1-32).

Во секој Регионален центар постои Дежурен оперативен центар, Одделение за прекуграничен криминал, странци и реадмисија, Отсек за странци и реадмисија, Одделение за заеднички работи, Отсек за криминалистичко-разузнавачка анализа.

Освен наведените единици, на стратешко ниво функционира и Мобилна единица за сузбивање на прекуграничен криминал и компензаторни мерки, со задачи: покривање на границата на Република Македонија со мобилни тимови од граничната линија во длабочина на територијата; врши компензаторни мерки во длабочина за справување со прекуграничен криминал; справување со друг облик на криминал.

За контрола на движење на патници и стоки, се поставени и посебните Полициски станици за гранични проверки и граничен надзор и тоа: 16 гранични премини наменети за патен сообраќај; 3 гранични премини наменети за железнички сообраќај и 2 гранични премини наменети за воздушен сообраќај.¹⁴⁹

Полициските службеници, доколку откријат и документаат стоки кои нелегално се внесуваат или изнесуваат надвор од граничните премини во Република Македонија, во најголем број на такви предмети поднесуваат кривичните пријави до надлежен јавен обвинител за сторени кривични дела предвидени со: член 278 од КЗ (Криумчарење) и членови 59 и 60 од Законот за акцизи.

Кривични пријави поднесени од МВР за криумчарење на стоки, по години:

Во 2016, поднесени се 6 кривични пријави (откриени „незаконити“ стоки се: цигари, текстилни производи; лекови; моторно масло и др.)

Во 2017, поднесени се 11 кривични пријави (откриени „незаконити“ стоки се: дробен тутун; цигари; текстилни производи; кафе; жив добиток; садници; гасни пиштоли и др.).

Во 2018, поднесени се 12 кривични пријави (откриени „незаконити“ стоки се: дробен тутун; цигари; текстилни производи; жив добиток, алкохол и др.).

ЦУ е водечки орган за процесуирање на легалните стоки, откривање на нелегални стоки и за истраги поврзани со царински прекршоци и кривични дела од областа на царинското работење.

Подрачните единици во ЦУ се: Царинарница Битола, Царинарница Куманово, Царинарница Скопје, Царинарница Гевгелија, Царинарница Штип.

Основните задачи на царинската служба се: 1) спроведување на царински надзор; 2) спроведување на царинска контрола; 3) царинење на стока;

4) спроведување на царинска контрола, истражни и разузнавачки мерки со цел спречување, откривање и истражување на царински прекршоци и кривични дела;

5) поведување постапка по царински и други прекршоци, како и кривични дела утврдени со закон и наплата на мандатни казни;

6) вршење пресметка и наплата или враќање на извозни и увозни давачки, даноци и други јавни давачки и надоместоци при увоз, извоз или транзит на стока, како и спроведување на присилна наплата на истите во согласност со законот;

7) водење царинско-управна постапка во прв степен;

¹⁴⁹ Предвидено е во 2019 година да започнат постапки за отворање и на дополнителни станици за гранични проверки.

- 8) вршење на контрола на внесување и изнесување на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато;
- 9) вршење контрола на извозот, увозот и транзитот на стока за која се пропишани посебни мерки од интерес за безбедноста и јавениот морал, зачувување на здравјето и животот на луѓето, животните и растенијата, заштита на животната средина, заштита на националното наследство и предмети со историска, уметничка и археолошка вредност, заштита на авторските и другите сродни права и правата на индустриска сопственост, како и други мерки на трговската политика пропишани со закон;
- 10) организирање на царинскиот информациски систем и обезбедување податоци за увоз и извоз заради спроведување статистички истражувања;
- 11) организирање и спроведување на контрола на професионалната одговорност на вработените;
- 12) подготвување на нормативни акти од областа на царинското работење;
- 13) организирање и спроведување на обуки, проверка на знаење и стручни способности на царински службеници, како и управување со човечките ресурси;
- 14) давање на стручна помош за примена на царинските прописи за што организира семинари и јавни трибини со право на надомест;
- 15) спроведување сместување, чување и постапка на продажба на одземена, отстапена или пронајдена стока;
- 16) вршење на следење на царинска стока со надомест на трошоци;
- 17) вршење на хемиско-технолошко испитување на стока;
- 18) соработка со други државни органи;
- 19) соработка со странски царински управи и меѓународни организации;
- 20) вршење на други дејности пропишани со Законот за царинска управа, други закони и прописи.

Според надлежностите што ги има ЦУ, во изминатиот период, подобрена е организацијата на работата и континуирано се уредува извршувањето на новите надлежности во областа на спречувањето и сузбивањето на недозволената трговија и криумчарење на граничните премини и внатрешните царински испостави.

Во ова насока, уредена е контролата во примената на законите со правилно и ефикасно работење во разузнавачките активности, истражните активности, управувањето со ризик и работењето на мобилните тимови. Исто така, поставени се професионални стандарди кои придонесуваат за успешно справување со облиците на корупција и за јакнење на интегритетот на вработените и ЦУ. Уредено е финансиското и материјалното работење со интерни процедури со цел нивно рационално и ефикасно користење при извршување на надлежностите. Воведен е континуиран развој на системи од областа на информатичките и на комуникациските технологии, а обезбедена е нивната сигурност и непрекинатоост. Подобрена е соработката врз основа на претходно склучени меѓународни договори, а склучени се и нови меѓународни договори, но и активно учество во сите меѓународни организации што се однесуваат на царинското работење.

Министерство за надворешни работи има надлежности во делот на активностите поврзани со меѓународната соработка, склучувањето на меѓународните договори и претседавањето и учеството во работата на двете комисии за граници (Комисијата за чување, одржување, обновување и обележување на граничните линии и граничните ознаки на Република Македонија со Република Албанија, Република Бугарија, Република Грција, Република

Косово и Република Србија и на Комисијата за гранични премини на Република Македонија со Република Албанија, Република Бугарија, Република Грција, Република Косово и Република Србија) формирани од Владата на Република Македонија.

Министерството за надворешни работи раководи со Визниот центар и со Националниот виза информациски систем со којшто се обезбедува поврзаност на сите сегменти во процесот на издавање на виза за влез и престој во Република Македонија, а е надлежен и за натамошното хармонизирање на визната политика на Република Македонија со соодветната регулатива на Европската унија.

Министерството за транспорт и врски има надлежност, помеѓу другото, во донесувањето на *Правила за стандарди и нормативи за планирање и уредување на граничните премини*. Целта на донесување на овие Правила е да се обезбеди основа за утврдување на стандардите во делот на просторното уредување на граничните премини.

Иако Министерството за одбрана нема директна надлежност на државната граница, сепак, според Законот за одбрана, меѓу другото, дава стручна помош на министерствата и другите органи на државна управа и управните организации во спроведување на подготовките за одбрана. Сето тоа е многу битно во исполнување на основната стратеска мисија во системот за одбрана на Република Македонија и поддршка на националната безбедност, што се огледа во одбраната и заштитата на територијалниот интегритет и независноста на Република Македонија.

Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежно за издавање на дозволи за увоз/извоз и е дел од поширокиот систем на интегрираното гранично управување.

Својата улога, во координацијата со останатите органи на државна управа, ја има во давањето согласност при:

- прометот (извоз, увоз и транзит) на загрозени диви животински и растителни видови, нивни делови и деривати;
- прометот со опасен отпад и
- прометот со одредени групи на опасни супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка.

Агенцијата за лекови и медицински средства издава одобрувања за увоз или извоз преку едношалтерскиот систем ЕХИМ согласно Законската регулатива за лекови, медицински средства, хемикалии и опојни дроги и психотропни супстанции и постапките пропишани согласно правилниците кои произлегуваат од него.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат врши контрола над здравствената безбедност на производите при увоз (козметички производи, детски играчки, и предмети за општа употреба) на внатрешните терминали во Република Македонија, како и контрола на патници во меѓународниот сообраќај кои патуваат во земји каде постои опасност од пренесување на заразни болести, а со цел заштита на здравјето на населението на Република Македонија.

Државниот инспекторат за земјоделство преку државните фитосанитарни инспектори на граничните премини своите надлежности и функции ги извршуваат согласно Законот за

здравјето на растенијата, Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија , Законот за квалитет и безбедност на ѓубрива, биостимулатори и подобрувачи на својствата на почвата и Законот за производи за заштита на растенијата и подзаконските прописи што произлегуваат од истите, со коишто подетално се уредени мерките и активностите што се преземаат заради спречување на внесувањето и ширењето на штетни организми кај растенијата и растителните производи и други објекти и предмети во државата. Фитосанитарната инспекција на граничните премини врши инспекциски надзор на пратките од растително потекло и тоа при увоз, извоз, транзит и реекспорт во насока дали истите ги исполнуваат фитосанитарните барања согласно законските одредби.

Дирекцијата за радијациона сигурност во системот на интегрирано гранично управување е надлежна во воспоставување на систем за контрола над увоз, извоз и транзит на извори на јонизирачко зрачење на територијата на Република Македонија со цел спречување на нелегална трговија со истите и заштита на населението и животната средината од штетното влијание на јонизирачкото зрачење.

Агенцијата за храна и ветеринарство врши работи од областа на безбедноста на храна и храна за животни, спроведување контрола, надзор и следење на ветеринарните активности од областа на здравствената заштита на животните, нивна благосостојба, ветеринарно јавно здравство, како и контрола на националните референтни и овластени лаборатории кои даваат поддршка на работата на Агенцијата.

Главни безбедносни закани и главни предизвици

Земајќи ја предвид геополитичката положба, досегашните анализи на ризик и сл., можат да се идентификуваат следните главни безбедносни закани:

- Незаконски миграции;
- Прекуграничен криминал;
- Главни предизвици во областа на граничната контрола;
- Главни закани при надзорот на државната граница.

Имајќи го предвид зголемениот промет, кој во значајна мерка е условен од зголемениот проток во туристичката сезона и во текот на празниците, потенцијален предизвик за ефикасно управување со границата претставува обидот за незаконско преминување на државната граница со фалсификувани патни исправи.

Надзорот на државната граница е клучен елемент при граничната контрола и доста значаен сегмент од делокругот на работа на Граничната полиција.

Имајќи ја предвид конфигурацијата на теренот (планински венци, реки, патишта кои ја сечат границата), патните правци на нелегалните мигранти и прекуграничниот криминал на зелената граница во континуитет се спроведува засилен надзор на најзагрозените правци кои се погодни за незаконско преминување на државната граница со цел развивање на технички решенија за постојан надзор на надворешните граници.

Политичката и хуманитарна криза во трети земји, во претходниот период имаа за последица раселување на поголем број на луѓе, притоа барајќи меѓународна заштита во земјите од Европската унија.

Заради ваквите наведени закани, уште повеќе потребна е меѓусебна поврзаност на сите државни органи кои имаат одговорност во граничното управување и тоа: Граничната полиција, Царината, Дирекцијата за радијациона сигурност, Агенцијата за храна и ветеринарство, Државниот инспекторат за земјоделство, Агенцијата за лекови и медицински средства и др.

За развојот на за интегрирано гранично управување во Република Македонија потребно е предвид да биде земен концептот за интегрирано гранично управување во ЕУ, односно одредбите и заложбите на ЕУ за развојот и унапредувањето на системот интегрирано гранично управување. Во таа насока потребно е да се донесе нова стратегија и да се преземат следните мерки:

- обезбедување односно алокација на соодветни финансиски, човечки, ИКТ и други технички капацитети, вклучително и соодветни инфраструктура, систем за комуникации и размена на информации и техничка поддршка;
- мерки за ефикасно управување и организација, вклучително и натамошен развој на постоечките процедури;
- зајакнување на мрежата на Заеднички контакт центри за полициска и царинска соработка;
- унапредување на постоечката соработка со Фронтекс;
- унапредување на соработката со ОЛАФ;
- понатамошна практична имплементација на постоечките договори со соседните земји;
- учество во заеднички и координирани оперативни активности на внатрешните и надворешните ЕУ граници.

2.19 СЕОПФАТНОСТ НА ЦАРИНСКИОТ СИСТЕМ ВО СМИСЛА НА ПАРИ И СЛИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ

Со оваа варијабла¹⁵⁰ се проценува дали државата има сеопфатна регулаторна рамка која им овозможува на институциите ефективно да го откријат и спречат секој неовластен физички прекуграничен трансфер на пари, финансиски инструменти и благородни метали и скапоцени камења и согласно која на ефективен начин се известуваат сите патници кои влегуваат и излегуваат од земјата за нивната обврска да пријават или презентираат ствари кои се предмет на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и за последиците од непочитување на обврската.

¹⁵⁰ Оценка: 0,85

Контролата на прекуграничен пренос на пари ЦУ ја врши врз основа на член 29 став 4 од Законот за девизно работење¹⁵¹.

Владата на Република Македонија ги пропишува условите и висината на износот на ефективни странски пари, чекови кои можат да се внесуваат или изнесуваат во/од Република Македонија.¹⁵²

Народната банка на Република Македонија ги пропишува условите и висината на износот на ефективни домашни пари, чекови и монетарно злато кои можат да се внесуваат или изнесуваат во/од Република Македонија.¹⁵³

Резидентите и нерезидентите при преминот на државната граница должни се износот на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато, кои ги внесуваат или изнесуваат над износите утврдени со подзаконските акти донесени од Владата и Народната банка на Република Македонија задолжително да ги пријават кај надлежните царински органи.

Врз основа на чл. 46-а од Законот за девизно работење, ЦУ врши надзор над изнесувањето/внесувањето на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато.

Од страна на ЦУ се санкционираат прекршувањата на пропишаните правила за внесување/изнесување на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато.¹⁵⁴

Член 57-в став 3 од Законот за девизно работење ги пропишува овластувањата на ЦУ за водење на прекршочна постапка за прекршоците утврдени во член 56-а став 1 точка 22 и точка 28.

Врз основа на член 47 став 2 од ЗКП, ЦУ е овластена да постапува по член 273 од КЗ - Перење на пари и други приноси од казниво дело.

Парите, незаконски стекнатиот имот, предметите или друг принос од казниво дело ќе се одземаат, ако одземањето не е можно од сторителот ќе се одземе друг имот што одговара на нивната вредност.¹⁵⁵ До донесување на правосилна судска одлука, истите се замрзнуваат или привремено се одземаат.

Известувања за условите и висината на износот на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато кои можат да се внесуваат или изнесуваат во/од Република Македонија, како и законските последици од непостапување по дадените известувања се

¹⁵¹ Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002, 51/2003, 81/2008, 24/11, 135/11, 188/13, 97/15, 154/15 и 23/16.

¹⁵² Согласно чл. 29 ст. 1 од Законот за девизно работење

¹⁵³ Согласно чл. 29 ст. 2 од Законот за девизно работење

¹⁵⁴ Врз основа на член 56-а точка 22 од Законот за девизно работење

¹⁵⁵ Врз основа на чл. 273 ст. 13 од КЗ.

истакнати на видно место на граничните премини. Дополнителни информации можат да се добијат на интернет страната на ЦУ www.customs.gov.mk како и врз основа на кампањски отпечатен пропаганден материјал лесно достапен до патниците.

Иако во пракса на сите гранични премини се поставени информативни табли и материјали за известување за условите и висината на износот на ефективни домашни и странски пари, чекови и монетарно злато кои можат да се внесуваат или изнесуваат во/од Република Македонија, сепак, потребно е обврската за известување да биде пропишана. За таа цел, во таа насока, потребно е да се дополни Упатството за спроведување на царински постапки во царински промет.

2.20 ЕФЕКТИВНОСТ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЦАРИНСКА КОНТРОЛА ВО СМИСЛА НА ПАРИ И СЛИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ

Со оваа варијабла¹⁵⁶ се проценува ефективноста во спроведување на царинската регулатива од аспект на откривање и спречување на обиди за неовластен пренос на пари, други финансиски инструменти, благородни метали и скапоцени камења.

Контролата на изнесување или внесување на ефективни домашни пари, чекови и монетарно злато царинските службеници на граничните премини ја извршуваат врз основа на критериуми за анализа на ризик и по случаен избор преку соодветна делумна или детална контрола на патниците кои ја преминуваат државната граница.

ЦУ на граничните премини или на друго место каде што се врши царински надзор и контрола без разлика на тоа дали се работи за контрола на патнички или товарен сообраќај, располага со соодветни кадровски капацитети и адекватни процедури за спроведување на ефективни гранични контроли преку доследна примена на Упатство за спроведување на царински постапки во патнички промет.

Се забележува намалување на остварените заплени. Во текот на 2016 година остварени се 82 заплени на девизи, во текот на 2017 година остварени се 59 заплени, во 2018 година остварени се 33 заплени.

Со член 56-а став 7 во врска со став 1 точка 22 од Законот за девизното работење, предвидени се построги прекршочни санкции за непријавување на ефективни домашни пари, чекови и монетарно злато, вклучително и мерка одземање на заплениетите непријавени предмети.

ЦУ не располага со доволно консолидирана статистика за анализа на санкциите.

Доколку вредноста на заплениетото монетарно злато надминува 5 просечни плати, предвидена е и кривична одговорност.

Статистички податоци со кои располага ЦУ покажуваат дека во 2018 година има зголемена вредност на пријавени пари во споредба со вредноста на пријавените пари во 2017 и 2016

¹⁵⁶ Оценка: 0,85

година.¹⁵⁷ ЦУ располага и со евиденција на одземени девизи на влез/излез по валута, земја на потекло, место на заплена.¹⁵⁸

Неопходно потребна е набавка на современа опрема, вклучително и опрема за детекција на фалсификувани девизи. И покрај тоа што техничка опрема за размена на податоците меѓу ЦУ и УФР е обезбедена, потребно е да се отпочне со нејзино користење.

Исто така, потребно е да се преземат активности за обезбедување консолидирани статистички податоци за анализа на изречените санкции за непријавување на ефективни домашни пари, чекови и монетарно злато.

2.21 НИВО НА ФИНАНСИСКИ ИНТЕГРИТЕТ

Со оваа варијабла¹⁵⁹ се проценува нивото на финансиски интегритет, со фокус на квалитетот на работната и професионална етика и даночна транспарентност во државата.

Кривичните дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството се утврдени со КЗ.¹⁶⁰

Тековната криминализација на кривичните дела од областа на корупцијата во голема мерка ги задоволува барањата на Казнената конвенција за корупцијата.¹⁶¹ Законот за спречување на корупцијата содржи одредби за спречување на корупција во приватниот сектор (членови 22, 32, 46 и 59). Заштитата на укажувачите утврдена со Законот за заштита на укажувачи¹⁶² ги опфаќа и укажувачите во приватниот сектор.

Согласно Законот за персонален данок на доход сите физичките лица се должни да поднесат годишна даночна пријава за остварениот доход по истекот на годината за која се

¹⁵⁷ Види Анекс 2.15.

¹⁵⁸ Види Анекс 2.16.

¹⁵⁹ Оценка: 0,8

¹⁶⁰ Фалсификување пари (Член 268), Фалсификување на хартии од вредност (Член 269), Фалсификување на знаци за вредност (Член 270), Правење, набавување или отуѓување средства за фалсификување (Член 271), Посебни случаи на фалсификување на пари, хартии од вредност или знаци за вредност (Член 271 – а), Фалсификување знаци за обележување на стоки, мери и тегови (Член 272), Перење пари и други приноси од казниво дело (Член 273), Издавање чек без покрите и злоупотреба на платежна картичка (Член 274), Издавање на задолжница без покрите (Член 274-а), Изработка и употреба на лажна платежна картичка (Член 274-б), Измама при работењето со хартии од вредност и удели (Член 275), Повреда на правата од хартии од вредност (Член 275-а), Незаконито постапување на овластен ревизор (Член 275-б), Злоупотреба на постапката за јавен повик, доделување на договор за јавна набавка или јавно-приватно партнерство (Член 275-в), Незаконито постапување на овластен проценувач (Член 275-г), Злоупотреба при склучување на договор меѓу заинтересирани страни (Член 275-д), Недозволено производство (Член 276), Криумчарење (Член 278), Царинска измама (Член 278-а), Прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење и царинска измама (Член 278-б), Даночно затајување (Член 279), Даночна измама (Член 279-а), Избегнување на плаќање акциза (Член 279-б), Фалсификување или уништување деловни книги (Член 280), Оддавање и неовластено прибавување деловна тајна (Член 281), Повреда на рамноправноста во вршењето на стопанска дејност (Член 282), Спречување, ограничување или нарушување на конкуренција (Член 283), Нелојална конкуренција во работи на надворешно-трговскиот промет (Член 284), Вршење на јавен превоз без поседување лиценца (Член 284-а), Повреда на права од индустријска сопственост и неовластена употреба на туѓа фирма (Член 285), Повреда на правото од пријавен или заштитен пронајдок и топографија на интегрални кола (Член 286), Злоупотреба на овластување во стопанството (Член 287).

¹⁶¹ Извештај за усогласеност со препораките на ГРЕКО од Третиот круг на евалуација,

¹⁶² Објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 196/2015 и 35/2018.

утврдува данокот најдоцна до 15 март наредната година. Во даночната пријава се искажуваат сите приходи, по вид на приходи остварени во годината за која се утврдува данокот, со податоци за износ на приход и платен персонален данок на доход. Од друга страна во Законот за персонален данок на доход пропишани се обврски за сите правни лица (исплатувачи на приходи на физички лица) за доставување на извештај за сите исплатени приходи на физички лица. Исплатувачот е должен до УЈП да доставува годишен извештај за бруто остварените приходи на обврзникот, за пресметаниот и платениот данок и придонес по одбивка и вкупно исплатените нето приходи, најдоцна до 31 јануари наредната година. На овој начин УЈП има целосни податоци за остварените приходи од страна на физичките лица по различни основи. За неподнесување на годишната даночна пријава предвидена е глоба во износ од 100 до 200 евра во денарска противвредност. Со Законот за изменување и дополнување на Законот за персоналниот данок на доход („Службен весник на Република Македонија“, бр.190/2017), од 1 јануари 2018 година Персоналниот данок на доход се плаќа годишно на збирот на нето приходите од сите извори, освен на приходите што се изземени од оданочување со овој закон. Имено, се воведува нова процедура за пресметување и плаќање на обврските за персонален данок на доход, односно пресметувањето на данокот ќе се врши со поднесување на Електронска пресметка за приход и данок (е-ППД) до УЈП, преку новиот систем е-Персонален данок e-pdd.ujp.gov.mk.

УЈП врз основа на податоците со кои располага за остварените приходи на даночните обврзници и пресметаниот данок, ќе изготвува пополнета годишна даночна пријава за секој даночен обврзник. Обврската на даночниот обврзник ќе биде само да ја потврди или коригира пополнетата годишна даночна пријава.

Врз основа на сите податоци за исплатените приходи (плата, регрес, дивиденда и сл.) од страна на исплатувачите во периодот од 01.01.2018 до 31.12.2018 година и за приходите кои граѓанинот ги остварил од други физички лица и од странство, како и за приходите од вршење на самостојна дејност, УЈП ќе изготвува и доставува пополнета Годишна даночна пријава до граѓаните најдоцна до 30 април 2019 година. Пополнетата Годишна даночна пријава граѓанинот ќе може да ја преземе и од системот e-pdd.ujp.gov.mk по претходна регистрација на истиот. Граѓанинот ќе има обврска пополнетата Годишна даночна пријава да ја потврди или да ја коригира најдоцна до 31 мај 2019 година.

Со ова се олеснува начинот на пресметување и плаќање на персоналниот данок на доход и се скратува времето за утврдување на годишниот данок на доход, така што исплатувачите на приходи ќе поднесуваат пресметка до УЈП по пат на пренос на податоци во електронска форма за исплатените приходи и данок, а УЈП ќе генерира и ќе доставува пополнета годишна даночна пријава до даночните обврзници кои истата ќе треба да ја потврдат.

Податоци за број на вкупно поднесени ПДД-ГДП пријави се презентирани во Анекс 2.17.

Правни лица

Правните лица согласно Законот за трговски друштва имаат обврска за изготвување на годишна сметка и доставување на истата до ЦР најдоцна до крај на месец февруари наредната година од годината за која се изготвува годишната сметка во хартиена форма, додека електронски до 15 март.

ЦРМ еднаш годишно по обработката податоците од поднесените годишни сметки од страна на правните лица ги доставува до УЈП во електронска форма. Истите се обработуваат во УЈП и се вчитуваат во соодветни апликации преку кои се овозможува увид во поднесените годишни сметки и се има детален преглед за имотот и приходите на правните лица. Дополнително, согласно Законот за данок на добивка, правните лица се должни утврдувањето и плаќањето на данокот на добивка да го вршат врз основа на образецот “ДБ – даночен биланс за оданочување на непризнаени расходи“ од 31/12/2013 година, односно образец “ДБ-даночен биланс” од 01/01/2014 година што се доставува до УЈП во рокот пропишан за поднесување на годишната сметка согласно со Законот за трговските друштва и прописите за сметководство. Во образецот “ДБ – даночен биланс за оданочување на непризнаени расходи“ и “ДБ-даночен биланс” задолжително се внесуваат податоци за остварен вкупен приход во годината и добивка за деловната година.

УЈП вовеле можност за електронско поднесување на даночни пријави од јули 2006 година и во првата фаза од реализација на проектот услугата беше достапна само за големите даночни обврзници. Почнувајќи од јули 2008 година услугата е-даноци е достапна за сите правни лица и вршители на дејност во Македонија. Во моментот, задолжително е користење на системот е-даноци за даночните обврзници (правно лице, трговец-поединец, занаетчија, лице кое врши слободно занимање и др.).

Покрај другите податоци, даночните обврзници задолжително по електронски пат преку е-даноци ги доставуваат следните обрасци:

- Годишен извештај на исплатувачот на приходи за бруто остварените приходи, платениот данок и придонеси и вкупно исплатените нето приходи (ПДД-ГИ);
- Годишен даночен биланс за персонален данок на доход (ПДД-ДБ)
- Биланс на приходи и расходи (Б)

Даночните обврзници регистрирани за цели на данокот на додадена вредност (месечни и тримесечни ДДВ обврзници), задолжително по електронски пат ги доставуваат следните обрасци:

- Даночна пријава на данокот на додадена вредност (ДДВ-04)
- Даночен биланс за оданочување на непризнаени расходи (ДБ)
- Даночен биланс на вкупен приход (ДБ-ВП)

Во насока на подобрување на доброволната усогласеност и доброволно пријавување на даноците УЈП спроведува повеќе активности со цел информирање и едуцирање на даночните обврзници за нивните законски обврски преку:

- едукативни посети и средби со целни групи и категории на даночни обврзници,
- медиумски кампањи (пр. поднесување на годишна даночна пријава од страна на физичките лица),
- информирање на даночните обврзници за нивните законски обврски, рокови за исполнување на истите, измени во законска регулатива итн. преку интернет страницата

на УЈП,

-публикување на брошури и информативни материјали кои имаат за цел да ги едуцираат даночните обврзници во исполнувањето на даночните обврски за одреден вид на данок или одреден вид на приход,

-ововедување на мобилни даночни шалтери (од 2012 година) со цел да се задоволат потребите за даночни услуги на даночните обврзници од помалите населени места каде УЈП нема лоцирано свои канцеларии.

За подигање на свеста кај граѓаните за пријавување и плаќање на даночните обврски УЈП има законска обврска на својата веб страна да објавува листа на должници за долгови по основ на данок на додадена вредност (ДДВ), данок на добивка, персонален данок на доход, придонеси од задолжително социјално осигурување, за кои вкупниот износ на долгот е повисок од 120.000 денари за физичките лица и самостојни вршители на дејност и повисок од 300.000 денари за правните лица.

Согласно член 26 од ОЕЦД модел даночната конвенција, информациите може да се разменуваат со меѓународните истражни органи. Имено, УЈП соработува и разменува информации со други даночни администрации врз основа на склучени договори за одбегнување на двојното оданочување. Република Македонија има склучено 49 меѓународни договори за одбегнување на двојното оданочување, од кои во примена се 46 договори 3 Договори (со Израел, Виетнам и Египет) сеуште не се во сила;. Од нив 24 договори се склучени со земји членки на ЕУ. Согласно член 26 од ОЕЦД Моделот на даночна конвенција, надлежните органи на земјите договорнички ќе разменуваат информации кои се очигледно релевантни за спроведување на одредбите од конвенцијата или за администрирање на домашните закони кои се однесуваат на даноци од секој вид и опис кои се воведени во државите договорнички, или нејзините политички единици или локални органи, доколку оданочувањето не е во спротивност со конвенцијата.

Надлежните институции може да пристапат до информации кои ги поседува даночната администрација кога спроведуваат истраги за спречување на перење пари, по даночен обврзник. Соработката и размената на информации со други институции и органи (вклучувајќи ги и надлежните институции за спроведување на истраги за спречување на перење пари) УЈП ја врши согласно законските одредби, како и врз основа на склучени меморандуми и протоколи за соработка и размена на информации во кои е дефиниран видот на податоци кои ќе се разменуваат електронски и во писмена форма (во случај на обемна документација во хартиена форма). Размената на информации со УФР и УФП се врши електронски, преку е-пошта со криптирани податоци. Имено, УЈП и УФР разменуваат податоци електронски, преку веб портал за размена на податоци, УЈП со УФП разменува податоци преку е-пошта во криптирана форма. Со ЦУ размената на податоци се врши преку портал за размена на податоци, додека со МВР, Основното јавно обвинителство и други институции во моментот размената на податоци се врши со писмено барање.

При вршење на надворешната контрола, доколку постои сомнение за сторено даночно казниво дело согласно член 100 од ЗДП, УЈП ја информира УФП за сомневањето и притоа ја доставува целокупната документација заедно со записниците. По известувањето на УФП, УЈП нема информација за понатамошната постапка која ја презема УФП согласно нивните законски надлежности.

Во декември 2018 година воведено е ново кривично дело „Даночна измама“ (член 279-а од КЗ) кое опфаќа давање на лажни податоци во даночната пријава поради стекнување на имотно правна корист за себе или за друг со доведување во заблуда даночниот орган и кое се казнува со казна затвор и парична казна.¹⁶³

Како резултат на мерките кои се преземаат за зголемување на финансиската дисциплина кај физичките и правните лица, бројот на доставени ПДД- ГДП на годишно ниво се зголемува, што може да се види и од статистиката, што резултира со намалување на кривичното дело даночно затајување како предикативно дело за перење пари во кривичните пријави кои се поднесени во последниот период.

Во текот на 2018 година спроведена е повторна евалуација од страна на Глобалниот форум на ОЕЦД за транспарентност и размена на информации, во однос на имплементацијата на меѓународните стандарди за транспарентност и размена на информации. Правната рамка и практиките на даночната администрација на Република Македонија во однос на постапувањето по барањата за размена на информации примени од други даночни администрации во периодот од 01/07/2014 година до 30/06/2017 година е оценета со вкупна оценка „Усогласеност во голема мера“.¹⁶⁴

На 27.06.2018 година се потпиша Мултилатералната конвенција за заемна административна помош за даночни цели со што земјата стана 124-та потписничка на Конвенцијата.

Согласно предметната Конвенција, Република Македонија ќе разменува информации за даночни прашања со другите држави потписнички. Исто така, со Конвенцијата ќе се овозможат повеќе облици на заемна административна помош и тоа: помош при наплата на даночни побарувања, доставување на документација и вршење на заеднички даночни контроли со другите држави потписнички.

Со ратификација на Конвенцијата се очекува да се прошири даночната соработка помеѓу Република Македонија и другите држави потписнички, сè со цел борба против даночната евазија и избегнувањето на плаќањето на данок.

Од 23.08.2018 година Република Македонија стана 117 земја која се придружи на БЕПС Инклузивната рамка, при што се обврза да ги имплементира четирите минимални стандарди (5, 6, 13 и 14 од БЕПС Акцискиот план).

Со потпишувањето на Мултилатералната конвенција за заемна административна помош за даночни цели и приклучувањето кон БЕПС Инклузивната рамка, Република Македонија покажа силна посветеност за имплементација на меѓународно договорените стандарди за борба против даночната евазија и одбегнување на оданочување, и се придружи на водечкиот светски инструмент за унапредување на транспарентноста и борбата против прекуграничната даночна евазија.

¹⁶³ Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 248/18)

¹⁶⁴ Од првата спроведена евалуација во 2014 година, даночната администрација на Република Македонија дополнително ги подобри своите практики на размена и одговори на 31 барања добиени во текот на периодот за ревизија.

2.22. НЕФОРМАЛНА ЕКОНОМИЈА

Со оваа варијабла¹⁶⁵ се проценува дали постои значителна неформална (сива) економија во државата.

Досегашната политика за намалување и формализирање на неформалната економија комбинираше пристап на казни (репресивни мерки) и на стимулации. Во 2017 подготвена е првата Национална стратегија за формализирање на неформалната економија. Стратегијата е подготвена врз основа на партиципативен пристап во кој беа ангажирани сите засегнати страни и истата има елементи на хоризонтална политика, односно поединечни области, мерки и активности кои се опфатени во други стратешки документи.

Во Стратегијата дадена е анализа на големината и формите на неформалната економија во Република Македонија. Најчести форми на неформална економија се:

- Затајување на данок;
- Неправилности во примената на Законот за работни односи;
- Корупција;
- Недозволена и непријавена прекугранична трговија со добра;
- Високо учество на готовина во масата на пари
- Извршување на зделки во натура или компензација.

Спроведената анализа потврдува дека неформалната економија и неформалната вработеност во Република Македонија имаат големи размери и дека претставуваат мошне комплексен проблем.

Општа цел на Стратегијата е креирање на сеопфатен и конзистентен систем за ефикасно намалување на неформално вработените, нерегистрираните деловни субјекти и неформалните активности во рамките на формалната економија. Предвид комплексноста и хетерогеноста на проблемот на неформалната економија предвидени се четири стратешки и специфични цели во одделни области, и тоа:

- 1 - Унапредување на процесот на мерење, следење и детекција на неформалната економија;
- 2 - Подобро деловно окружување за основање, раст и развој на компаниите;
- 3 - Стимулирање и поддршка на формализацијата на неформалните економски активности;
- 4 - Јакнење на даночниот морал и намалување на толеранцијата кон неформалната економија.

Министерството за труд и социјална политика има примарна одговорност за следење на Стратегијата, а со оглед на хоризонталниот пристап и карактер на Стратегијата, и другите министерства, органи и институции се вклучени во реализација на целите и исходите на Стратегијата. Покрај тоа, значајна улога имаат и Економско-социјалниот совет и Локалните економско-социјални совети (ЛЕСС), Заедницата на единици на локалната самоуправа (ЗЕЛС) и локалните инспекторати. Координацијата на спроведувањето на

¹⁶⁵ Оценка: 0,41

Стратегијата е во надлежност на Координативно тело формирано од страна на Владата на Република Македонија кое има задача да ја координира работата на сите инволвирани министерства, органи и институции во спроведување на активностите и мерките на Стратегијата и планот за работа.

Предвидено е Министерството за труд и социјална политика ќе ја применува рамката за следење и оценување на реализацијата на Стратегијата во 2020 година, со препораки за евентуални корекции.

Со цел намалување на сивата економија, УЈП ги презема следните дејствија: собира информации за идентификување на нерегистрирани даночни обврзници, врши проверка на информации, воведува посебна евиденција за нерегистрирани даночни обврзници, ги повикува нерегистрираните даночни обврзници за доброволна регистрација, врши посета на нерегистрирани даночни обврзници, презема посебни мерки за нерегистрирани даночни обврзници кои не одговориле на повикот и не се регистрирале доброволно, врши надворешна контрола кај нерегистрирани даночни обврзници, врши регистрирање на нерегистрираниот даночен обврзник кој доброволно се пријавува за регистрација, врши службена регистрација на сите нерегистрирани даночни обврзници кои доброволно не се регистрирале за даночни цели, им доделува Единствен даночен број (ЕДБ) и ги евидентира во посебна евиденција, го задолжува даночниот обврзник со соодветен данок и презема и други дејствија.

УЈП продолжува да соработува со други национални органи за да ги идентификува неплатените даночни обврски и нерегистрираните даночни обврзници, со што се подобрува наплатата на даноците.

Со член 48 од ЗСППФТ се забранува плаќање со готовина на стоки и услуги во износ од 2.000 евра или повеќе во денарска противвредност во вид на една или повеќе очигледно поврзани трансакции, што не е извршено преку банка, штедилница или преку сметка во друга институција која дава платежни услуги.¹⁶⁶

Се превидува донесување на Законот за враќање на дел од данокот на додадена вредност на физичките лица. Донесувањето на овој закон треба да придонесе за намалување на сивата економија, со оглед на тоа што се превидува со законот да се утврди право за физичките лица на враќање на 15% од данокот на додадена вредност искажан во фискалните сметки кои тие ги добиваат за купување на добра и услуги, со што самите граѓани ќе бидат мотивирани да бараат фискални сметки за плаќањата кои ги вршат со готовина. Цел на донесувањето на предвидениот закон е подобрување на наплатата на даночните приходи преку намалување на даночната евазија која произлегува од несоодветното користење на фискалниот систем на опрема за регистрирање на готовински плаќања во поглед на преобемно издавање на сторни сметки и нерегистрирање на остварениот промет. Се очекува со ваквиот системски начин на мотивирање на граѓаните да се подобри наплатата на данокот на додадена вредност и на други даноци во државниот буџет кои зависат од регистрирањето на готовинските плаќања, како и елиминирање на нелојалната конкуренција помеѓу стопанските субјекти.

¹⁶⁶ Предвидено е од 1 јуни 2019 година забраната за плаќање со готовина на стоки и услуги да се однесува на готовински плаќања во износ од 500 евра или повеќе во денарска противвредност.

Превентивното делување, градење на системски и координиран институционален пристап, вградувањето на ефикасни мерки насочени кон борба против даночни измами и кон формализирање на неформалната економија, е во насока на зголемување на бројот на регистрирани даночни обврзници и на самооданочувањето, од една страна, и намалување на ризиците за наплата на даночните приходи, на даночните измами и сивата економија, од друга страна.

Предвидени мерки и активности насочени кон борба против даночни измами и формализирање на неформалната економија се следните:

- Унапредување на соработката помеѓу УЈП и истражните органи во борбата против даночните измами;
- Унапредување на процедурите и контролните мерки на УЈП во спроведување на Законот за регистрирање на готовински плаќања;
- Унапредување на процедурите и мерки на УЈП за откривање на нерегистрирани даночни обврзници, односно регистрација, промена на податоци и бришење на даночен обврзник. Дефиниран модел на соработка на УЈП со УФП и други истражни органи во случаи на даночни измами, Акционен план за откривање и третман на неформалната економија со цел остварување на приоритетите од Стратегијата за формализирање на неформалната економија, нови процедури за постапување на даночните инспекторати при спроведување на контроли согласно Законот за регистрирање на готовински плаќања и контроли на нерегистрирани даночни обврзници.

Во насока на намалување на неформалната економија потребно е да се применуваат инструментите за борба против даночното затајување, измамата и неформална економија, како и за подобрување на внатрешната контрола во јавниот сектор. Потребно е да се алоцираат соодветни ресурси, за мерките и активностите предвидени со Национална стратегија за формализирање на неформалната економија 2018-2022 година да се спроведат согласно предвидената временска рамка.

3.РАНЛИВОСТ НА БАНКАРСКИОТ СЕКТОР

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Спроведената анализа по сектори во финансиската област укажува на најголем степен на ранливост кај банкарскиот сектор. Од аспект на перење пари, големината на банкарскиот сектор во однос на небанкарските финансиски институции, разновидноста на производите и услугите коишто банките ги нудат на пазарот го прават овој сектор атрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло. Според тоа, инхерентниот ризик е висок, а како негов одговор, банките во континуитет преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари за да го намалат нивото на тој ризик и да го сведат во прифатливи граници. Согласно ЗСППФТ, адекватноста на применетите мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на банките ја проценуваат НБРМ и УФР, вршејќи ги своите супервизорски надлежности. Извршената анализа укажува дека регулативата е во голема мера усогласена со меѓународните норми и стандарди во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како што се препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на ЕУ и сл. Сепак, констатирано е дека треба да се посвети поголемо внимание на имплементација на санкциите, генерално и особено кога е во прашање санкционирањето на лицата со посебни права и одговорности (senior management) на банката. Исто така, за намалување на ризикот потребно е да се алоцираат повеќе ресурси за спроведување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Заклучни согледувања:

Од анализата на изложеноста на банкарскиот сектор на ризикот од ППФТ, а врз основа на општите влезни варијабли и карактеристиките на одделни банкарски производи или услуги е утврдено дека ранливоста на банкарскиот сектор изнесува 0.49 што упатува на среден ризик од перење пари.

Спроведената анализа по сектори во финансиската област укажува дека банкарскиот сектор е најмногу изложен на ризикот од перење пари. Оваа констатација е идентична со заклучоците изведени и со претходната национална проценка на ризик од 2016 година, имајќи предвид дека нема значајни промени во делот на големината на банкарскиот сектор во однос на небанкарските финансиски институции, типот на производите и услугите коишто банките ги нудат на финансискиот пазар, како и бројот и вредноста на трансакциите кои се реализираат во рамки на банкарскиот сектор, што го прават овој сектор и понатаму најатрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло преку финансискиот сектор. Согласно ЗСППФТ, адекватноста на применетите мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на банките ја проценуваат НБРСМ и УФР, вршејќи ги своите супервизорски надлежности. Извршената анализа укажува дека регулативата е во голема мера усогласена со меѓународните норми и стандарди во сферата на спречување на перење

пари и финансирање на тероризам, како што се препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на ЕУ. Сепак констатирано е дека е потребно унапредување на поставениот систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на ниво на држава во насока на посветување на поголемо внимание на потеклото на готовите пари коишто се внесуваат во банкарскиот сектор, воспоставување на регистрот за вистински сопственици, воспоставување на евиденција и поактивно следење на активностите на нерезидентите. Останува потребата да се посвети поголемо внимание на редизајнирање на правното обележје на прекршоците и ефективна имплементација на истите во пракса.

Извршувањето на банкарски активности во РСМ е регулирано со Законот за банките („Службен весник на РМ“ бр. 67/07, 90/09, 67/10, 26/13, 15/15, 153/15, 23/16 и 7/19) во натамошниот текст: Закон за банките и Законот за Народната банка („Службен весник на РМ“ бр. 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16 и 83/18). Согласно со законската регулатива, банкарски активности можат да вршат домашни банки и филијали на странски банки кои добиле дозвола за основање и работа од страна на Гувернерот на Народната банка. Почетниот капитал потребен за основање на банка изнесува 310.000.000 денари (односно околу 5 мил. евра).

Со состојба 31.12.2018 година во РСМ постојат 15 банки¹⁶⁷. Согласно со Законот за банките, банките извршуваат повеќе активности, од кои најважни се прибирањето на депозити и други повратни извори на средства, кредитирањето во земјата и во странство, платниот промет во земјата и во странство, брзиот трансфер на пари и сл. Банките имаат доминантна улога за одржување на стабилноста на целокупниот финансиски систем и на останатите финансиски институции.

Приказ на структурата на вкупните средства во финансискиот сектор на Република Северна Македонија за 2017 и 2018 година.

Вид на финансиски институции	Вкупни средства (милиони денари)		Структура во %		Промена 31.12.2018 / 31.12.2017		Број на институции	
	2017	2018	2017	2018	Апсолутна промена	Во проценти	2017	2018
Депозитни финансиски институции	463,969	505,517	83,4	82,9	41,548	9,0	17	17
Банки	461,992	503,469	83,0	82,5	41,477	9,0	15	15
Штедилници	1,977	2,048	0,4	0,3	71	3,6	2	2
Недепозитни финансиски институции	92,642	104,392	16,6	17,1	11,753	12,7	124	126
Друштва за осигурување	20,030	21,369	3,6	3,5	1,339	6,7	16	16
- Неживот	13,993	14,275	2,5	2,3	282	2,0	11	11
- Живот	6,037	7,094	1,1	1,2	1,057	17,5	5	5
Осигурителни брокерски друштва	1,533	1,531	0,3	0,3	-2	-0,1	37	35
Друштва за застапување во осигурувањето	223	141	0,04	0,02	-82	-36,8	15	11
Лизинг друштва	3,941	4,923	0,7	0,8	982	24,9	6	7
Пензиски фондови*	58,239	65,941	10,5	10,8	7,702	13,2	4	4
- Задолжителни пензиски фондови	56,938	64,386	10,2	10,6	7,448	13,1	2	2
- Доброволни пензиски фондови	1,301	1,555	0,2	0,3	254	19,5	2	2
Друштва за управување со пензиски фондови	970	1,115	0,2	0,2	145	14,9	2	2
Брокерски куќи	121	141	0,02	0,02	20	16,5	5	5
Инвестициски фондови*	5,402	6,378	1,0	1,0	976	18,1	15	15
Друштва за управување со инвестициски фондови	115	149	0,02	0,02	34	29,6	5	5
Друштва за управување со приватни фондови	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
Финансиски друштва	2,068	2,707	0,4	0,4	639	30,9	19	22
Вкупно	556,611	609,912	100,0	100,0	53,301	9,6	141	143

¹⁶⁷ Македонска банка за поддршка и развој е во сопственост на државата, и истата пласира кредитни линии преку останатите деловни банки, поради што не е вклучена во анализата на податоците и информациите кои се доставени од сите останати банки.

Извор: Извештај за финансиската стабилност во Република Северна Македонија во 2018 година, <http://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-izvestaj-za-finansiskata-stabilnost-vo-republika-makedonija-vo-2018-godina.nspix>

Активата и пасивата на банкарскиот систем со состојба 31.12.2018 година изнесува 8.186.488.000 евра. Во структурата на активата доминираат кредитите пласирани кај нефинансиски субјекти. Во пасивата доминантно учество имаат депозитите на нефинансиските субјекти.

Големината на банките и понудата на производи и услуги привлекуваат голем број на клиенти – правни и физички лица. Исто така, банките се и единствени носители на платен промет во државата.

Опасноста од злоупотреба на банките во функција на перење пари и финансирање на тероризам може да доведе до сериозни реперкусии врз стабилноста на банките, како и интегритетот на банкарскиот систем и националната економија во целина. Од тие причини, регулаторните тела донесуваат соодветни законски решенија кои што во чекор ги следат меѓународните норми и стандарди (препораките на ФАТФ, директивите на ЕУ и конвенциите на ООН). Закони кои ја регулираат оваа сфера се ЗСППФТ, Законот за банките, Закон за меѓународни рестриктивни мерки, како и подзаконските акти кои што се донесени врз основа на овие закони.

Субјекти согласно ЗСППФТ се банките поради што истите преземаат мерки и дејствија во правец на вршење анализа на клиентот што вклучува идентификација на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик, утврдување на неговата дејност, финансиска состојба, анализа на неговите активности и трансакции, проценка на ризикот од ППФТ, чување на податоците, доставување на извештаи до надлежните државни органи и сл.

Банките во РСМ вршат класификација на клиентите во зависност од степенот на изложеност на ризик од перење пари и финансирање на тероризам. Во практиката се среќаваат клиенти со низок, среден и висок ризик. Состојбата на клиентите кај банките на 31.12.2018 година опфаќа 70,793 клиенти со висок ризик што претставува 1,7% од вкупниот број на клиенти со кои банките имаат воспоставено деловен однос .

Профилирањето на клиентите од аспект на степенот на ризик се врши според следниве критериуми: ризик од земја на потекло, ризик од клиент, ризик од трансакција и ризик од продукт или услуга. Покрај овие стандардни критериуми, најчестени се следните критериуми: појава на клиентот на забранети листи, сложеност на трансакциите, обем, големина и вид на деловните трансакции, отстапување од економскиот профил на клиентот, носител на јавна функција, дејност и сл.

Во зависност од степенот на ризик на клиентот, банките вршат вообичаена, поедноставена или засилена анализа на клиентот. Кај најголемиот дел од клиентите банките вршат вообичаена анализа, со тоа што нејзиниот обем зависи од проценката на ризикот на клиентот, деловниот однос, продуктот или трансакцијата. Поедноставена или засилена анализа се врши кај оној тип на клиенти коишто подлежат на ваква анализа согласно со одредбите на позитивните законски прописи (член 32 и 33 од ЗСППФТ).

БАНКАРСКИ СЕКТОР

Големината на банкарскиот сектор¹⁶⁸ во однос на небанкарските финансиски институции и во однос на другите субјекти кои што преземаат мерки и дејствија согласно со ЗСППФТ го прави овој сектор атрактивен за оние лица коишто настојуваат да ги легализираат приходите од криминално потекло. Аргумент повеќе во однос на ова тврдење е разновидноста на производи и услуги коишто на пазарот ги нудат банките во РСМ и обемот на трансакциите кои поминуваат низ овој сектор.

Банките во континуитет преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари во вид на анализа на клиентот, следење на неговите активности и трансакции, како и доставување на извештаи до надлежните државни органи. Сепак, големиот број на клиенти, големиот број на производи и услуги и обем на трансакции ги прават банките ранливи во однос на ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот. Инхерентниот ризик е висок, а контролните механизми коишто ги применуваат банките имаат за цел да го намалат нивото на тој ризик и да го сведат во прифатливи граници. Во таа насока, а согласно со барањата на позитивните законски прописи, сите банки имаат воспоставено стручни служби за спречување на перење пари кои секојдневно го следат нивото на ризикот кај нивните клиенти и преземаат соодветни мерки и активности.

Основни фактори коишто влијаат на нивото на ризик од перење пари и финансирање на тероризам во банкарскиот сектор се следниве:

1. *Масата на готови пари во оптик* – 32.232.000.000 денари (околу 524.097.560 евра) во декември 2018 година, споредбено со 31.12.2017 година кога масата на готови пари во оптик е 29,968,000.000 денари (околу 487.284.000 евра). Процентот на неформална економија е проценета на околу 17% од вкупното производство за 2017 година согласно податоците од Државниот завод за статистика.

2. *Трансакции од и кон offshore земји* (во 2018 година - вкупни приливи од offshore земји во износ од 1.168.114.432 евра и вкупни одливи кон offshore земји во износ од 756.286.983 евра).

3. *Мал број на клиенти со висок ризик* што претставува 1,7% од вкупниот број на клиенти со кои банките имаат воспоставено деловен однос со состојба 31.12.2018 година. Број на нерезиденти со 31.12.2018 изнесува 56.080, што претставува 1,2% од вкупниот број на клиенти на Банките. Број на лица кои се носители на јавни функции со 31.12.2018 изнесува 3343 клиенти.

Системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот во РСМ е добро поставен. Во тој контекст, важно место и улога има законската регулатива која што во најголем дел е усогласена со меѓународните норми и стандарди. Таа регулатива се применува од страна на деловните банки коишто ги следат своите клиенти на редовна основа и преземаат мерки и дејствија во функција на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот. Во таа насока банките имаат воспоставено повеќе контролни

¹⁶⁸ Со состојба 31.12.2017 година, банките учествуваат со 83,4% во структурата на финансиските институции во Република Македонија.

механизми меѓу кои: утврдување на изворот на средствата при готовински уплати над одреден износ во зависност од ризичната категорија на клиентот, вклучување на домашните носители на јавни функции во клиенти за кои е потребна засилена анализа, прибирање на дополнителна документација при анализата на клиентите (акти за основање, финансиски податоци, договори за деловна соработка, фактури за испорачана стока или извршени услуги, и друга документација за настанатите трансакции), утврдување на вистинскиот сопственик на правните лица со документација од сигурни и независни извори, како и прекин на деловен однос кај клиенти кај кои не може целосно да се спроведе анализа на клиент.

Врз основа на проценката на националниот и секторскиот ризик од перење пари и финансирање на тероризмот, унапредувањето на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам е во насока на посветување на поголемо внимание на потеклото на готовите пари коишто се внесуваат во банкарскиот сектор, воспоставување на регистрот за вистински сопственици, воспоставување на евиденција и поактивно следење на активностите на нерезидентите.

ОПШТИ ВЛЕЗНИ ВАРИЈАБЛИ

РЕГУЛАТИВА ВО СФЕРАТА НА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Со оваа варијабла се оценува степенот на усогласеност на законската регулатива со меѓународните норми и стандарди во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. При оценувањето во предвид се земени релевантните закони и подзаконски акти од ова подрачје, а во контекст на препораките на ФАТФ, Базелските принципи, директивите на Европската унија и сл.

Вкупна оценка на нивото на ефикасност на законите и подзаконските акти во поглед на спроведување превентивните мерки и надзорот врз процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот: 0,8.

Оценката укажува на високо ниво на ефикасност во примената на законите и подзаконските акти од страна на деловните банки, како и соодветен надзор од страна на надлежните органи.

Оценка на степенот на усогласеност на законската регулатива со препораките на ФАТФ и директивите на Европската унија: 0,8.

Ваквата оценка е изведена врз основа на следниве показатели:

На 29 јуни 2018 година донесен е нов Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Со предложените одредби од Законот се уредуваат и прецизираат одредбите коишто се однесуваат на:

-проширување на опсегот на носителите на јавни функции, односно како носители на јавни функции спрема кои субјектите преземаат засилени мерки за анализа се сметаат и носителите на јавни функции во РСМ;

- надлежноста на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам да ги координира активностите за спроведување на националната проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и да учествува во подготвување извештај за идентификуваните национални ризици од перење пари и финансирање на тероризам кој потоа треба да биде усвоен од ВРСМ;
- проширување на опсегот на субјектите кои се задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам се рedefинира, односно како нови субјекти се воведени: правни и физички лица кои даваат услуги за организирање и спроведување на аукции, приредувачи на игри на среќа: лотариски игри на среќа, игри на среќа во обложувалница, игри на среќа во автомат клуб и интернет игри на среќа;
- обврските за субјектите се доведуваат во линија со 4-та ЕУ Директива и стандардите на ФАТФ,
- се предвидуваат решенија со кои се предвидува зајакнување на капацитетите на субјектите, особено на финансиските институции за спроведување на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам,
- прецизирање и усогласување со 4-та ЕУ Директива на одредбите кои се однесуваат на вистинските сопственици и воспоставување на регистар на вистински сопственици во рамки на Централниот регистар на РМ,
- се предвидува обврска за правните лица да поседуваат, чуваат и да ги впишат во регистарот на вистински сопственици податоците за нивните вистински сопственици;
- се намалува износот на забраната за вршење на готовински плаќања од 15.000 евра на 2.000 евра, а од 01.01.2019 истото е намалено на 1.000 евра, односно на 500 евра од 01.06.2019 година.
- се прецизираат надлежностите на УФР, како и одредбите за соработката на УФР со други надлежни органи и единици за финансиско разузнавање на други држави,
- прекршочните одредби од овој предлог се во согласност со Законот за прекршоци и воведуваат одвратувачки, адекватни и пропорционални казни за непочитување на одредбите од овој закон и др.

Имплементацијата на препораките на ФАТФ од 2012 година и нивната примена во пракса сеуште не биле предмет на петтиот круг на евалуација од страна на Moneyval, Советот на Европа. При изработката на новиот ЗСППФТ за прв пат се предвиде воспоставување на регистар за вистински сопственици чија ефикасност ќе треба да се оцени во наредниот период.

Врз основа на настанатите измени на Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам („Службен весник на РМ“ бр. 120/2018), промена на меѓународните стандарди за спречување на ППФТ (препораките на ФАТФ и Директивите на Европската унија за СППФТ), како и регулативата на Народната банка во делот на корпоративното управување и во делот на управувањето со ризиците, донесена е Одлука за методологијата за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам („Службен весник на РМ“ бр. 78/18 и 241/18).

Со одредбите на Одлуката се врши дефинирање на инхерентното и агрегатното ниво на ризик од ППФТ, како и начинот на управување со овој ризик преку соодветна имплементација на мерките и дејствијата за СППФТ. Покрај тоа, Одлуката ги регулира надлежностите на органите на управување на банката и овластеното лице/Одделот

одговорен за спроведување на процесот на СППФТ, системот на известување, како и системите на внатрешна контрола во овој дел.

Со оваа Одлука е опфатен ризично базираниот пристап кој треба да го применуваат банките при управување со ризикот од ППФТ на ниво на банка. Понатаму, во оваа Одлука се наведени категориите, критериумите и елементите на ризик кои треба да овозможат јасно дефинирање на нивото на ризик по клиент/деловен однос/продукт или трансакција и во зависност од утврденото ниво спроведување соодветна анализа и тоа: поедноставена, стандардна и засилена анализа на клиент.

Одлуката, меѓу другото, ги разработува мерките и дејствијата коишто банката треба да ги преземе во однос на новите производи/технологии, носителите на јавни функции, брзиот трансфер на пари и менувачкото работење. Исто така, со оваа Одлука се пропишани условите и начинот на доверување на обврските за извршување на анализа на клиент на трето лице.

Исто така, УФР во согласно член 10 став (7) од ЗСППФТ подготви Упатство за вршење на проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам кое има за цел да им помогне на субјектите во процесот на проценка на ризикот од ПП/ФТ - да ги идентификуваат, проценат, разберат и намалат ризиците од ПП/ФТ. Ова Упатство може да го користат сите субјекти (финансиски и определени нефинансиски дејности и професии) кои согласно ЗСППФТ се обврзани да ги спроведуваат мерките за СПП/ФТ и да подготват проценка на ризик од ПП/ФТ. Како дополнување на ова Упатство може да се користат и Упатствата подготвени од страна на другите органи на надзор определени со член 146 од ЗСППФТ. Дополнително, согласно член 64 став (3) алинејата 17 од ЗСППФТ, УФР на 25.01.2019 година утврди листа на индикатори за препознавање на сомнителни трансакции во соработка со субјектите и органите кои вршат надзор врз нивното работење, кои меѓудругото опфаќаат индикатори кои се однесуваат за банките.

Оценка на степенот на усогласеност на законската регулатива со Базелските принципи: 0,8.

Ваквата оценка е изведена врз основа на следниве показатели:

Во текот на 2018 година спроведен е процес на самоевалуација во однос на усогласеноста на законската регулатива со ревидираните Базелски принципи од 2012 година. Во тие рамки, извршена е самоевалуација на Принципот 29 – Злоупотреба на финансиските услуги, при што е констатирана усогласеност на националните законски одредби во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам со однос на 13-те основни критериуми што ги содржи Принципот 29. Утврдена е потреба од зајакнување на капацитетите во делот на човечките ресурси кај Управата за финансиско разузнавање.

Оценка на степенот на усогласеност на законската регулатива со Базелскиот документ за анализа на клиентот: 0,8.

Ваквата оценка е изведена врз основа на следниве показатели:

Одредбите од Базелскиот документ за анализа на клиентот се преточени во новиот ЗСППФТ и во Одлуката на Народната банка за методологијата за управување со ризикот

од перење пари и финансирање на тероризам во делот на анализата на клиентот која што треба да содржи идентификација на клиентот, ополномоштувачот и вистинскиот сопственик, дејноста и финансиската состојба на клиентот, прибирање на информации за целта и намерата на воспоставениот деловен однос, следење на деловниот однос со клиентот и трансакциите што истиот ги извршува и сл. Ваквата констатација може да се потврди и од контролите извршени од страна на надлежните органи.

КВАЛИТЕТ НА СУПЕРВИЗИЈАТА ВО ДЕЛОТ НА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се оценува квалитетот на супервизијата во поглед на нејзините технички, кадровски и стручни ресурси коишто се важни за соодветно, навремено и квалитетно спроведување на контролата врз субјектите коишто согласно со Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам се должни да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Вкупна оценка на квалитетот на супервизијата: 0,8.

Оценката укажува на високо ниво на квалитетот на контролите што се извршуваат кај деловните банки, што во значителна мерка ја намалува ранливоста на банкарскиот сектор од ризикот поврзан со перење пари и финансирање на тероризмот.

Оценка на адекватноста на ресурсите на супервизорските органи, вклучувајќи и доволен број на стручни, професионални и обучени кадри во функција на обезбедување соодветен степен на почитување на законската регулатива во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на деловните банки: 0,7.

Секторот за супервизија, банкарска регулатива и финансиска стабилност на Народната банка има 78 вработени лица со 31.12.2017 година, односно има 80 вработени лица со 31.12.2018 година. Во рамките на овој сектор има три дирекции:

-Дирекција за финансиска стабилност и банкарска регулатива

-Дирекција за вонтеренска супервизија и лиценцирање

-Дирекција за теренска супервизија.

Во рамките на овој Сектор, 8 лица се активно вклучени во делот на регулативата и спроведувањето на контроли и 8 лица во делот на лиценцирање и контрола на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Групата која што е одговорна за спречување на перење пари и финансирање на тероризам е соодветно структурирана и кадровски екипирана и поседува доволно технички ресурси за целосно и ефикасно извршување на активностите. Овие лица редовно посетуваат тренинзи и обуки во земјата и во странство.

Народната банка ја извршува својата супервизорска функција во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно т.н. risk – based approach. Тоа значи дека супервизорите вршат проценка и анализа на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам на кој се изложени финансиските институции, а потоа вршат оценка дали преземените мерки и дејствија од страна на тие институции се во функција на ефикасно управување со горе наведениот ризик. Притоа, супервизорите вршат анализа на

адекватноста на интерните акти, анализата на клиентите, ризичното профилирање на клиентите, следењето на клиентите и нивните трансакции, доставувањето на извештаи до надлежните државни органи, поставеноста, функционирањето и независноста на службата за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, адекватноста на софтверските решенија, системот за известување на раководството на финансиската институција, улогата на внатрешната ревизија и сл.

Супервизорите на Народната банка учествувале на повеќе обуки во организација на Советот на Европа, преку проектот за борба против економски криминал имплементиран и финансиран од Совет на Европа, како и обуки за евалуатори при Moneyval Комитетот. Исто така, посетувани се обуките за СППФТ организирани од Joint Vienna Institute, Австрија и Deutsche Bundesbank, Германија. Во државата континуирано се учествува на обуките на АБИТ. На овие обуки во државата и во странство обработени се повеќе теми од областа на меѓународните норми и стандарди за спречување на перење пари (ФАТФ и ЕУ), анализа на клиентот, ризично профилирање на клиентот, национална проценка на ризикот од перење пари, финансирање на тероризмот итн.

Исто така и инспекторите на УФР учествувале на повеќе обуки во земјата и странство, организирани во рамки на проектот за борба против економски криминал имплементиран и финансиран од Советот на Европа, проекти спроведени со помош на Светска банка и Европската унија, како и обуки организирани од Европскиот центар за безбедносни студии од Германија.

Во рамките на УФР, надзорот над субјектите задолжени да преземаат мерки и активности од ЗСППФТ, го врши Одделението за надзор, кое функционира во рамки на Секторот за надзор, регулатива и меѓународна соработка. Ова Одделение ги врши следните активности: -прима, собира, обработува, пребарува, анализира и чува податоци, информации, известувања, записници и извештаи за субјектите во делот на надзорот, што се доставуваат до УФР, врши повремен и непосреден увид и контрола врз субјектите за спроведувањето на мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и обработување, анализа и чување на податоците од извршениот надзор од страна на други надлежни органи;

-изготвува предлог Годишна програма за редовен надзор;

-врши редовен, вонреден и контролен надзор над субјектите за примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање тероризам и изготвува Записник со сторени прекршоци доколку при надзорот се утврдени прекршувања на ЗСППФТ;

-предлага и изрекува казни за прекршоци и др.

Во текот на 2019 година капацитетите на ова одделение се зголемени како од аспект на зајакнување на човечките ресурси со вработување на 3 нови вработени така и од технички аспект преку развивање на посебен модул во рамки на ИТ системот на УФР.

Надзорот кој што го врши УФР е дефиниран во ЗСППФТ (од член 147 до 152), кој што ги овластува инспекторите на УФР да влезат во деловните простории на субјектот и да извршат проверка. Постапувањето на УФР при вршењето на надзорот е дефиниран подетално во „Процедурата за квалитет во вршењето на инспекциската супервизија“ од 2012 година, во која детално е образложена постапката за теренски инспекции. Во рамките

на надзорните активности, службените лица кои што го вршат надзорот мора да постапуваат согласно со Кодексот за професионална етика на Одделението за надзор.

За целите на унапредување на соработката, Народната банка и УФР, редовно одржуваат координативни состаноци на кои се разгледуваат одредени прашања поврзани со ефикасно вршење на надзорот.

Оценка на сеопфатноста и деталноста на супервизорскиот план за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во однос на редовни теренски и вонтеренски контроли: 0,8.

Врз основа на вонтеренското следење на работењето на деловните банки, профилот на ризик, како и врз основа на констатациите од претходните теренски контроли, Народната банка изработува годишен план за теренски контроли, каде што, меѓу другото, предмет на контрола е процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот. Врз основа на годишниот план, се изработуваат поединечни планови за контрола (score memo) кои ги содржат следните елементи: проверка на адекватноста на интерните акти преку примерок на клиенти кои се предмет на контрола се врши оценка на анализата на клиентот со сите нејзини составни елементи, следење на клиентите и трансакциите, се врши оценка на работата на органите на Банката со посебен фокус на Одделот за СППФТ, доставувањето на извештаи до надлежните органи, респонзивноста по изречени мерки итн.

Оценка на моралните убедувања кои супервизорските органи ги даваат на органите за управување со банката: 0,9.

Во текот на контролата, супервизорските органи даваат насоки, препораки и сугестии во смисла на подобрување на работењето на банките и отстранување на констатираните неусогласености уште во текот на спроведувањето на теренските контроли. Исто така се повеќе се воспоставува така наречената четвртата линија на одбрана (4th line of defense) кога супервизорите и овластените лица за СППФТ се повеќе воспоставуваат пракса на комуникација и соработка во делот на подобрување на работењето на банките и размена на know how.

Оценка на моќта и овластувањата на супервизијата да обезбеди почитување на законските прописи во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,8.

При вршењето на теренската супервизија, доколку утврдат неправилности, слабости или неусогласеност во работењето или во системите на банките за спречување на перење пари, одговорните лица можат да изречат соодветни мерки и/или прекршочни санкции согласно со законската регулатива. Врз основа на ЗСППФТ се изрекуваат прекршочни санкции, кои што повлекуваат соодветни глоби. Врз основа на Законот за банките, можат да се изречат следниве мерки спрема банките: препорака, писмено предупредување или меморандум.

Оценка на ефикасноста и непристрасноста на супервизијата при извршувањето на теренските контроли: 0,9.

Контролата на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам се извршува врз основа на годишниот план за контрола. Пристапот на супервизијата кон сите банки е еднаков, односно на унифициран начин се толкуваат законските прописи и се следи нивното извршување од страна на деловните банки. Во рамките на Дирекцијата за теренска супервизија при Народната банка постојат интерни процедури за работа кои го дефинираат опфатот и начинот на работа со што се обезбедува објективност и конзистентност во работењето. Дополнително во 2016, 2017 и 2018 година заради извршување на теренските контроли не е поведена ни една дисциплинска постапка против вработените во супервизијата на Народната банка. Исто така, по завршувањето на теренските контроли одговорниот супервизор до Управниот одбор на Банката доставува Прашалник за евалуација на квалитетот на работењето и начинот на однесување на супервизорите во текот на контролата. До 31.12.2018 немало негативни реакции од банките во овој поглед.

Во текот на 2016 година Народната банка спроведе 6 контроли на банки во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, од кои 4 целосни контроли и 2 контроли по респонзивност на претходно изречени мерки. Во 2017 година се спроведени 4 контроли на банки, од кои 1 е респонзивност по претходно изречени мерки, а 3 се целосни контроли, а во 2018 година се спроведени 4 целосни контроли на банки.

Во текот на 2017 година УФР спроведе 1 контрола на банка, додека во текот на 2018 година оваа институција спроведе 3 контроли на банки.

Оценка на ефикасноста на мерките на супервизијата (парични казни, административни мерки, повлекување на дозволата за работа) врз работењето на лицата со посебни права и одговорности на банката и нејзините вработени: 0,7.

Прекршочните санкции, односно висината на глобите содржани во ЗСППФТ се пропорционални во однос на направениот прекршок и делуваат одвратувачки во однос на неговото повторување. Исто така, корективните мерки коишто се содржани во Законот за банките (препораки, предупредувања, меморандуми, решенија со корективни мерки) се изрекуваат за констатирани слабости во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и истите на соодветен начин влијаат врз лицата со посебни права и одговорности во банката и нејзините вработени во правец на почитување на законската регулатива во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам и отстранување на констатираните слабости.

Во 2016 и 2017 година Народната банка има изречено две писмени предупредувања за надминување на констатираните слабости во делот на анализа на клиентите, утврдување на вистински сопственик, слабости во интерните акти и несоодветно следење на клиентите од аспект на привбирање на податоци и документација за целта и намерата на деловниот однос. За одредени клиенти Народната банка има давано препораки за преиспитување на деловниот однос со клиентите кои се пријавени како СТР. Во 2018 година изречени се следните административни мерки: 2 писмени предупредувања и 4 препораки за отстранување на слабостите во системите на банките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

УФР согласно спроведен надзор во 2018 година има изречено прершочна санкција во 2019 година по член 117-а од Законот, а во врска со член 39 од Законот за прекршоците, при што е извршено одмерување на висината на глобата и изречена е глоба во износ од 27.000 евра во денарска противвредност за субјектот-банката и 30% од одмерената глоба за правното лице на одговорното лице - 8.100 евра во денарска противвредност.

ПРИТИСОК НА ПАЗАРОТ ЗА ПРИДРЖУВАЊЕ КОН СТАНДАРДИТЕ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се врши оценка на притисокот на пазарот врз лицата со посебни права и одговорности во банката во правец на почитување на меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Притоа се врши анализа на оние притисоци коишто не припаѓаат на регулативата и супервизијата на земјата, туку фокусот е ставен на притисокот од деловните партнери, како што се кореспондентските банки.

Вкупна оценка на притисокот на пазарот: 0,8.

Банките во РСМ претежно воспоставуваат кореспондентски односи со реномирани странски банки коишто уживаат голема репутација и коишто ги применуваат меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Примената на тие стандарди значи целосна усогласеност со препораките на ФАТФ за вршење на поедноставена или засилена анализа при воспоставувањето на кореспондентски банкарски односи.

Оценка дали банките имаат кореспондентски односи коишто се важни за нив и поради кои мораат да се придржуваат кон меѓународните стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризам со цел да ги одржат тие кореспондентски односи: 0,8.

Меѓународниот платен промет се реализира преку контокорентни и кореспондентни банки кои имаат седиште во јурисдикции кои се членки на ФАТФ и кои ги применуваат стандардите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Тие банки се обврзани да вршат ажурирање на податоците за банките кои што се нивни клиенти и соодветно да вршат проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам кај тие институции. Според тоа, соработката би била невозможна доколку банката не ги почитува и не е усогласена со стандардите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Заради нормално извршување на меѓународниот платен промет, банкарскиот сектор во РСМ е под постојан притисок за усогласување со стандардите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и почитување на истите.

Оценка дали лицата со посебни права и одговорности реагираат на домашните и меѓународните ризици од перење пари кои влијаат врз репутацијата на банката: 0,8.

Репутацискиот ризик во секоја банка се следи на перманентна основа. Службите за внатрешна ревизија вршат проверка на начинот на примена на пропишаните мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во националното законодавство кое се базира на меѓународните норми и стандарди. Извештаите на

внатрешната ревизија се доставуваат до надзорниот одбор кој е должен да постапи по истите и да преземе соодветни мерки во однос на евентуалните констатирани неусогласености.

Лицата со посебни права и одговорности, вклучувајќи ги и членовите на управниот и надзорниот одбор на банката се вклучени во планот за обуки на сите вработени во банката. Континуирана обука за членовите на органите на Банката е предвидено како барање и со Одлуката за правила за добро корпоративно управување во банка. Органите на банката добиваат сет на извештаи кои содржат информации за функционирањето на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, што вклучува податоци за нивото на ризик на кој е изложена банката, профилот на ризик на клиентите, обемот на трансакциите, пријавени СТР, нови клиенти, нови производи и услуги, нови НЈФ, клиенти кај кои е спроведена засилена анализа итн.

ОПРЕДЕЛБА ЗА ДОБРО КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ

Со оваа варијабла се оценува посветеноста на лицата со посебни права и одговорности во банката кон високото ниво на корпоративно управување. Ефикасното спроведување на корпоративното управување овозможува високо ниво на усогласеност со меѓународните стандарди и националната легислатива што е од суштинско значење за стекнување и одржување на довербата на јавноста во банкарскиот систем.

Корпоративното управување во банка претставува збир од заемни односи меѓу управниот одбор, другите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката, надзорниот одбор, акционерите на банката и останатите заинтересирани субјекти. Под заинтересирани субјекти се подразбираат депонентите, другите доверители на банката, инвеститорите, регулаторните и супервизорските органи, агенциите за кредитен рејтинг, Фондот за осигурување на депозити, друштвата за ревизија, медиумите и други субјекти кои имаат интерес за работењето на Банката.

Корпоративното управување, во најширока смисла, се однесува на начинот на кој се воспоставува рамнотежа на интересите што во однос на банката постојат помеѓу различни лица и ентитети. Со него се означува системот преку кој се дефинираат и постигнуваат целите на банката, се проценуваат нејзините ризици и се одбираат начини за остварување на добри перформанси преку стандардизација на процесите, која се заснова врз принципите на одговорност, транспарентност и контрола во одлучувањето, секојдневното работење и известувањето за состојбите во компанијата.

Доброто корпоративно управување се обезбедува преку:

- јасна организациска структура на банката со прецизно дефинирани права и одговорности на членовите на надзор и управување и на другите вработени во банката,
- ефикасни процедури за идентификување, мерење, следење и контрола на ризиците на кои е изложена банката,
- ефикасни механизми на внатрешна контрола, вклучувајќи и детални административни и сметководствени процедури,

- транспарентност во работењето на банката во однос на сите заинтересирани субјекти, во согласност со прописите и со деловната политика на банката,
- системи на надзор и контрола воспоставени преку надзор од страна на надзорниот одбор, контрола и следење на работењето од страна на управниот одбор, системи на внатрешна контрола, систем за интегрирано управување со ризиците, перманентна контрола на усогласеноста со прописите и независна внатрешна ревизија.

Во пракса корпоративното управување се применува преку следниве принципи:

1. Остварување на правата и интересите на акционерите;
2. Транспарентност на сопственичката структура;
3. Општествена одговорност;
4. Ефикасно корпоративно управување;
5. Поделба на надпежности;
6. Редовна и ефикасна контрола и ревизија на работењето на банката;
7. Почитување на законите, етичките стандарди и практики;
8. Независност и објективност;
9. Информирање и односи со јавноста;
10. Заштита на доверливи информации;
11. Заштита на лични податоци.

Вкупна оценка на определбата за добро корпоративно управување: 0,8.

Банкарскиот сектор во голема мера практикува добро корпоративно управување што може да се заклучи од постоењето на: кодекс на етичко однесување во банките, кодекс на корпоративно управување, јасни и прецизно определени линии на известување и комуникација, посебни комуникациски оддели во банките задолжени за транспарентно интерно и екстерно информирање на вработените, акционерите и широката јавност, анкети еднаш на две години “Барометар за вработени” организирани од страна на групациите и банките за вработените со кои се анкетаираат вработените во делот на нивно мислење по однос на: групацијата, институцијата во која работат, корпоративното управување и организациона поставеност, мотивираност, резултати итн., како и ангажман на надворешни компании за истражување на задоволството на клиентите во делот на користење услуги и производи на банките. Добиените резултати од спроведените анкети врз основа на дадените мислења на вработените се користат за креирање на акциони планови за подобрување на работната средина и менаџерските практики.

Подобрувања се можни во правец на поголема соработка во праксата помеѓу одделни организациони делови на банката, како и јасно дефинирање на критериуми според кои компензацијата на вработените би била адекватна на банкарските ризици за чие надминување тие вработени преземаат определени мерки и дејствија.

Оценка на посветеноста на лицата со посебни права и одговорности во банката кон високите етички стандарди и вредности на општествена одговорност: 0,8.

Банките имаат воспоставено кодекси на етичко однесување и покажуваат задоволително ниво на општествена одговорност.

Согласно воспоставените кодекси вработените во банките се должни да делуваат со висок квалитет, компетентност, чесност, независност и објективност при извршување на професионалните задачи со почитување на важечките прописи и постапувајќи согласно највисоки морални начела.

Добра пракса претставува воспоставување на две верзии на кодексот (за надворешна и внатрешна употреба) кои содржат примери за одредени области дефинирани во кодексот, со цел да им помогнат на вработените при решавање на конкретни ситуации и предизвици со кои секојдневно се соочуваат во своето работење. Дополнително, во насока на ефикасна примена на кодексот како и негова достапност, разбирливост и јасност добра пракса претставува примена на електронска верзија на кодексот во насока на user-friendly (easy to use) верзија како за вработените во банката така и за клиентите односно добавувачи и други трети лица на кои се однесува истиот.

Во таа насока, се спроведуваат активности за редовна основа за комуникација на теми поврзани со усогласеното и етичко однесување; посета на задолжителни обуки (непосредни и електронски) кои се наменети за нововработени или се прилагодени на слушателите а кои содржат примери од пракса и case study; се организираат анкети за мерење на compliance културата, мерење на ризик на ниво на банка од неусогласеност и интегритет, организирање на симболични наградни игри на теми и прашања од кодексот; етичкото оценување е вклучено во периодичното оценување и наградување и сл.

Оценка дали лицата со посебни права и одговорности промовираат високо ниво на корпоративно управување во согласност со документот на Базелскиот комитет за банкарска супервизија: „Унапредување на корпоративното управување во банкарските организации“: 0,7.

Во рамки на теренските контроли супервизијата редовно спроведува контрола на системот на корпоративно управување што вклучува контрола на работењето на органите на банката во согласност со прописите, контрола на воспоставениот процес за наградување и оценка на трите функции на контрола (ризици, усогласеност со прописите и внатрешна ревизија). Најчести наоди во делот на корпоративното управување се: поактивно учество на независните членови на надзорните одбори на банките, воспоставување на јасен и транспарентен начин на наградување соодветен на преземените ризици во работењето на банките, зајакнување на капацитетите на лицата одговорни за работење на банката во согласност со прописите како и овластеното лице за СППФТ, проширување на информациите и подобрување на квалитетот на извештаите кои овластеното лице за СППФТ ги доставува до органите на банката.

Надзорниот и управниот одбор на банката се квалификувани за нивните позиции, во целост се запознаени со нивната улога во корпоративното управување и на соодветен начин донесуваат одлуки во врска со работењето на банката. Лицата со посебни права и одговорности на банката ги усвојуваат и надгледуваат стратешките цели на банката и корпоративните вредности кои се пренесуваат до сите вработени на банката: 0,7.

Согласно со Одлуката за издавање согласности („Службен весник на РМ“ бр. 72/13 и 24/18), членовите на надзорниот или управниот одбор на банката мора да исполнуваат одредени услови за да добијат согласност од Народна банка.

При одлучувањето во врска со барањето за издавање согласност за член на надзорен или управен одбор, Народната банка оценува дали предложеното лице за член на надзорен или управен одбор ги исполнува критериумите пропишани со Законот за банките, односно дали поседува високо образование, познавање на прописите од областа на банкарството и/или финансиите и дали има соодветно искуство и репутација со кои ќе обезбеди сигурно и стабилно работење на банката. Познавањето на прописите од областа на банкарството и/или финансиите подразбира познавање на Законот за банките, подзаконските акти кои произлегуваат од овој закон, како и останатите банкарска и финансиска регулатива и практика која е значајна за работењето на банките. Предложеното лице за член на надзорниот или управниот одбор ќе се смета дека има соодветна репутација доколку е чесен, компетентен, работлив и дава сигурност дека со своето работење нема да ја загрози стабилноста и сигурноста на банката и нема да го наруши нејзиниот углед и доверба. Тоа подразбира дека за ова лице нема доказ за негова претходна вклученост во деловно работење или активности кои значеле непочитување на прописите и деловните практики и процедури, нарушување или загрозување на интересите на правното лице каде работело или работи и на интересите на неговите доверители.

Со последните измени на Законот за банките од јануари 2019 година, се зајакнаа fit & прорег критериумите за членовите на Управен одбор и физичките лица кои имаат квалификувано учество на акции во банка, на тој начин што се предвидува дека во процесот на издавање на согласност ќе се цени и репутација на соработници на членовите на управен одбор и на идните акционери со квалификувано учество. При тоа за лице кое не поседува репутација се смета и лице кое е осудено со правосилна судска пресуда на безусловна казна затвор над 6 месеци се додека траат правните последици од пресудата.

Во февруари 2018 година донесена е нова Одлука за правилата за добро корпоративно управување во банка („Службен весник на РМ“ бр. 24/2018) и во истата се дефинирани основните начела на корпоративното управување: јасна организациска структура на банката со прецизно дефинирани права и одговорности на членовите на органите на надзор и управување и на другите вработени во банката, ефикасни процедури за идентификување, мерење, следење и контрола на ризиците на кои е изложена банката, ефикасни механизми на внатрешна контрола, кои меѓу другото вклучуваат детални административни и сметководствени процедури на банката, транспарентност во работењето на банката во однос на сите заинтересирани субјекти во согласност со прописите и деловната политика на банката, како и системи за надзор и контрола кои се воспоставени најмалку на следните нивоа: а) надзор од страна на надзорниот одбор и контрола и следење на работењето од страна на управниот одбор, б) системи на внатрешна контрола, в) систем за интегрирано управување со ризиците, г) постоење на функција за контрола на усогласеноста со прописите и д) независна внатрешна ревизија.

Оценка дали управниот одбор поставува и спроведува јасна сегрегација на надлежностите (обврски и одговорности) во банката: 0,9.

Согласно Статутот на Банката и Деловникот за работа на Управниот одбор, Управниот одбор на Банката или во поголемиот број на банките секој член на управниот одбор поединечно е директно одговорен за одредени области/делови од работењето на банката, што понатаму јасно е делегирано и во линиите на одговорности во пониските нивоа на менаџментот.

Оценка дали надзорниот одбор обезбедил соодветен надзор од страна на лицата со посебни права и одговорности во согласност со политиката на одборот: 0,8.

Согласно со Законот за банките (член 95), надзорниот одбор на банката е должен да организира служба за внатрешна ревизија, како независен организационен дел во банката. Организационата поставеност, правата, одговорностите и односите со другите организациони делови во банката, како и одговорноста и условите за назначување на раководителот на службата за внатрешна ревизија ги уредува надзорниот одбор.

Оценка дали лицата со посебни права и одговорности на банката на соодветен начин ги спроведуваат наодите на службата за внатрешна ревизија на банката и друштвата за ревизија: 0,7.

Службата за внатрешна ревизија е должна за своето работење да изработи полугодишен и годишен извештај и да ги достави до надзорниот одбор, управниот одбор и одборот за ревизија на банката. Полугодишниот и годишниот извештај содржат: опис на извршените ревизии на работењето на банката, оценка на адекватноста и ефикасноста на системите за внатрешна контрола, наоди и предложени мерки на службата за внатрешна ревизија и оценка на спроведувањето на мерките предложени од страна на службата за внатрешна ревизија.

Друштвата за ревизија за наодите од извршената контрола доставуваат извештаи до органите за управување со банката.

Преку увид во наодите на службите за внатрешна ревизија во банките за 2016, 2017 и 2018 година забележано е дека во периодот за кој се побарани податоци, препораките на службите за внатрешна ревизија навремено се имплементираат. Со контролите од страна на надлежните органи е констатирано дека органите за управување со банката посветуваат соодветно внимание на констатираните наоди од страна на внатрешната или надворешната ревизија во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Сепак, потребно е да се посвети поголемо внимание на временската рамка на имплементацијата на одделните наоди на внатрешната ревизија и наместо нивна пролонгација истите да се имплементираат во пократки рокови со што ќе се овозможи поефикасно функционирање на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Оценка дали лицата со посебни права и одговорности во банката креираат соодветни политики и практики на компензација на вработените кои се во согласност со корпоративната култура на банката, долгорочните цели и стратегии, како и спроведувањето на контролата: 0,7.

Една од најзначајните новини предвидени со Одлуката за правилата за добро корпоративно управување во банка („Службен весник на Република Македонија,, бр.24/18) е зајакнување на барањата за системот за наградување во банката преку детално уредување на содржината на политиката за наградување во банка. Имено во Одлуката е предвидено надзорниот одбор да донесе политика за наградување која треба да содржи јасни и транспарентни правила и критериуми за определување на висината на вкупниот надоместок, а особено за јасно определување и разграничување помеѓу фиксниот и варијабилниот дел од вкупниот надоместок. Политиката за наградување треба да ги исполнува најмалку следниве услови: да е во согласност со деловната политика на банката, финансискиот план и долгорочните цели на банката; да не ги поттикнува вработените или членовите на органите на банката да преземаат повисоко ниво на ризик од утврденото прифатливо ниво на ризик; да содржи механизми за избегнување судир на интересите.

Политиката за наградување задолжително се одобрува од собранието на банката доколку таа предвидува примање надоместок во форма на акции или други права коишто даваат можност за стекнување акции.

Оценка дали банките се управувани на транспарентен начин: 0,9.

Обврската за банките за објавување извештаи и податоци произлегува од Одлуката за објавување извештаи и податоци од страна на банката, донесена од Советот на Народната банка во октомври 2007 година. Со неа се следи примерот на соодветните регулативи на земјите-членките на Европската унија и се воведоа елементите на третиот столб – „Пазарна дисциплина“ од Новата базелска капитална спогодба. Согласно барањата на оваа Одлука банките се должни да објавуваат податоци и извештаи за: податоци за работењето на банката; податоци за акционерите на банката; податоци за висината на сопствените средства и за адекватноста на капиталот; како и податоци за системите и процесот на управување со ризиците. Од страна на Народната банка воспоставено е континуирано вонтеренско следење со цел да се утврди квалитетот и квантитетот на информациите и податоците коишто одделните банки ги објавуваат.

Во текот на контролите се врши проверка на политиките за обелоденување, коишто треба да ги содржат видот на податоците коишто ќе се објавуваат, фреквенцијата на објавувањето, начинот, формата и роковите на нивното објавување, како и контролните системи при процесот на објавување.

Оценка дали органите на управување со банката и лицата со посебни права и одговорности ја познаваат оперативната структура на банката, вклучувајќи и ситуации кога банката работи во одредени држави, или преку одредени структури кои ја загрозуваат транспарентноста (т.е. ја познаваат политиката „запознај ја својата структура“): 0,9.

Законот за банките и соодветните подзаконски акти претставуваат правна рамка за корпоративното управување со банката, преку одредбите кои се однесуваат на организационата структура и управувањето со банката, функциите на управниот и надзорниот одбор, службата за внатрешна ревизија, управувањето со ризиците и транспарентноста во работењето. Јасната сегрегација на надлежностите, дефинираните обврски и одговорности на одделните организациони делови и соодветната хиерархиска

поставеност треба да овозможат адекватна информираност за ризиците од спречување на перење пари и финансирање на тероризам на органите за управување со банката и донесување на соодветни одлуки.

Во практиката постои простор за подобрување помеѓу службата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и другите организациски делови на банката.

КАЗНИ

Со оваа варијабла се врши оценка на адекватноста на казнениот систем во случај на непочитување на обврските од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Соодветно дизајнираните казни треба да делуваат како превентивна мерка и да не дозволат вклучување на банките во нелегални активности од типот на перење пари и финансирање на тероризмот.

Вкупна оценка на казнените мерки: 0,5.

Со постојниот Закон за СППФТ се дефинирани санкции за банка и за одговорното лице во банка, при што се наметнува потребата од редизајнирање во смисла на намалување на бројот на прекршоци и редифинирање на правното обележје на прекршоците. Исто така поаѓајќи од препораките на ФАТФ во овој дел кои што бараат покрај разубедувачкиот карактер на санкциите истите да бидат пропорционални на сторениот прекршок и ефективни. Санкциите се разубедувачки имајќи предвид дека највисоките казни спрема правните лице се движат во размер од 30.000 до 5 мил. евра во денарска противвредност, додека највисоките казни спрема одговорните лица се движат во размер од 30% од одмерената глоба за правното лице. Во делот на изречени прекршочни санкции и понатаму останува проблемот на релативно малиот број на изречени санкции.

Оценка на поставеноста и висината на казните кои се изрекуваат поради непочитување на обврските во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и за кривични дела поврзани со перење пари, како што се корупцијата (на банкарските службеници од страна на субјектите кои перат пари) и соработката (помеѓу банкарските службеници од страна на субјектите кои перат пари): 0,5.

Санкциите коишто се содржани во ЗСППФТ се пропорционални на сторениот прекршок и одвратувачки во поглед на сторување или повторување на дела поврзани со перење пари и финансирање на тероризмот.

За прекршоците коишто се наведени во ЗСППФТ, органите за надзор се должни да предложат постапка на порамнување. Доколку таквата постапка не биде прифатена од страна на банката којашто го направила прекршокот, спрема неа се поведува прекршочна постапка.

Доколку се констатира непочитување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и во случај кога не е доведена во сериозна опасност сигурноста и стабилноста на банката, гувернерот исто така може да преземе административни/корективни мерки и тоа една или повеќе мерки согласно член 132 од Законот за банките.

Доколку непочитувањето на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам ја доведуваат во сериозна опасност сигурноста и стабилноста на банката, гувернерот изрекува дополнителни мерки согласно член 133 од Законот за банките.

Согласно член 160 од ЗСППФТ се предвидува можност УФР да достави образложен предлог за привремено или трајно одземање на дозвола за работа на правно лице до органите надлежни за нивно издавање. Таквата можност стои и во Законот за банки (член 154) во случај кога со правосилна одлука на надлежен орган е утврдено дека банката е вклучена во перење пари или во други кривични дела.

Корупцијата на банкарските службеници од страна на субјектите коишто се занимаваат со перење пари претставува кривично дело согласно со Кривичниот законик на Република Северна Македонија, додека соработката помеѓу банкарските службеници и субјектите кои перат пари е забранета во делот од ЗСППФТ кој што ја третира доверливоста на податоците (tipping off).

Оценка на ставот на вработените во однос на висината на санкциите и нивното влијание врз однесувањето на вработените: 0,6.

Најголемиот дел од вработените во деловните банки ги сметаат казните како доволно високи и одвратувачки, што позитивно влијае врз нивниот ангажман во поглед на преземање на мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Ваквата констатација се однесува на однесувањето на вработените во поглед на избегнување на корупцијата и соработката со субјектите кои се занимаваат со перење пари.

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ОБВРСКИТЕ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Со оваа варијабла се оценува дали земјата поведува кривични постапки против банката или членови на нејзиното раководство или нејзини вработени во случај на непочитување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Вкупна оценка на спроведувањето на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,8.

Со новиот ЗСППФТ се превиде пропорционалност на висината на прекршочните казни во однос на материјаноста на неусогласеноста со прописите. Исто така, се зголеми вредноста на прекршочните казни при што најголема казна е во случај кога е предизвикана значителна штета или правното лице се стекнува со значителна имотна корист, тогаш на правното лице може да му се изрече глоба во износ од 1.000.000 евра до 5.000.000 евра во денарска противвредност и прекршочна санкција забрана за вршење на одделна дејност од три месеци до три години.

Надлежните државни органи водат евиденција за покренати прекршочни постапки, а согласно Законот и Меморандум за соработка разменуваат податоци за извршени контроли и спроведени прекршочни постапки. Народната банка и УФР, согласно одредбите од

ЗСППФТ имаат надлежност да спроведат прекршочна постапка и изречата прекршочни санкции.

Вработените на банките се вклучени во задолжителните обуки, но со теренските контроли и контролите спроведени од одделите за СППФТ во банките често се утврдени наоди: вработени кои имаат директен контакт со клиентите не секогаш ги собираат целосно податоците и информациите за клиентот, високото раководство на банката не секогаш е вклучено во редовните обуки.

Потреба од зголемување на обуките на вработените во банките со цел нивно активно вклучување во пријавување на необичните и сомнителни трансакции до АМЛ офицерот. Материјалите за обуките да бидат соодветно прилагодени за конкретна целна група на слушатели, односно да се организираат тематски обуки за различни делови од банкарското работење и истите да содржат практични примери (case studies), односно да бидат поинтерактивни.

Оценка на состојбата во која најголемиот дел од вработените во банкарскиот сектор веруваат дека против нив ќе бидат покренати соодветни постапки во случај на неспроведување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,8.

ЗСППФТ покрај за правното лице, предвидува санкции и за одговорното лице во правното лице во случај на неспроведување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Банките имаат законска обврска за спроведување на минимум две обуки годишно на кои ги едуцираат своите вработени во поглед на нивните обврски за спроведување на процесот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и за санкциите кои следуваат за непочитување на тие обврски. После секоја обука се врши тестирање на кое се проверува знаењето на вработените од оваа сфера.

Потреба од зголемување на обуките на вработените во банките со цел нивно активно вклучување во пријавување на необичните и сомнителни трансакции до АМЛ офицерот.

Оценка на евиденцијата за покренати постапки и донесени пресуди во случај на неспроведување на обврските за спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,8.

Надлежните органи водат евиденција за прекршочни платни налози и за исходот на покренатите постапки и донесените пресуди во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

За целите за спречување и одвраќање од извршување на активности кои се сметаат за прекршоци согласно новиот закон за СППФТ, УФР јавно ги објавува информациите за изречените глоби врз основа на правосилна одлука на нејзината интернет страница и истите се достапни во рок од три години од денот на нивното објавување.

ИНТЕГРИТЕТ НА БАНКАРСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Со оваа варијабла се врши оценка на интегритетот на банкарските службеници. Доколку вработените во банката соработуваат со криминалците или се подложни на корупција, тоа може да доведе до поткопување на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, така што банките стануваат ранливи на ризикот од перење пари.

При анализата на оваа варијабла, во предвид се земаат ефективната контролата врз вработените, бројот на преземени дисциплински мерки поради нарушен интегритет, број на кривични постапки во кои се вклучени вработени во банката, општото ниво на интегритет или оперативната средина во земјата.

Вкупна оценка на интегритетот на банкарските службеници: 0,7.

Интегритетот на вработените во банките во РСМ, во голем обем е зачуван преку регулирање на: критериуми при вработување на нов кадар за кој се бара соодветна документација како доказ за невклученост во криминогени активности, постоење на политики и процедури за преземање мерки за заштита од корупција кај вработените, како и низок број на измами од страна на вработени, односно со вклученост на вработени.

Во зависност од организациската поставеност и можностите, да се воведат издвоена функција – служба за заштита од измами и корупција или да се едуцираат вработени кои би биле стручни и обучени за покривање на ова подрачје.

Оценка дали банките генерално сметаат дека нивните вработени не се подложни на корупција од страна на криминалците: 0,7.

Согласно член 83 од Законот за банките, за секое лице со посебни права и овластување се бара потврда за неосудуваност, при негово назначување и на континуирана основа се до извршувањето на функцијата.

Во Законот за СППФТ (член 157) е предвидено дека субјектите се должни да воспостават процедура за пријавување на сторен прекршок преку независен и анонимен канал за пријавување. Дополнително во Одлуката за добро корпоративно управување во банките е предвидено дека надзорниот одбор на банката е должен да донесе интересен акт за заштитено пријавување. Во овој интересен акт треба да се опфатат сите видови пријавувања, особено пријавувањето до Народната банка, да ја дефинираат целата постапка на заштитено пријавување којашто не треба да е дел од редовниот систем на известување во банката, односно треба да се извршува преку точно определена функција во банката, што, меѓу другото, може да вклучи определување на: лицето/органот до кое/кој се пријавува; начинот на утврдување на основаноста на заштитените пријавувања; начинот на отстранување на основот за заштитеното пријавување, доколку се утврди дека пријавувањето било основано; начинот на заштита на укажувачите во банката од какви било казни или закани врз нив или нивното работно место.

Со контролите во делот на корпоративното управување се утврди дека во мал број на случаи вработените во банките пријавуваат незаконско работење, корупција или измами. Оттука е потребно зголемување на обуки за начинот на пријавување, како и подигање на свесноста за значењето на пријавувањето.

Исто така, со теренските контроли, најчесто преку оценка на системот за управување со оперативен ризик, преку увид во базата на штетни настани, се утврдени изолирани случаи на измами на вработените во банката. За истото банките согласно интерните акти презеле дисциплински постапки и други мерки (отказ од работно место, тужби за надомест на штета), спровеле соодветни активности за подобрување на контролните механизми и ги користат наодите од спроведените истраги во насока на митигирање на ризици од неусогласеност и интегритет.

Оценка дали бројот на случаи на недостаток на интегритет (пример: кражба, измама) во кој се вклучени банкарските службеници е низок: 0,7.

Станува збор за мал број на изолирани случаи. од причина што банките преземаат низа активности во насока на превенција на ваквите случаи во насока на воспоставување на систем на интерни контроли, одржување на редовни обуки, истражувања за почитување на етиката и интегритетот, известувања директно од управните одбори на банките (“tone from the top”), како и презентирање на начинот на пријавување во случај на евентуално прекршување на интегритетот.

Оценка дали постои соодветен механизам што ќе обезбеди заштита на банкарските службеници кои доставуваат извештаи за сомнителни трансакции и преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам : 0,7.

Согласно со ЗСППФТ податоците обезбедени врз основа на истиот се доверливи и можат да се користат единствено за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Не се смета за оддавање на деловна тајна доставувањето на податоците на УФР и до органите на надзор или надлежните органи за спроведување на законите.

Субјектите, лицата кои што управуваат со субјектите и нивните вработени не смеат да го известат клиентот или трето лице за доставувањето на податоците до УФР или за мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам преземени врз основа на овој закон. Оваа забрана се однесува и на случаите кога се доставуваат податоци до органите на надзор или надлежните органи за спроведување на законот. Вработените во субјектите и лицата кои што управуваат со субјектите кои имаат обврска да преземаат мерки и дејствија за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам, согласно со овој Закон, не смеат да ги користат личните податоци од досиејата на клиентите за други цели, освен за спроведување на активностите наменети за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

СТРУЧНИ ПОЗНАВАЊА НА БАНКАРСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Со оваа варијабла се врши оценување на степенот на познавање на обврските и одговорностите во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на вработените во банката. Притоа, во предвид се земаат видот, бројот и содржината на обуките, како и видот на вработените кои ја посетуваат обуката.

Вкупна оценка на стручните познавања на банкарските службеници: 0,9.

Банкарските службеници имаат соодветна обука која се одржува на редовна основа и на која службениците се информирани за промените во законската регулатива и нивните обврски при спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Се изготвува план за обуки за тековната година со кој се опфатени сите вработени во банката. Планот се одобрува од управен одбор. Обуките се на тема законски обврски, а потоа нови типологии на перење пари и финансирање на тероризам и на крај од годината се спроведува тестирање на сите вработени во банката (тестови се праќаат во електронска форма преку e-mail, а резултатите од тестовите се сублимираат и претставуваат основа за изработка на планот за наредната година). Во текот на 2016, 2017 и 2018 година, вработените во организациските делови за СППФТ од сите банки учествувале на голем број на семинари и работилници на кои биле опфатени повеќе области од СППФТ. Овие обуки биле организирани од УФР, Народна банка, АБИТ, Стопанска комора, Совет на Европа и други институции. Вработените во банките кои имаат директен контакт со клиентите редовно посетуваат интерни обуки организирани од вработените во одделите за СППФТ.

Оценка на адекватноста на програмите и материјалите за обука на вработените во областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам : 0,9.

Согласно ЗСППФТ банката мора да предвиди план за постојана обука на вработените од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам која обезбедува реализација на најмалку две обуки во текот на годината. Одлуката на Народната банка содржи подетални одредби за спроведувањето на обуката за вработените во смисла на запознавање на вработените со сите прописи од областа наспречувањето перење пари и финансирањето на тероризмот, запознавање со програмата на банката за спречување перење пари и финансирање на тероризмот, запознавање на вработените со меѓународните акти од доменот на спречувањето перење пари и финансирањето на тероризмот (препораки на Базелскиот комитет за банкарска супервизија, препораки на ФАТФ и документи коишто ги издава оваа организација, препораки од извештаите на Moneyval Комитетот и слично), практична обука за примената на меѓународните стандарди за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот, практична обука за идентификување сомнителни трансакции, практична обука за засилена анализа на клиенти со повисок ризик од перење пари и финансирање на тероризмот во доменот на нивното идентификување, потврдување и следење. Банките ги почитуваат одредбите во оваа област уредени со ЗСППФТ и Одлуката.

Народната банка со своите теренски контроли ја утврдува адекватноста на планот на обуки, списоците на учесници, како и содржината на самите обуки, при што се извлекуваат соодветни заклучоци за адекватноста на обуките.

Оценка на фактот дали програмите за обука се дизајнирани на начин што ќе овозможи обука на сите вработени коишто се вклучени во процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,9.

Овластеното лице и лицата вработени во одделот за спречување перење пари и финансирање на тероризам, како и сите вработени коишто се директно или индиректно вклучени во работа со клиенти или во извршување трансакции, се опфатени со годишниот план за постојана обука.

Согласно со доставениот Прашалник за системот на банката за спречување перење пари и финансирање тероризам, во рамки на спроведувањето на обуките, банките вршат и тестирање. Банките располагаат со посебни буџети за обуки од областа на спречувањето на перење пари и финансирање на тероризмот, коишто во најголем дел, се одвоени од вкупниот буџет за обуки на банката.

Оценка дали сите вработени постојано посетуваат обуки со цел да ги обноват своите познавања на законите, политиките и процедурите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам : 0,9.

Годишниот план за обука е предмет на постојано ажурирање за да ги опфати сите внатрешни и надворешни промени (деловна стратегија, прописи и сл.), како и за да ги вклучи новите вработени во банката.

Оценка дали вработените во банката се редовно информирани за новите шеми и типологии за перење пари: 0,9.

Типологиите за перење пари и финансирање на тероризам, од страна на УФР, се подготвуваат на годишно ниво и истите се содржани во годишните извештаи за работа на УФР. Годишните извештаи се објавени на веб страната на УФР. Како дополнување на ова, еднаш годишно (на крајот на секој година), на состанок со АМЈ Комисијата на банките, идентификуваните типологии на перење пари и финансирање на тероризам врз основа на извештаи за сомнителни трансакции од банките, се дискутираат и утврдуваат, при што истите преку записникот од состанокот, кој се доставува до АМЈ Комисијата, се проследува до сите банки.

ФУНКЦИЈА НА УСОГЛАСЕНОСТ НА РАБОТЕЊЕТО СО ПРОПИСИТЕ

Со оваа варијабла се оценува дали банките имаат ефикасна функција на усогласеност на работењето со прописите во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, што овозможува високо ниво на придржување кон стандардите во рамките на целокупниот банкарски сектор. При оценката на оваа варијабла во предвид се земени соодветните Базелски принципи, како и Препораката 18 на ФАТФ.

Функцијата контрола на усогласеност на работењето на банката со прописите е поставена како континуиран процес и дел од секојдневното работење на банката. Главната цел на остварувањето на функцијата контрола на усогласеност со прописите е обезбедување на законито работење на банката. Оваа функција, во зависност од големината на банката, видот, обемот и сложеноста на активностите е организирана во посебна служба / сектор или лице именувано од страна на управниот одбор. Ефикасноста на оваа функција се остварува преку обезбедување независност во работењето и обезбедување непречен пристап до сите релевантни документи и податоци а со цел:

-следење на прописите кои се однесуваат на работењето на банката,

- идентификување и следење на ризиците со кои банката може да се соочи поради неусогласеност на работењето со промените во прописите,
- изготвување на релевантни интерни акти, политики и процедури од областа на усогласеноста и перењето на пари наменети за вработените во банката/штедилницата,
- прилагодување на групациските политики и процедури согласно домашната регулатива, доколку е потребно,
- следење и тестирање на усогласеноста на работењето на банката со прописите и известување на управниот и надзорниот одбор за утврдените неусогласености и преземените корективни мерки за нивно надминување,
- постојано и ефикасно советување на членовите на управниот и надзорниот одбор за прашања во врска со примена на прописите,
- навремено известување на членовите на управниот и надзорниот одбор за измените и дополнувањата на прописите,
- оценка на потенцијалното влијание од промените во прописите врз работењето на банката,
- оценка на усогласеноста на новите производи и деловните процеси на банката со законската и подзаконската рамка,
- спроведување на континуирана обука и информирање на вработените за начините на имплементирање на прописите во секојдневното работење,
- активности поврзани со спречување на перење пари,
- месечно и тримесечно известување до управниот и надзорниот одбор на банката за преземените активности за вршење на функцијата контрола на усогласеност на работењето на банката,
- соработка со УФР други институции во согласност со законската регулатива,
- следење и анализа на усогласеноста на интерните акти на банката (статут, политики, процедури и сл.) со законските, подзаконските, групациските и интерните прописи и давање предлог за нивна измена и дополнување,
- изготвување и/или анализирање на кореспонденција со надлежни регулаторни тела за барање на информации и прашања поврзани со усогласеноста на работењето на банката со прописите,
- учество како член или набљудувач во работата на здруженија од областа на банкарството и други професионални организации кои се однесуваат на усогласеноста со прописите,
- хармонизирање и координирање на активности поврзани со управување со репутациониот ризик документирање на своето работење,
- исполнување на други обврски предвидени со регулативата.

Работењето на оваа функција е предмет на независна внатрешна и надворешна контрола.

Вкупна оценка на степенот на усогласеност на работењето со прописите: 0,9.

Содржината на програмата на банката за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и поставеноста и функционирањето на службата за усогласеност на работењето со прописите и службата за внатрешна ревизија во голема мерка се усогласени со барањата на меѓународните норми и стандарди. Одреден проблем претставува начинот на имплементација на интерните акти, односно процедури на банката кои се составен дел од Програмата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Примената на овие процедури во пракса се следи од надлежните органи за надзор, а во случај на констатирани неуредности, против прекршителите се преземаат соодветни законски мерки.

Оценка дали банките назначиле независно лице одговорно за спречување на перење пари и финансирање на тероризам кое е лице со посебни права и одговорности во банката и кое има доволно ресурси на располагање: 0,9.

Согласно ЗСППФТ банката е должна да именува овластено лице или да формира посебен организациски оддел, како и да обезбеди исполнување на условите дефинирани со ЗСППФТ (издвоеност на активностите на овластеното лице, односно на одделот, од другите деловни активности на субјектот, коишто не се поврзани со активностите на спречувањето на перење пари и финансирање на тероризмот и контрола на усогласеноста на работењето со прописите; независност на овластеното лице и на одделот; право на директен пристап до електронските бази на податоци и навремен пристап до сите информации потребни за непречено спроведување на програмата и одредбите на ЗСППФТ и воспоставување директна комуникација со органите на управување на субјектот и друго).

Функциите на овластеното лице се дефинирани во Одлуката на Народната банка: анализа на ризиците од перење пари и финансирање на тероризмот; прибирање на сите невообичаени трансакции доставени од разните организациски делови во банката, нивна анализа, подготвување на писмени извештаи и донесување на одлука дали тие трансакции имаат карактеристики на сомнителна трансакција, односно донесување на одлука за нивно (не)пријавување во УФР; обезбедување информации и документација за сите трансакции пријавени во УФР, како и за сите трансакции за кои било одлучено да не се пријават во УФР, вклучувајќи ги и причините поради коишто била донесена таква одлука; давање препораки за измена на програмата на банката, за нејзино ревидирање и унапредување, како утврдување на степенот на нејзината усогласеност со прописите коишто се однесуваат на спречувањето на перењето пари и финансирањето на тероризмот; известување на управниот одбор (на месечна основа) и надзорниот одбор (на тримесечна основа); советување на органите на управување за мерките коишто треба да бидат преземени заради почитување на прописите од областа на спречувањето на перењето пари и финансирањето на тероризмот, вклучувајќи и следење на сите измени и дополнувања на овие прописи; организирање на постојана обука на вработените за сите аспекти значајни за соодветното спроведување на процесот на спречување перење пари и финансирање на тероризмот во банката и воспоставување на насоки и упатства за соодветна примена на прописите од овој домен; следење на новините во прописите и меѓународните стандарди за спречување перење пари и финансирање на тероризмот; изготвување на годишен план за постојана обука; одржување на редовни контакти со други органи и институции вклучени во активностите за спречување перење пари и финансирање на тероризмот (УФР, Народната банка, други банки и слично).

Според организациската поставеност, кај најголем дел од банките Службата за спречување перење пари функционира во ист организациски дел со организацискиот дел за усогласеност на работењето со прописите. Бројот на вработени во Службата за спречување перење пари е различен и тој зависи од големината на Банката, односно од законските обврски кои произлегуваат од ЗСППФТ. Сите банки се усогласени со барањата на регулативата во однос на бројот на лица вработени во овој организациски дел.

Оценка дали програмата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на банките е усогласена со меѓународните стандарди, вклучувајќи ја и Препораката 18 на ФАТФ: 0,9.

Согласно ЗСППФТ програмата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам треба да содржи: процедури за прифатливост на клиенти; процедура за анализа на клиентот; процедури за анализа на ризик и индикатори за анализа на ризик; процедури за проценка на ризикот на носител на јавна функција; процедури за препознавање на невообичаени трансакции и сомневање на перење пари и финансирање на тероризам; процедури за чување на податоците и документите и за доставување на извештаи до УФР; план за постојана обука на вработените во субјектот од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам која обезбедува реализација на најмалку две обуки во текот на годината; податоци за овластено лице; начин на соработка со УФР и процедура и план на вршење на внатрешна контрола и ревизија на спроведување на мерките и дејствијата.

Примената на Програмата/процедурите е предмет на супервизорска контрола од страна на Народната банка, при што супервизорите даваат препораки или изрекуваат корективни мерки, односно санкции во случај на неадекватна примена на интерните процедури за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Оценка дали најголемиот дел од банките подлежат на внатрешна или надворешна ревизија во делот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам : 0,8.

Законот за банките и ЗСППФТ превидуваат обврска за деловните банки за организирање на служба за внатрешна ревизија која е должна да врши оценка на системите за спречување на перење пари, односно контрола над мерките и дејствијата коишто ги преземаат банките во функција на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот. Согласно ЗСППФТ службата за внатрешна ревизија најмалку еднаш годишно треба да изврши контрола во сферата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Надворешна ревизија вршат друштвата за ревизија коишто согласно со Одлуката за содржината на ревизијата на годишните финансиски извештаи и на работењето на банка („Службен весник на РМ“ бр. 116/2014) се должни најмалку еднаш годишно да извршат контрола и да дадат опис на системот на банката за спречување на перење пари и да одговорат на регулаторно дефинираните прашања од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Наодите констатирани од страна на службата за внатрешна ревизија на деловните банки во текот на 2016, 2017 и 2018 година се следниве: потреба од надградба и усовршување на софтверот за спречување перење пари и финансирање тероризам, подобрување и ажурирање на интерните акти, подобрување на обуките на вработените и потреба од воведување на задолжителни обуки за нововработени, потреба од задолжителна засилена анализа на клиентите со висок ризик, подобрување на квалитетот на извршените анализи на клиентите при следење на нивните трансакции, задолжително и редовно ажурирање на податоците за клиентите, ажурирање на утврденото ниво на ризик на клиентот.

СИСТЕМИ НА БАНКАТА ЗА СЛЕДЕЊЕ, ПРИБИРАЊЕ И ЧУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИ

Со оваа варијабла се врши оценка дали банките имаат соодветен информативен систем во функција на поддршка на политиките и процедурите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Добро дизајниран мануелен систем може да биде соодветен за мала банка со една филијала, додека за големите банки се потребни софистицирани системи.

Во периодот од 3 години од страна на банките до УФР се доставени 454 извештаи за сомнителни трансакции или по години во 2016 година се доставени 124, во 2017 година 177 и во 2018 година 153.

Вкупна оценка дали банките имаат соодветни системи за следење, прибирање и чување на податоци: 0,8.

Банкарскиот сектор глобално има соодветни софтверски решенија за следење на трансакциите на клиентите, како и профилирање на клиентите. Софтверите имплементирани во банките овозможуваат структурирање и филтрирање на трансакциите според изградени стратегии за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и примена на соодветни индикатори. На тој начин се анализираат оние трансакции коишто се потенцијално сомнителни од аспект на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Исто така, банките имаат воспоставено системи за контрола на клиентите и споредба со официјалните листи (ЕУ, ООН и др.). За идентификување и следење на носителите на јавни функции, банките имаат соодветни апликативни решенија коишто се применуваат на глобално ниво. Во делот на чување на податоците и документите, банките имаат обврска сите податоци и документи да ги чуваат десет години од последната трансакција, а по барање на УФР субјектите се должни да ги чуваат и подолго од 10 години.

Оценка дали банките имаат информативни системи коишто овозможуваат следење на трансакциите на клиентите во корелација со нивниот ризичен профил: 0,8.

Банките имаат соодветни системи (и софтверски и мануелни практики) наменети за оваа функција. Софтверите се независни, логички издвоени од централните банкарски системи, кои овозможуваат постојан мониторинг на клиентите и трансакциите и генерираат веродостојни извештаи кои понатаму банките ги користат за анализи, достава до надлежни институции. Најчесто банките користат софтверско решение на добавувачот Tonbeller, каде во зависност од големината и активностите кои банката ги извршува се користат различни модули како на пример: Систем за дефинирање, менаџирање и следење на ризиците од ППФТ (SironRAS), Систем за иницијално профолмирање на клиенти и контрола на санкциони и РЕР листи (SironKYC), Систем за следење на невообичаени трансакции, мониторинг на клиенти, менаџирање на случаи, тековно профилирање на клиенти (SironAML), Системи за контрола на санкциони листи кај меѓународните плаќања, Системи за генерирање на законски извештаи за СППФТ. Некои од банките, обично помалите банки користат и сопствени софтверски решенија.

Оценка дали податоците за трансакциите се чуваат во формат што овозможува нивно следење од аспект на спроведување на процесот на спречување на перење пари и финансирање на тероризам: 0,8.

Оперативните системи се соодветно поставени, така што овозможуваат адекватно следење на трансакциите. Системите за СППФТ треба да се предмет на постојано подобрување, ажирирање и следење.

Оценка дали системите им овозможуваат на банките соодветно следење на носителите на јавни функции и санкциите: 0,8.

Меѓународната и домашната регулатива даваат комплексна дефиниција на носителите на јавни функции. Нивното следење од страна на банките се извршува преку соодветни апликативни решенија кои се применуваат на глобално ниво.

Оценка дали оперативните системи им овозможуваат на вработените во банките идентификација на невообичаени и сомнителни трансакции и доставување на извештаи до надлежните државни органи: 0,8.

Банките имаат воведено оперативни системи што овозможуваат следење и идентификување на невообичаени и сомнителни трансакции.

ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Со оваа варијабла се оценува можноста на банките да вршат идентификација и верификација на идентитетот на своите клиенти врз основа на сигурни и независни извори на документи, податоци или информации.

Вкупна оценка на инфраструктурата за идентификација: 0,8.

Во 2008 година се воведуваат биометриски лични документи, кои се усогласени со најсовремените стандарди за нивна заштита. Во Република Северна Македонија се воведени следните видови биометриски лични документи: лична карта и патна исправа. Патната исправа е лична исправа кој му се издава на државјанин на Република Северна Македонија заради патување и престој во странство согласно Законот за патните исправи на државјаните на РМ.

Сите форми на правни лица коишто се предвидени со Законот за трговски друштва, подлежат на регистрација во Централниот регистар (АД, ДОО, ДООЕЛ, трговец – поединец, здруженија, фондации, установи, стопански комори итн.). Во рамките на Централниот регистар се води трговски регистар и регистар на други правни лица.

Горе наведените регистри ги содржат следните податоци: тековна состојба за субјектите на упис, историјат за субјектите на упис, поединечни податоци за субјектите на упис, фотокопија од решение со прилози и збирка на исправи, увид во регистарска влошка и

збирка на исправи, информација за регистрирана дејност и информација за отворена стечајна постапка или постапка за ликвидација.

Со новиот Закон за СППФТ се предвиде воспоставување на Регистер на вистински сопственици. Дополнително се донесе подзаконски акт со кој се предвидува начин на внесување, пријавување, исправка и бришење на податоци од Регистерот, начинот на корситење на податоците, како и упатство за начинот на идентификување на вистински сопственик.

ДОСТАПНОСТ ДО НЕЗАВИСНИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ

Со оваа варијабла се оценува достапноста до независни и сигурни извори на информации при определувањето на ризичниот профил на клиентите. Мерките за анализа на клиентите и за следење на деловниот однос, поедноставно и поквалитетно се спроведуваат доколку постојат достапни извори на сеопфатни и веродостојни историски и други податоци за клиентите, кои можат да се користат во одредувањето на нивниот ризичен профил, нивната комерцијална историја и сл., како што се податоците кои ги поседуваат кредитните бироа, информации за претходни деловни односи со банките, достапност до информации од различни видови јавни претпријатија итн.

Вкупна оценка на достапноста до независни, сигурни и веродостојни извори на информации: 0,7.

Се смета дека независните извори на информации се достапни, доколку постојат извори на сеопфатни и веродостојни историски, финансиски и друг вид на информации за клиентите и доколку субјектите на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам имаат лесен пристап до таквите извори на информации.

Како извори на информации за клиентите се достапни:

-податоци од Централниот регистар на РСМ (се водат податоци за регистрација на трговски друштва, трговци поединци, здруженија на граѓани и фондации, претставништва на странски здруженија и фондации). Јавно достапните податоци за овие субјекти, се достапни и објавени на интернет страната на Централниот регистар и секој којшто е заинтересиран за овие податоци, до нив има едноставен и лесен пристап, во било кое време. Притоа можат да се добијат податоци за актуелната тековна состојба на субјектот (вклучувајќи ја и неговата сопственичка или управувачка структура), како и податоци за историјатот на тој субјект.

- единствен регистар на трансакциски сметки - ЕРТС (податоци кои се однесуваат на иматели на денарски трансакциски сметки - резиденти и нерезиденти). Достапни се податоци за број на сметка, полн назив на субјектот, назив на сметката, седиште, адреса, матичен број, даночен број, шифра-општина, населено место, дата на отворање на сметката, датум на промена кај учесникот во платниот промет, тип на сметка, ознака за активност, шифра на земја, шифра на дејност и организационен облик. Банката има пристап до актуелните податоци во дадениот момент, како и до промените кои се случиле во минатото, доколку истите се внесени во ЕРТС.

-податоци од Кредитниот регистар и Македонско кредитно биро – за потреби на кредитна анализа.

-податоци од Регистер на вистински сопственици (се водат податоци за вистински сопственик на правно лице).

-АМЛ здружение во рамки на Македонска банкарска асоцијација– банките меѓу себе разменуваат податоци за типови на трансакции или измами на кои треба да се посвети поголемо внимание.

Постои потреба од изготвување на листа на домашни носители на јавни функции, и нејзино континуирано ажурирање, како и транспарентност на правосилните судски пресуди во делот на перење пари и финансирање на тероризам.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА ПРАВНИ АРАНЖМАНИ И ТРУСТОВИ

Со оваа варијабла се оценува дали на криминалците им е лесно да ги прикријат своите сопственички интереси во корпорации, трустови и слични правни лица регистрирани во земјата.

Вкупна оценка на транспарентноста на правни аранжмани: 0,6.

Со новиот ЗСППФТ, се вовеле Регистар за вистински сопственици, со цел транспарентност и достапност на податоци за вистински сопственик на секое правно лице, вклучувајќи и правните аранжмани основани согласно правото на странска држава кои имаат добиено ЕДБ во Република Северна Македонија.

Во наредниот период треба да започне со работа Регистарот за вистински сопственици, а праксата ќе ја покаже неговата функционалност.

Оценка дали правните лица кои можат да се искористат за прикривање на сопственичките интереси генерално не постојат во правниот систем на државата и имаат мало комерцијално значење: 0,7.

Во Република Северна Македонија не можат да се основаат трустови, согласно со одредбите од Законот за трговски друштва¹⁶⁹.

Регулативата предвидува строги правила и насоки за банките во поглед на идентификување на клиенти, нивно ризично класифицирање и соодветно следење на нивните активности од аспект на ниво на ризичност.

Централниот регистер во Република Северна Македонија обезбедува сопственичка структура само до првиот степен. Ако има посложена сопственичка структура, тогаш банката обезбедува дополнителни податоци, со цел да дојде до вистинскиот сопственик. Од октомври 2019 година, податоците за вистинските сопственици на сите правни лица кои се регистрирани согласно Законот за трговски друштва ќе бидат достапни преку Регистарот на вистински сопственици.

Оценка дали државните институции и субјектите кои преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам имаат пристап до

¹⁶⁹ Службен весник на РМ ” бр. 28/2004, 84/2005, 25/2007, 87/2008, 42/2010, 48/2010, 24/2011, 166/2012, 70/2013, 119/2013, 120/2013, 187/2013, 38/2014, 41/2014, 138/2014, 88/2015, 192/2015, 217/2015, 6/2016, 30/2016 Закон за трговските друштва.

детални информации за структурата, менаџментот, контролата и сопственичките интереси во корпорации, трустови и слични правни лица: 0,6.

Банките имаат целосен пристап до податоците за правните лица кои се содржани во регистрите на Централен регистар на Република Северна Македонија. Доколку како клиенти на банките се јават нерезиденти правни лица, правни аранжмани, трустови и сл, во тој случај Банката согласно интерните акти бара детални податоци од клиентот со цел да се утврди вистинскиот сопственик. Доколку не се обезбеди документација од која може да се утврди вистинскиот сопственик банката не воспоставува деловен однос со клиентот.

ВЛЕЗНИ ВАРИЈАБЛИ ЗА ОДБРАНИ СПЕЦИФИЧНИ ПРОИЗВОДИ И УСЛУГИ

Банкарски производи

Секој банкарски производ или услуга може да биде злоупотребен во функција на перење пари или финансирање на тероризмот. За целите на оваа анализа избрани се седум производи:

1. Депозити на домаќинства¹⁷⁰;
2. Депозити на нефинансиски друштва¹⁷¹;
3. Кредити на домаќинства;
4. Банкарски трансфери (приливи и одливи);
5. Нерезидентни сметки;
6. Брз трансфер на пари и
7. Коресподентски сметки.

Со цел да се утврди нивото на ранливост на перење на пари и финансирање на тероризам кај одреден банкарски производ или услуга, се земаат предвид следните параметри: нивниот обем; просечна вредност на трансакцијата по производ или услуга; профил на клиентот што го користи производот или услугата; можност за вложување во производот или услугата; обем на готовина кај одделниот производ или услуга; користење на производот или услугата во домашниот и/или меѓународниот платен промет; останати видови на ранливост на производот или услугата; како и специфични контроли во делот на СППФТ кај одредени производи или услуги.

Инхерентното ниво на ризик кај производите кредити на домаќинатва е средно, кај депозитите на домаќинства и на депозити на нефинансиски друштва е средно, кај коресподентско банкарство, банкарските трансфери и нерезидентни сметки е високо. Кај производот/услугата брз трансфер на пари инхерентното ниво на ризик е средно високо. Интерните контролни механизми, како и мерките и дејствијата кои ги преземаат банките (прилагодени на секој тип на производ или услуга поодделно), се ставени во функција на

¹⁷⁰Секторот домаќинства ги подразбира лицата или групите лица во смисла на потрошувачи и во смисла на трговци - поединци коишто произведуваат стоки наменети за пазарите. Исто така, овој сектор ги вклучува лицата и групите лица коишто произведуваат стоки и нефинансиски услуги исклучиво за сопствена употреба. Во овој сектор припаѓаат: физичките лица, трговците - поединци и физичките лица кои согласно со Законот за трговските друштва не се сметаат за трговци.

¹⁷¹Секторот нефинансиски друштва опфаќаат институционални единици-правни лица, чијашто примарна дејност е производство на стоки и/или услуги, трговија, давање нефинансиски услуги, наменети за пазарите. Определувањето подсектори на овој сектор се врши во зависност од тоа дали се контролирани од државата или не, па оттука овој сектор опфаќа приватни нефинансиски друштва и јавни нефинансиски друштва.

намалување на инхерентниот ризик и минимизирање на изложеноста на банките на ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот. По активирањето на интерните контролни механизми и преземените мерки и дејствија, инхерентниот ризик може да се намали, со тоа што резидуалниот ризик е: средно низок кај кредитите на домаќинства, средно низок ризик кај депозитите на домаќинства и нефинансиски друштва, средно-висок кај банкарските трансфери, среден ризик кај брзиот трансфер на пари, а висок кај нерезидентните сметки и кај кореспондентските сметки пред се заради барањата на регулативата.

ДЕПОЗИТИ НА ДОМАЌИНСТВА

Обемот на депозити на домаќинства во банките е голем (high) во споредба со стандардот на граѓаните и висината на просечната исплатена нето плата (околу 400 евра во денарска противвредност). Вкупните депозити на домаќинства во последните три години се во постојан раст.(види Табела) и со состојба на 31.12.2018 година изнесува 4.179.446.000 евра.

Приказ на депозити на домаќинства за 2016, 2017 и 2018 година

Година	2016	2017	2018
депозити на домаќинства (во 000 евра)	3,595,055	3,817,209	4,179,446

Што се однесува до просечниот износ на депозитот кој изнесува околку 10.000 евра на ниво на банкарски сектор за 2018 година, истиот е средно висок (medium high), во споредба со стандардот на граѓаните и висината на просечната исплатена нето плата.

Ризичниот профил на клиентот е средно (medium-). Сите уплати на депозити мора да поминат низ трансакциската сметка на клиентот. Исто така, банката има податоци за висината и изворот на приходите на клиентот од пополнување на Апликациите за воспоставување/ажурирање на деловен однос, но во пракса најчесто не се врши потврдување на изворите и на висината на приходите на клиентот. Со законските измени во 2018 година во областа на СППФТ, на ниво на Македонска банкарска асоцијација е усвоен унифициран документ- Изјава за утврдување на потеклото на средствата/имот, кој ќе се користи во банките. Со ова се намалува инхерентниот ризик при уплатите на депозити преку трансакцискиот сметки на клиентите бидејќи постои документација од која може да се утврди потеклото/изворот на средствата.

Кога се разгледува можноста за вложување, оценката е многу достапен (available and prominent) затоа што секој клиент којшто ги исполнува условите да воспостави деловен однос со банка е во можност да вложи депозит.

Во однос на активностите на клиентите со готовина, ризикот е средно висок (medium high) затоа што поголемиот дел од секторот домаќинства вложува ефективни пари во банка.

Депозитите на домаќинствата се користат за трансакции во домашниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка. Поради тоа, оценката е достапно (available).

Депозитите на домаќинствата се користат за трансакции во меѓународниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка. Поради тоа, оценката е достапно (available) .

Во делот на фреквенцијата на меѓународните трансфери, оценката е низок ризик (low), затоа што се вршат од други расположливи средства на клиентот (трансакциска сметка), а помалку од депозитот. Средствата од депозитите најчесто се користат за штедење и најчесто се врзани со определена рочност.

Што се однесува до достапност на анонимни сметки, овој производ не дава таква можност. Ризикот од пласирање на депозит во отсуство е присутен, но во мала мера. Многу лесно се следи вложувањето и повлекувањето на депозитите (easy to trace).

Во делот на депозитите на домаќинствата постои ограничена контрола (exist but limited) од аспект на спречување на перење пари. Се врши увид во видот на приходите како и во производите, услугите и трансакциите што истите ги користат, преку увид во апликацијата за воспоставување на деловен однос. Не секогаш се спроведува верификација на изворите на приходите на физичките лица. Доколку депонентот направи готовинска и готовинска поврзана трансакција во износ од 15.000 евра или повеќе, истата се пријавува до УФР. Во УФР постои посебно одделение за аналитика кое што на дневна основа врши анализа на овие трансакции.

Согласно законските измени, сите банки бараат изјава и документација за утврдување на изворот на средствата што како готовина се внесуваат во банка, со тоа што прагот е различен за различни типови на клиенти во банките. Со унифициран праг за сите финансиски инситутуции, би се подобрила оваа мерка на засилена анализа.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за депозити на домаќинства

Депозити на домаќинства	Рејтинг за секој критериум
Волумен	висок
Просечна големина на трансакција	средно висок
Профил на клиент	среден
Можност за вложување	многу достапен
Активности на клиенти со готовина	средно висок
Трансакции во домашниот платен промет	достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	достапно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	не постои
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	не постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	не постои
Потешкотии за обезбедување на податоци	лесно се следи
Активности без присуство на клиентот	достапно , но ограничено
Употреба на агенти за достава на продуктот	ниско

Специфични контроли за СППФТ	постои но ограничено
------------------------------	----------------------

ДЕПОЗИТИ НА НЕФИНАНСИСКИ ДРУШТВА

Обемот на депозити на нефинансиски друштва во банките е со средна висока големина (medium-high) во споредба со бројот на активни домашни нефинансиски правни лица (во вкупен број од 102.504 податок <https://www.bifidex.com/mk/registries>)

Приказ на вкупни депозити на нефинансиски друштва 2016, 2017, 2018 година

Година	2016	2017	2018
депозити на нефинансиски друштва (во 000 евра)	1,468,325	1,503,420	1,641,434

Што се однесува до просечниот износ на депозитот кој изнесува околку 170.000 евра на ниво на банкарски сектор за 2018 година, истиот е со висока големина (high).

Ризичниот профил на клиентот е среден ризик (medium), поради тоа што банките ја познаваат организациската и сопственичката структура на клиентите, но во најголема мера не вршат увид во изворот на приходи на клиентите.

Кога се разгледува можноста за вложување, оценката е достапен (available) затоа што секој клиент којшто ги исполнува условите да воспостави деловен однос со банка е во можност да вложи депозит.

Во однос на активностите на клиентите со готовина, ризикот е средно низок (medium low) затоа што поголемиот дел од нефинансиски друштва вршат безготовински трансфери и работата со готовина е регуларан (дневен промет, материјални трошоци).

Депозитите на нефинансиски друштва се користат за трансакции во домашниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка. Поради тоа, оценката е достапно (available).

Депозитите на нефинансиски друштва се користат за трансакции во меѓународниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка. Поради тоа, оценката е достапно (available).

Во делот на фреквенцијата на меѓународните трансфери, оценката е низок ризик (low), затоа што се вршат од други расположливи средства на клиентот (трансакциска сметка), а помалку од депозитот. Средствата од депозитот најчесто се користат за обезбедување на кредити, гаранции и слични кредитни изложености.

Што се однесува до трансакции со off-shore центри и даночни раеви, како и достапност на анонимни сметки, овој производ не дава таква можност. Ризикот од пласирање на депозит

во отсуство е присутен, но во мала мера. Многу лесно се следи вложувањето и повлекувањето на депозитите (easy to trace).

Во делот на депозитите на нефинансиски друштва постои сеопфатна контрола (Exist and comprehensive) од аспект на спречување на перење пари. Се врши увид во дејноста и во производите, услугите и трансакциите што клиентите ги користат. Во пракса не секогаш се врши верификација на изворите на средства на нефинансиските друштва затоа што често депонираните средствата се пренесуваат безготовински. Доколку се повлекуваат или внесуваат во готовина, на износ од 15.000 евра или повеќе се доставуваат извештаи до УФР. Внесот на готовина е ограничен со предефинирани основи по кои може да се врши истиот (на пример дневен пазар, материјални трошоци). Дополнително, на континуирана основа работењето на секое правно лице и трансакциите кои истото ги извршува се следат во однос на типот на дејноста која ја обавува. Подобрување на контролите кај овој производ може да се оствари со барање на финансиски извештаи и други релеватна документација на нефинансиските друштва во зависност од нивното ниво на ризик кои користат депозити, со цел да се утврди финансискиот капацитет на клиентот.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за депозити на нефинансиски друштва

Депозити на нефинансиски друштва	Рејтинг за секој критериум
Волумен	средно висок
Просечна големина на трансакција	висок
Профил на клиент	среден
Можност за вложување	достапен
Активности на клиенти со готовина	средно ниско
Трансакции во домашниот платен промет	достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	достапно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	не е достапно
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои, ограничено
Потешкотии за обезбедување на податоци	постои
Активности без присуство на клиентот	достапно, но ограничено
Специфични контроли за СППФТ	сеопфатна контрола

КРЕДИТИ НА ДОМАЌИНСТВА

Обемот на кредити на домаќинствата во банките во РМ е голем (high) во споредба со стандардот на граѓаните и висината на просечната исплатена нето плата. Вкупните кредити на домаќинствата последните 3 години имаат постојан раст и со состојба на 31.12.2018 година изнесуваат 2.491.532.000 евра.

Година	2016	2017	2018
--------	------	------	------

бруто кредити на домаќинства (во 000 евра)	2,058,344	2,257,395	2,491,532
--	-----------	-----------	-----------

Што се однесува до просечниот износ на кредитот кој изнесува околку 5.000 евра на ниво на банкарски сектор за 2018 година., истиот е среден (medium), во споредба со стандардот на граѓаните и висината на просечната исплатена нето плата.

Ризичниот профил на клиентот е средно ниско (medium low), поради различната структура на клиенти (возраст, кредитна способност, вработеност/невработеност итн.)

Кога се разгледува можноста за кредитирање, оценката е ограничено достапен (available, but limited) затоа што се врши кредитна анализа пред одобрување на кредитна изложеност, што вклучува проверка на кредитна способност и историја на кредитна изложеност и се зема во предвид и ризичната категорија на клиентот од аспект на ППФТ.

Кога се разгледува можноста за внес на готовина, оценката е средно (medium) затоа што е многу мала можноста за внесување на нелегално стекнати пари во банкарскиот систем (одреден исклучок претставуваат кредитите обезбедени со готови пари, или преку заложување на имот кој е стекнат преку криминални активности).

Во однос на активностите на клиентите со готовина, ризикот е среден (medium) затоа што одреден дел од населението го подигнува кредитот во готови пари, а друг дел од домаќинства користи наменски кредити (станбени, автомобилски итн.).

Кредитите на домаќинствата се користат за трансакции во домашниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка. Поради тоа, оценката е достапно (available).

Кредитите на домаќинства се користат за трансакции во меѓународниот платен промет, откако истите ќе се префрлат на трансакциска сметка, иако во пракса истото ретко се случува. Поради тоа, оценката е достапно (available).

Во делот на фреквенцијата на меѓународните трансфери, оценката е низок ризик (low), затоа што се вршат од други расположливи средства на клиентот (трансакциска сметка), а помалку од кредитот.

Што се однесува до другите ранливи карактеристики на овој производ, истиот може да биде изложен на ризик во делот на измами (пр.фалсификувани документи за кредитна способност). Што се однесува до трансакции со off-shore центри и даночни раеви, како и достапност на анонимни и омнибус сметки и одобрување на кредит во отсуство, овој производ не дава таква можност. Многу лесно се следи одобрувањето на кредитите.

Утврдена типологија од аспект на ППФТ е предвремено враќање на кредит обезбеден со депозит.

Во делот на кредитирањето на население постои сеопфатна контрола (exist and comprehensive) од аспект на спречување на перење пари. Контролата во овој сегмент од

аспект на спречување на перење пари е фокусирана на легалноста на изворот на средства за обезбедување на кредитот, како и средствата од кои се враќа кредитот.

Банките доставуваат месечни извештаи до УФР за сите исплатени кредити над 15.000 ЕУР, со што УФР има потребни информации за анализа и контрола на клиентите на кои им се одобрени кредити. Дополнително ризикот од ППФТ е вклучен во процесот на одобрување и следење на кредитите, од аспект на прибирање на документација за финансиската состојба на клиентот, вистинскиот сопственик и следење на трансакциите и целокупното работење на клиентот.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за депозити на нефинансиски друштва

Депозити на нефинансиски друштва	Рејтинг за секој критериум
Волумен	висок
Просечна големина на трансакција	среден
Профил на клиент	средно низок
Можност за вложување	достапен, но ограничено
Активности на клиенти со готовина	средно
Трансакции во домашниот платен промет	достапно, но ограничено
Трансакции во меѓународниот платен промет	достапно, но ограничено
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	не постои
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои, но ограничено
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои, но ограничено
Потешкотии за обезбедување на податоци	лесно се обезбедуваат
Употреба на агенти за достава на продуктот	постои, но ограничено
Активности без присуство на клиентот	ниско
Специфични контроли за СППФТ	сеопфатна контрола

БАНКАРСКИ ТРАНСФЕРИ (ПРИЛИВИ И ОДЛИВИ)

Обемот на банкарски трансфери е висок (high) и со состојба 31.12.2018 година од банките се одлеале по пат на дознаки 8.092.989.585 евра, додека вкупниот прилив по пат на дознаки со состојба 31.12.2018 година изнесува 8.828.933.295 евра.¹⁷²

Просечниот износ на трансакција на одлеани банкарски трансфери изнесува 46.000 евра, а просечен износ на приливи по пат на дознаки е 210.000 евра¹⁷³ е со средно висок (medium high) ризик во споредба со бројот на активни правни лица и стандардот на населението и висината на просечната исплатена нето плата.

Во делот на профилот на клиентот постои висок ризик (high risk) поради различната структура на клиентите од аспект на дејност, висина, фреквенција и основ на трансакции, географско потекло на трансакциите и клиентот итн.

¹⁷² Податоците се однесуваат на вкупниот платен промет со странство на овластените банки.

Овој производ е достапен (available) во делот на инвестициите, затоа што банкарските трансфери овозможуваат внес на средства во финансискиот систем.

Банкарските трансфери се извршуваат на безготовински начин, така што не постојат (do not exist) активности поврзани со готовински трансакции.

Банкарските трансфери се вршат и во домашниот и во меѓународниот платен промет, така што оценката е многу достапни (available and prominent) за домашниот платен промет (меѓународниот платен промет). Меѓународните трансфери се извршуваат со зачестена фреквенција (high).

Што се однесува до другите ранливи карактеристики на овој производ, истиот е многу изложен на ризик (exist and significant) во делот на измами (фалсификување на фактури и друга документација, фиктивни договори за деловна соработка), како и во делот на до трансакции со off-shore центри и даночни раеви.

Утврдена типологија од аспект на ППФТ за овој производ е:

- несоодветен основ на трансакција согласно документацијата
- фиктивни договори за деловна соработка
- трансакции кои не соодветуваат со дејноста на клиентот и вообичаените трансакции кои што ги извршува клиентот и деловните партнери со кои што соработува

Овој производ не дава можност (not available) за работа со анонимни сметки поради законите барања за обезбедување на соодветни податоци за вклучените лица во трансакцијата (име и презиме, назив, адреса, сметка). Меѓународните трансфери во отсуство на клиентот се чести (available and prominent) поради користење на современи канали на дистрибуција, бидејќи банките претходно ги идентификуваат клиентите при воспоставување/ажурирање на деловниот однос. Нивното следење е лесно (easy to trace).

Кај овој производ постои сеопфатна контрола (exist and comprehensive) од аспект на спречување на перење пари. Секоја трансакција се доведува во корелација со дејноста, финансиската состојба, производите и услугите што ги користи клиентот и се врши анализа дали таа трансакција е вообичаена или е потребно да се преземат дополнителни активности во функција на следење на трансакцијата и нејзиниот извршител. Исто така, трансакциите од високо-ризични земји подлежат на засилена контрола и анализа и за истите се бара дополнителна документација за поткрепа на основот на трансакцијата. Коресподентите банки (лоро и ностро) исто така вршат контрола на трансакциите кои се извршуваат преку нив и доставуваат информација до банката на клиентите доколку забележат невообичаени активности. Дополнително, се врши контрола на санкциони листи на сите меѓународни плаќања.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за банкарски трансфери (приливи и одливи)

банкарски трансфери (приливи и одливи)	Рејтинг за секој критериум
Волумен	висок
Просечна големина на трансакција	средно висок

Профил на клиент	ризичен
Можност за вложување	достапен
Активности на клиенти со готовина	не постои
Трансакции во домашниот платен промет	достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	многу достапно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	високо
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои, значајно
Потешкотии за обезбедување на податоци	лесно се обезбедуваат
Употреба на агенти за достава на продуктот	ниско
Активности без присуство на клиентот	многу достапно
Специфични контроли за СППФТ	сеопфатна контрола

НЕРЕЗИДЕНТНИ СМЕТКИ

Бројот на нерезидентни сметки во однос на вкупниот број на сметки отворени во банките е средно низок (medium low), затоа што бројот на резидентни сметки е многу поголем од бројот на нерезидентни сметки.

Од друга страна, просечниот износ на трансакциите извршени од страна на нерезиденти во однос на просечниот износ на вкупниот број на трансакции ја дава оценката средно висок (medium high).

Профилот на клиентите е високо ризичен (very risky), од причина што станува збор за клиенти од различни географски подрачја (некои од нив доаѓаат од off-shore земји), со различни видови на дејности и различни производи, услуги и трансакции што ги извршуваат.

Нерезидентните сметки овозможуваат достапност (available) во делот на инвестициите, затоа што тие дозволуваат слободен внес на средства во финансискиот систем.

Практиката покажала средно ниво (medium) на застапеност на внес на готовината во работењето со нерезидентни сметки повеќе карактеристично за физичките лица, додека има високо ниво на застапеност на подигање на готовина од страна и на правни и на физички лица со нерезидентни сметки.

Нерезидентните сметки се застапени само во меѓународниот платен промет. Затоа, оценката за домашниот платен промет е недостапни (not available), додека оценката за меѓународниот платен промет е многу достапни (available and prominent). Употребата на нерезидентни сметки е со зачестена фреквенција (high).

Ранливите карактеристики на овој производ во однос на трансакциите со земји даночни раеви, off shore земји и други високо ризични земји се со средно високо ниво на ризик (medium high), заради седиште и живеалиште на клиентот и дестинацијата од која што доаѓа трансакцијата или кон која е насочена трансакцијата.

Што се однесува до другите ранливи карактеристики на овој производ, истиот е многу изложен на ризик (exist and significant) во делот на измами и даночна евазија. Во делот на трансакции со off-shore центри и даночни раеви, постои средно високо ниво (medium high) на ризик. Овој производ не дава можност (not available) за работа со анонимни сметки. Поретко се отвораат нерезидентни сметки во отсуство на клиентот (available, but limited).

Кај овој производ постои сеопфатна контрола (exist and comprehensive) од аспект на спречување на перење пари. Кај нерезидентните сметки првично се зема во предвид географскиот ризик, односно од каде потекнува, живее или е регистриран клиентот и во зависност од тоа се одредува ризичната категорија на клиентот и соодветните мерки за анализа. Најчесто овие клиенти се водат како високо ризични клиенти и подлежат на засилена анализа. При отварање на сметка, при утврдување на целта и намерата на деловниот однос, се врши анализа и проверка од страна на банката, што вклучува и барање за објаснување на причините на отворањето на сметката, како и се бара дополнителна документација за утврдување на основот на трансакциите и утврдување на изворот на средствата. Се даваат препораки за прекин на деловен однос доколку не се добијат соодветни информации и документација потребна за анализа.

Во дел од банките пред отворањето на сметки на нерезиденти правни лица, потребна е првична согласност/мислење од овластеното лице за СППФТ од аспект на соодветност на доставената документација.

Потребна е регистрација на правните лица кои отвораат нерезидентни сметки на ниво на земја, со цел постојано следење и евиденција на ниво на банкарски сектор. Исто така, потребна е регистрација на соодветна шифра на дејност на правните лица-нерезиденти, со цел да се стават во корелација дејноста на правното лице и трансакциите кои што ги извршуваат. Дополнително да се определи типот на документацијата што треба да се прибира при внес на готовина на нерезидентни сметки.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за нерезидентни сметки

нерезидентни сметки	Рејтинг за секој критериум
Волумен	средно ниско
Просечна големина на трансакција	средно висок
Профил на клиент	ризичен
Можност за вложување	достапен
Активности на клиенти со готовина	средно
Трансакции во домашниот платен промет	не е достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	многу достапно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	средно високо
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои, значајно
Потешкотии за обезбедување на податоци	тешко, одзема време
Употреба на агенти за достава на продуктот	ниско
Активности без присуство на клиентот	достапно, но ограничено
Специфични контроли за СППФТ	сеопфатна контрола

БРЗ ТРАНСФЕР НА ПАРИ

Брзиот трансфер на пари кај банките се карактеризира со готовински трансакции во помали износи согласно законските ограничувања. Исто така, за овој производ се карактеристични трансакции исклучително со физички лица. Врз основа на презентираната документација може да се утврди и верификува идентитетот на физичкото лице, но со оглед на тоа што се работи за повремени трансакции, многу е тешко да се спроведат останатите елементи од анализата на клиентот. Следењето на трансакциите се врши на тој начин што се согледува фреквенцијата на извршување на трансакции од страна на едно лице во одреден временски период, а потоа се прават дополнителни анализи.

Застапеноста на производот брз трансфер на пари во однос на другите производи и услуги во банкарскиот сектор е мала (low). Иако овој производ постои подолго време на домашниот пазар, сепак висината на цената на услугата го прави многу помалку застапен во однос на традиционалниот трансфер на пари по пат на дознаки. Со состојба 31.12.2018 година, вкупниот износ на исплати по основ на брз трансфер на пари извршен во банкарскиот систем изнесува 12.827.700 евра, додека вкупниот износ на уплати изнесува 1.861.196 евра.

Брзиот трансфер на пари се остварува користејќи ги системите на Western Union и MoneyGram преку 13 банки, од кои 6 банки се агенти за брз трансфер на пари, а останатите се субагенти на трговски друштва.

Просечната вредност на трансакцијата е ниска (low), поради законските ограничувања на поединечната трансакција при приливот или одливот на парични средства.

Ризикот на клиенти е средно висок (medium high). Причина за тоа е што овој тип на услуга се нуди исклучително на физички лица, а трансакциите се извршуваат исклучително во готови пари.

Од аспект на внесот на средства во финансискиот систем, овој производ е достапен (available). Причина за тоа е што станува збор за повремени трансакции, каде што освен идентификација на клиент, практично е невозможно да се изврши подлабока анализа на клиентот. Од таа причина, банките кај овој производ тешко можат да дефинираат неприфатливо ниво на ризик, така што сите физички лица (освен оние коишто се наоѓаат на листа на санкции), можат да го користат овој производ.

Брз трансфер на пари се врши исклучително во готови пари, така што оценката е висок ризик (high).

Брзиот трансфер на пари не се извршува во домашниот платен промет (not available). Истиот се врши само во меѓународниот платен промет (available and prominent), при што постои голема фреквенција на извршување (high).

Што се однесува до другите ранливи карактеристики на овој производ, истиот е изложен на ризик (exist) во делот на измами. Исто така, овој производ може да се користи за финансирање на тероризам и трансфер на мигранти.

Во делот на трансакции со off-shore центри и даночни раеви, постои средно ниво (medium) на ризик. Овој производ не дава можност (not available) за работа со анонимни сметки, ниту пак користење на услугата во отсуство. Следењето на трансакциите е отежнато, бидејќи се работи за повремени трансакции, односно не постои подолготраен деловен однос кој би овозможил прибирање на документација и согледување дали изворот на средствата соодветствува со остварените приходи на физичките лица (records not available).

Кај овој производ постои контрола (exist) од аспект на спречување на перење пари. Контролата е насочена кон соодветното утврдување и верификација на идентитетот на клиентите, обемот и фреквенцијата на нивните трансакции, земјите кон кои се праќаат или од кои доаѓаат средствата и сл. Исто така сите трансакции над 1000 евра на ниво на субјект, на дневна основа се доставуваат до Управата за финансиско разузнавање.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за брз трансфер на пари

Брз трансфер на пари	Рејтинг за секој критериум
Волумен	ниско
Просечна големина на трансакција	ниско
Профил на клиент	средно високо
Можност за вложување	достапен
Активности на клиенти со готовина	високо
Трансакции во домашниот платен промет	не е достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	многу достапно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	средно
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои
Потешкотии за обезбедување на податоци	не се достапни
Употреба на агенти за достава на продуктот	ниско
Активности без присуство на клиентот	не е достапно
Специфични контроли за СППФТ	постои но ограничена

Кореспондентски сметки

Бројот на кореспондентските сметки во однос на вкупниот број на сметки во банкарскиот систем е мал (low). Од друга страна, просечната вредност на трансакциите извршени преку кореспондентните сметки во меѓународниот платен промет е средно висока (medium high).

Клиентите кои ги користат овие сметки имаат висок ризик (high risk), затоа што станува збор за деловни банки, а кореспондентското банкарство според меѓународните стандарди и според домашната регулатива има третман на висок ризик. Банките во РСМ соработуваат само со првокласни банки, што може да се види од листата на кореспондентски банки која е објавена на интернет страницата на секоја банка. Понатаму, во согласност со меѓународните практики, како и стандардите на групациите на кои им припаѓаат домашните банки, при секое воспоставување на кореспондентски однос се врши консултација/мислење со лицето/одделот задолжено за усогласеност со прописите, од аспект на проверка на земјата на регистрација на банката и проверка на санкции и други

негативни објави за банката. Согласно барањата поставени во ЗСППФТ, одобрение за воспоставување на кореспондентски однос се добива од високото раководство.

Постои ограничена можност за внес на средства во финансискиот систем (limited).

Кај овој тип на производ сите трансакции се вршат по безготовински пат, така што нема можност за трансфер на готови пари (not available).

Кореспондентски сметки се воспоставуваат помеѓу домашни банки (available and prominent), како и во меѓународниот платен промет (available and prominent), при што постои голема фреквенција на извршување на трансфери (high).

Што се однесува до другите ранливи карактеристики на овој производ, во делот на трансакции со off-shore центри, постои средно ниско ниво (medium low) на ризик. Овој производ не дава можност (not available) за работа со анонимни сметки, ниту пак користење на услугата во отсуство. Следењето на трансакциите е лесно (easy to trace), бидејќи има целосни податоци за сите вклучени страни во трансакцијата и истата подлежи на контроли од страна на сите субјекти вклучени во истата. Исто така, согласно регулативата и интерните акти на банките, постои забрана за работење со банки школки (shell bank).

Кај овој производ постои сеопфатна контрола (exist and comprehensive) од аспект на спречување на перење пари. Со контролата се согледува дали кореспондентските банки имаат соодветни системи за заштита од перење пари и финансирање на тероризам, дали воспоставувањето на кореспондентскиот однос е одобрен од страна на високо раководство на банката, дали се разменети Wolfsberg прашалници итн.

Исто така помал дел од банките користат таканаречени KYC регистри (како на пример Swift KYC Registry), од каде се добиваат сите податоци за кореспондентната банка.

Приказ на рејтингот на специфичните влезни варијабли за кореспондентни сметки

Кореспондентни сметки	Рејтинг за секој критериум
Волумен	ниско
Просечна големина на трансакција	средно високо
Профил на клиент	ниско
Можност за вложување	не е достапно
Активности на клиенти со готовина	не постои
Трансакции во домашниот платен промет	не е достапно
Трансакции во меѓународниот платен промет	доста присутно
Трансакции со оф-шор центри, даночни раеви	средно ниско
Достапност на анонимни сметки	не е достапно
Злоупотреба на продуктот- вклучен во типологии за ПП	постои
Употреба на продуктот во измами и даночно затајување	постои
Потешкотии за обезбедување на податоци	лесно
Употреба на агенти за достава на продуктот	ниско
Активности без присуство на клиентот	достапно
Специфични контроли за СППФТ	постои и сеопфатно

4 РАНЛИВОСТ НА ПАЗАРОТ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам кај пазарот на хартии од вредност во РМ е присутна, но во помал размер, со оглед на недоволно развиениот пазар, плиткоста на пазарот, малиот број на инструменти со кои се тргува, проблемите со ликвидноста на поголемиот број на хартии од вредност (недостаток на побарувачка за истите), постоењето на строга законска регулатива усогласена со меѓународни документи и конвенции и др. Ранливост од перење пари постои во делот на инвестициски фондови кај кои се појавува тренд на зголемување на атрактивноста и зголемување на уплатите, недоволната законска регулираност на приватните инвестициски фондови и непостоење на регулаторно тело кое ги контролира истите. Ранливоста на целокупниот сектор е оценета како средно ниска.

Извештајот за НРА (2019 година) констатира:

Ранливоста од перење пари во Извештајот за 2019 година, за разлика од Извештајот за НРА од 2016 година каде што беше изведена оценка за ранливост за целокупниот пазар на хартии од вредност, беше анализирана посебно кај брокерски друштва и банки со дозвола за работа со хартии од вредност и посебно за друштвата за управување со инвестициски фондови. Ранливоста кај брокерските куќи и банки со дозвола за работа со хартии од вредност е средна, со оглед на фактот дека во анализираниот период има значително зголемување на обемот на тргување, а следствено на тоа и зголемување на реализираниот промет на Македонска берза како и заради малиот број на обуки од областа на спречување перење пари и финансирање на тероризам кај вработените во брокерските куќи и банките. Од друга страна ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам се намалува заради умерено развиениот пазар и ограничениот број на инструменти со кои се тргува, постоењето на сеопфатна правна рамка за спречување перење пари која е усогласена со меѓународни стандарди, достапноста и ефективност на влезни контроли како и достапноста и пристапот до информации поврзани со крајните сопственици.

Во однос на ранливоста од перење пари кај друштвата за управување со отворени инвестициски фондови ранливоста е ниска, иако атрактивноста и трендот на зголемување во фондовите е забележан и во анализираниот период но истите се високо законски регулирани, имаат строго дефинирана структура на вложување и клиенти најчесто им се домашни правни и физички лица со низок профил на ризик.

Најголемата ранливост сеуште останува кај приватните инвестициски фондови кај кои сеуште не постои доволна законска регулираност и достапноста на доволен број на податоци за нивната големина и обем.

4.1 ПОДАТОЦИ ЗА УЧЕСНИЦИТЕ НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО РСМ

Согласно ЗСППФТ, субјекти задолжени да преземаат мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам, врз кои надзор вршат УФР и КХВ на РСМ, се брокерските друштва, банките со дозвола за работа со хартии од вредност, друштвата за управување со отворени и затворени инвестициски фондови и друштва за управување со приватни инвестициски фондови.

Во текот на 2018 година на пазарот на хартии од вредност учествувале 5 (пет) брокерски друштва со вкупен оснивачки влог од 1.952.586,00 ЕУР и 6 (шест) овластени банки со дозвола за работа со хартии од вредност.

Во текот на 2018 година на пазарот учествувале и 5 (пет) Друштва за управување со инвестициски фондови со вкупен основачки влог од 2.212.654,00 ЕУР, кои управуваат со 15 (петнаесет) отворени инвестициски фондови, како и 6 (шест) Друштва за управување со приватни инвестициски фондови со вкупен оснивачки влог од 2.009.553,00 ЕУР кои управуваат со 12 (дванаесет) приватни инвестициски фондови.

4.2 ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Сите права и обврски, како и мерките и активностите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на учесниците на пазарот со хартии од вредност во РМ, се регулирани со следните закони:

- Закон за хартии од вредност¹⁷⁴;
- Закон за инвестициски фондови¹⁷⁵;
- ЗСППФТ¹⁷⁶.

КХВ како регулаторно тело на пазарот на хартии од вредност, донесува Правилници со кои подетално се уредуваат одредбите пропишани во основните закони.

4.3 ГОЛЕМИНА И ОБЕМ НА ПРОМЕТОТ ОСТВАРЕН НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО РМ

4.3.1 Брокерски друштва и банки со дозвола за работа со хартии од вредност

Согласно постоечката законска регулатива во РСМ, сите хартии од вредност се водат во форма на електронски записи во ЦДХВ и гласат на име. Во законодавството на РСМ не се предвидени акции на доносител. Сите учесници на пазарот со хартии од вредност, како субјекти согласно ЗСППФТ, се задолжени да вршат анализа и идентификација на краен сопственик, со што можноста од криење на сопственоста на хартии од вредност издадени во РСМ е минимална.

Инструменти со коишто се тргува на Берзата се акции и обврзници. Секундарното тргување со хартии од вредност се врши преку овластена берза, односно преку FIX протокол за тргување кој се заснова на системот на налози, согласно моделот на

¹⁷⁴ Службен весник на РМ бр. 95/2005, 25/07, 07/08, 57/10, 135/11, 13/13, 43/14, 15/15, 154/15, 192/15, 23/2016, 83/2018 и 31/2020

¹⁷⁵ Службен весник на РМ бр. 12/09, 67/10, 24/11, 188/13, 145/15, 23/2016 и 31/2020

¹⁷⁶ Службен весник на РМ бр. 120/2018 и 31/2020

континуирано наддавање и употреба на методата на компјутерско усогласување на цените на хартиите од вредност. Берзата има добиено соодветна дозвола за работа од страна на КХВ со цел да биде во можност да ги извршува своите активности.

Тргувањето со хартии од вредност се врши со посредство на брокерски куќи и банки со дозвола за работа со хартии од вредност, членки на Берзата, кои имаат добиено дозвола за работење од КХВ. На крајот на 2018 година, Берзата имаше 11 членки од кои 6 (шест) банки со дозвола за работа со хартии од вредност и 5 (пет) брокерски куќи.

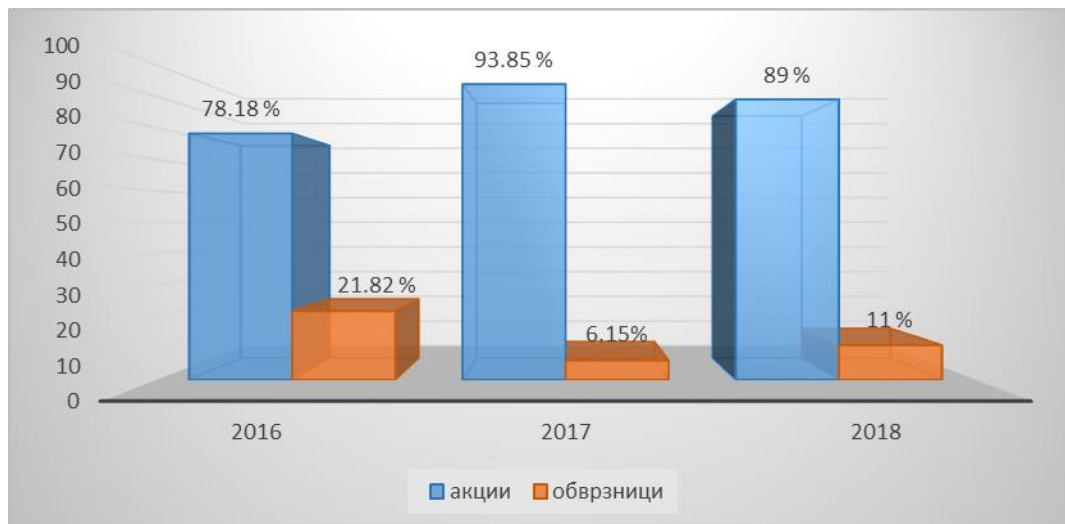
Во продолжение, следат прегледи на податоци за остварено тргување на Берзата, а кои се значајни од аспект на проценка на ранливост на секторот за перење пари и финансирање на тероризам:

Прегледи на промет остварен на Берза

ПРОМЕТ (денари)	Јануари – Декември 2016	Јануари – Декември 2017	% на промена 2016-2017	Јануари – Декември 2018	% на промена 2017-2018
Класично тргување	2.332.462.394	2.907.809.921	24,67	4.889.152.889	68,14
Акции	1.823.563.761	2.728.863.225	49,64	4.358.179.597	59,71
Обврзници	508.898.633	178.946.696	-64,84	530.973.292	196,72
Просечен дневен промет (денари)	9.520.255	11.917.254	25,18	19.794.141	66,10
Просечен дневен број на транзакции	52	66	26,92	96	45,45
Блок транзакции	645.400.593	1.817.744.356	181,65	5.261.265.006	189,44
Јавни берзански аукции	45.531.185	12.890.642	-71,69	17.004.352	31,91
Јавни понуди на хартии од вредност	0	0	-	246.645.000	-
Вкупен промет	3.023.394.172	4.738.444.919	56,73	10.414.067.246	119,78
Вкупен број на транзакции	12.933	16.227	25,47	23.932	47,81
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА КОТИРАНИТЕ АКЦИИ	115.710.274.852	136.338.756.413	17,83	162.169.162.195	18,95
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	4.438.483.765	3.493.014.392	-21,30	3.389.570.084	-2,96
МБИ 10	2.134,91	2.538,86	18,92	3.469,03	36,64
ОМБ индекс	127,83	128,57	0,58	131,31	2,13
Број на котирани друштва	109	107	-1,83	105	-1,87

Извор: Берза

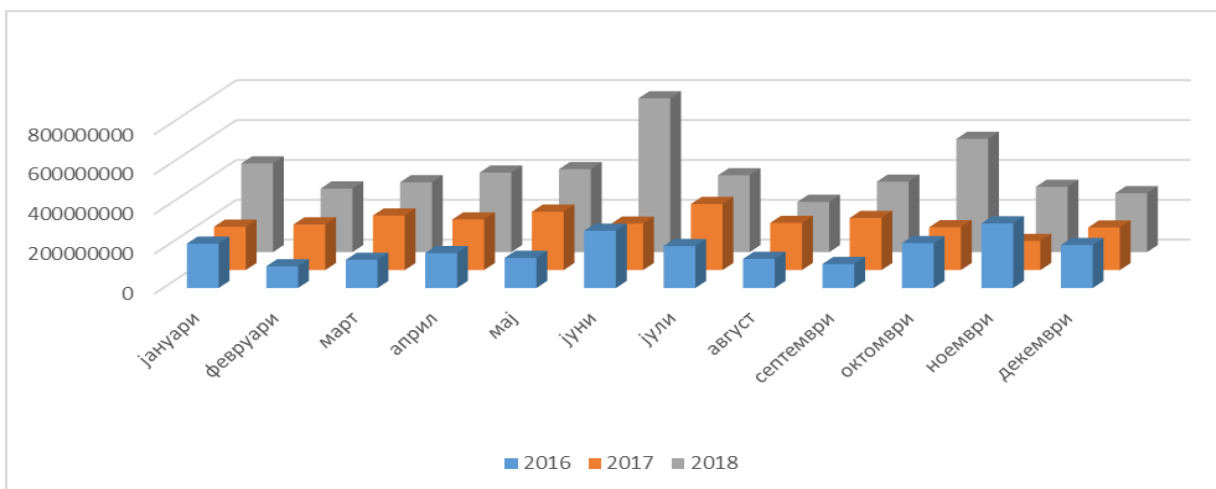
Приказ на структура на промет кај класично тргување во 2016, 2017 и 2018 година

Извор: Берза

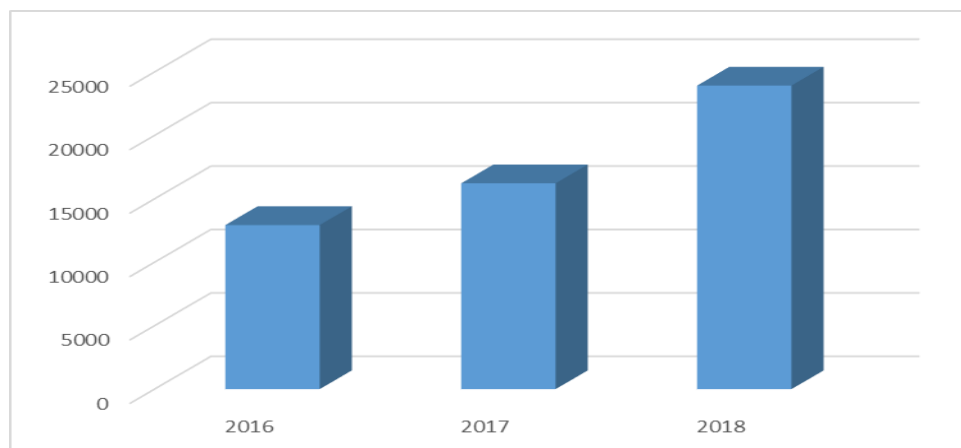
Соодветно од табелите може да се костатира дека тргувањето во изминатите три години бележи нагорен тренд, односно дека вкупно реализираниот промет на Македонска берза АД Скопје во 2018 година е неколкукратно зголемен во однос на оној кој е реализиран во 2016 година. Дополнително важно е да се напомене дека реализираниот промет се должи пред се на зголеменото тргување со акции наспроти евидентното намалување на тргување со обврзници.

Приказ на вкупен промет реализиран на берза во период 2016-2018 година

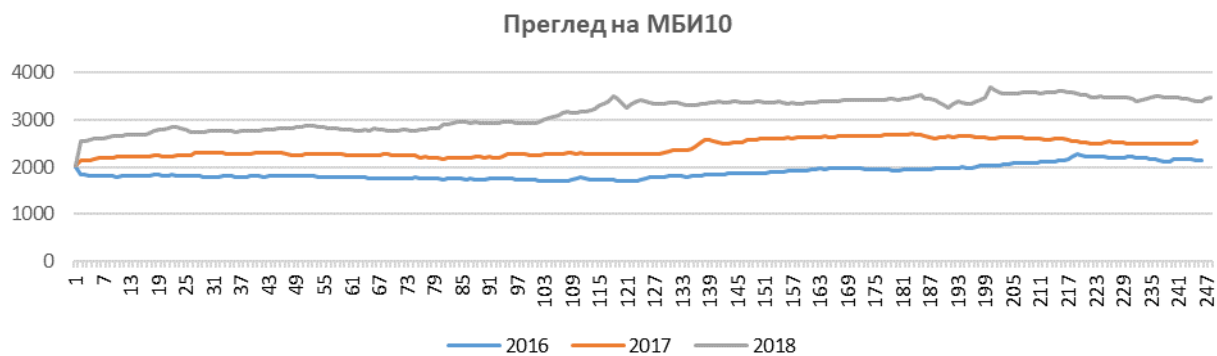
Извор: Берза

Приказ на вкупен број на трансакции реализирани на берза во период 2016-2018 година

Извор: Берза

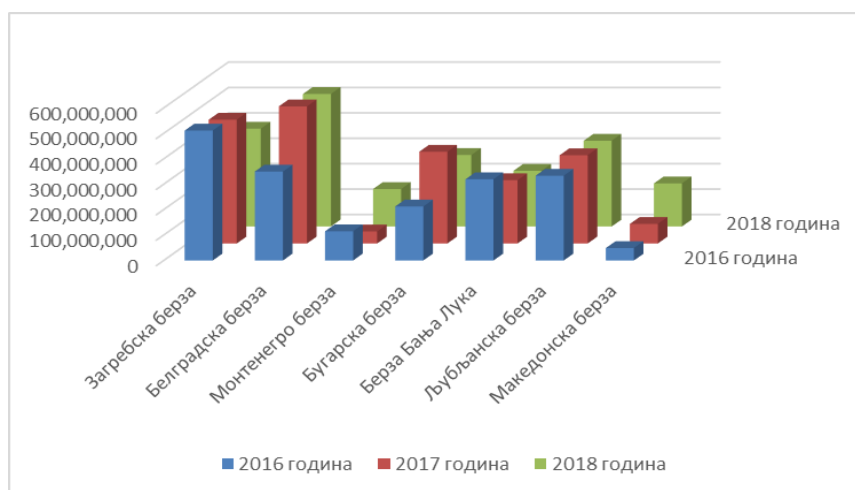
Приказ на движење на МБИ 10 индекс во период 2016-2018 година

Извор: Берза

*Приказ на споредба на вкупен промет (изразен во евра) реализиран на Македонска берза со берзите во регионот и Европска Унија**

Берзи	2016 година	2017 година	2018 година
Вкупен промет во евра			
Загребска берза	511,314,506	487,075,016	384,770,505
Белградска берза	350,040,656	539,522,405	521,315,397
Монтенегро берза	115,174,714	47,455,345	147,355,442
Бугарска берза	212,702,664	360,901,388	281,235,779
Берза Бања Лука	319,638,542	248,934,861	218,920,287
Љубљанска берза	333,675,000	347,444,525	337,322,118
Македонска берза	49,162,879	77,073,576	169,341,311

Извор: Берза

Пазарната капитализација на котираните акции на 31.12.2018 година достигна 162.169.162.195 милијарди денари и бележи зголемување од 18,90 % во однос на 2017 година, додека пазарната капитализација на обврзниците изнесува 3.389.570.084 милиони денари што претставува опаѓање за 2,96% во споредба со 2017 година.

Во 2018 година, по сите основи, прометот е за 119,78% поголем во споредба со прометот остварен во 2017 година. Ова се должи на фактот што во 2018 година е реализирана продажба на акции по пат на јавни берзански аукции во вкупна вредност од 17.004.352 денари (околу 276 илјади евра), што е за 31,91% повеќе во споредба со 2017 година. Исто така во 2018 година на Берзата е реализирана една јавна понуда на хартии од вредност во вкупна вредност од 246.645.000 денари (околу 4 милиони евра). Во 2018 година на Берзата се реализирани 200 блок трансакции (администраторски и системски блок трансакции) во вкупна вредност од 5.261.265.006 денари (околу 85,55 милиони евра), и бележат зголемување од 189,44% во споредба со 2017 година.

Од овие реализирани 200 блок трансакции на Берзата, 26 се администраторски блок трансакции (20 блок трансакции пријавени на Официјалниот пазар и 6 блок трансакции

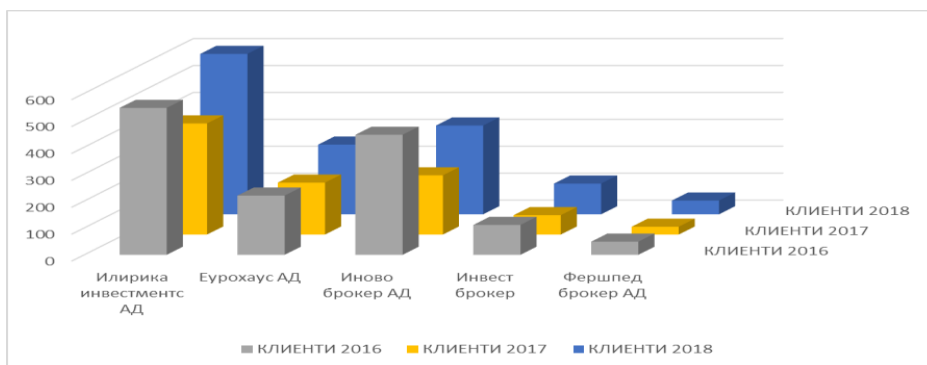
пријавени на Редовниот пазар на Берзата) со вкупна вредност од 1.747.178.323 денари (околу 28,41 милион евра). Во 2018 година на Берзата биле склучени 174 системски блок трансакции (156 блок трансакции пријавени на Официјалниот пазар и 18 блок трансакции пријавени на Редовниот пазар на Берзата) со вкупна вредност 3.514.086.683 денари (околу 57,14 милиони евра).

Приказ на структура на учество на домашни и странски физички и правни лица во тргување со хартии од вредност

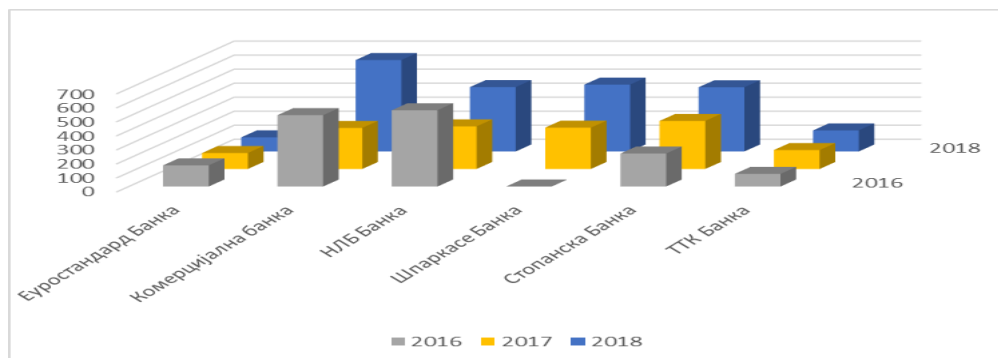
Извор: ЦДХВ

Приказ на склучени договори со клиенти од страна на брокерските куќи

Извор: овластени учесници

Приказ на склучени договори со клиенти од страна на банките

Извор: овластени учесници

Приказ на договори склучени од страна на брокерските куќи по структура на клиент

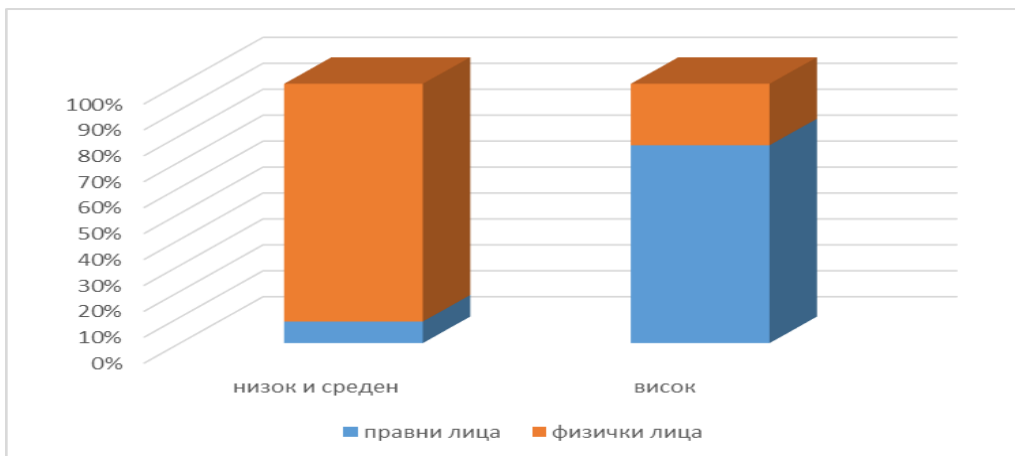

Извор: овластени учесници

Од графичките прикази може да се забележи зголемување на бројот на склучени договори од брокерските куќи и банки во 2018 година во споредба со 2017 година, а согласно структура на клиентите кои склучиле договори со брокерските куќи и банки и согласно структурата на учество во тргување со хартии од вредност најголем процент заземаат домашни физички лица.

Од анализата на податоците исто така може да се забележи пад на странски физички лица кои вложуваат во хартии од вредност (од 4,66 во 2017 година во споредба со 2016 година и 1,48% во 2018 година во споредба со 2017 година), додека кај странските правни лица забележано е зголемување во 2017 година во однос на 2016 година од 1,04%, а намалување во 2018 година во споредба со 2017 година од 10,77 %. Ова упатува на намалена атрактивност на пазарот и намален интерес за купување на хартии од вредност на странските инвеститори.

Приказ на структура на клиенти по профил на ризик

Извор: овластени учесници

Од графичкиот приказ може да се констатира дека профилот на ризик на физичките лица кои се јавуваат како учесници во тргувањето со хартии од вредност од аспект на нивото на ризик од перење пари и финансирање тероризам е низок односно среден ризик. Имајќи го предвид фактот дека најголем број на учесници во тргување со хартии од вредност во Република Македонија се домашни физички лица, може да се констатира дека согласно профилот на учесниците многу мал е процентот на учесници чиј профил на клиент е оценет со висок ризик од аспект на нивото на ризик од перење пари. Ова претставува значаен елемент при оценка на ризикот од перење пари.

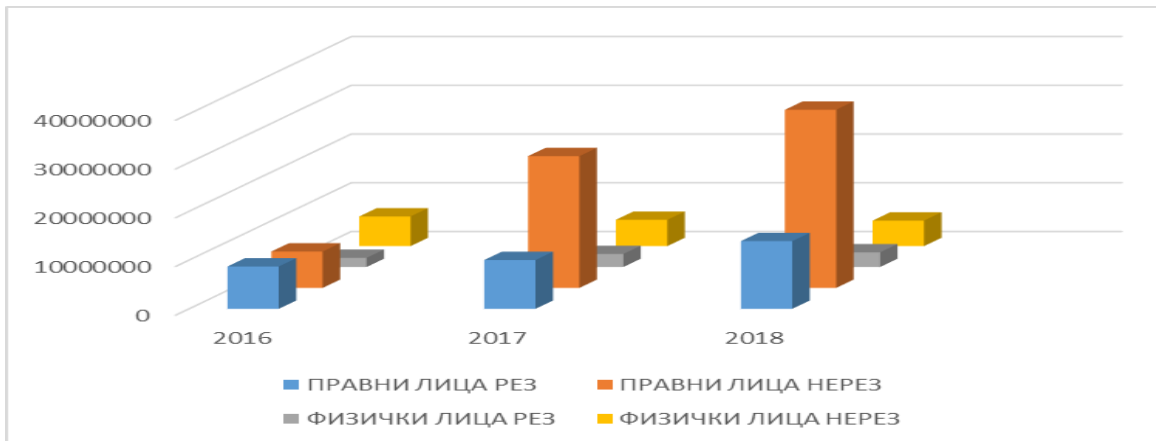
Исто така од направената анализа на брокерските куќи и банки, истите за периодот во 2016, 2017, 2018 година склучиле вкупно 331 трансакции со земји што претставуваат „офшор,, (off-shore) финансиски центри, што претставува 0,62% од вкупниот број на склучени трансакции на Македонската берза АД Скопје за трите години (53.092 трансакции).

Понатаму важно е да се напомене дека кај брокерските куќи/банки од вкупниот број на клиенти, статус на висок профил на ризик имаат 4,01% од правните лица клиенти и 0,11% од физичките лица клиенти на брокерските куќи/банки.

Од податоците добиени од брокерските куќи и банки за статусот на клиентите од аспект на тоа колку од истите се носители на јавни функции односно лица поврзани со носители на јавни функции утврдено е дека од сите клиенти со кои имаат склучено договори како носители на јавни функции се јавуваат 17 домашни лица што претставува мал процент кој значајно влијае на намалување на степенот на ризик од перење пари и финансирање на тероризам односно значајно влијае на ранливоста на овој сектор. Сепак важно е да се напомене дека кај брокерските куќи и банки односно друштвата за управување процесот за ажурирање на податоците за статусот на клиентите е сеуште во тек поради што овие

бројки може да претрпат одредени промени.

Приказ на просечна големина на трансакции за домашни и странски физички и правни лица

Извор: овластени учесници

Исто така беше направена и анализа на просечната големина на трансакциите кои се склучени со домашни и странски физички и правни лица од која беше констатирано дека најголем процент по големина на трансакција отпаѓа на трансакциите кои ги имаат склучено правни лица, нерезиденти. Во овој случај важно е да се напомене дека во овие трансакции нерезидентите кои ги имаат склучено овие трансакции се финансиски институции.

Како значаен факт во оцена на ранливоста на секторот хартии од вредност од перење пари, треба да се посочи и тоа дека уплатите на средства со кои се тргува на Берза се вршат на сметки отворени во деловните банки, по што овие средства се трансферираат на наменски (клиентски) сметки на брокерите, кои тие ги имаат отворено во НБРМ. Тоа значи дека учесниците во тргувањето со хартии од вредност, средствата ги уплаќаат на свои сопствени сметки отворени во деловните банки, ги трансферираат на наменска сметка на брокерот и понатаму брокерот со истите располага само со претходни налози издадени од самиот клиент, со што брокерските куќи се само извршители на налозите на клиентите и немаат целосен увид во потеклото и движењето на средствата.

Од друга страна, треба да се напомене и фактот дека не постои временско ограничување на тоа колку клиентот може да ги чува средствата на сметка на брокерот како и можноста овие средства понатаму да се исплатат на сметка на трети лица, различни од оние кои ги трансферирале средствата на сметка на брокерот.

4.3.2 Друштва за управување со инвестициски фондови

Во 2018 година функционираа вкупно 5 друштва за управување со инвестициски фондови кои управуваат со 15 отворени инвестициски фондови. Бројот на друштва за управување со инвестициски фондови и бројот на отворени инвестициски фондови е непроменет во однос на 2017 година, додека во 2016 година работеа вкупно 5 друштва, кои управуваа со 13 инвестициски фондови.

Од аспект на сопственоста на друштвата за управување со инвестициски фондови во најголем дел од друштвата се во сопственост на странски финансиски институции на кои отпаѓа 62% од акциите во друштвата. Нема промени во сопственичката структура на друштвата за управување со инвестициски фондови за последните 3 години. Со ова, 86% од сопственоста на друштвата за управување со инвестициски фондови отпаѓа на финансиски институции од земјата и странство. Сите останати лица имаат 14% од севкупната сопственост на друштвата за управување со инвестициски фондови. Фактот дека 86% од сопственичката структура на друштвата за управување со инвестициски фондови ја сочинуваат домашни и странски финансиски институции е значаен од аспект на намалување на ранливоста на секторот за перење пари со оглед на тоа дека кај финансиските институции постојат строги fit и прорег критериуми и истите, согласно законските регулативи на земјата каде се основани, се задолжени да превземаат мерки и активности за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

4.3.3 Отворени инвестициски фондови

Во текот на 2018 година друштвата за управување со инвестициски фондови управуваа вкупно 15 отворени инвестициски фонда.

Вкупната нето вредност на имотот на фондовите на 31.12.2018 година изнесуваше 6.322.607.323,08 денари што во однос на 2017 година претставува зголемување за 17.3 %.

Приказ на вкупна нето вредност на инвестициските фондови

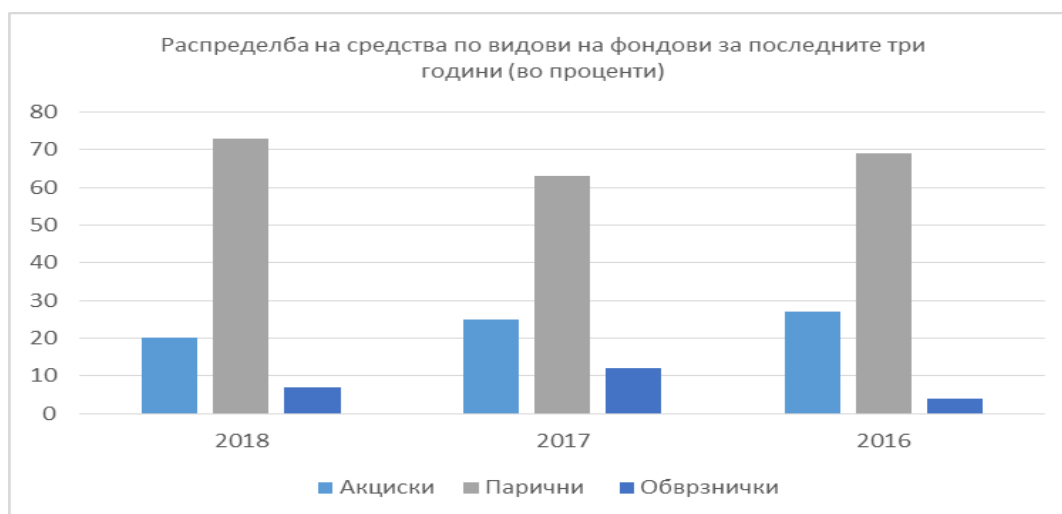
Извор: Годишен Извештај за 2018 година на КХВ

Од графиконот даден подолу може да се согледа дека 69 % од средствата вложени во фондовите се всушност вложени во парични фондови што споредено со минатата година кога во овој тип на фондови беа инвестирани 63% од средствата преставува незначително зголемување, трендот кај акциските фондови е приближно изедначен како и во 2017 година, па така ако на крајот од 2018 година 27 % припаѓаат на акциски фондови, во 2017 година е 25%. Најголема промена оваа година во однос на минатата има кај обврзничките

фондови. Па така во 2018 година, само 4% од средствата во фондовите се во обврзнички фондови во однос на 2017, кога дури 12 % од вкупните средства под управување биле пласирани во обврзнички фондови.

Како и минатите години така и оваа, растотот на средствата под управување се должи пред се на зголемениот интерес за паричните фондови, што е видливо и во графиконот подолу.

Приказ на распределба на средства по видови на фондови

Извор: Годишен Извештај за 2018 година на КХВ

Вкупниот прилив на средства во сите фондови во текот на 2018 година изнесува 17.643.149.712, 55 денари.

Најголем процент од приливите се од домашните банки на кои отпаѓа 50% од приливите што споредбено со 2017 година е незначителен раст. Домашните нефинансиски правни лица имаат незначително намалено учество во износот на приливите во однос на 2017 година, додека останатите финансиски институции бележат зголемување во споредба со минатата година. Учеството на домашните физички лица е зголемено во споредба со 2017 година и сега изнесува 8% од приливите. Учеството на странските правни и физички лица во структурата на приливите како и досега е сосема незначително.

Приказ на структура на приливите на средства (уплати на сопствениците на удели) на отворените инвестициски фондови во текот на 2018 година

<i>Структура на приливите на средства (уплати на сопствениците на удели) на отворените инвестициски фондови во текот на 2018 година</i>	<i>Износ (во денари)</i>	<i>Учество во вкупните приливи (во %)</i>
Домашни физички лица	1,336,740,286.55	7.5765%
Домашни нефинансиски правни лица	4,138,191,401.00	23.4549%
Домашни банки	8,750,000,000.00	49.5943%

Домашни други финансиски институции	3,367,860,758.00	19.0888%
Држава и субјекти од јавен сектор	50,060,000.00	0.2837%
Вкупно домашни средства	17,642,852,445.55	99.9983%
Странски физички лица	297,267.00	0.0017%
Странски нефинансиски правни лица	0.00	0.0000%
Странски финансиски институции	0.00	0.0000%
Вкупно странски средства	297,267.00	0.0017%
Вкупно	17,643,149,712.55	

Извор: Годишен Извештај за 2018 година на КХВ

Големото зголемување на приливите е приближно комплетно неутрализирано со големиот одлив на средства од фондовите кое во 2018 година изнесува 16.478.619.094, 09 денари.

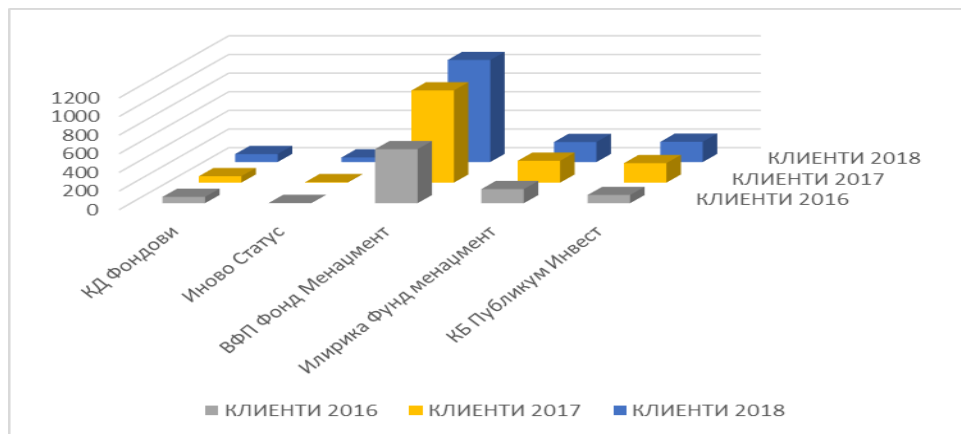
Најголем процент на повлечени средства од инвестициските фондови има од страна на домашните банки на кои отпаѓа 52% од вкупниот број на повлечени средства, додека домашните не-банкарски правни лица учествуваат со 26% од вкупниот број на повлечени средства од инвестициските фондови. Домашните физички лица повлекле 4% од вкупната сума на повлечени средства од отворените инвестициски фондови.

Приказ на структура на одливите на средства (исплати на сопствениците на удели) на отворените инвестициски фондови во текот на 2018 година

Структура на одливите на средства (исплати на сопствениците на удели) на отворените инвестициски фондови во текот на 2018 година	Износ (во денари)	Учество во вкупните одливи (во %)
Домашни физички лица	731,126,182.29	4.4368%
Домашни нефинансиски правни лица	4,328,985,705.38	26.2703%
Домашни банки	8,605,984,512.49	52.2252%
Домашни други финансиски институции	2,811,116,226.79	17.0592%
Држава и субјекти од јавен сектор	0.00	0.0000%
Вкупно домашни средства	16,477,212,626.95	99.9915%
Странски физички лица	1,406,467.14	0.0085%
Странски нефинансиски правни лица	0.00	0.0000%
Странски финансиски институции	0.00	0.0000%
Вкупно странски средства	1,406,467.14	0.0085%
Вкупно	16,478,619,094.09	

Извор: Годишен Извештај за 2018 година на КХВ

Приказ на склучени договори со клиенти од страна на ДУИФ

Извор: Друштва за управување

Приказ на договори склучени од страна на ДУИФ по структура на клиент

Извор: Друштва за управување

Од графичките прикази може да се забележи зголемување на бројот на склучени договори од друштвата во 2018 година во споредба со 2017 година и 2016 година, а согласно структура на клиентите кои склучиле договори со друштвата најголем процент заземаат домашни физички лица.

Приказ на структура на клиенти по профил на ризик

Извор: Друштва за управување

Од графичкиот приказ може да се констатира дека профилот на ризик на физичките лица кои се јавуваат како клиенти на друштвата од аспект на нивото на ризик од перење пари и финансирање тероризам е низок односно среден ризик. Имајќи го предвид фактот дека најголем број на клиенти на друштвата се домашни физички лица, може да се констатира дека согласно профилот на учесниците многу мал е процентот на учесници чиј профил на клиент е оценет со висок ризик од аспект на нивото на ризик од перење пари и финансирање тероризам. Ова претставува значаен елемент при оценка на ризикот од перење пари.

Понатаму важно е да се напомене дека кај друштвата за управување од вкупниот број на клиенти, статус на висок профил на ризик имаат 1,17% од правните лица клиенти и 0,28% од физичките лица клиенти на друштвата за управување.

Исто така од направената анализа на друштвата, истите за периодот во 2016, 2017, 2018 година не склучиле трансакции со земји што претставуваат „офшор,, (off-shore) финансиски центри.

Од податоците добиени од друштвата за статусот на клиентите од аспект на тоа колку од истите се носители на јавни функции односно лица поврзани со носители на јавни функции утврдено е дека од сите клиенти со кои имаат склучено договори како носители на јавни функции се јавуваат 19 домашни лица што претставува мал процент кој значајно влијае на намалувањето на степенот на ризик од перење пари и финансирање на тероризам односно значајно влијае на ранливоста на овој сектор.

4.3.4 Приватни инвестициски фондови и друштвата кои ги управуваат

Согласно регистарот кој се води во КХВ во 2018 година функционираше 12 (дванаесет) приватни инвестициски фондови кои се управувани од 6 (шест) друштва.

Согласно постоечката законска регулатива, Друштво за управување со приватни инвестициски фондови се основа како друштво со ограничена одговорност или акционерско друштво и за негово формирање и функционирање не е потребна дозвола од КХВ. Единствена обврска за друштвото за управување со приватни фондови е до КХВ да достави статут, тековна состојба, резиме на проспектоот на приватниот фонд, договор со ревизор, по што фондот се регистрира во регистарот на приватни фондови кој го води КХВ. Друштвото за управување со приватни инвестициски фондови има обврска да изготви годишни финансиски извештаи за секој инвестициски фонд посебно и истите се доставуваат само до вложувачите на приватниот фонд, но не и до КХВ. Приватниот фонд претставува посебен имот, без својство на правно лице, формиран со цел за прибирање на парични средства преку приватна понуда за продавање на удели во фондот, чии средства се вложуваат во согласност со целите на вложување утврдени со проспектоот на приватниот фонд. Приватен фонд се основа на одредено време кое не може да биде пократко од 8 (осум) години, големината на фондот треба да изнесува најмалку 500.000 евра во денарска противвредност, а максималниот број на инвеститори во приватниот фонд е ограничен на 20 и истиот може да се задолжува без ограничување. Сметките на фондот не се водат ниту се контролираат од старателска банка, податоците за сопствениците на удели, уплатите и исплатите се деловна тајна и можат да се соопштуваат врз основа на судски налог и на барање на КХВ.

Согласно тековната законска регулатива, Друштвата за управување со приватни инвестициски фондови, како и фондовите кои ги управуваат, се предмет на контрола од страна на КХВ и УФР и истите претставуваат субјекти на надзор од страна на КХВ, од аспект на примената на мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање на тероризам.¹⁷⁷

Исто така во овој дел важно е да се напомене дека 6 приватни фондови кои се водат во регистарот на Комисијата не се активни и не ја обавуваат својата дејност.

4.4 НАДЗОР НАД РАБОТАТА НА СУБЈЕКТИТЕ КОИ РАБОТАТ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Согласно законската регулатива, надзор над работата на субјектите од аспект на спречување перење пари и финансирање на тероризам, вршат КХВ и УФР.

Во текот на 2018 година, КХВ има извршено вкупно 18 (осумнаесет) контроли, од кои 16 (шеснаесет) контроли над овластени учесници и банки со дозвола за работа со хартии од вредност и 2 (две) контроли над Друштва за управување со отворени инвестициски фондови и при истите не се утврдени неправилности. Важно е да се напомене дека едната контрола беше во соработка со УФР каде беше спроведена заедничка контрола на друштво за управување со инвестициски фондови во однос на постапувањето и преземените активности во врска со Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам. При спроведување на контролата не беа констатирани неправилности и незаконитости во спроведувањето на законот од страна на друштвото.

¹⁷⁷ Со новиот ЗСППФТ друштвата за управување со приватни фондови се под директна надлежност за супервизија од страна на УФР како и на КХВ

Од страна на УФР во текот на 2018 година извршена е уште една контрола над брокерска куќа од која констатирани се 4 (четири) прекршоци за правното лице, од кои за 2 (два) прекршока е предвидена постапка за едукација и 4(четири) прекршоци за одговорното лице на брокерската куќа од кои за 2 (два) прекршока е предвидена постапка за едукација.

При вршењето на надзор над субјектите, од страна на КХВ се контролира дали субјектите имаат изготвено и доставено програма за спречување перење пари и финансирање на тероризам дали субјектот води регистар на трансакции и поврзани трансакции во износ над 15.000,00 ЕУР, дали субјектот има изготвено анализа, дали субјектот има доставено извештаи за сомнителни трансакции и дали за истото благовремено ја известиле и КХВ, дали субјектот врши внатрешна контрола над спроведувањето на мерки и активности за спречување перење пари и финансирање на тероризам и дали за тоа води соодветна документација и др. Доколку во текот на контролата КХВ ќе утврди сомнение за перење пари за истото ја информира УФР за понатамошно постапување. Доколку КХВ во текот на контролата утврди непочитување на одредбите од Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам исто така согласно истиот закон може да изрече и прекршочна санкција.

Во текот на 2018 година од страна на брокерските друштва, банките со дозвола за работа со хартии од вредност и друштвата за управување со инвестициски фондови до УФР доставен е еден СТР, додека во текот на 2016 и 2017 година не е доставен ниту еден СТР до УФР. Во текот на 2018 година, УФР постапуваше во еден случај во кој брокерска куќа била вклучена во предмети за перење пари, додека од страна на УФР работени се предмети во кои преку некои од субјектите се реализирани трансакции/активности поврзани со перење пари и тоа во 2016 година 1 инвестициски фонд и 3 брокерски куќи, во 2017 година 3 брокерски куќи и во 2018 година, 1 инвестициски фонд и 3 брокерски куќи.

4.5 ПРОЦЕНА НА РАНЛИВОСТ НА ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Со оглед на фактот дека пазарот на хартии од вредност е умерено развиен со ограничен број на инструменти со кои се тргува, но важно е да се напомене дека во изминатите три години истиот бележи значителен раст на неговиот обем. Постоенето на строга законска регулатива усогласена со меѓународни практики и конвенции и постоење на соодветни регулаторни тела, ранливоста на пазарот на хартии од вредност од перење пари и финансирање на тероризам е средна, односно проценета на 0,32¹⁷⁸ што значи дека ранливоста од перење пари и финансирање на тероризам во овој сектор е присутна, но истата е умерена.

Од добиената официјална статистика за кривични санкции кои потекнуваат од овој сектор може да се заклучи дека ниту едно од процесираниите кривични дела за перење пари не потекнува од финансиските институции кои работат во овој сектор.

Брокерските куќи/банки се најдобро рангирани во однос на сеопфатноста на правната рамки за спречување перење пари како и за достапноста и ефективноста на влезните

¹⁷⁸Мерењето е извршено на скала со вредности од 0,0 до 1 при што 0,0 е најниска ранливост а 1 е највисока

контроли но и за достапноста и пристапот до информации во врска со крајните сопственици. Најниски оцени овие финансиски институции имаат добиено за нивото на знаење кои тие го поседуваат во врска со спречување на перење пари и финансирање тероризам.

Согласно резултатите од матрицата како највисок приоритет на кој треба да се обрне внимание е обуката на лицата вработени во брокерските куќи/банки со цел да можат да ги препознаат индикаторите за перење пари при работа со клиентите. Истовремено, согласно добиените резултати треба да се посвети повеќе внимание на зајакнување на функцијата на усогласност со законите и прописите односно да се подобри капацитетот на лицата вработени на оваа позиција. Исто така треба да се зголеми можноста за изрекување на административни и криминални санкции. Имајќи ги во предвид зголемениот обем на тргување (како и фактот дека најголемиот дел од прометот е остварен од домашни лица) бројот на изречени санкции е низок но со тенденција истиот да биде зголемен имајќи ги во предвид бројот на контроли и мерки кои се изречени или се во постапка на изрекување во 2018 година.

Во делот на отворените инвестициските фондови ранливоста е ниска и истата изнесува 0,1 од причина што овој тип фондови се високо регулирани и истите имаат строго дефинирани структура на вложување. Овие фондови многу ретко работат со клиенти од странство и најчесто нудат услуги на домашани правни и физички лица кои се со низок профил на ризик и кои уплаќаат мали суми на средства во фондовите. Како приоритети на кои треба да се работи се достапноста на кривични санкции со цел да се утврди инхерентниот ризик на оваа индустрија како и да се зголеми достапноста на независни податоци со цел да може да се проверуваат добиените податоци од клиентите.

Друштвата за управување се најдобро рангирани во однос на сеопфатноста на правната рамки за спречување перење пари како и за достапноста и ефективноста на влезните контроли но и за достапноста и пристапот до информации во врска со крајните сопственици.

Зголемена ранливост од перење пари се појавува во делот на приватните фондови, кај кои не постои доволна законска регулираност но и достапни се многу мал број на податоци за реалната големина на овој сектор. Имено, едно од друштвата кое управува со 6 приватни фонда реално подолг временски период не обавува никаква дејност односно е во почетна фаза на стечај. Останатите фондовиве обавуваат многу мала активност и воопшто и да не се присутни на пазарите со хартии од вредност. Сепак во 2018 година со законската измена во Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам овој тип на фондови беа препознаени како субјекти под контрола со што се очекува дека со зголемените контролни активности ќе дадат појасна слика за нивото на активност на овие фондови со законите.

5.РАНЛИВОСТ НА ОСИГУРИТЕЛНИОТ СЕКТОР

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Пазарот на осигурување во РМ е на нивото на сродни групи земји во регионот и во него активно работат друштва за осигурување, осигурително брокерски друштва и друштва за застапување во осигурување. Постапувањето на учесниците на пазарот на осигурување во сверата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам доминантно регулирано е со ЗСППФТ, а надзорот го спроведуваат УФР и АСО. Врз основа на спроведената анализа на податоците утврден е раст на секторот животно осигурување со продажба на класичен вид на производи на животно осигурување. Имајќи ги предвид скромното учество на пазарот на осигурување на живот во вкупното портфолио на ниво на индустрија, обемот на трансакциите со осигуреници (резиденти), учеството на еднократната премија, пазарот се карактеризира со среден степен на ранливост од перење пари и финансирање на тероризам.

На 31.12.2018 година на пазарот на осигурување во Република Северна Македонија активно работат 16 друштва за осигурување, од кои 11 друштва вршат работи на неживотно осигурување, 5 друштва вршат работи на осигурување на живот. Бројот на посредниците во осигурување (осигурително брокерските друштва и друштвата за застапување во осигурување) остана непроменет, и истиот е 35 осигурително брокерски друштва и 11 друштва за застапување во осигурување. Агенцијата има издадено дозволи за вршење работи на застапување на 5 банки.

Во 2018 година е остварена бруто полисирана премија (во понатамошниот текст БПП) во вкупен износ од 9,92 милијарди денари, што претставува пораст од 10,40% во однос на БПП остварена во истиот период во минатата година (2017: 8,99 милијарди денари).

Позитивниот тренд е присутен во двата сегмента на осигурувањето, со тоа што во делот за неживотно осигурување е остварена БПП во износ од 8,26 милијарди денари (2017: 7,54 милијарди денари) или истата изнесува 83,18% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, што претставува пораст од 9,43% во споредба со 4К2017 година.

Во групата на осигурување на живот е остварена БПП во износ од 1,7 милијарди денари (2017: 1,44 милиони денари), што претставува пораст од 15,48%. Осигурувањето на живот учествува со 16,82% во вкупната БПП на осигурителниот сектор.

Постепено се менува структурата на БПП, при што иако автоодговорноста и натаму е најзастапена, сепак нејзиното учество се намалува. Од друга страна, учеството на осигурувањето на животот е во континуиран пораст. Дobar сигнал за натамошно проширување на понудата на осигурителни продукти е и дополнителното приватно здравствено осигурување. Македонскиот осигурителен сектор е сè уште мал, при што неговите вкупни средства зафаќаат 3,2% од БДП (3,0% во 2016).

Степенот на развиеноста на пазарот на осигурување се подобрува и истото се согледува преку подобрувањето на степенот на пенетрација и степенот на густина на неговите услуги на пазарот.

Во рамки на македонскиот финансиски систем осигурителниот сектор е третиот сегмент, според големината на активата во финансискиот систем и истиот се карактеризира со скромно ниво на развиеност. Ризиците од осигурителниот сектор за финансиска стабилност се мали. Ова од една страна се должи на слабата поврзаност на овој сектор со останатите финансиски институции, но пред сè се должи на високата солвентност и ликвидност на секторот (високо ниво на маргина на солвентност и целосна покриеност на техничките резерви со дозволиви средства).

5.1.Анализа на осигурителниот сектор во сегментот на вршење работи на осигурување на живот

Согласно ЗСППФТ, предмет на супервизија/контрола се:

- друштвата за осигурување на живот и
- посредниците во осигурување кои вршат работи на осигурување на живот

За таа цел во продолжение е прикажана детална анализа на осигурителниот сектор во сегментот на вршење работи на осигурување на живот.

Параметри користени при спроведување на анализата:

- о Бруто полисирана премија и обем на трансакции;
- о Број на друштвата за осигурување на живот;
- о Видови на производи и географско подрачје на потекло на клиенти;
- о Канали на дистрибуција;
- о Спроведен прашалник и
- о Законската регулатива и квалитет на супервизија/надзор.

Во 2018 година остварена е БПП во износ од 1,7 милијарди денари (2017: 1.5 милијарди денари), што претставува пораст од 15,48%. Во вкупното портфолио на БПП (живот и неживот), осигурувањето на живот учествува со 1,67%. Најголемо учество во групата има класичниот производ - мешано осигурување со вкупна БПП од 987 милиони денари, односно 59,96% од вкупното осигурување на живот, потоа следува ризико осигурувањето со вкупна БПП од 259 милиони денари, односно 15,14% од вкупното осигурување на живот, осигурувањето на живот во случај на доживување со 142 милиони денари, односно 8,34% од вкупното осигурување на живот и осигурување на живот од смрт (доживотно) со 2,9 милиони денари односно 0,19% од вкупното осигурување на живот. Дополнителното осигурување во осигурувањето на живот учествува со БПП од 110 милиони денари, што претставува 6,86% од вкупното осигурување на живот.

Производот Осигурување на живот кога инвестициониот ризик е на товар на осигуреникот наречен unit linked за прв пат на нашиот пазар на осигурување се појави во 2015 година. Во 2018 година производот во вкупната БПП учествува со 166,589 милиони денари односно 10,3% од вкупното портфолио на осигурување на живот. Во периодот од 2015 до 2018 година, учеството на БПП за овој продукт е како што следи: 2015 - 0,7%, 2016 -4,45%, 2017 -6,95% и 2018-10,3%. Бројот на договори за овој продукт бележи значителен пораст од 58,04%.

Кај друштвата за осигурување на живот, канали на дистрибуција во 2018 се: директна продажба со 17,56%, осигурително брокерските друштва со 45,43%, друштвата за

застапување во осигурување со 11,32%, банки со 17,56% и застапници за осигурување (физички лица) со 8,12%.

Врз основа на анализата на податоци може да се констатира дека бројот на откупи во периодот од 2015-2018 година се зголемува.

Исто така, беше спроведена анализа и на еднократните уплати на продуктите. На база на одговори од прашалниците, субјектите истакнаа дека договорите со еднократна уплата би можеле да претставуваат продукт подложен на перење на пари и истакнуваат дека заради тоа спроведуваат засилена анализа на клиентите.

5.2 Регулатива и органи надлежни за спроведување на надзор над мерките и дејствијата за спречување перење на пари

- *Управа за финансиско разузнавање (УФР)*

- Правна рамка

Со ЗСППФТ се уредуваат мерките, дејствијата и постапките кои субјектите и надлежните органи и тела ги преземаат заради откривање и спречување на перење на пари, поврзани казниви дела и финансирање на тероризам.

Во членот 2, точка 9 од ЗСППФТ, дефинирани се “финансиските институции” како субјекти кои имаат обврски да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Конкретно во алинеја в од Законот наведени се друштва за осигурување, осигурително брокерски друштва, друштва за застапување во осигурувањето, осигурителни брокери и застапници во осигурувањето кога вршат работи на осигурување на живот, односно вршат работи на застапување или посредување во осигурувањето при склучување на договори за осигурување на живот.

Согласно ЗСППФТ надзор над примената на мерките и дејствијата вршат органите за надзор наведени во членот 146 ставот 1 меѓу кои и Агенцијата за супервизија на осигурување.

- Статистички податоци обработени од УФР

Според евиденцијата и анализата за субјектите за осигурување на живот констатирано е следното:

Вкупен број на редовни готовински трансакции со износ на и над 15.000 евра, пријавени во УФР за период од 2015 – 2018 година е како следи: 2015 (286), 2016 (187), 2017 (131) и 2018 (218).

Во анализираниот период од страна на субјектите не се доставени известувања за сомнителни трансакции. Исто така, во координација со другите оддели во УФР утврдено е дека не се води ниту еден предмет за сомнителна трансакција или измама и нема нивна поврзаност со други досиеја во процес на обработка од страна на службите на УФР. Во периодот предмет на анализа УФР не спровела надзор во друштвата за осигурување на живот и согласно тоа нема изречено мерки.

- *Агенција за супервизија на осигурување (АСО)*

Агенцијата за супервизија на осигурување е самостојно и независно регулаторно тело на пазарот на осигурување кое врши јавни овластувања утврдени со Законот за супервизија на осигурувањето и Законот за задолжително осигурување во сообраќајот.

АСО има за цел да придонесе за законито и ефикасно функционирање на пазарот на осигурување во земјава, за негов континуиран раст и развој, за заштита на правата и интересите на осигурениците, како и за унапредување на финансиската стабилност на земјата.

- *Правна рамка*

Законот за супервизија на осигурување е основна законска рамка која ги регулира условите и начинот на вршење работи на осигурување и реосигурување, начинот и условите на вршење работи на посредување во осигурувањето и спроведувањето супервизија врз работењето на друштвата за осигурување, осигурително брокерските друштва и друштвата за застапување во осигурување.

Согласно Законот за супервизија на осигурување, член 158-б АСО има надлежности да врши надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам.

Дополнителна законска рамка претставуваат: Закон за облигациони односи во делот што се однесува на договорите за осигурување, Закон за трговски друштва, ЗСППФТ и др.

- *Спроведени супервизии*

Согласно годишните планови за теренска супервизија во периодот од 2016 до 2018 година, АСО има спроведено 4 целосни теренски супервизии во друштва за осигурување на живот. Во рамки на секоја супервизија опфатен е и сегментот на спречување перење на пари преку проверка на усогласеност на друштвата со законската и подзаконската регулатива, интерните контроли, програмата за СППФТ, овластените лица и нивните надлежности во делот на спречување на перење на пари. Супервизорите не констатирале наоди и врз основа на истото не се изречени мерки на супервизија.

Во истиот период заеднички супервизии со УФР не се спроведени. Согласно законските одредби и во рамки на Меморандумот за соработка, АСО и УФР вршат редовна размена на своите годишни планови за спроведување на супервизија/надзор.

• *Краток осврт од анализата*

Врз основа на обработка на одговори од прашалникот добиени од друштвата за осигурување на живот и посредниците кои вршат работи на осигурување на живот, како и спроведена анализа на квалитативните и квантитативните индикатори и групната дискусија во групата со претставници од осигурителниот сектор, го издвојуваме следното:

- субјектите спроведуваат засилена анализа на клиенти по различна основа и тоа носители на јавни функции, уплата со еднакратна премија, клиенти со високи ризични професии и друго,
- субјектите воспоставуваат деловен однос со физичко присуство на клиенти,
- субјектите имаат овластено лице и негов заменик,
- посетуваат обука организирана од УФР и интерни обуки,
- премијата за животно осигурување, клиентите ја уплаќаат претежно преку банка не во готовина,
- постои ниско учество на премиите со еднакратна уплата во вкупната БПП во животното осигурување,
- несе евидентирани договори за осигурување на живот склучени со нерезидентни клиенти,
- не се евидентирани профили на високо ризични клиенти,
- не се доставени извештаи од субјектите за сомнителни трансакции,
- на пазарот на осигурување преовладуваат едноставни – класични продукти на осигурување на живот,
- уплатите на премии од страна на клиентите, согласно условите на друштвата, не се достапни на располагање на клиентот во период од 2-3 години од склучување на договорот за осигурување,
- некои друштва за осигурување на живот преку своите основачи – компани мајќи воспоставиле софтвер за препознавање на сомнителни клиенти, додека некои се во постапка на имплементирање на софтверски решенија,
- субјектите подготвуваат годишни програми,
- одредена слабост се констатира кај посредниците - осигурително брокерски друштва при воспоставување на директен контакт со осигурениците,
- заеднички супервизии/надзор не се спроведени од страна на органите на надзор,
- спроведени се супервизии од АСО во сегментот на спречување перење на пари притоа не се констатирани наоди и согласно тоа не се изречени мерки. Супервизијата се спроведува согласно постојната законска рамка усогласена со директивите на солвентност 1.

Имајќи го предвид скромното учество на пазарот на осигурување на живот во вкупното портфолио на ниво на осигурителна индустрија, обемот на трансакции, географското подрачје на потекло на клиентите, видот и карактеристиките на осигурителни производи, каналите на дистрибуција, бројот на носители на јавни функции и сл., пазарот на осигурување се карактеризира со низок ризик од перење пари.

Планирани активности во насока на зајакнување на капацитетите на АСО и субјектите од осигурителната индустрија предмет на супервизија

- Подигнување на свеста на индустријата за мерките и дејствијата за спречување перење на пари и ефикасна процена на ризиците,
- Зајакнување на системите на корпоративно управување во друштвата за осигурување;
- Подготовка на упатство за проценка на ризикот,
- Подобрување на интерните политики, процедури и акти во проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам за супервизорот и субјектите кои имаат обврска да ја имплементираат законската регулатива за СППФТ,

- Планирани стручни обуки од областа на спречување перење на пари за друштвата за осигурување и посредниците,
- Спроведување на заеднички супервизии/надзор,
- Спроведување на ризично базирана супервизија,
- Тренинзи и стручни обуки за супервизорите со цел ефикасно и адекватно спроведување на супервизија на примената на мерките и дејствијата утврдени со законот за спречување на перење на пари,
- Спроведување на подетална проценка од страна на супервизорите вклучувајќи ги продуктите и услугите кои ги нуди осигурителниот сектор.

6. 6 РАНЛИВОСТ НА ОСТАНАТИТЕ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

Во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам активно вклучени се овластените менувачници, давателите на услуги брз трансфер на пари и субагентите, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва, штедилниците и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови, односно останатите финансиски институции. Анализата на овој сектор на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и воспоставените системи за управување со ризикот и намалување на неговата ранливост, упатуваат на агрегатен среден ризик од перење на пари и финансирање на тероризам. Секторот на останатите финансиски институции во вкупниот финансиски систем има нематеријално учество од аспект на големината и обемот на трансакции кои се извршуваат. Институциите се лиценцирани согласно посебни закони при што се запазени критериумите на fit and proper при давање на дозвола за работење во РСМ. Органите за надзор и УФР вршат редовни теренски и вонтеренски контроли на работењето на институциите и воспоставените системи за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам.

6.1. Општо за Секторот останати финансиски институции

Овој дел ги анализира останатите финансиски институции кои нудат финансиски услуги, а не се банки, осигурителни компании или компании кои работат на пазарот со хартии од вредност. Притоа, во Секторот на останатите финансиски институции се идентификувани следните:

- овластени менувачи;
- даватели на услуги брз трансфер на пари;
- даватели на финансиски лизинг;
- финансиски друштва и
- друштва за управување со доброволни пензиски фондови.

Анализата на секторот на останати финансиски институции е спроведена врз основа на податоците од нивното работење во периодот од 2016 година до 2018 година.

Констатирано е дека Секторот на останатите финансиски институции од аспект на големината во вкупниот финансиски систем има мало учество.

6.1.1. Ранливост на останатите финансиски институции – споредбени оценки

Од анализата е утврдено дека ранливоста на Секторот останати финансиски институции изнесува 0.31 што упатува на средно-низок ризик од перење пари. Од анализираните субјекти, најголема ранливост е идентификувана кај Давателите на услуги брз трансфер на пари (0.59 – средно ниво, на граница на средно-високо), пред се како резултат на големината на категоријата во однос на останатите субјекти, како и на природата на дејноста (високо користење на готовина, употреба на агенти и висока фреквенција на меѓународни трансакции).

Р.б.	Субјекти	Ниво на ранливост	Оценка
1	Овластени менувачи	Средно	0.41
2	Даватели на услуги брз трансфер на пари	Средно	0.59
3	Даватели на финансиски лизинг	Ниско	0.18
4	Финансиски друштва	Ниско	0.18
5	Друштва за управување со доброволни пензиски фондови	Ниско	0.18

6.1.2. Сеопфатност на правната рамка за спречување перење пари и финансирање тероризам (СППФТ)

Превенцијата од перење пари и финансирање на тероризам во РСМ е регулирана со ЗСППФТ. ЗСППФТ е усогласен со европското *acquis* односно законодавство во областа на борбата против организираниот криминал. Согласно законот, субјектите: се должни да вршат анализата на клиентот, засилена анализа над клиент (за носител на јавна функција, клиент од високоризична држава, како и за сложени и невообичаено големи трансакции), имаат обврска за поседување и чување на податоци и документи за вистинскиот сопственик, собраните податоци, информации и документи, да ги достават до УФР во случај на готовинска трансакција во износ од 15.000 евра или повеќе, се должни да именуваат овластено лице за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и се должни да вршат внатрешна контрола над спроведувањето на мерките идејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам¹⁷⁹.

Останатите финансиски институции сметаат дека во РСМ има сеопфатна правна рамка за спречување на перење на пари во делот на преземање превентивни мерки и супервизија во нивната дејност.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Извор: Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

¹⁸⁰ На прашањето „Дали сметате дека во Република Северна Македонија има сеопфатна правна рамка за спречување на перење на пари во делот на преземање превентивни мерки и супервизија во Вашата дејност?“, Останатите финансиски институции одговорија со просечна оценка 4,1 (каде 1 е „воопшто не се согласувам“, а 5 е „целосно се согласувам“) – Извор:

Забраната од член 48 став 1 во однос на плаќањето со готовина на стоки и услуги во износ од 500 евра или повеќе во денарска противвредност во вид на една или повеќе очигледно поврзани трансакции, што не е извршено преку банка, штедилница или преку сметка во друга институција која дава платежни услуги не се однесува на давателите на услуги брз трансфер на пари и овластените менувачи.

Со измените на Правилникот за формата и содржината на нумерираниот регистар што го водат субјектите кои имаат дозвола за менувачко работење („Сл. весник на РМ“ бр. 243/18) се укинати колоните девизен курс и износ во денари. Останатите елементи на регистрот се идентични со оние предвидени во 2015 година, а се однесуваат на извршени трансакции по основ на менувачки работи во износ поголем од 500 евра во денарска противвредност.

Со донесувањето на Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам („Сл. Весник на РМ“ бр.120/18) престана да важи обврската на давателите на услуги брз трансфер на пари да водат нумериран регистар, но податоците за трансакции во износ од 1.000 евра или повеќе во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка на денот на извршување на трансакцијата, ги доставуваат до УФР на крајот на денот во електронска форма за трансакциите извршени претходниот работен ден

6.1.3. Ефективност на супервизорската/надзорната активност во делот на СППФТ

Надзорот над примената на мерките и дејствијата за СППФТ кај сите останати финансиски институции го врши УФР. Покрај УФР, надлежност над примената на мерките и дејствијата за СППФТ кај овластените менувачи и давателите на услуги брз трансфер на пари има и Народната банка на Република Северна Македонија (НБРСМ), додека кај Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови надлежност има и Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС)¹⁸¹. УФР има два инспектори кои вршат надзор на примената на мерките и дејствијата за СППФТ кај сите субјекти¹⁸². Во МАПАС има три лица овластени за надзор над примената на мерките и дејствијата за СППФТ над Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови¹⁸³ додека надзорот над овластените менувачи и давателите на услуги брз трансфер на пари во делот на СППФТ имаат овластување да вршат 30 супервизори од НБРСМ¹⁸⁴. Супервизорските активности на УФР, НБРСМ и МАПАС се јасно дефинирани.

Во однос на брзиот трансфер на пари, надлежностите на НБРСМ се дефинирани во глава VII од Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари ("Службен весник на РМ" бр. 77/03, 54/07, 48/10, 67/10, 17/11, 135/11, 187/13, 154/15 и 23/16). Во однос на менувачките

Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до давателите на услуги брз трансфер на пари, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва (преку Министерството за финансии-МФ) и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови (преку Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС).

¹⁸¹ Извор: Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

¹⁸² Извор: Интервју со претставник во работната група од УФР и Прашалник доставен до УФР

¹⁸³ Извор: Интервју со претставник во работната група од МАПАС и Прашалник доставен до МАПАС

¹⁸⁴ Извор: Интервју со претставник во работната група од НБРСМ и Прашалник доставен до НБРСМ

работи, надлежностите на НБРСМ се дефинирани во член 36 став 3 од Законот за девизно работење („Службен весник на РМ“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03, 81/08, 24/11, 135/11, 188/13, 97/15, 153/15 и 23/16) и глава IV од Одлуката за менувачки работи („Сл. весник на РМ“ бр. 127/12, 42/14, 42/16 и 184/18).

Останатите финансиски институции како и супервизорските органи сметаат дека супервизијата/надзорот за спречување на перење пари во овие дејности е ефективна¹⁸⁵. Бројот на извршени контроли во делот на СППФТ од страна на надзорните органи како и наодите од истите се анализирани подолу кај секоја останата финансиска институција одделно.

УФР располага со потребните ресурси (технички капацитети, буџет, соодветни алатки и сл.) неопходни за вршење на супервизија над останатите финансиски институции. Во периодот 2016-2018 година, вработените во УФР учествувале на повеќе обуки, семинари, работилници и сл.¹⁸⁶ Во истиот период, вработените во МАПАС учествувале на повеќе обуки и работилници организирани од страна на УФР¹⁸⁷.

6.1.4. Достапност и извршување на административни и кривични санкции

- Административни санкции

Во Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам е предвиден широк спектар на прекршочни одредби за непочитување на законските обврски поврзани со СППФТ. Прекршочните одредби се однесуваат за субјектите, одговорните лица, како и за вработените во субјектите¹⁸⁸. Административните казни за прекршување и непочитување на обврските утврдени во законодавните акти се доволно строги за да ги одвратат субјектите и нивните вработени од вклучување во активности на перење пари и финансирање тероризам¹⁸⁹. Останатите финансиски институции имаат познавање од прекршочни одредби за непочитување на законските обврски поврзани со СППФТ.¹⁹⁰

- Кривични санкции

Дополнително, во Кривичниот законик е предвиден широк спектар на кривични одредби за непочитување на законските обврски поврзани со СППФТ.¹⁹¹ Останатите финансиски институции имаат познавање од кривичните санкции за непочитување на законските обврски поврзани со СППФТ¹⁹² и истите се доволно строги за да ги одвратат субјектите и

¹⁸⁵ Извор: Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до давателите на услуги брз трансфер на пари, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва (преку МФ) и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови (преку МАПАС). (На прашањето „Дали сметате дека супервизијата/надзорот за спречување на перење пари во Вашата дејност е ефективна?“, останатите финансиски институции одговорија со просечна оценка 4,3, додека надзорните органи (УФР, НБРСМ и МАПАС) одговорија исто така со просечна оценка 4,3 (каде 1 е „воопшто не се согласувам“, а 5 е „целосно се согласувам“).

¹⁸⁶ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до УФР

¹⁸⁷ Извор: МАПАС

¹⁸⁸ Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

¹⁸⁹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до УФР, МАПАС и НБРСМ

¹⁹⁰ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до давателите на услуги брз трансфер на пари, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови.

¹⁹¹ Извор: Кривичен законик

¹⁹² Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до давателите на услуги брз трансфер на пари, давателите на финансиски лизинг, финансиските друштва и друштвата за управување со доброволни пензиски фондови.

нивните вработени од вклучување во активности на перење пари и финансирање тероризам.¹⁹³

6.1.5. Достапност на податоци за вистински сопственик

Со ЗСППФТ се предвиде воспоставување на Регистер на вистински сопственици. Дополнително се донесе подзаконски акт со кој се предвидува начин на внесување, пријавување, исправка и бришење на податоци од Регистерот, начинот на корситење на податоците, како и упатство за начинот на идентификување на вистински сопственик.

6.1.6. Достапност на сигурна инфраструктура за идентификација

Идентификација на физички лица - Во Република Македонија постојат биометриски лични документи¹⁹⁴, кои се усогласени со најсовремените стандарди за нивна заштита. Секој граѓанин на РМ со наполнети 18 години е должен да има лична карта, регулирано со Законот за лична карта.

6.1.7. Достапност на независни извори на информации

Како извори на информации за клиентите, во РМ се достапни:

-податоци од Централниот регистар - Јавно достапните податоци за овие субјекти, се достапни и објавени на интернет страната на Централниот регистар и секој којшто е заинтересиран за овие податоци, до нив има едноставен и лесен пристап, во било кое време. Притоа можат да се добијат податоци за актуелната тековна состојба на субјектот (вклучувајќи ја и неговата сопственичка или управувачка структура), како и податоци за историјатот на тој субјект;

- единствен регистар на трансакциски сметки - ЕРТС (податоци кои се однесуваат на иматели на денарски трансакциски сметки - резиденти и нерезиденти). Достапни се податоци за број на сметка, полн назив на субјектот, назив на сметката, седиште, адреса, матичен број, даночен број, шифра-општина, населено место, дата на отворање на сметката, датум на промена кај учесникот во платниот промет, тип на сметка, ознака за активност, шифра на земја, шифра на дејност и организационен облик;

-податоци од Кредитниот регистар и Македонско кредитно биро – за потреби на кредитна анализа и

-податоци од Регистер на вистински сопственици (се водат податоци за вистински сопственик на правно лице).

6.2. ОВЛАСТЕНИ МЕНУВАЧИ

Секторот на овластени менувачи со состојба 31.12.2018 година, брои 250 правни субјекти со дозвола за менувачко работење издадена од НБРСМ. Во 2018 година остварен е вкупен

¹⁹³ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до УФР, МАПАС и НБРСМ

¹⁹⁴ Лична карта и патна исправа

промет од менувачко работење во износ од 1.401 милиони евра (продадени девизни средства од физички лица) односно во износ од 282 милиони евра (откупени девизни средства од физички лица). Во однос на состојбата констатирана на 31.12.2015 година, кај овластените менувачи се забележува тренд на благ пораст во однос на бројот на овластени менувачи, додека во однос на промет се забележува негово благо опаѓање. Податоците за периодот 2016-2018 година се дадени во следната табела¹⁹⁵:

Приказ на број и промет на овластени менувачи

Година	Број на овластени менувачници	Откуп на девизни средства од физички лица	во милиони евра
			Продажба на девизни средства на физички лица
2016	236	1.231	257
2017	243	1.312	267
2018	250	1.401	282

Износот на вкупно остварениот промет, овластените менувачи се должни на декадно ниво да го пријавуваат до НБРСМ. Целокупната активност со клиентите од страна на овластените менувачи се извршува во готови пари. Клиенти се физички лица. Меѓу клиентите на овој тип на субјекти можат да се сретнат носители на јавни функции, клиенти од off shore земји и сл. Овластените менувачи водат регистар на клиенти кои вршат менувачко работење во вредност од над 500 евра во денарска противвредност или повеќе и во тој регистар се евидентираат домашни и странски лица. Кај овластените менувачи нема меѓународни трансакции, односно истите извршуваат трансакции само во РСМ.

Во периодот 2016-2018 година до УФР не е доставен ниту еден извештај за сомнителни трансакции од страна на овластените менувачи¹⁹⁶. Поради ова не може да се процени ефикасноста на следењето и известувањето за сомнителни активности кај овластените менувачи.

Овластените менувачи работат согласно дозвола за работа издадена од НБРСМ¹⁹⁷. Детално се пропишани условите кои треба да ги исполнат правните лица за да добијат дозвола за работа, па во таа смисла критериумите за издавање на дозвола за вршење на менувачки работи се целосно исполнети. Во анализираниот период нема измени во регулативата коишто ги уредуваат условите за добивање дозвола за вршење на менувачки работи.

Надзор над работењето на овластените менувачи согласно ЗСППФТ го врши НБРСМ и УФР. Согласно законот, овластените менувачи се должни да водат регистар на клиенти кои

¹⁹⁵ Извор: НБРСМ

¹⁹⁶ Извор: УФР

¹⁹⁷ Во точките 3, 4 и 8 од Одлуката за менувачки работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 127/12, 42/14, 42/16 и 184/18) се наведени условите за лиценцирање на овластените менувачи.

извршиле трансакција поголема од 500 евра во денарска противвредност при што задолжително е спроведување и идентификација на клиентите. НБРСМ врши контрола на почитувањето на ЗСППФТ од страна на овластените менувачи во поглед на содржината на програмата, идентификацијата на клиентите при извршување на трансакции поголеми од 500 евра и водење на хронолошки нумериран регистар.

Во периодот 2016-2018 година, од страна на НБРСМ спроведени се контроли кај 357 менувачки места, додека од УФР се спроведени контроли кај 15 овластени менувачници.

Во овој период, УФР поднесе барање за поведување на прекршочна постапка пред надлежните судови против една овластена менувачница¹⁹⁸. Дополнително, во истиот период УФР има утврдено неправилности за кои е предвидена едукација¹⁹⁹. Над овие субјекти, УФР изврши контролни надзори и констатирано е дека субјектите постапиле во целост по решенијата на УФР при што неправилностите констатирани со редовните надзори се отстранети.

6.3. ДАВАТЕЛИ НА УСЛУГИ БРЗ ТРАНСФЕР НА ПАРИ

Секторот на брз трансфер на пари со состојба 31.12.2018 година, брои 9 даватели на услуги брз трансфер на пари, кои нудат услуги на три глобални системи за електронски трансфер на пари. Од вкупниот број даватели на услуги брз трансфер на пари, 6 даватели на услуги брз трансфер на пари се банки, додека останатите 3 даватели се правни лица со дозвола за работа издадена од НБРСМ. Давателите на услуги брз трансфер на пари имаат склучено договори за извршување на услугата со 194 субагенти. Број на даватели е останат ист во однос на состојбата од 31.12.2015 година, додека прометот забележува тренд на благо опаѓање.

Услугата на брз трансфер на пари во РСМ се врши во две валути: евра и долари. Согласно Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари²⁰⁰, дневниот лимит по поединечно физичко лице за исплата на средства е ограничен на 5.000 евра, додека месечниот износ на уплати по поединечно физичко лице е ограничен на 2.500 евра. Давателите на услугата брз трансфер на пари согласно ЗСППФТ ја известуваат УФР за сите трансакции над 1000 евра, на крај на денот за претходниот работен ден.

¹⁹⁸ Од извршениот редовен надзор над менувачница констатирано е прекршок според член 160 став (1) алинеја 8 од Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам за што е предвидена глоба за правното лице во износ од 80.000 евра. Согласно Законот за прекршоците (Сл. весник на РМ бр. 124/15), за одмерување на висината на глобата според критериумите на менувачницата изречена е глоба во износ од 20.000 евра во денарска противвредност. Исто така, покрај изречената глоба на менувачницата, изречена е прекршочна санкција и за одговорното лице во менувачницата, односно 6.000 евра во денарска противвредност. На сторителите на прекршоците, УФР им предложи постапка за порамнување со издавање на прекршочен платен налог за менувачницата и одговорното лице во менувачницата. Бидејќи сторителите на прекршоците не ги платиле глобите наведени во прекршочните платни налози за менувачницата и одговорното лице во менувачницата, УФР поднесе барање за поведување на прекршочна постапка пред надлежен суд. Постапката е во тек.

¹⁹⁹ - не го утврдувале идентитетот на клиентите со трансакција која вклучува сума поголема од 500 евра и не ги забележувале податоците во нумериран регистар потпишан од овластеното лице во согласност Законот;

- не го водат ажурно нумерираниот регистар чија форма и содржина е определена со Правилникот за формата и содржината на нумерираниот регистар што го водат субјектите кои вршат менувачки работи (Службен весник на РМ бр. 211/15).

²⁰⁰ Закон за вршење на услуги брз трансфер на пари ("Службен весник на Република Македонија" бр.77/03, 54/07, 48/10, 67/10, 17/11, 135/11, 187/13, 154/15 и 23/16).

Во периодот од 01.01.2016 до 31.12.2018 година нема измени во регулативата коишто ги уредуваат условите за добивање дозвола за вршење на брз трансфер на пари. Во текот на 2018 година вкупниот износ на исплати на средства изнесува 159,1 милиони евра, наспроти вкупниот износ на уплати на средства 19,6 милиони евра. Податоците за периодот 2016-2018 година се дадени во следната табела:

Приказ на број на даватели и вкупен износ на трансакции

Во милиони евра

Година	Број на даватели	Исплатени средства	Уплатени средства
2016	9	139,5	18,1
2017	9	146,3	19,1
2018	9	159,1	19,6

Најголемиот дел од вкупниот прилив е од земји каде практично во најголем дел е лоцирана македонска дијаспора, односно каде што се лоцирани најголемиот дел од македонските граѓани кои се заминати на работа надвор од земјата.

Поради природата на дејноста, целокупната активност со клиентите од страна на давателите на услуги брз трансфер на пари се извршува во готови пари. Клиенти се само физички лица. Давателите не располагаат со меѓународни системи за идентификација на носители на јавни функции. Во РСМ, Државната комисија за спречување на корупција согласно закон треба да води регистар на избрани/именувани лица во РМ. Регистарот на носители на јавни функции е јавно достапен²⁰¹. Давателите на услуги брз трансфер на пари извршуваат само меѓународни трансакции по налог на своите клиенти.

Во периодот 2016-2018 година, Давателите на услуги брз трансфер до УФР доставиле вкупно 109 извештаи за сомнителни трансакции²⁰². Бројот на доставени СТР во анализираниот период е значително поголем од периодот 2013-2015 година кога биле доставени 30 СТР до УФР²⁰³. Ова укажува на подобрување на ефикасноста на внатрешните системи на давателите за идентификување и следење на невообичаени трансакции.

НБРСМ издава дозволи за вршење на услуга брз трансфер на пари на субјекти кои исполнуваат точно дефинирани критериуми²⁰⁴. Во Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари е јасно дефинирана постапката за добивање на дозвола за основање на Давател на брз трансфер на пари како и улогата на НБРСМ во текот на постапката.²⁰⁵

Надзор над давателите и субагентите во смисла на ЗСППФТ врши НБРМ и УФР. НБРМ врши редовни годишни теренски контроли над целокупното работење на давателите при

²⁰¹ Извор: Државна комисија за спречување на корупција

²⁰² Извор: УФР

²⁰³ Извор: Извештај спроведена Национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање тероризам во Република Македонија – 2016 година

²⁰⁴ Основни критериуми - да имаат депонирано средства во износ од најмалку 20.000 евра на посебна сметка и кои имаат склучено договор со овластен глобален систем за електронски трансфер на пари.

што врши оценка и на управувањето со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам. Дополнително согласно извештаите кои давателите се должни да ги доставуваат до НБРМ се врши и вонтеренско следење над субјектите и контрола на дневните, месечните лимити за исплата, односно уплата на средства, како и поврзување на евентуални сомнителни трансакции по одредено физичко лице.

Во периодот 2016-2018 година, од страна на НБРСМ спроведени се 9 контроли кај давателите на услуги брз трансфер на пари (по една годишно кај секој давател) како и 63 контроли над субагенти. При спроведените контроли од страна на НБРСМ не биле утврдени неусогласености односно не биле констатирани никакви прекршоци²⁰⁶. Сепак дадени се препораки во правец на проширување на анализите на одредени клиенти на овие небанкарски финансиски институции.

Во истиот период, УФР има спроведено контроли кај 24 субагенти. При овие контроли, УФР има утврдено неправилности за кои е предвидена едукација. Над овие субјекти, УФР изврши контролни надзори и констатирано е дека субјектите постапиле во целост по решенијата на УФР при што неправилностите констатирани со редовните надзори се отстранети²⁰⁷. Надзорните активности на УФР во периодот 2016-2018 година кај давателите се зајакнати, што се потврдува со фактот дека во периодот 2013-2015 година УФР извршила само 8 контроли кај субагенти²⁰⁸ при што не утврдила нерегуларности.

6.4. ДАВАТЕЛИ НА ФИНАНСИСКИ ЛИЗИНГ

Со новиот ЗСППФТ кој влезе во сила во јули 2018 година се прошири дефиницијата за финансиски институции во кои се вклучија и Давателите на финансиски лизинг (Лизинг друштва)²⁰⁹. Со тоа, Лизинг друштвата станаа дел од субјектите кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам предвидени со Законот.

Заклучно со јули 2019 година, на финансискиот пазар во РСМ активно работат 7 лизинг друштва кои располагаат со вкупни средства од 80,1 милиони евра (односно 0,8% од БДП)²¹⁰.

Во 2018 година, Лизинг друштвата имаат склучено 1.714 договори за финансиски лизинг, од кои 1.142 договори со правни лица и 575 договори со физички лица. Вредноста на склучените договори изнесува 37,2 милиони евра. Најголемиот број од склучените договори во 2018 година (или 96% од вкупниот број на склучените договори) се договори за финансиски лизинг на возила, од кои патнички (74,9%) и товарни (20,9%). Останатите

²⁰⁶ Извор: НБРСМ

²⁰⁷ Извор: УФР

²⁰⁸ Извор: Извештај за спроведена Национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање тероризам во Република Македонија – 2016 година

²⁰⁹ Извор: Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам (Службен весник на РМ бр.120/18)

²¹⁰ Извор: МФ

(4%) се договори за финансиски лизинг на опрема, машини и сл. Споредено со периодот 2013-2015 година, се бележи намалување на големината на секторот лизинг²¹¹.

Приказ на број и вредност на склучени договори за финансиски лизинг

Година	Број на Даватели на финансиски лизинг	Вкупн средства (во милиони евра)	Број на склучени договори со физички лица	Број на склучени договори со правни лица	Вредност на склучените договори (Во милиони евра)
2016	7	53,4	273	849	26,9
2017	6	64,1	300	812	24,5
2018	7	80,1	575	1.142	37,2

Постојат соодветни контроли за влез во Секторот лизинг. Во Законот за лизинг е јасно дефинирана постапката за добивање на дозвола за основање на Лизинг друштво како и улогата на МФ во текот на постапката. Кон барањето за добивање на дозвола, меѓудругото, се доставува и Програма за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.²¹² Членот, односно членовите на органот на управување во Лизинг друштво, согласно законот, мора да имаат високо образование и професионално искуство.²¹³ Сепак, видот на високото образование не е дефиниран во законот и се доведува во прашање соодветноста на образованието на членовите со дејноста на друштвото. МФ располага со соодветни технички и кадровски ресурси неопходни во процесот за издавање на дозволи²¹⁴. Во периодот 2016-2018 година, МФ има издадено една дозвола за основање и работа на Лизинг друштво друштво. Во истиот период, две дозволи се одземени, но не поради прекршување на обврските поврзани со СППФТ.²¹⁵

Инхерентниот ризик за перење пари во секторот лизинг е мал. Клиентите на лизинг друштвата се 100% резиденти на Република Северна Македонија.²¹⁶ Аналогно на ова, лизинг друштвата немаат клиенти од високоризични земји односно не се извршуваат меѓународни трансакции. Лизинг друштвата немаат клиенти со комплексна сопственичка структура. Од вкупниот број на клиенти, помалку од 0,5% се клиенти со криминално досие и високо имотни клиенти. Лизинг друштвата не ги нудат своите услуги преку агенти, односно договорите се склучуваат директно со лизинг друштвото. Во овој сектор нема готовински активности. Против вработените и менаџментот на лизинг друштвата не се изречени кривични санкции во анализираниот период (2016-2018). Лизинг друштвата ги

²¹¹ Извор: Извештај спроведена Национална проценка на ризикот од перење пари и финансирање тероризам во Република Македонија – 2016 година

²¹² член 3-б став (3) точка 11) од Законот за лизинг

²¹³ (член 3-в) од Законот за лизинг

²¹⁴ Интервју со претставник во работната група од МФ - Во МФ работат 4 лица задолжени за издавање на дозволи за основање на Лизинг друштво

²¹⁵ Интервју со претставник во работната група од МФ

²¹⁶ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Лизинг друштва, преку МФ

идентификуваат клиентите, односно нема можност за користење на услуга од лизинг друштво а притоа клиентот да остане анонимен. Склучувањето на договори онлине или преку телефон не е можно, односно договорите се склучуваат директно во лизинг друштвото (или неговите подружници) а потоа се заверуваат и на нотар²¹⁷.

Во периодот 2016-2018 година УФР има извршено една теренска контрола кај едно Лизинг друштво²¹⁸ при што не се констатирани неправилности, односно не е изречена прекршочни санкции²¹⁹.

Лизинг друштвата сметаат дека нивните вработени не се ранливи на корупција, односно без знаење на менаџментот да извршат одредена трансакција поврзана со перење пари. Лизинг друштвата имаат повеќе механизми за заштита од овој ризик, односно главно немаат готовински трансакции. Во периодот 2016-2018 година, Лизинг друштвата немаат преземено дисциплински мерки против менаџментот и вработените како резултат на непочитување на нивните обврски поврзани со СППФ. Пред да се вработи лице, Лизинг друштвата го проверуваат неговото професионално искуство, образование како и кривичните податоци. Истовремено, против менаџментот или вработените не се поведени прекршочни или кривични постапки од надлежен орган.²²⁰

Само половина од Лизинг друштвата во имаат воспоставено обврска за нивните вработени да присуствуваат на обуки поврзани со СППФТ. Обуките најчесто биле организирани од консултантски куќи. Сепак, вработените во две Лизинг друштва воопшто не присуствувале на обука во периодот 2016-2018 година.

Мнозинството од Лизинг друштвата имаат назначено овластено лице за СППФТ (AML Compliance Officer). Сепак, тоа лице не е дел од менаџментот на највисоко ниво. Истовремено, согласно законските обврски, најголемиот дел од лизинг друштвата спроведуваат внатрешна контрола над спроведувањето на мерките идејствијата за СППФТ најмалку еднаш годишно и изготвуваат документација за констатираните наоди од спроведената контрола²²¹.

Само едно Лизинг друштво има воспоставено соодветен систем што му овозможува ефикасно да ги идентификува сите комплексни и невообичаено големи трансакции²²². Така, во периодот 2016-2018 година до УФР се доставени два извештаи за сомнителни трансакции (STR) од страна на Секторот лизинг.²²³ Поради ова, не може да се процени ефикасноста на следењето и известувањето за сомнителни активности кај Лизинг друштвата.

5.5. ФИНАНСИСКИ ДРУШТВА

²¹⁷ Закон за лизинг

²¹⁸ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР;

²¹⁹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Лизинг друштвата, преку МФ

²²⁰ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Лизинг друштвата, преку МФ

²²¹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Лизинг друштвата, преку МФ

²²² Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Лизинг друштвата, преку МФ

²²³ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР; Интервју со претставник во работната група од УФР

Со ЗСППФТ кој влезе во сила во јули 2018 година се прошири дефиницијата за финансиски институции во кои се вклучија и Финансиските друштва²²⁴. Со тоа, Финансиските друштва станаа дел од субјектите кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам предвидени со Законот.

Заклучно со април 2019 година, на финансискиот пазар во РСМ активно работат 22 финансиски друштва кои располагаат со вкупни средства од 33,7 милиони евра (односно 0,34% од БДП). Во 2017 година, Финансиските друштва имаат склучено 39.361 договори, од кои 35.858 договори за кредит, 457 договори за факторинг, еден договор за гаранција како и 3.045 договори за издадени кредитни картички. Вредноста на склучените договори изнесува 25,2 милиони евра. Просечната вредност по склучен договор изнесува 640 евра, од причина што најголемиот дел од склучените договори на финансиските друштва се т.н. брзи кредити и со физички лица²²⁵.

Приказ на секторот финансиски друштва

Година	Број на Финансиски друштва	Вкупни средства (во милиони евра)	Број на склучени договори со физички лица	Број на склучени договори со правни лица	Вредност на склучените договори (во милион евра)
2016	15	16,2	11.334	509	14,4
2017	19	33,7	38.715	646	25,2
2018	22	44	104.234	701	45,3

Постојат соодветни контроли за влез во Секторот Финансиски друштва. Во Законот за финансиските друштва²²⁶ е јасно дефинирана постапката за добивање на дозвола за основање на Финансиско друштво како и улогата на МФ во текот на постапката. Кон барањето за добивање на дозвола, меѓудругото, се доставува и Програма за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.²²⁷ Членот, односно членовите на органот на управување во Финансиско друштво, согласно законот, мора да имаат високо образование и професионално искуство.²²⁸ Сепак, видот на високото образование не е дефиниран во законот и се доведува во прашање соодветноста на образованието на членовите со дејноста на друштвото. МФ располага со соодветни технички и кадровски ресурси неопходни во процесот за издавање на дозволи²²⁹. Во периодот 2016-2018 година, МФ има издадено 12

²²⁴ Извор: Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам (Службен весник на РМ бр.120/18)

²²⁵ Извор:МФ

²²⁶ Извор: Закон за финансиските друштва (“Службен весник на Република Македонија” бр.158/10, 53/11, 112/14, 153/15 и 23/16)

²²⁷ член 8 став (3) точка 11) од Законот за финансиските друштва

²²⁸ член 9 од Законот за финансиските друштва

²²⁹ Интервју со претставник во работната група од МФ - Во МФ работат 4 лица задолжени за издавање на дозволи за основање на Финансиско друштво

дозволи за основање и работа на Финансиско друштво. Во истиот период, ниту една дозвола не е одземена.²³⁰

Инхерентниот ризик за перење пари во секторот Финансиски друштва е мал. Клиентите на Финансиските друштва се главно резиденти на Република Северна Македонија. Само едно Финансиско друштво укажа дека има клиенти-нерезиденти, но во незначителен процент (помалку од 1% од вкупниот број на клиенти). Аналогно на ова, Финансиските друштва немаат клиенти од високоризични земји односно не се извршуваат меѓународни трансакции. Финансиските друштва немаат клиенти со комплексна сопственичка структура²³¹. Со исклучок на едно Финансиско друштво кое не води евиденција за клиенти со криминално досие, сите останати водат ваков вид на евиденција и ниту едно друштво нема ваков тип на клиенти. Високо имотни клиенти има само едно финансиско друштво но во мал процент (помалку од 3% од вкупниот број на клиенти). Осум од дванаесет анкетирани Финансиски друштва ги склучуваат договорите директно, односно без посредници. Останатите четири друштва склучуваат договори и преку посредници, но во мал процент од вкупниот број на клиенти. Агентите ги склучуваат договорите за кредит во име и за сметка на финансиското друштво, но до одредени мали износи (најчесто до 500 евра). Поголемите износи подлежат на проверка на клиентот од страна на менаџментот на финансиското друштво. Половина од анкетираниите финансиски друштва не вршат готовински активности, односно уплатите/исплатите се вршат исклучиво преку трансакциска сметка на клиентите. Останатата половина, врши готовински активности, односно одобрува кредити во готовина (околу 30% од вкупните договори). Против вработените и менаџментот на Финансиските друштва не се изречени кривични санкции во анализираниот период (2016-2018). Финансиските друштва ги идентификуваат клиентите, односно нема можност за користење на услуга од Финансиските друштва а притоа клиентот да остане анонимен. Склучувањето на договори онлине или преку телефон е можно, податок што го потврдија половина од анкетираниите финансиски друштва.²³²

Во периодот 2016-2018 година УФР има извршено една теренска контрола кај едно Финансиско друштво²³³ при што е констатиран прекршок и изречена е глоба во износ од 6.000 евра. Кривична санкции не се изречени^{234,235}.

Финансиските друштва сметаат дека нивните вработени не се ранливи на корупција, односно без знаење на менаџментот да извршат одредена трансакција поврзана со перење пари. Финансиските друштва имаат повеќе механизми за заштита од овој ризик, како на пример мониторинг над трансакциите на уплата, ограничување на правото за склучување на договори, јасно дефинирани правила за постапување, со дневна двојна контрола за ризик и лимити и слично. Во периодот 2016-2018 година, Финансиските друштва немаат преземено дисциплински мерки против менаџментот и вработените како резултат на

²³⁰ Интервју со претставник во работната група од МФ

²³¹ Само едно друштво има, но во мал процент (0,1% од вкупниот број на клиенти) – Извор: Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва, преку МФ

²³² Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва

²³³ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР;

²³⁴ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР; Интервју со претставник во работната група од УФР

²³⁵ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва

непочитување на нивните обврски поврзани со СППФТ. Пред да се вработи лице, Финансиските друштва го проверуваат неговото професионално искуство, образование како и кривичните податоци. Истовремено, против менаџментот или вработените не се поведени кривични постапки од надлежен орган.²³⁶

Само половина од Финансиските друштва имаат воспоставено обврска за нивните вработени да присуствуваат на обуки поврзани со СППФТ. Обуките најчесто биле организирани од одговорните лица-овластени за СППФТ во финансиското друштво. Дел од вработените во Финансиските друштва учествувале на обуки организирани од Стопанската комора на РМ, УФР и АТТФ (Луксембург). Сепак, вработените во пет финансиски друштва воопшто не присуствувале на обука во периодот 2016-2018 година.²³⁷

Мнозинството од Финансиските друштва имаат назначено овластено лице за СППФТ (AML Compliance Officer)²³⁸. Сепак, тоа лице не е дел од менаџментот на највисоко ниво. Истовремено, иако имаат законска обврска, само половина од Финансиските друштва спроведуваат внатрешна контрола над спроведувањето на мерките идејствијата за СППФТ најмалку еднаш годишно и изготвуваат документација за констатираните наоди од спроведената контрола²³⁹. Сепак, имајќи во предвид дека во периодот 2016-2018 година е спроведена само една контрола од УФР, не е можно да се стекне уверување за постоењето и ефикасноста на внатрешните системи на контрола кај Финансиските друштва.

Во периодот 2016-2018 година до УФР не е доставен ниту еден извештај за сомнителни трансакции (STR) од страна на Финансиските друштва.²⁴⁰ Поради ова, не може да се процени ефикасноста на следењето и известувањето за сомнителни активности кај Финансиските друштва.

6.6. ДРУШТВА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОБРОВОЛНИ ПЕНЗИСКИ ФОНДОВИ

Со ЗСППФТ кој влезе во сила во јули 2018 година²⁴¹, Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови се дел од субјектите кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам предвидени со Законот.

Заклучно со 31.12.2018 година, во РСМ активно работат две Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови кои располагаат со вкупни нето средства од 25,3 милиони евра (односно 0,25% од БДП). Вкупниот број на членови заклучно со 31.12.2018 година е 24.388 лица, односно истите имаат уплатено во просек по 16 евра месечно. Така, во 2018

²³⁶ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва

²³⁷ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва

²³⁸ две од дванаесет финансиски друштва укажаа дека немаат назначено овластено лице за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

²³⁹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Финансиските друштва

²⁴⁰ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР; Интервју со претставник во работната група од УФР

²⁴¹ Извор: Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам (Службен весник на РМ бр.120/18)

година, во Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови се уплатени придонеси во износ од 4,9 милиони евра²⁴².

Постојат соодветни контроли за влез. Во Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување е јасно дефинирана постапката за добивање на дозвола за основање на Друштво за управување со доброволни пензиски фондови како и улогата на МАПАС во текот на постапката. Кон барањето за добивање на дозвола, меѓудругото, се доставува и Програма за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.²⁴³ Дополнително, МАПАС може да испита одделни факти во врска со барањата и документацијата и за таа цел може, меѓудругото, да побара информација од УФР за вклученост на основачите во случаи на перење пари или финансирање тероризам²⁴⁴. Членовите на Управниот и Надзорниот одбор во Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови, согласно законот, мора да имаат високо образование и професионално искуство²⁴⁵. Сепак, видот на високото образование не е дефиниран во законот и се доведува во прашање соодветноста на образованието на членовите со дејноста на друштвото. МАПАС располага со соодветни технички и кадровски ресурси неопходни во процесот за издавање на дозволи²⁴⁶. Во периодот 2016-2018 година, МАПАС нема добиено барање за издавање на дозвола за основање на Друштво за управување со доброволни пензиски фондови. Истовремено, ниту една дозвола не е одземена²⁴⁷.

Инхерентниот ризик за перење пари во Друштво за управување со доброволни пензиски фондови е мал. Не постојат готовински активности односно уплатите се вршат исклучиво преку трансакциска сметка на клиентите. Клиентите на Друштво за управување со доброволни пензиски фондови се резиденти на Република Северна Македонија. Аналогно на ова, Друштво за управување со доброволни пензиски фондови немаат клиенти од високоризични земји односно не се извршуваат меѓународни трансакции. Друштво за управување со доброволни пензиски фондови имаат клиенти со комплексна сопственичка структура но во многу мал процент (1,5% од вкупниот број на клиенти). Друштво за управување со доброволни пензиски фондови не располагаат со податоци за криминално досие на клиентите. Поради природата на дејноста, договорите со клиентите на Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови ги склучуваат исклучиво преку агенти-посредници. Агенти-посредници се обучени и лиценцирани од МАПАС. Против вработените и менаџментот на Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови не се изречени кривични санкции во анализираниот период (2016-2018). Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови ги идентификуваат клиентите, односно нема можност клиентот да остане анонимен. Склучувањето на договори онлине или преку телефон не е можно, односно договорите се склучуваат директно со нивните агенти²⁴⁸.

²⁴² Извор: МАПАС

²⁴³ Извор: Закон за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (член 39 став (1) точка к))

²⁴⁴ Извор: Закон за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (член 39 став (1) точка к))

²⁴⁵ Извор: Закон за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (член 28 став (4)).

²⁴⁶ Интервју со претставник во работната група од МАПАС - Во МАПАС работат 9 лица задолжени за издавање на дозволи за основање на Друштво за управување со доброволни пензиски фондови

²⁴⁷ Извор: МАПАС

²⁴⁸ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови, преку МАПАС

Во периодот 2016-2018 година УФР нема извршено ниту една теренска контрола Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови²⁴⁹. МАПАС врши редовна годишна теренска контрола кај секое друштво при што не се констатирани неправилности, односно не е изречена прекршочна или кривична санкција²⁵⁰. Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови потврдија дека во периодот 2016-2018 година МАПАС извршил по една контрола годишно²⁵¹.

Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови сметаат дека нивните вработени не се ранливи на корупција, односно без знаење на менаџментот да извршат одредена трансакција поврзана со перење пари. Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови имаат воспоставено соодветни механизми за заштита на управителите и вработените од негативните последици што произлегуваат од пријавување на сомнителни трансакции или други слични дејствија кои се во согласност со обврските за СППФТ²⁵². Друштвата имаат повеќе механизми за заштита од овој ризик, односно главно немаат готовински трансакции од причина што сите уплати на клиентите се вршат преку новната трансакциска сметка во деловните банки. Во периодот 2016-2018 година, Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови немаат преземено дисциплински мерки против менаџментот и вработените како резултат на непочитување на нивните обврски поврзани со СППФ. Истовремено, против менаџментот или вработените не се поведени прекршочни или кривични постапки од надлежен орган.²⁵³

Агентите на Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови преку кои се склучуваат договорите за членство со клиентите имаат обврска да присуствуваат на најмалку две обуки годишно²⁵⁴. Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови потврдија дека во периодот 2016-2018 година нивните вработени учествувале на 2 обуки годишно²⁵⁵. Дополнително, дел од вработените имаат учествувано на обуки поврзани со СППФТ организирани од УФР и АТТФ (Луксембург)²⁵⁶.

Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови имаат назначено овластено лице за СППФТ (AML Compliance Officer)²⁵⁷. Сепак, тоа лице не е дел од менаџментот на највисоко ниво²⁵⁸. Истовремено, согласно законските обврски, Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови спроведуваат внатрешна контрола над спроведувањето на

²⁴⁹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - УФР; Интервју со претставник во работната група од УФР

²⁵⁰ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - МАПАС; Интервју со претставник во работната група од МАПАС

²⁵¹ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

²⁵² Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до надлежниот орган за супервизија - МАПАС

²⁵³ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

²⁵⁴ Извор- Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам (член 11)

²⁵⁵ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

²⁵⁶ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

²⁵⁷ Извор: МАПАС

²⁵⁸ Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

мерките и дејствијата за СППФТ најмалку еднаш годишно и изготвуваат документација за констатираните наоди од спроведената контрола и истите се доставуваат до МАПАС²⁵⁹. МАПАС врши проверка на извештаите од спроведените внатрешни контроли на друштвата²⁶⁰. Во периодот 2016-2018 година, нема наоди од Секторот за внатрешна ревизија на друштвата²⁶¹.

Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови имаат воспоставено соодветни системи за идентификација, следење и известување за сомнителни трансакции. Од извршените контроли над Друштвата во однос на ефективността на СТР системите во периодот 2016-2018 година, МАПАС нема утврдено нерегуларности²⁶². Во периодот 2016-2018 година, до УФР се доставени два STR (по еден од секое друштво)²⁶³.

²⁵⁹ Извор: Закон за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

²⁶⁰ МАПАС

²⁶¹ МАПАС и Анкета спроведена врз основа на Прашалник доставен до Друштвата за управување со доброволни пензиски фондови

²⁶² Извор: МАПАС

²⁶³ Извор:УФР

7 РАНЛИВОСТ НА НЕФИНАНСИСКИТЕ ДЕЈНОСТИ И ПРОФЕСИИ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Извештајот за НРА (2016 година) констатира:

ДНФБП се опфатени со ЗСППФТ и задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Поради разновидноста на дејноста која ја вршат основањето, лиценцирањето и целокупното работење е регулирано со различни закони, но сепак постапувањето во сверата на спречување на перење пари и финансирање на тероризам е супервизирано од страна за УФР и соодветните надзорни органи: УЈП, Комисија на адвокати и Комисија на нотари. Спроведената анализа на овој сектор ги лоцира следните слабости: непостоење на посебна законската регулатива за основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности; незадоволителен број на доставени СТР, низок квалитет на доставените СТР, недоволно познавање на концептот за вистински сопственик и носители на јавни функции, нефункционирање на Институтот на овластени сметководители и недоволни капацитети на Комисијата за надзор на адвокатите. Во периодот од 01.01.2010 година до 31.12.2015 година највисок степен на ранливост е утврден кај сметководителите и адвокати и адвокатски друштва 0.44, а најнизок кај ревизорите 0.10.

Во периодот од 01.01.2016 година до 31.12.2018 година највисок степен на ранливост е утврден кај Правните лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото – 0.61 (средно висок) и кај Правните и физички лица кои вршат сметководствени услуги и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците – 0.60 (среден) , а најнизок кај ревизорите 0.39.

Согласно прибраните податоци, показатели и информации и извршената анализа за периодот од 01.01.2016 година до 31.12.2018 година, степенот на ранливост од перење пари на Секторот на ДНФБП (прикажан во Табелата бр.2 во колоните 3 и 4) е **среден, изнесува 0.48** и се пресметува како аритметичка средина од степените на ранливост на тринаесетте категории на ДНФБП.

Приказ на степен на ранливост на секторот на ДНФБП

Ред. бр.	Категорија или вид на ДНФБП	Ранливост во период од 01.01.16-31.12.18г.	Износ	Ранливост во период од 01.01.10-31.12.15г.	Износ
1	2	3	4	5	6
1.	Правни и физички лица кои вршат ревизорски услуги (друштва за ревизија)	Средно низок	0.39	Низок	0.10
2.	Нотари	Средно низок	0.40	Средно низок	0.26
3.	Правни и физички лица кои вршат посредување во промет со недвижности (агенции за недвижности)	Среден	0.41	Средно низок	0.35
4.	Приредувачи на игри на среќа – лотариски игри на	Среден	0.42	/	/

	среќа (лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто)				
5.	Правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности (зложувалници)	Среден	0.42	Средно низок	0.30
6.	Адвокати и адвокатски друштва	Среден	0.55	Среден	0.44
7.	Приредувачи на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина)	Среден	0.46	/	/
8.	Приредувачи на игри на среќа во играчница (казино)	Среден	0.48	Средно низок	0.40
9.	Приредувачи на игри на среќа во автомат клуб	Среден	0.53	/	/
10.	Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	Среден	0.53	Средно низок	0.40
11.	Приредувачи на игри на среќа во обложувалница	Среден	0.56	/	/
12.	Правни и физички лица кои вршат сметководствени услуги и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците	Среден	0.60	Среден	0.44
13.	Правни лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото	Средно висок	0.61	/	/
14.	Здруженија на граѓани и фондации	/	/	Средно низок	0.40
Степен на ранливост на секторот на ДНФБП од ПП		Среден	0.48	Средно низок	0.34

Во Табелата бр.2 во колоните 5 и 6 е прикажан и степенот на ранливост од перење пари на Секторот на ДНФБП за периодот од 01.01.2010 година до 31.12.2015 година, **кој е средно низок**, изнесува **0.34** и се пресметува како аритметичка средина од степените на ранливост на деветте категории на ДНФБП кои биле предмет на анализа во тој период.

Ако направиме споредба на степенот на ранливост од ПП на Секторот на ДНФБП за периодот од 01.01.2010 година до 31.12.2015 година со степенот на ранливост од ПП на Секторот на ДНФБП за периодот од 01.01.2016 година до 31.12.2018 година **се забележува пораст на степенот на ранливоста од 0.34 на 0.48** односно **се забележува пораст на степенот на ранливост од средно низок на среден.**

Од податоците наведени во Табелата бр. 2 може да се заклучи дека има одредено зголемување на ранливоста од ПП кај секоја категорија на ДНФБП како и на Секторско ниво, кога база за споредување претставуваат податоците за периодот од 01.01.2010 година до 31.12.2015 година.

Исто така, треба да се напомене дека степенот на ранливост од ПП за Секторот на ДНФБП во периодот од 2010 година до 2015 година и во периодот од 2016 година до 2018 година е пресметуван по методологијата на Светска Банка, но со различни типови на Ексел табели (параметри и интелигенција) во двата периоди, па степенот на ранливоста од ПП кај Секторот на ДНФБП најверојатно поради тоа да бележи пораст. **Во прилог на претходно кажаното укажува и фактот дека во овој Извештај за ранливоста од ПП на ДНФБП нема идентификувано зголемен број на недостатоци, ниту нови недостатоци и слабости кај анализираните категории на ДНФБП кои би го зголемиле степенот на ранливоста од ПП кај Секторот на ДНФБП.**

Предмет на анализа, проценка и утврдување на степенот на ранливост од перење пари е Секторот на нефинансиски дејности и професии (во понатамошниот текст: ДНФБП) кој ги опфаќа следните категории или видови на ДНФБП и тоа:

Приказ на сектор на ДНФБП

Категорија или вид на ДНФБП со шифра на дејност по НКД ²⁶⁴	Број на субјекти во 2018г.	Број на вработени во 2018г.	Годишен приход во ЕУР за категоријата во 2018г.	Субјект согласно Законот ДА/НЕ
68.31-Правни и физички лица кои вршат посредување во промет со недвижности (агенции за недвижности)	188	236	2.253.364	ДА
92.00-Приредувачи на игри на среќа во играчница (казино)	4	1.558	66.351.659	ДА
92.00-Приредувачи на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина)	1	19	30.170.547	ДА со НЗСППФТ од 07.07.2018 година
92.00-Приредувачи на игри на среќа – лотариски игри на среќа (лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто) ²⁶⁵	1	50	6.415.137	ДА со НЗСППФТ од 07.07.2018 година
92.00-Приредувачи на игри на среќа во обложувалница	8	2.232	229.437.207	ДА со НЗСППФТ од 07.07.2018 година

²⁶⁴ НКД национална класификација на дејностите

¹ Приредувачот на лотариски игри на среќа АД Државна лотарија на РМ, покрај лотариските игри на среќа приредува и електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено)

92.00-Приредувачи на игри на среќа во автомат клуб	16	2.353	92.476.411	ДА со НЗСППФТ од 07.07.2018 година
69.10/2-Нотари	196	663	15.208.862	ДА
69.10/1 и 69.10/4 - Адвокати и адвокатски друштва	2.743	2.807	69.906.771	ДА
69.20-Правни и физички лица кои вршат сметководствени услуги и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците	2.115	4.433	41.234.000	ДА
69.20-Правни и физички лица кои вршат ревизорски услуги (друштва за ревизија)	39	336	8.147.594	ДА
64.99-Правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности (зложувалници)	13	15	311.658	ДА
45.11; 45.19 и 64.91-Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	244	775	191.891.028	НЕ
41.10; 41.20; 42.11; 42.12; 42.13; 42.21; 42.22; 42.91; 42.99; 43.11; 43.12; 43.13; 43.21; 43.22; 43.29; 43.31; 43.32; 43.33; 43.34; 43.39; 43.91 и 43.99 - Правни лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото	6.584	31.428	1.482.013.867	НЕ
ВКУПНО :	12.153	46.855	2.233.848.032	

Категориите или видовите на ДНФБП кои се опфатени со оваа анализа и проценка и кои се субјекти, имаат обврска да ги применуваат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно ЗСППФТ, се следните и тоа :

- 1) правни и физички лица кои вршат посредување во промет со недвижности (агенции за недвижности);
- 2) приредувачи на игри на среќа во играчница (казино);
- 3) приредувачи на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина);
- 4) приредувачи на игри на среќа – лотариски игри на среќа (лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто);
- 5) приредувачи на игри на среќа во обложувалница;
- 6) приредувачи на игри на среќа во автомат клуб;
- 7) нотари;
- 8) адвокати и адвокатски друштва;
- 9) правни и физички лица кои вршат сметководствени услуги (друштва за сметководство) и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците (даночно советување);
- 10) правни и физички лица кои вршат ревизорски услуги (друштва за ревизија) и

11) правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности (зложувалници).

Со анализата и проценката на степенот на ранливост од перење пари на секоја категорија од горенаведените ДНФБП се утврдуваат недостатоците, слабостите и се предлагаат решенија за намалување на степенот на ранливост од перење пари кај истите.

Категориите или видовите на ДНФБП кои се опфатени со оваа анализа и проценка поради изложеноста на ранливост од перење пари и кои согласно Законот не се субјекти се следните и тоа :

- 1) правни лица чија дејност е купопродажба на возила и
- 2) правни лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото.

Со анализата и проценката на степенот на ранливост од перење пари на горенаведените видови на ДНФБП кои не се субјекти се утврдуваат недостатоците, слабостите и се предлагаат решенија за намалување на степенот на ранливост од перење пари кај истите.

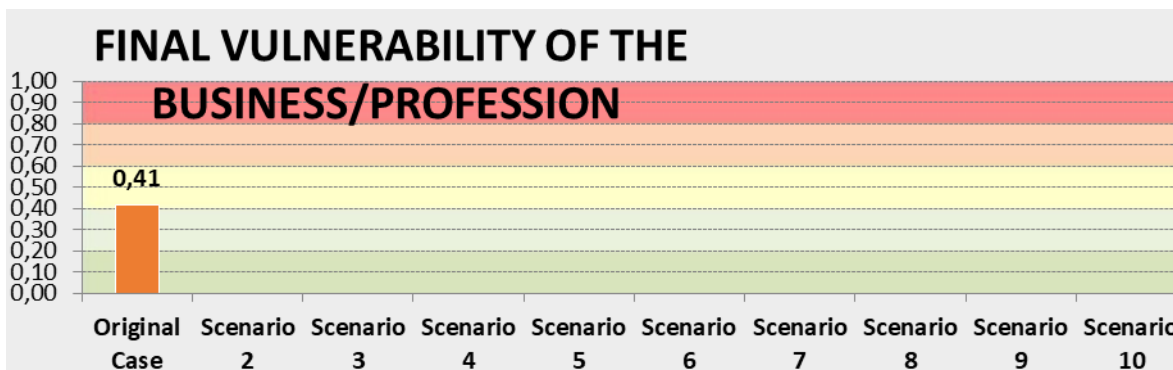
По извршената анализа на Табеларниот преглед од МВР каде има податоци за единаесет случаи за ПП, во кој се наведени обвиненија и пресуди за перење пари, констатираме дека нема инволвирано припадници на категориите на ДНФБП кои се предмет на обработка во овој Извештај за ранливост од ПП.

7.1 ПРАВНИ И ФИЗИЧКИ ЛИЦА КОИ ВРШАТ ПОСРЕДУВАЊЕ ВО ПРОМЕТОТ СО НЕДВИЖНОСТИ (АГЕНЦИИ ЗА НЕДВИЖНОСТИ)

Степенот на ранливост од перење пари кај правните и физичките лица кои вршат посредување во прометот со недвижности согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0.41²⁶⁶.

Приказ на степенот на ранливост

²⁶⁶ Степенот на ранливоста се прикажува во скала во интервал од 0.00 до 1.00. Низок степен на ранливост е од 0.00 до 0.20; Средно низок степен на ранливост е од 0.21 до 0.40; Среден степен на ранливост е од 0.41 до 0.60; Средно висок степен на ранливост е од 0.61 до 0.80 и Висок степен на ранливост е од 0.81 до 1.00.

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на агенциите за недвижности

Агенциите за недвижности посредуваат во прометот со недвижностите, при продажбата на станбени објекти и локации за градба на станбени објекти и во помал обем за објекти со деловна намена или локации за градба на деловни објекти.

Законот во целост ги исполнува меѓународните стандарди за СПП по однос на :

- а) длабинска анализа на клиентите - заснована на ризик;
- б) утврдувањето на вистинскиот сопственик на правните лица;
- в) длабинска анализа на НЈФ (носители на јавни функции);
- г) длабинска анализа на клиентите од страна на трети лица;
- д) известувањето за сомнителни трансакции;
- ѓ) внатрешните контроли;
- е) лиценцирањето и по однос на надзорот над СПП.

Работењето и постапувањето во оваа сфера не е регулирано со посебен закон.

Агенциите за посредување во промет со недвижности работат согласно одредбите од Законот за облигационите односи (Службен весник на Република Македонија бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013), со кој се уредува посредувањето.

Регистрацијата на агенции за посредување во промет со недвижности е иста како за трговско друштво и трговец поединец односно регистрирањето се врши согласно Законот за трговски друштва („Службен весник на РМ” бр. 28/04, 84/05, 71/06, 25/07, 87/08, 17/09, 23/09, 42/10, 48/10, 8/11, 21/11, 24/11, 166/12, 70/13, 119/13, 120/13, 187/13, 38/14, 41/14 и 138/14 во понатамошниот текст: ЗТД).

Во Стопанската комора на РСМ во рамки на Здружението на градежништво, индустрија на градежни материјали и неметали делува Групацјата на агенции за недвижности како посебен облик на организирање во која членуваат голем број на агенции за посредување во промет со недвижности.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај агенциите за посредување во промет со недвижности

Според податоците на Централниот регистар на РСМ во категоријата посредување во промет со недвижности, заклучно со 31.12.2018 активно работат **вкупно 188 правни субјекти - агенции за посредување во промет со недвижности**, со 236 вработени. Вкупните приходи во 2018 година изнесуваат **2.253.364 евра**.

Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата **е ниско**.

Во РСМ пазарните цени на недвижностите се високи, па трансакциите кои се одвиваат преку агенции за посредување во промет со недвижности во целост се реализираат преку банкарскиот систем. Во исклучителни случаи каде вкупната купородажна цена на недвижноста е помала на пример кај купопродажбата на мали имоти или неатрактивно земјиште, прометот се одвива со плаќање во готово, но овој тип на купопродажби се многу ретки.

Во периодот од 2016 до 2018 година, агенциите за посредување во промет со недвижности имаат доставено 1 Извештај за сомнителна трансакција (во понатамошниот текст: СТР) до УФР во 2016 година. Во УФР нема отворено случаи во кои се инволвирани агенциите за посредување во промет со недвижности.

Надзорот над агенциите за посредување во прометот со недвижности согласно ЗСППФТ го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП.

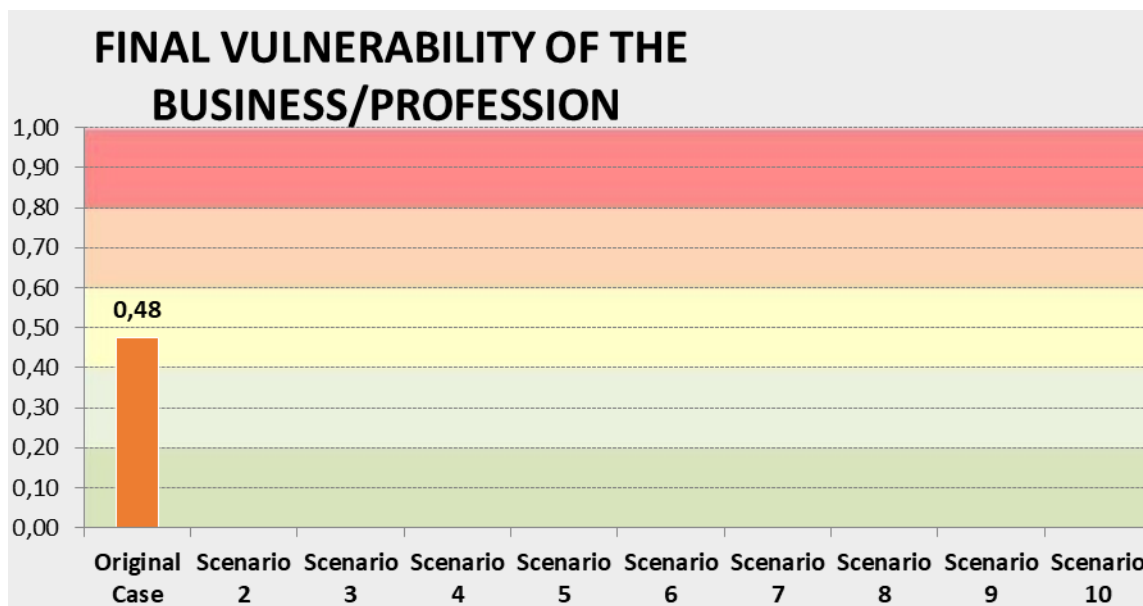
Приказ на надзори спроведени над агенциите за посредување во прометот со недвижности

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори	Субјекти кај кои со надзорот се констатирани неправилности	Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплате на глоба во ЕУР
Агенции за посредување во промет со недвижности	2016	4	1	НЕ	НЕ	ДА	/
	2017	2	1	НЕ	НЕ	ДА	/
	2018	1	0	/	/	/	/
Вкупно		7	2	/	/	/	/

7.2 ПРИРЕДУВАЧИ НА ИГРИ НА СРЕЌА ВО ИГРАЧНИЦА (КАЗИНО)

Степенот на ранливост од перење пари кај приредувачите на игри на среќа во казино согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0.48.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на казината

Игри на среќа во казино се игри на среќа во кои учесниците играат против казиното или еден против друг во согласност со меѓународните правила на масите за игра со топчиња, коцки и карти.

Во РСМ четири трговски друштва приредуваат игри на среќа во играчница казино.

Казината се основаат и лиценцираат согласно одредбите од:

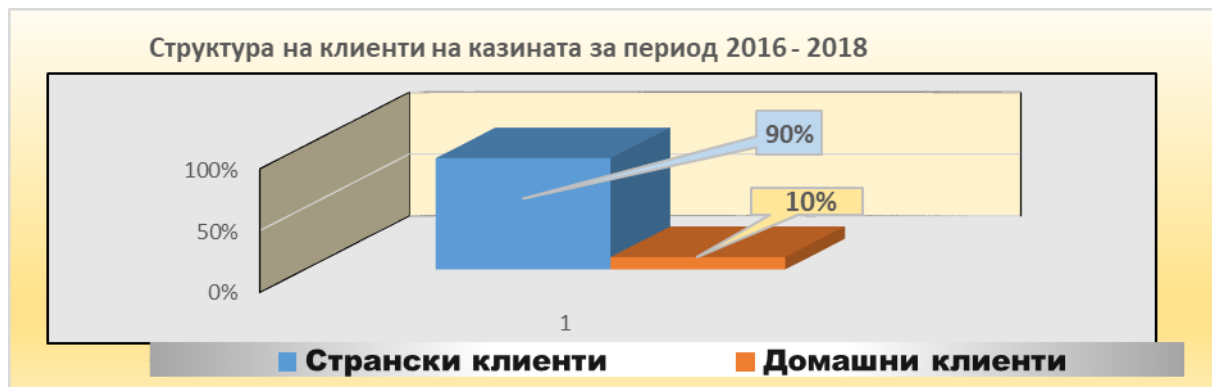
- 1) ЗТД и
- 2) Законот за игрите на среќа и забавните игри („Службен весник на РМ“ бр. 24/11, 51/2011, 148/11, 74/12, 171/12, 27/14, 139/14, 61/15, 154/15, 23/16 и 178/16 во понатамошниот текст: ЗИСЗИ).

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај казината

Според податоците на Централниот регистар на РСМ за 2018 година, во категоријата приредувачи на игри на среќа во играчница (казино), заклучно со 31.12.2018г. активно работат четири трговски друштва со 1.558 вработени. Вкупните приходи во 2018 година изнесуваат 66.351.659 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е средно.

Кај казината при вршење на трансакциите, во 2016 година преовладуваат трансакциите во готовина во однос на трансакциите со платежни картички, додека во 2018 година постои тренд на зголемување на трансакциите остварени преку платежни картички за сметка на трансакциите во готовина.

Процентот на странски клиенти е 90%, во однос на 10% домашни клиенти.

Од анализата на регистрациите и реализирани посети на клиенти по држави во казината во РСМ за период од 2016 - 31.12.2018 година може да се констатира дека најголем број на регистрирани клиенти се од Република Грција (80% од вкупниот број на регистрации) и истите имаат остварено најголем број на посети (95% од вкупниот број на посети).

Казината издаваат потврда (аконтативна пресметка за задржан данок) за исплатена добивка согласно Законот за данок на личен доход („Службен весник на РМ” бр. 241/18). Потврдата се издава на физички лица – клиенти на кои им е исплатена поединечна добивка за која приредувачот има обврска да задржува данок на личен доход од игрите на среќа кои се приредуваат во казиното.

Казината имаат доставено 2 СТР-и до УФР за период од 01.01.2016 до 31.12.2018 година. Во УФР не се отворени случаи во кои се инволвирани казината.

Приказ на доставени СТР-и од страна на казината до УФР

Година	Доставени СТР од страна на казината до УФР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани казината
2016	2	0
2017	0	0
2018	0	0
ВКУПНО	2	0

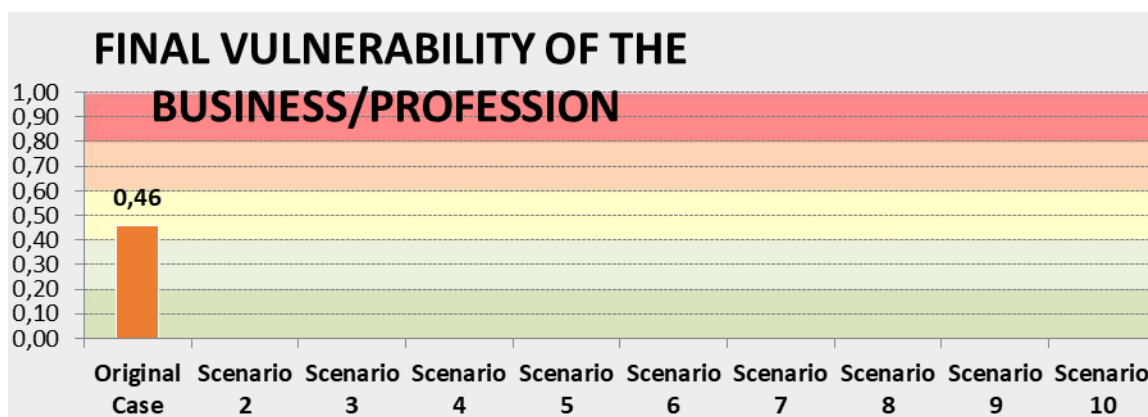
Надзорот над спроведувањето на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ го вршат : УФР и УЈП.

Надзорот над казината согласно ЗСППФТ го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП.

7.3 ПРИРЕДУВАЧИ НА ЕЛЕКТРОНСКИ ИГРИ НА СРЕЌА (ВИДЕОЛОТАРИЈА, ЕЛЕКТРОНСКО БИНГО И ЕЛЕКТРОНСКО КЕНО) И ИНТЕРНЕТ ИГРИ НА СРЕЌА (ИНТЕРНЕТ КАЗИНА)

Степенот на ранливост од перење пари на приредувачите на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина) согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0.46.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа

Според член 5 став (2) од ЗИСЗИ електронски игри на среќа се:

- видео лотарија,
- електронско бинго и
- електронско кено.

Интернет игри на среќа се општите игри на среќа: лотариски игри на среќа; електронски игри на среќа; наградни игри; интерактивни игри на среќа и посебните игри на среќа: игри на среќа во казино; игри на среќа во обложувалница и игри на среќа во автомат клуб; како и други видови на игри на среќа во кои учесникот може да учествува преку глобалната интернет мрежа.

Приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти треба да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ, кој ги исполнува меѓународните стандарди за СПП.

Приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа се основаат и лиценцираат согласно одредбите од:

- 1) ЗТД,
- 2) ЗИСЗИ и
- 3) подзаконските акти кои произлегуваат од истите.

Државна видеолотарија на Република Македонија - Касинос Аустрија ДОО Скопје (во понатамошниот текст: ДВЛРМ) е приредувач на електронски и интернет игри на среќа, каде што во сопственичката структура Акционерското друштво за приредување игри на среќа Државна лотарија на Македонија учествува во капиталот и во правото на одлучување во здружувањето со 51%.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, во категоријата приредувачи на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа, заклучно со 31.12.2018г. извршена е анализа на 1 субјект, со 19 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 30.170.547 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е ниско.

Во однос на структурата на клиенти кај електронските игри на среќа доминираат домашните клиенти, додека процентот на странски клиенти е незначителен.

Во структурата на клиенти кај електронските и интернет игрите на среќа нема податоци за застапеност на носители на јавни функции, ниту странски ниту домашни.

Кај интернет игрите на среќа плаќањето на влогот и исплаќањето на добивката се врши безготовински и електронски.

Приредувањето на електронски игри на среќа на ВЛТ, ДВЛРМ го врши во простории кои се подружници на други субјекти со кои има склучено договори за деловно техничка соработка.

Надлежни органи за вршење надзор над примената на мерките и дејствијата за СПП над приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа се УФР и УЈП.

Надзорот над приредувачите на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина) го вршат

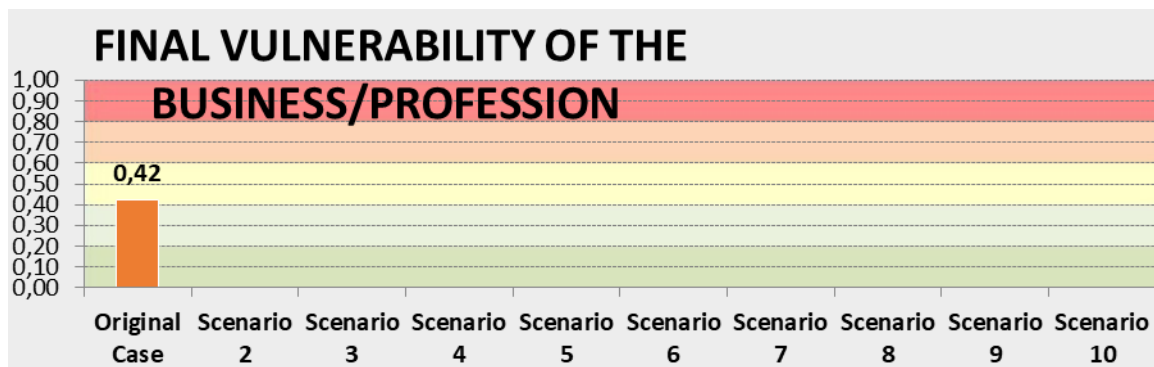
финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП.

Во периодот од 2016г. до 2018г. не се извршени надзори од страна на УФР над приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа бидејќи со ЗСППФТ кој стапи на сила на 07.07.2018 година, приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за СПП.

1.7.4 ПРИРЕДУВАЧИ НА ИГРИ НА СРЕЌА – ЛОТАРИСКИ ИГРИ НА СРЕЌА (ЛОТАРИЈА, ЕКСПРЕС ЛОТАРИЈА, ИНСТАНТ ЛОТАРИЈА, ТВ ТОМБОЛА - ТВ БИНГО, ЛОТО, КЕНО, СПОРТСКА ПРОГНОЗА - ТОТО И ФОНТО)

Степенот на ранливост од перење пари на приредувачите на игри на среќа – лотариски игри на среќа (лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто) согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува 0.42.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на приредувачите на игри на среќа – лотариски игри на среќа

Според член 5 став (1) од ЗИСЗИ лотариски игри на среќа се:

- 1) лотарија;
- 2) експрес лотарија;
- 3) инстант лотарија;
- 4) ТВ томбола (ТВ бинго);
- 5) лото;
- 6) кено;
- 7) спортска прогноза (тото);
- 8) фонто и
- 9) томбола од затворен тип.

Лотариските игри на среќа, освен томболата од затворен тип, РСМ самостојно ги приредува со основање на трговско друштво за приредување на игрите на среќа во кое РСМ е содружник или акционер со најмалку 51% од основната главнина.

Акционерското друштво за приредување игри на среќа Државна лотарија на Македонија - Скопје е приредувач на лотариски игри на среќа (лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто) и посебен вид на електронски игри на среќа (електронско бинго и електронско кено) на територијата на РСМ.

Приредувачите на игри на среќа – лотариски игри на среќа се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти треба да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ.

Приредувачите на електронски игри на среќа и интернет игри на среќа се основаат согласно одредбите од:

- 1) ЗТД
- 2) ЗИСЗИ и
- 3) подзаконските акти кои произлегуваат од истите.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај приредувачите на игри на среќа – лотариски игри на среќа

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, во категоријата приредувачи на игри на среќа – лотариски игри на среќа, заклучно со 31.12.2018г. активно работи 1 субјект, со 50 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 6.415.137 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е ниско.

Согласно член 28 од ЗИСЗИ приредувачот на лотариските игри на среќа е должен продажбата на лозовите и потврдите за уплата да ги врши преку уплатно-исплатни места за кои има добиено согласност од страна на МФ.

Со оглед на тоа што согласно член 21 од ЗИСЗИ продажбата на лозовите, инстант лозови и томболски картички за ТВ томбола, односно уплата на лото, кено и спортска прогноза (тото) може да се врши и по пат на улична продажба при што плаќањето во целост е готовински .

АД Државна лотарија на Македонија – Скопје нема доставено СТР- и до УФР. Исто така, во УФР нема отворени случаи во кои е инволвирана АД Државна лотарија на Македонија - Скопје.

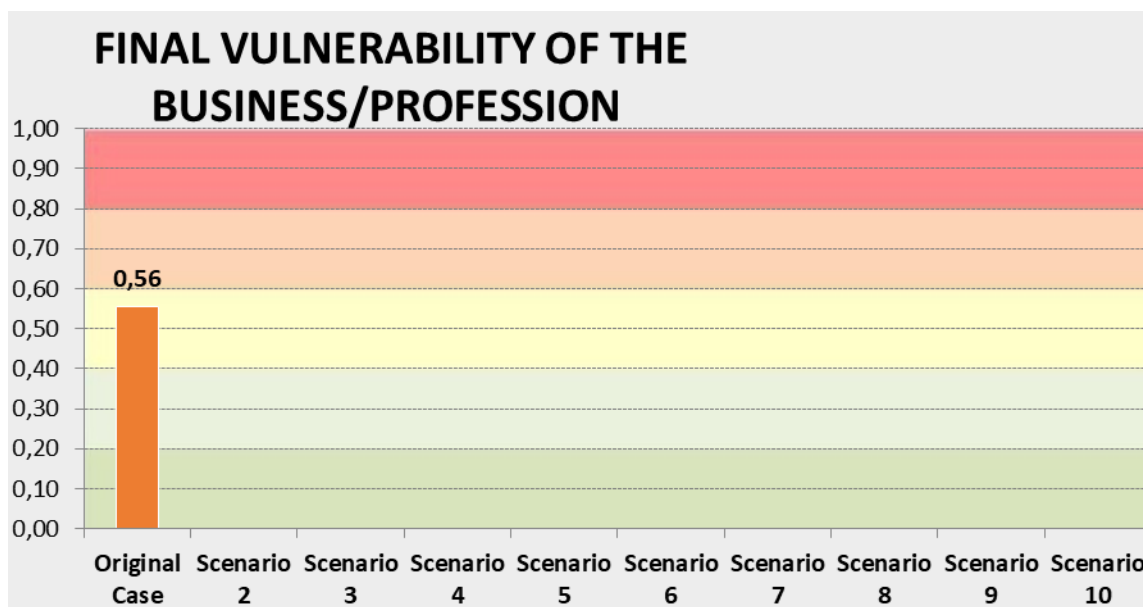
Во периодот од 2016г. до 2018г. не се извршени надзори од страна на УФР над приредувачите на лотариски игри на среќа бидејќи со ЗСППФТ кој стапи на сила на

07.07.2018 година, приредувачите на лотариски игри на среќа стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за СПП.

7.5 ПРИРЕДУВАЧИ НА ИГРИ НА СРЕЌА ВО ОБЛОЖУВАЛНИЦА

Степенот на ранливост од перење пари кај приредувачите на игри на среќа во обложувалница согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.56**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на приредувачите на игри на среќа во обложувалница

Игри на среќа во обложувалница се игри на среќа во кои учесникот во согласност со правилата на играта се обложува на идни реални настани или реални настани кои се во тек во времето на обложувањето и тоа настани кои се однесуваат на:

- спортски натпреварувања, трки и слично;
- танцови, пеачки, музички и слични натпреварувања и
- други натпреварувања.

Приредувачите на игри на среќа во обложувалница се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти треба да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ.

Приредувачите на игри на среќа во обложувалница се основаат и лиценцираат согласно одредбите од:

- 1) ЗТД
- 2) ЗИСЗИ и
- 3) подзаконските акти кои произлегуваат од истите.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај приредувачите на игри на среќа во обложувалница

Според податоците на ЦРСМ за 2018 година, во категоријата приредувачи на игри на среќа во обложувалница, заклучно со 31.12.2018г. активно работат 8 субјекти, со 2.232 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 229.437.207 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е средно.

Во обложувалниците трансакциите се вршат исклучиво готовински. Обложувањето се остварува во таканаречени уплатно-исплатни места.

Исплатата на добивките се врши во готови парични средства на уплатно-исплатното место во обложувалницата .

За играта на среќа обложување, обложувалницата води книга на благајна заверна од УЈП.

Обложувалниците немаат доставено СТР- и до УФР. Во УФР има отворено 2 случаи во кои се инволвирани обложувалниците и тоа еден случај во 2017г. и еден случај во 2018 година.

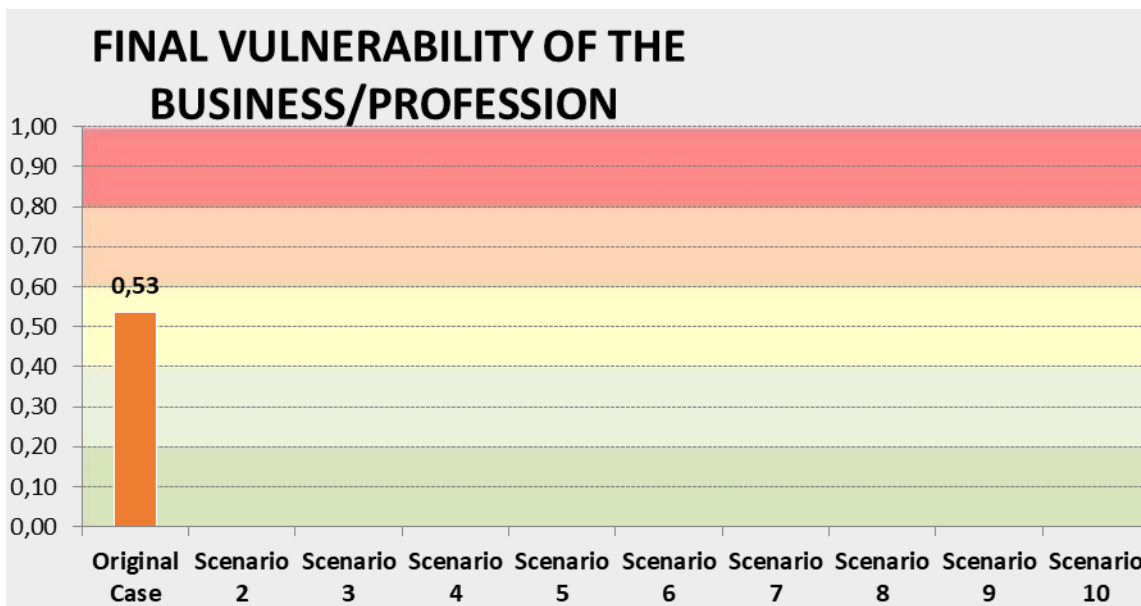
Надзорот над приредувачите на игри на среќа во обложувалница го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ.

Во периодот од 2016г. до 2018г. не се извршени надзори од страна на УФР над приредувачите на игри на среќа во обложувалница бидејќи со ЗСППФТ кој стапи на сила на 07.07.2018 година, приредувачите на игри на среќа во обложувалница стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за СПП.

7.6 ПРИРЕДУВАЧИ НА ИГРИ НА СРЕЌА ВО АВТОМАТ КЛУБ

Степенот на ранливост од перење пари кај приредувачите на игри на среќа во автомат клуб согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.53**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на приредувачите на игри на среќа во автомат клуб

Игри на среќа во автомат клуб се игри кои се приредуваат на автомати, електронски рулети и други апарати со повеќенаменска улога и добивка („мултиплеер“) и на системот на автоматите кој подразбира поврзување на поголем број автомати поради формирање на единствен цек-пот со исти и истовремени можности на сите учесници во играта.

Автомати за игри на среќа со повеќенаменска улога и добивка („мултиплеер“) се механички, електронски или слични уреди на кои учесниците во игрите на среќа со уплата на одреден износ (жетон, метални пари или непосредна уплата на благајна, односно на автоматот) имаат можност за добивка.

Приредувачите на игри на среќа во автомат клуб се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти треба да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ.

Приредувачите на игри на среќа во автомат клуб се основаат и лиценцираат согласно одредбите од:

- 1) ЗТД
- 2) ЗИСЗИ и
- 3) подзаконските акти кои произлегуваат од истите.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај приредувачите на игри на среќа во автомат клуб

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, во категоријата приредувачи на игри на среќа во автомат клуб, заклучно со 31.12.2018г. активно работат 16 субјекти, со 2.353 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 92.476.411 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е средно.

Кај автомат клубовите трансакциите за уплатите и исплатите се вршат исклучиво готовински.

Кај автомат клубовите домашните клиенти се најзастапени додека странските клиенти се присутни во многу мал процент.

Во автомат клубовите нема застапено клиенти-носители на јавни функции, ниту странски ниту домашни.

Автомат клубовите немаат доставено СТР- и до УФР. Исто така, во УФР нема отворени случаи во кои се инволвирани автомат клубовите.

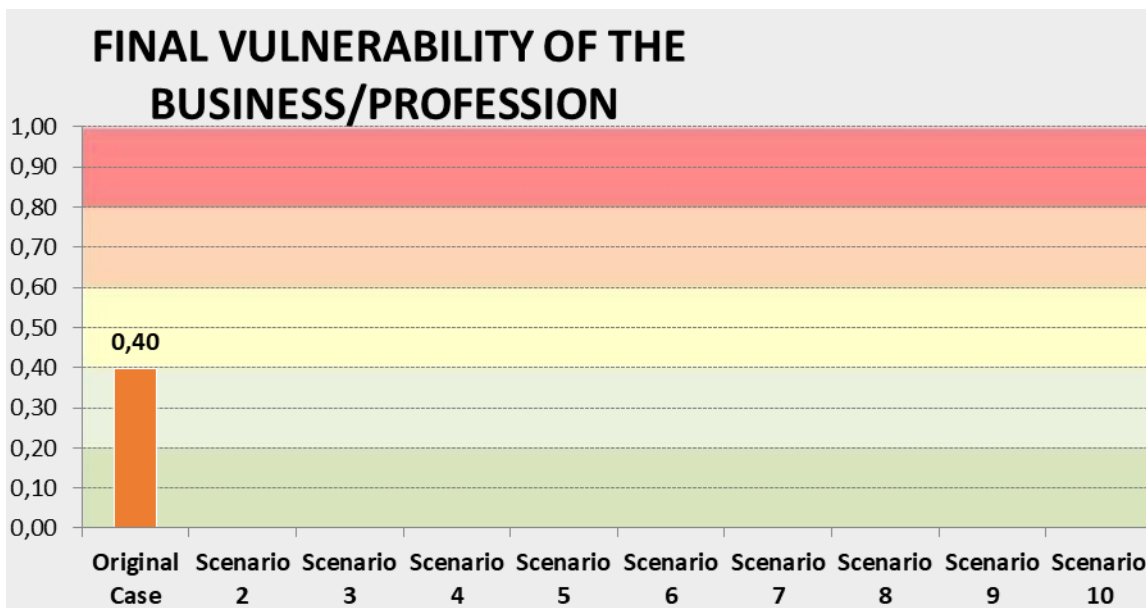
Надзорот над приредувачите на игри на среќа во автомат клуб го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е задоволителен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ.

Во периодот од 2016г. до 2018г. не се извршени надзори од страна на УФР над приредувачите на игри на среќа во автомат клуб, бидејќи со ЗСППФТ кој стапи на сила на 07.07.2018 година, приредувачите на игри на среќа во автомат клуб стануваат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за СПП.

7.7 НОТАРИ

Степенот на ранливост од перење пари кај нотарите согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.40**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка и именување на нотарите

Нотарот е лице што врши јавни овластувања утврдени со закон, именувано од Министерството за правда кое нотарската служба ја врши како единствено професионално занимање.

Нотарската служба опфаќа составување и издавање на јавни исправи за правните работи во форма на нотарски акт, изјави и потврди за факти врз основа на кои се востановуваат права или обврски, донесување решенија во постапка за издавање на нотарски платни налози, потврдување на приватни исправи (солемнизација), издавање на потврди, заверка на потпис и ракознак, на препис, на превод, примање на чување на исправи, на пари и на предмети од вредност заради нивно предавање на други лица или органи, како и вршење на доверени работи определени со закон.

Нотарите се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти треба да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ.

Во РСМ нотарите вршат јавни овластувања и се именуваат во постапка утврдена со Законот за нотаријатот („Службен весник на РМ” бр.72/16,142/16 и 233/18) и подзаконските акти донесени врз основа на истиот.

Нотарите на територијата на РСМ се организирани во Нотарска комора на РСМ. Седиштето на Комората е во Скопје.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај нотарите

Според податоците на Централниот регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018 г. во категоријата активно работат 196 нотари, со 663 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 15.208.862 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е средно.

Кај нотарите домашните клиенти се најзастапени додека незначително е учеството на странски клиенти.

Согласно член 53 став 1 од ЗСППФТ нотарите собраните податоци за составени нотарски акти, потврдени приватни исправи и заверени потписи на договори со кои се стекнува имот во вредност од 15.000 евра или повеќе, во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РСМ на денот кога се составени нотарските акти, потврдени приватните исправи и заверени потписите, наведени во договорот, ги доставуваат до УФР на крајот на денот во електронска форма.

Приказ на доставени извештаи за составени нотарски акти до УФР со кои се стекнува имот во вредност од 15.000 евра или повеќе

Година	Доставени извештаи за составени нотарски акти со кои се стекнува имот во вредност од 15.000 евра или повеќе
2016	24.971
2017	24.671
2018	29.182
ВКУПНО	78.824

Во период од 01.01.2016 до 31.12.2018 година нотарите имаат доставено 67 СТР-и до УФР. Во истиот период во УФР не се отворени случаи во кои се инволвирани нотарите.

Приказ на доставени СТР –и од страна на нотари до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани
--------	---------------	--

		нотари
2016	25	0
2017	19	0
2018	23	0
ВКУПНО	67	0

Надзорот над нотарите го вршат УФР и Комисијата за надзор на нотарите во рамките на Нотарската комора на РСМ и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ.

Приказ на надзори спроведени од УФР над нотарите

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори	Нотари кај кои со надзорот се констатирани неправилности	Порамнување	Прекршочни постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
Нотари	2016	7	0	НЕ	0	0	/
	2017	6	2	НЕ	0	2	/
	2018	8	5	НЕ	3	2	/
Вкупно		21	7	/	3	4	/

Приказ на надзори спроведени од Комисијата на нотарите над нотарите

	2016 година	2017 година	2018 година
Број на извршени надзори	37	35	41
Број на констатирани неправилности	5	12	4

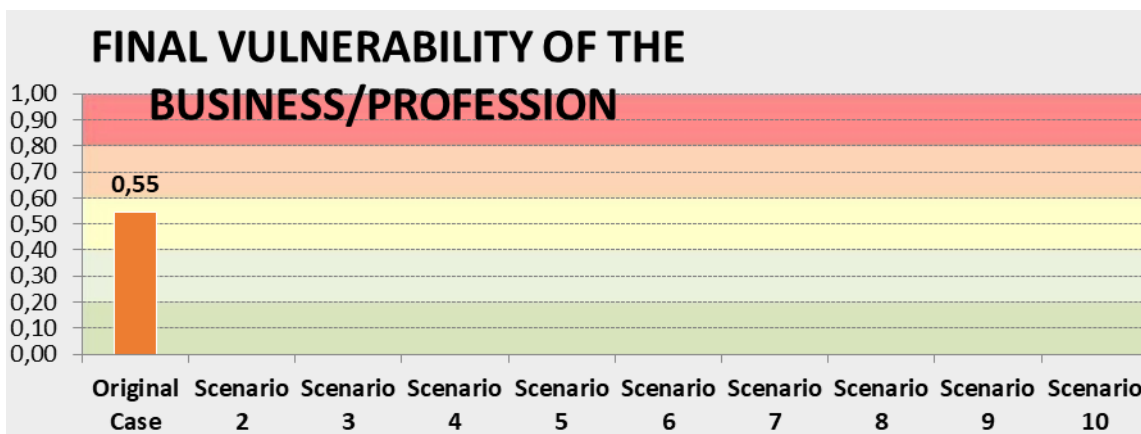
--	--	--	--

За сите констатирани неправилности Комисијата на нотарите од Нотарската комора на РСМ спроведе едукација за констатираните неправилности при што од нотарите се доставени докази за отстранување на констатираните неправилности.

7.8 АДВОКАТИ И АДВОКАТСКИ ДРУШТВА

Степенот на ранливост од перење пари кај адвокатите и адвокатските друштва согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.55**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка и именување на адвокатите

Адвокатите вршат јавни овластувања и при остварувањето на адвокатската дејност, адвокатот се раководи исклучиво од интересите на странката кои ги заштитува на најдобар начин со законски средства.

Адвокатурата е самостојна и независна јавна служба која обезбедува и дава правна помош. Правната помош се состои во давање на правни совети, застапување во водење преговори и вршење услуги од областа на деловен протокол, составување на исправи за правни дела, составување на договори за основање, партнерство, соработка и слични акти во врска со основањето или работењето на деловните субјекти, составување на поднесоци во судски и други постапки, застапување на странките пред судовите, државните органи, органите на единиците на локалната самоуправа и други правни и физички лица, одбрана на осомничени и обвинети лица и вршење на други работи на правна помош.

Адвокатурата е регулирана со Законот за адвокатурата („Службен весник на РМ” бр. 59/2002, 134/2002, 173/2002, 34/2003, 60/2006, 29/2007, 8/2008 и 106/2008), Статутот на Адвокатската комора на РСМ (во понатамошниот текст:АКРСМ), Кодексот на професионална етика на адвокатите, Правилник за дисциплинска одговорност и други акти на АКРСМ. Адвокатите се организираат во АКРСМ.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај адвокатите

Според податоците на Централниот регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018г. во категоријата активно работат 2.743 адвокати, со 2.807 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 69.906.771 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е високо.

Согласно со законските одредби во РСМ, адвокатите се обврзани да поседуваат фискален систем на опрема во случај на прием на готовински плаќања.

Во период од 01.01.2016 г. до 31.12.2018 година адвокатите имаат доставено 4 СТР-и од кои 3 во 2016 г. и 1 во 2017 г. до УФР. Исто така, во УФР отворени се 2 случаи во 2017г. во кои се инволвирани адвокатите.

Приказ на доставени извештаи за сомневање за перење пари од адвокати до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани адвокати
2016	3	0
2017	1	2
2018	0	0
ВКУПНО	4	2

Надзорот над адвокатите и адвокатските друштва го вршат УФР и Комисијата за вршење надзор над адвокатите во рамките на АКРСМ (4 финансиски разузнавачи од УФР и 5 членови - адвокати од Комисијата на адвокатите во рамките на АКРСМ) .

Приказ на надзори спроведени од УФР над адвокатите и адвокатските друштва

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори	Адвокати и адвокатски друштва кај кои со надзорот се констатирани неправилности	Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплате на глоба во ЕУР
Адвокати и	2016	8	0	НЕ	0	0	/

адвокатски друштва	2017	7	1	НЕ	0	1	/
	2018	9	4	НЕ	3	1	/
Вкупно		24	5	/	3	2	/

Приказ на надзори спроведени од Комисијата за надзор на адвокатите при АКРСМ

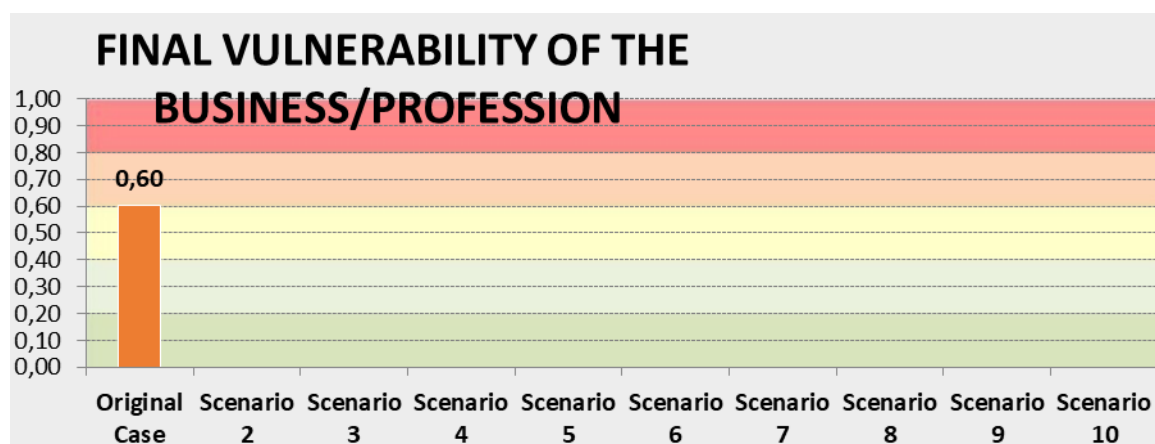
	2016 година	2017 година	2018 година
Број на извршени надзори	4	10	10
Број на констатирани неправилности	/	/	/

По извршените надзори над адвокатите од страна на Комисијата за надзор на адвокатите при АКРСМ наведени во Табелата *-Приказ на надзори спроведени од Комисијата за надзор на адвокатите при АКРСМ*, не се констатирани неправилности.

7.9 ПРАВНИ И ФИЗИЧКИ ЛИЦА КОИ ВРШАТ СМЕТКОВОДСТВЕНИ УСЛУГИ И ПРАВНИ И ФИЗИЧКИ ЛИЦА КОИ ДАВААТ СОВЕТИ ОД ОБЛАСТА НА ДАНОЦИТЕ

Степенот на ранливост од перење пари кај правните и физичките лица кои вршат сметководствени услуги и правните и физичките лица кои даваат совети од областа на даноците согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.60**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на сметководителите

Сметководител е физичко лице кое има уверение за сметководител од Институтот на сметководители и овластени сметководители на РСМ (во понатамошниот текст: Институт) и кое е регистрирано во Регистарот на сметководители.

Сметководствени работи се прибирање и обработка на податоци врз основа на сметководствени документи, подготовка и водење на трговски/деловни книги и составување на годишна сметка и/или финансиски извештаи во согласност со закон. Со статус на сметководител или овластен сметководител се стекнува лице кое положило испит за сметководител или овластен сметководител. Лицето кое сака да се стекне со статус на сметководител или овластен сметководител до Институтот поднесува писмено барање за полагање на испит. На лицата кои го положиле испитот за стекнување уверение за сметководител, односно овластен сметководител, Институтот им издава уверение за сметководител, односно овластен сметководител во рок од 15 дена од денот кога го положиле испитот.

Друштво за вршење сметководствени работи е трговско друштво кое е регистрирано согласно Законот за трговските друштва за вршење на сметководствени работи, има добиено лиценца за работа од Институтот и е регистрирано во Регистарот на друштва за вршење на сметководствени работи. Регистрирањето на сметководствените друштва се врши во Централен регистар на РСМ во согласност со одредбите од Законот за трговски друштва.

Сметководителите и овластените сметководители на територијата на РСМ се организираат во Институт на сметководители и овластени сметководители на РСМ. Институтот има својство на правно лице.

Во средината на 2016 година беа создадени услови за формирање на органите на управување со Институтот и оттогаш започнува процесот на имплементација на најголемиот дел од одредбите на Законот.

Сметководителите се субјекти согласно одредбите од ЗСППФТ и како субјекти должни се да ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП од ЗСППФТ.

Правна рамка за основање и лиценцирање на сметководителите е Законот за вршење на сметководствени работи („Службен весник на РМ” бр. 95/12, 188/13, 27/14, 154/15, 192/15, 23/16 и 190/16).

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај сметководителите

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018 г. во категоријата активно работат 2.115 друштва за сметководство и правни лица кои даваат совети од областа на даноците, со 4.433 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 41.234.000 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е високо.

Согласно законските решенија во дејноста не се предвидени одредби за готовински плаќања.

Ризични клиенти во оваа дејност постојат и тоа се клиентите кои во основа имаат голем број на готовински трансакции, често ги менуваат своите сметководители или немаат годишни договори туку при крајот на годината бараат свој сметководител кој ќе им изготви годишна сметка заради законската обврска и прекршочната глоба.

Исто така, ризични клиенти во оваа дејност се и оние кои бараат од своите сметководители да извршат креирање на добивките заради нови задолжувања, но податоци за процентот на овие клиенти нема.

Во период од 01.01.2016 г. до 31.12.2018 година сметководителите имаат доставено 1 СТР во 2016г. до УФР. Во УФР не се отворени случаи во кои се инволвирани сметководителите.

Приказ на доставени СТР-и од сметководителите до УФР

Година	Доставени СТР	Број на отворени предмети во УФР во кои се инволвирани сметководителите
2016	1	0
2017	0	0
2018	0	0
ВКУПНО	1	0

Надзорот над друштвата за сметководство го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет не е доволен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ.

Со ЗСППФТ кој стапи на сила од 07.07.2018 година, само УФР врши надзор над друштвата за сметководство.

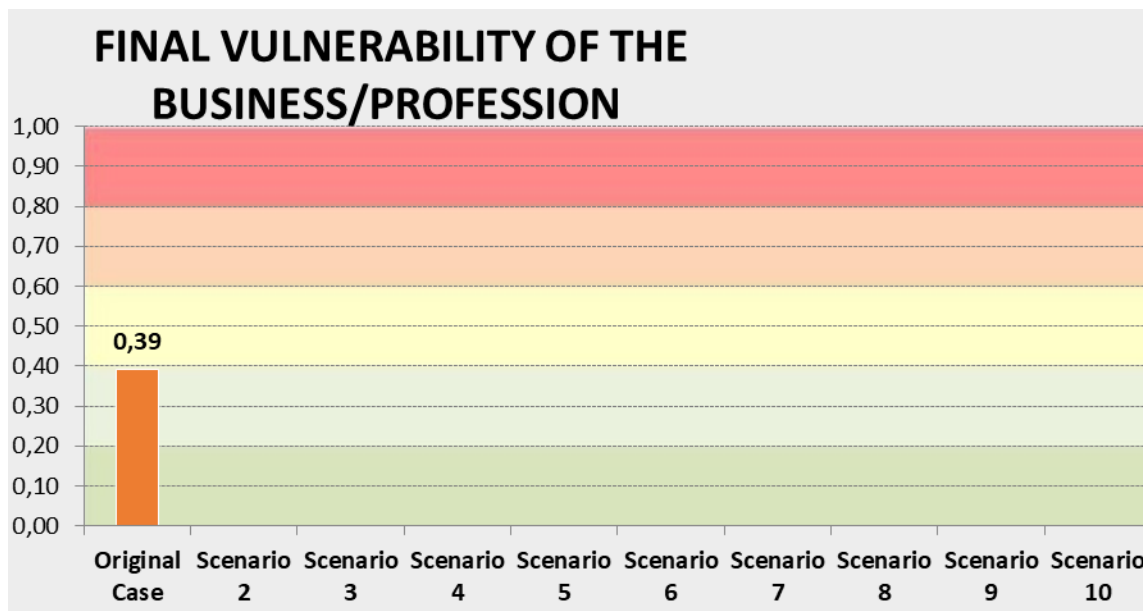
Показ на надзори спроведени од УФР над друштвата за сметководство

Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори	Друштва за сметководство кај кои со надзорот се констатирани неправилности	Порамнување	Прекршочни постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
Друштва за сметководство	2016	10	3	НЕ	0	3	/
	2017	6	1	ДА	0	0	11.700
	2018	8	1	ДА	0	0	36.400
Вкупно		24	5	/	0	3	48.100

7.10 ПРАВНИ И ФИЗИЧКИ ЛИЦА КОИ ВРШАТ РЕВИЗОРСКИ УСЛУГИ (ДРУШТВА ЗА РЕВИЗИЈА)

Степенот на ранливост од перење пари на правните и физичките лица кои вршат ревизорски услуги (во понатамошниот текст: друштва за ревизија) согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.39**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на ревизорите

Друштво за ревизија е трговско друштво кое е регистрирано според Законот за трговските друштва и врши ревизија согласно со Законот за ревизија и Законот за трговските друштва. Ревизор е физичко лице кое поседува уверение за ревизор.

Ревизијата е независно испитување на финансиските извештаи, консолидираните извештаи или финансиските информации, со цел да се изрази мислење во врска со нивната вистинитост, непристрасност и нивната усогласеност со прифатената рамка за финансиско известување.

Законски или договорни ревизии во РСМ може да врши само ревизор кој поседува лиценца за овластен ревизор и е член на Институтот на овластени ревизори на РСМ (во понатамошниот текст: ИОРРСМ).

Ревизија можат да вршат друштва за ревизија или овластен ревизор - трговец поединец под услови и на начин утврдени во Законот за ревизија или Законот за трговските друштва. Ревизорите при вршење на ревизија ги следат ревизорските постапки согласно Меѓународните стандарди за ревизија.

Заради унапредување и надзор над вршењето на ревизијата, Владата на РСМ на предлог на министерот за финансии основа Совет за унапредување и надзор на ревизијата (во понатамошниот текст: Совет) како самостојно и независно регулаторно тело, со јавни овластувања утврдени во Законот за ревизија.

Правна рамка за основање и лиценцирање на ревизорите е Законот за ревизија („Службен весник на РМ” бр. 158/10, 135/11, 188/13, 43/14, 138/14, 145/15, 192/15 и 23/16).

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај ревизорите

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018г. во категоријата активно работат 39 друштва за ревизија, со 336 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 8.147.594 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е ниско.

Ревизорските фирми не вршат готовински трансакции или користењето на готовина кај ревизорите е незначително.

Согласно Законот за трговски друштва како субјекти на ревизија се големи и средни трговци организирани како акционерски друштва, друштва чии хартии од вредност котираат на берза и големи и средни трговци организирани како друштва со ограничена одговорност.

Трговците поединци или трговските друштва кои нема да поднесат годишна сметка и финансиски извештаи во законски утврдениот рок се должни до Централниот регистар на РСМ да достават годишна сметка и финансиски извештаи со претходно извршена ревизија од овластен ревизор, најдоцна до 31 декември во тековната година.

Во периодот од 2016 г. до 2018 година, друштвата за ревизија немаат доставено СТР-и до УФР. Во УФР во периодот од 2016 г. до 2018 година нема отворено случаи во кои се инволвирани друштвата за ревизија.

Надзорот над друштвата за ревизија го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за контролирање на примената на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ. Со ЗСППФТ кој стапи на сила од 07.07.2018 година, само УФР врши надзор над друштвата за ревизија.

Приказ на надзори спроведени од УФР над друштвата за ревизија

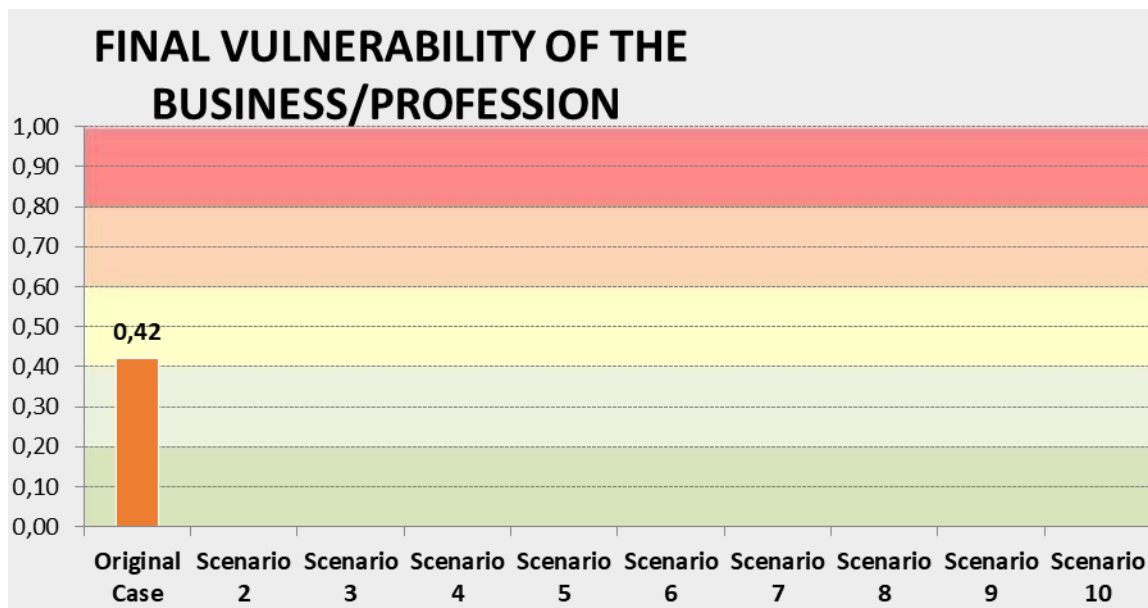
Вид на субјект	Год.	Вкупен број на надзори	Друштва за ревизија кај кои со надзорот се констатирани неправилности	Порамнување	Прекршочни и постапки пред надлежен суд	Едукација	Вкупно наплатена глоба во ЕУР
Друштва за ревизија	2016	1	0	НЕ	0	0	/
	2017	1	0	НЕ	0	0	/
	2018	1	0	НЕ	0	0	/
Вкупно		3	0	/	0	0	/

Во периодот од 2016 г. до 2018г. извршени се 3 надзори од страна на УФР над друштвата за ревизија. При вршењето на надзорот не се констатирани прекршоци.

7.11 ПРАВНИ ЛИЦА КОИ ПРИМААТ ВО ЗАЛОГ ПОДВИЖНИ ПРЕДМЕТИ И НЕДВИЖНОСТИ (ЗАЛОЖУВАЛНИЦИ)

Степенот на ранливост од перење пари на правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности (во понатамошниот текст: заложувалници) согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.42**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка и основање на заложувалници

Заложувалниците се регистрираат согласно одредбите предвидени во Законот за трговски друштва („Службен весник на РМ” бр. 28/2004; 84/2005; 25/2007; 87/2008; 42/2010; 48/2010; 24/2011; 166/2012; 70/2013; 119/2013; 120/2013; 187/2013; 38/2014; 41/2014; 138/2014; 88/2015; 192/2015, 6/2016 и 61/2016).

Исто така, заложувалниците се субјекти кои ги спроведуваат мерките и дејствијата за СПП во согласност со Законот.

Со залогот се обезбедуваат парични и друг вид побарувања, чија вредност е изразлива во пари, што доверителот ги има во однос на својот должник од одреден облигационен однос. Побарувањата обезбедени со залог, ако не бидат исполнети во рокот на нивната пристигнатост, заложниот доверител нив може да ги намира од вредноста на предметот на залогот или под услови и начини предвидени со Законот за договорен залог за да се стекне со право на сопственост врз предметот на залогот.

Предмет на рачниот залог може да биде подвижна ствар, хартија од вредност, одредено имотно побарување или друго право, а предмет на хипотеката, одредена недвижност, односно предмет изедначен со недвижноста.

Правото на хипотека се стекнува со склучување на договорот за хипотека и со запишување на хипотеката во јавна книга на начин и под услови пропишани со закон.

Договорот за залог има својство на извршна исправа доколку е потврден од нотар и доколку содржи изјава од договорните страни дека се согласни нивниот договор за залог да има својство на извршна исправа.

При намирувањето од вредноста на предметот на залогот, право на првенство, во однос на другите доверители на должникот има заложниот доверител. Кога врз ист заложен предмет има повеќе залози, првенството во намирувањето зависи од времето во кое се засновани залозите.

Заложниот регистар е вид на основен регистар во состав на Централниот регистар на РСМ, без својство на правно лице, во кој задолжително се запишува невладетелскиот залог врз подвижна ствар, хартии од вредност, побарување и други права.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај заложувалниците

Според податоците на Централниот регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018 г. во категоријата активно работат 13 правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности со 15 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 311.658 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на: бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е ниско.

Според податоците на Централниот регистар на РСМ заклучно со 31.12.2015 година, активно работеле 19 правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности со 54 вработени. Вкупните приходи во 2015 година изнесувале 2.217.858,00 евра.

Со споредба на податоците од Централниот регистар на РСМ на 31.12.2018 г. со податоците на 31.12.2015 г. од Централниот регистар на РСМ за правните лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности, се заклучува дека има значителен пад или намалување во дејноста во поглед на : а) бројот на припадници (правни лица) во дејноста за 31,5 %, б) бројот на вработени за 73,0 % и в)вкупниот годишен приход за 96,0%.

Во периодот од 2016 г. до 2018 година, заложувалниците немаат доставено СТР-и до УФР. Во УФР нема отворено случаи во кои се инволвирани заложувалници.

Надзорот над заложувалниците го вршат финансиски разузнавачи од УФР и инспектори од УЈП и нивниот капацитет е соодветен за надзор над примената на мерките и дејствијата за СПП согласно Законот.

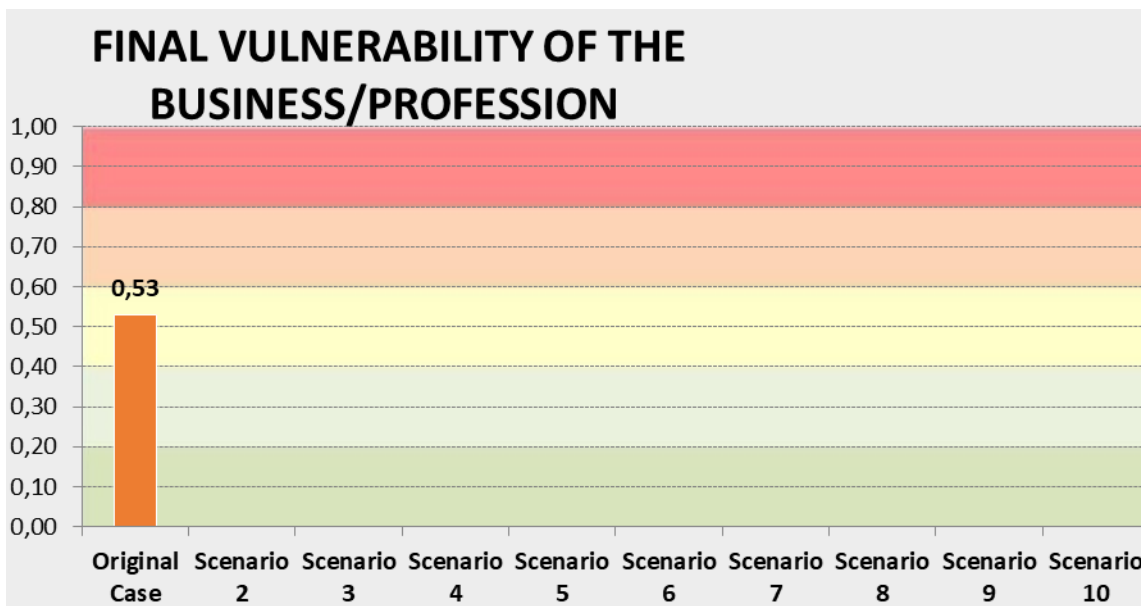
Во периодот кој што е предмет на извештајот од 2016 г. до 2018г. не се извршени надзори од страна на УФР над заложувалниците бидејќи не биле предвидени за надзор во Годишната програма за надзор и поради степенот на ранливост од ПП кој беше 0.30 или средно низок согласно податоците од Извештајот за НРА во РСМ за периодот од 01.01.2010 г. до 31.12.2015 г .

7.12 ПРАВНИ ЛИЦА ЧИЈА ДЕЈНОСТ Е КУПОПРОДАЖБА НА ВОЗИЛА²⁶⁷

Степенот на ранливост од перење пари кај правните лица чија дејност е купопродажба на возила согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.53**.

Приказ на степенот на ранливост

²⁶⁷ Со ЗСППФТ кој стапи на сила на 10.09.2014 година, престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање на тероризам.

Вовед, правна рамка и основање на правните лица чија дејност е купопродажба на возила

Правните лица чија дејност е купопродажба на возила се регистрираат согласно одредбите предвидени во Законот за трговски друштва („Службен весник на РМ” бр. 28/2004; 84/2005; 25/2007; 87/2008; 42/2010; 48/2010; 24/2011; 166/2012; 70/2013; 119/2013; 120/2013; 187/2013; 38/2014; 41/2014; 138/2014; 88/2015; 192/2015, 6/2016 и 61/2016) и Статутот на правното лице.

Согласно Законот за трговски друштва каде детално се опишани условите и начинот за основање на трговски друштва, постапката за основање зависи од формата и видот на трговското друштво кое се основа. Исто така, бидејќи станува збор за трговско друштво кое се занимава со продажба на моторни возила, потребно е друштвото да исполнува определени стандарди кои се пропишани согласно европската регулатива во случаите кога трговското друштво е основано од странска компанија од оваа област.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите, известувањата за сомнителни трансакции и надзорот кај правните лица чија дејност е купопродажба на возила

Според податоците на Централниот регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018 г. во категоријата активно работат 244 правни лица чија дејност е купопродажба на возила со 775 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 191.891.028 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е средно.

Увозот на употребувани возила до 2017 година беше целосно либерален и без ограничувања, достапен на физички лица и на фирми со еден вработен, со што се отвори можност за неконтролирана употреба на готовина од страна на физички лица за набавка на скапи половни возила од увоз.

Приказ на увоз на нови и употребувани возила во 2016 година

		Патнички автомобили		Товарни моторни возила		Автобуси и минибуси	
	Вкупно	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани
Јануари	2025	193	1695	24	104	0	9
Февруари	3161	384	2514	58	185	0	20
Март	3438	436	2732	65	185	0	20
Април	3312	475	2559	72	187	0	19
Мај	3809	404	3177	56	159	0	13
Јуни	4975	506	3998	127	315	1	28
Јули	1743	471	1070	44	150	0	8
Август	1957	577	1214	46	113	0	7
Септември	2074	329	1500	46	190	1	8
Октомври	2430	394	1754	57	211	1	13
Ноември	2451	398	1752	65	216	2	18
Декември	2726	460	1924	88	240	0	14
Вкупно	34101	5027	25889	748	2255	5	177

Приказ на увоз на нови и употребувани возила во 2017 година

		Патнички автомобили		Товарни моторни возила		Автобуси и минибуси	
	Вкупно	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани
Јануари	1653	450	1057	36	104	1	5
Февруари	2373	317	1785	60	197	1	13
Март	2710	527	1906	82	177	0	18
Април	2320	466	1605	49	192	0	8
Мај	2507	481	1747	83	189	0	7
Јуни	2697	538	1887	91	170	1	10
Јули	2858	472	2140	73	165	2	6
Август	2345	355	1770	76	138	1	5
Септември	2495	393	1886	52	153	0	11
Октомври	3180	446	2473	61	182	0	18
Ноември	3078	485	2292	63	214	1	23
Декември	3270	516	2416	68	254	0	16
Вкупно	31486	5446	22964	794	2135	7	140

Приказ на увоз на нови и употребувани возила во 2018 година

		Патнички автомобили		Товарни моторни возила		Автобуси и минибуси	
	Вкупно	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани	Нови	Употребувани
Јануари	2534	416	1911	28	164	0	15
Февруари	2851	448	2151	37	200	0	15
Март	3247	507	2396	81	234	1	28
Април	3015	437	2309	69	185	0	15
Мај	3217	574	2305	94	233	0	11
Јуни	3218	648	2283	76	195	2	14
Јули	3810	532	3019	74	175	0	10
Август	2934	412	2357	38	118	0	9
Септември	2995	358	2338	102	183	1	13
Октомври	4086	558	3146	85	268	0	29
Ноември	3606	487	2803	78	209	0	29
Декември	4081	493	3219	81	265	3	20
Вкупно	39594	5878	30237	843	2429	7	208

Од 01.03.2010 г. до 31.12.2018 г. се увезени преку 265.000 употребувани возила наспроти увезени 43.000 нови возила.

Правните лица чија дејност е купопродажба на возила престануваат да бидат субјекти кои треба да ги применуваат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам со Законот кој стапи на сила на 10.09.2014 година.

Согласно член 53 став (6) од ЗСППФТ (Сл.весник бр.120/18) правните лица чија дејност е купопродажба на возила собраните податоци за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе, во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РСМ на денот кога е склучен договорот, ги доставуваат до УФР на крајот на денот во електронска форма.

Приказ на доставени извештаи од правните лица чија дејност е купопродажба на возила до УФР за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе

Година	Доставени извештаи за склучените договори за купопродажба на нови возила во вредност од 15.000 евра или повеќе
2016	5.577
2017	4.812
2018	4.896
ВКУПНО	15.285

Според информациите со кои располага УФР трансакциите кај правните лица чија дејност е купопродажба на возила се претежно безготовински преку банкарскиот систем, додека процентот на користење на готовина во оваа област е многу низок и незначителен. Користењето на готовината е присутна исклучиво при наплатата на побарувања од вршење на сервисните услуги и малопродажба на резерви делови и се движи во рамките од 3% до 4% од вкупниот излезен промет во дејноста.

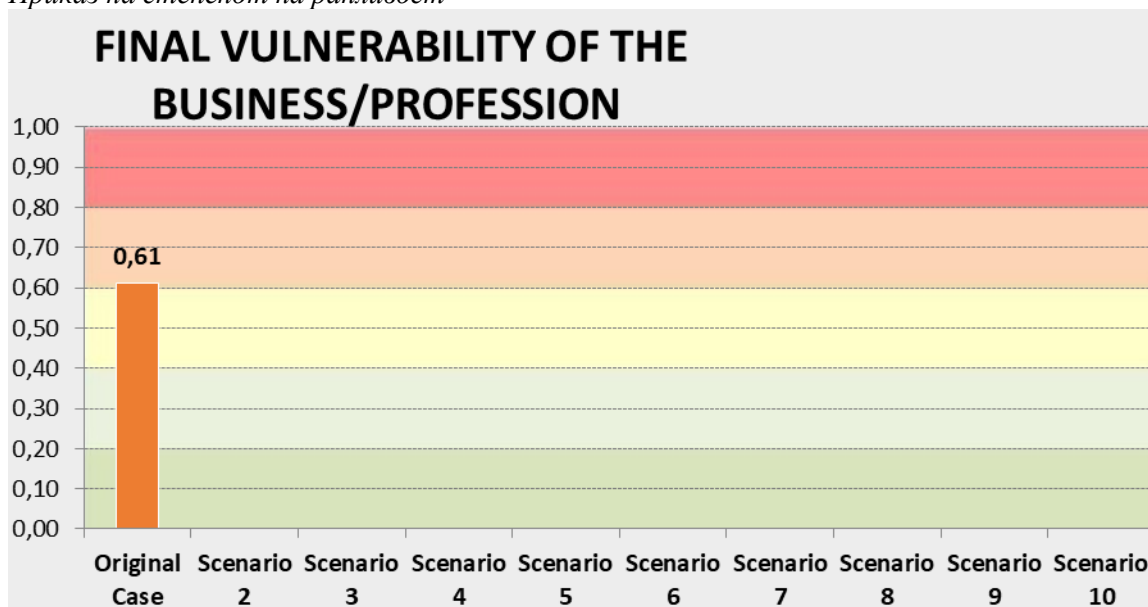
За периодот од 01.01.2016 г. до 31.12.2018 година, правните лица чија дејност е купопродажба на возила имаат доставено 8 СТР-и во 2016 г. до УФР. Исто така, за горенаведениот период, во УФР се отворени 2 случаи (еден во 2016 г. и еден во 2017 г.) за перење пари во кои се инволвирани овие субјекти.

Надзор над правните лица чија дејност е купопродажба на возила од аспект на ЗСППФТ не се врши, бидејќи тие не се субјекти од 10.09.2014 година.

7.13 ПРАВНИ ЛИЦА ЧИЈА ДЕЈНОСТ Е ГРАДЕЖНИШТВО И ФИЗИЧКИ ЛИЦА ИНВЕСТИТОРИ ВО ОБЛАСТА НА ГРАДЕЖНИШТВОТО

Степенот на ранливост од перење пари кај правните лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото согласно податоците, показателите, информациите и извршената анализа изнесува **0.61**.

Приказ на степенот на ранливост

Вовед, правна рамка, основање и лиценцирање на правните лица чија дејност е градежништво

Поимот градење опфаќа изведување на претходни работи, изработка на проектна документација, вршење на подготвителни работи, изградба на нова градба, доградба и надградба на постојна градба, реконструкција и адаптација на постојната градба што опфаќа земјени работи, изведување на градежна конструкција, вршење на градежно-инсталатерски работи и градежно-завршни работи, вградување постројки или опрема и други работи со кои се оформува целината на градбата.

Градба е се што настанало со изградба и е поврзано со земјиштето, а претставува физичка, техничко-технолошка и градежна целина заедно со изградените инсталации, односно опрема.

Правните лица чија дејност е градежништво се основаат и регистрираат согласно одредбите предвидени во Законот за трговски друштва („Службен весник на РМ” бр. 28/2004; 84/2005; 25/2007; 87/2008; 42/2010; 48/2010; 24/2011; 166/2012; 70/2013; 119/2013; 120/2013; 187/2013; 38/2014; 41/2014; 138/2014; 88/2015; 192/2015, 6/2016 и 61/2016) и Законот за градење.

Компаниите од градежниот сектор за да можат, согласно Законот за трговските друштва да се регистрираат за вршење на определени градежни работи, треба согласно Законот за градење да поседуваат лиценци за работа како на пример: лиценца за проектирање треба да поседува правното лице за проектирање на градби, лиценца за ревизија треба да поседува правното лице за вршење на ревизија на проекти за градби, лиценца за изведувач треба да поседува правното лице за изведување на градби и лиценца за надзор треба да поседува правното лице за вршење на надзор на изградба на градби.

Најголем тренд на пазарот во РСМ е купување на станови новоградби. Најголем дел од купопродажните договори за станови новоградба, купувачите ги прават директно со инвеститорите на објектите, со градежните или инвеститорските фирми. Овие зделки се најзастапени и се спроведуваат преку продажните одделенија на градежните и инвеститорските фирми.

Правните лица чија дејност е градежништво имаат свое Здружение на градежништвото, градежните материјали и неметалите при Стопанската комора на РСМ. Дел од заложите на Здружението се континуирано следење на законската регулатива и предлагање конкретни решенија за унапредување на состојбите во градежната област уште во најраната фаза на изготвување на законите.

Анализа на податоци, показатели и информации за големината, трансакциите, клиентите и надзорот кај правните лица чија дејност е градежништво

Според податоците на Централен регистар на РСМ за 2018 година, заклучно со 31.12.2018г. во категоријата активно работат 6.584 правни лица чија дејност е градежништво со 31.428 вработени. Вкупниот приход во 2018 година изнесува 1.482.013.867 евра. Значењето на оваа категорија на ДНФБП за економијата по однос на : бројот на припадници, бројот на вработени и вкупниот годишен приход во категоријата е високо.

Според определени информации добиени од Здружението на градежништвото, градежните материјали и неметалите при Стопанската комора на РСМ трансакциите кај правните лица чија дејност е градежништво се претежно безготовински преку банкарскиот систем и незначителни готовински трансакции во граници на дозволеният законски лимит, но со присуство и употреба на суми на готови пари кај физичките лица инвеститори во областа на градежништвото. Во категоријата градежништво каде како инвеститори може да се јават правни субјекти или физички лица во текот на градбата може да се јават еден или повеќе изведувачи кои ангажираат други подизведувачи.

Во РСМ физичките лица инвеститори во областа на градежништвото се значајни учесници во дејноста на изградбата и прометот со недвижности при што се јавуваат голем број физички лица како инвеститори во градежништвото и воедно како продавачи на ново изградените објекти.

Делувањето на физичките лица како инвеститори во градежништвото и воедно како продавачи на ново изградените објекти е пратено со употреба на големи суми на готови пари за изградба на градежните објекти и при продажбата на истите.

За периодот од 01.01.2016 г. до 31.12.2018 година, правните лица чија дејност е градежништво немаат доставено СТР-и до УФР бидејќи не се субјекти согласно ЗСППФТ. За периодот од 01.01.2016 г. до 31.12.2018 година, дадени бројот на спонтани известувања од странски разузнавачки единици (во понатамошниот текст: FIU) до УФР, за сомневања за ПП, каде се инволвирани одредени категории на градежни компании и ДНФБП (НВО).

Приказ на бројот на спонтани известувања од др FIU до УФР

Меѓународна соработка	2016	2017	2018	Вид на инволвирана категорија на ДНФБП
Број на спонтани известувања од УФР до странски FIU за сомневање за ПП	19	30	42	
Број на спонтани известувања од УФР инволвирани ДНФБП	/	/	/	/
Број на спонтани известувања од странски FIU до УФР за сомневање за ПП	23	18	18	/
Број на спонтани известувања од странски FIU инволвирани одредени категории на ДНФБП	/	/	1	1-Градежна компанија(2018)
Број на доставени барања за податоци од УФР до странски FIU	53	52	78	/
Број на доставени барања за податоци од УФР до странски FIU за ПП каде се инволвирани одредени категории на ДНФБП	/	1	1	1-НВО (2017) 1-Градежна компанија(2018)
Број на примени барања за податоци од	38	40	41	

странски FIU за ПП до УФР				
Број на примени барања за податоци од странски FIU за ПП до УФР каде се инволвирани одредени категории на ДНФБП	/	1	1	1-НВО (2017) 1-Градежна компанија(2018)
Вкупно	133	140	141	

Во УФР има отворено 16 случаи за ПП, 5 во 2016 г., 7 во 2017 г. и 4 во 2018 г. каде се инволвирани и се јавуваат правни лица чија дејност е градежништво.

Во периодот од 2016 г. до 2018 г. УФР нема извршено надзори над правните лица чија дејност е градежништво, бидејќи правните лица чија дејност е градежништво не се субјекти согласно Законот.

7.14 НЕДОСТАТОЦИ КАЈ СЕКТОРОТ НА ДНФБП И ПРЕДЛОГ РЕШЕНИЈА

Од извршената анализа на секторот на ДНФБП се утврдени недостатоци и слабости кај одредени категории и соодветни предлог решенија за отстранување на недостатоците и слабостите со кои треба да се придонесе за намалување на степенот на ранливост и ризикот од ПП кај секоја категорија на ДНФБП посебно а со тоа и кај Секторот на ДНФБП како целина.

Приказ на недостатоците и предлог решенијата се претставени подолу во Табелата бр.33.

Категорија или вид на ДНФБП со шифра на дејност по НКД (национална класификација на дејностите)	Недостатоци	Предлог решенија
---	-------------	------------------

I.- 68.31-Правни и физички лица кои вршат посредување во промет со недвижности (агенции за недвижности)	1) Непостоење на законската регулатива за : основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности и 2) Мал број доставени СТР-и од страна на агенциите за недвижности до УФР споредено со бројот на агенциите за недвижности припадници во категоријата.	1) Донесување на соодветна законска регулатива за: основање, лиценцирање и работење на агенциите за недвижности. 2) Применување мерки за : -анализа на клиентите и нивните трансакции; -употреба на два или повеќе специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции во процесот на анализата и -независност на овластеното лице за СПП и давање директен пристап до сите податоци потребни за анализа на клиентите и трансакциите.
II.- 92.00-Приредувачи на игри на среќа во играчница (казино)	1) Мал број доставени СТР-и од страна на казината до УФР.	Применување мерки за : -анализа на клиентите и нивните трансакции; -употреба на два или повеќе специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции во процесот на анализата и -независност на овластеното лице за СПП, на неговиот заменик и на одделот и нивен директен пристап до сите податоци потребни за анализа на клиентите и трансакциите.
III.- 92.00-Приредувачи на електронски игри на среќа (видеолотарија, електронско бинго и електронско кено) и интернет игри на среќа (интернет казина)	Со анализата на оваа категорија на ДНФБП нема утврдено недостатоци поради краткиот период за следење и контрола за спроведувањето на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ, од страна на припадниците на оваа категорија на ДНФБП.	Предлог решенија за отстранување на недостатоците кај оваа категорија на ДНФБП нема, бидејќи кај нив нема констатирано недостатоци.
IV.- 92.00-Приредувачи на игри на среќа – лотариски игри на среќа	Со анализата на оваа категорија на ДНФБП нема утврдено недостатоци	Предлог решенија за отстранување на недостатоците кај оваа категорија

(лотарија, експрес лотарија, инстант лотарија, ТВ томбола (ТВ бинго), лото, кено, спортска прогноза (тото) и фонто)	поради краткиот период за следење и контрола за спроведувањето на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ, од страна на припадниците на оваа категорија на ДНФБП.	на ДНФБП нема, бидејќи кај нив нема констатирано недостатоци.
V.- 92.00-Приредувачи на игри на среќа во обложувалница	Со анализата на оваа категорија на ДНФБП нема утврдено недостатоци поради краткиот период за следење и контрола за спроведувањето на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ, од страна на припадниците на оваа категорија на ДНФБП.	Предлог решенија за отстранување на недостатоците кај оваа категорија на ДНФБП нема, бидејќи кај нив нема констатирано недостатоци.
VI.- 92.00-Приредувачи на игри на среќа во автомат клуб	Со анализата на оваа категорија на ДНФБП нема утврдено недостатоци поради краткиот период за следење и контрола за спроведувањето на мерките и дејствијата за СПП согласно ЗСППФТ, од страна на припадниците на оваа категорија на ДНФБП.	Предлог решенија за отстранување на недостатоците кај оваа категорија на ДНФБП нема, бидејќи кај нив нема констатирано недостатоци.
VII.- 69.10/2-Нотари	1) Несоодветен квалитет на доставените СТР-и од страна на нотарите до УФР.	Решенија за подобрување на квалитетот на доставените СТР-и до УФР и тоа: -Постојано следење на воспоставените деловни односи, активности и трансакции на клиентите од страна на нотарите, -Анализа и засилена анализа (по потреба) на клиентите и нивните трансакции и -Применување на два или повеќе специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции.
VIII.- 69.10/1 и 69.10/4-Адвокати и адвокатски друштва	1) Мал број на извршени надзори од страна на Комисијата за надзор на адвокатите при АКРСМ во однос на вкупниот број на адвокати и 2) Мал број на доставени СТР-и до УФР во однос на вкупниот број на адвокати.	1)Зајакнување на капацитетот на Комисијата за надзор на адвокати при АКРСМ и донесување на Годишен план за надзор над адвокатите од страна на АКРСМ адекватно на вкупниот број адвокати - припадници на

		категоријата од целата територија на РСМ, 2)Селектирање и профилирање на надзорот над адвокатите врз база на: -одредбите од член 7 став (1) од ЗСППФТ, - утврдениот ризик од Извештајот за НРА и -степенот на ризичност по субјект изразен во колоната 26 од Модулот 1 од Апликацијата за надзор . 3)Применување на мерки за : -анализа на клиентите и нивните трансакции; -употреба на два или повеќе специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции во процесот на анализата и -независност на овластеното лице за СПП и директен пристап до сите податоци потребни за анализа на клиентите и трансакциите.
IX.- 69.20-Правни и физички лица кои вршат сметководствени услуги и правни и физички лица кои даваат совети од областа на даноците	1) Недоволен број на вршители за надзор над сметководителите за примената на мерките и дејствијата за СПП. Со новиот ЗСППФТ кој стапи на сила од 07.07.2018 година, само УФР врши надзор над друштвата за сметководство, 2) Мал број доставени СТР-и од страна на сметководителите до УФР споредено со бројот на припадниците во категоријата, 3) Оперативно-управувачки проблеми во функционирањето на Институтот на овластени сметководители. Имено, во Законот за вршење на сметководствени работи нема одредби за електронски систем на гласање за избор на органи на управување на Институтот на	1) Назначување доволен број на вршители за надзор над примената на мерките и дејствијата за СПП кај сметководителите, 2) Селектирање и профилирање на надзорот над сметководителите врз база на: -пристапот базиран на утврдениот ризик од Извештајот за НРА и -степенот на ризичност по субјект изразен во колоната 26 од Модулот 1 од Апликацијата за надзор. 3)Применување мерки за : -анализа на клиентите и нивните трансакции; -употреба на два или повеќе

	овластени сметководители, 4) Непостоење на одредби во Законот за вршење на сметководствени работи за контрола на квалитетот на вршење на дејноста и 5) Нефункционален концепт на Континуирано професионално усовршување.	специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции во процесот на анализата и -независност на овластеното лице за СПП и негов директен пристап до сите податоци потребни за анализа на клиентите и трансакциите; 4)Измена и дополнување на Законот за вршење на сметководствени работи со одредби за: -електронски систем за гласање за избор на органи на управување со цел надминување на оперативнo-управувачките проблеми во функционирањето на Институтот на овластени сметководители, -утврдување на последователни активности и вградување на услови за стандардизирање со цел обезбедување на квалитет од страна на сметководителите при давање на сметководствените услуги и 5)Спроведување на континуирани обуки од страна на Институтот на сметководители за младите сметководители и практикантите, како би се запознале и подготвиле за практична работа и квалитетно и законско давање на сметководствени услуги.
Х.- 69.20-Правни и физички лица кои вршат ревизорски услуги (друштва за ревизија)	1) Мал број на доставени СТР-и до УФР во однос на вкупниот број на припадници во категоријата и 2) Непочитувањето на обврската за годишна ревизија на финансиските извештаи од страна на правните лица согласно Законот за трговски друштва во РСМ.	1) Применување мерки за : -анализа на клиентите и нивните трансакции; -употреба на два или повеќе специфични индикатори за препознавање на сомнителни активности и трансакции во процесот на анализата и -независност на овластеното лице за СПП и давање директен пристап до

		сите податоци потребни за анализа на клиентите и трансакциите. 2) Засилено вршење надзор од надлежните надзорни органи над правните лица кои се обврзани согласно одредбите од Законот за трговските друштва да прават годишна ревизија на своите финансиски извештаи.
XI.- 64.99-Правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности (зложувалници)	Со анализа на оваа категорија на ДНФБП нема утврдено недостатоци.	Предлог решенија за отстранување на недостатоците кај оваа категорија на ДНФБП нема, бидејќи кај нив нема констатирано недостатоци.
XII.- 45.11;45.19 и 64.91-Правни лица чија дејност е купопродажба на возила	1) Употреба на високи износи на готовина од страна на физички лица за набавка на скапи половни возила од увоз.	1) Измена и дополнување на Царинскиот закон и Законот за трговија со одредби за: -контролиран и ограничен увоз на употребувани возила од страна на физички лица и -одредување на начинот на плаќање и контролата на плаќањето за увезените употребувани возила од страна на физички лица. 2) Измена и дополнување на ЗСППФТ со воведување на забрана за плаќање во готово на стоки и услуги во износ над 500 евра во денарска противвредност.
XIII.-41.10; 41.20; 42.11; 42.12; 42.13; 42.21; 42.22; 42.91; 42.99; 43.11; 43.12; 43.13; 43.21; 43.22; 43.29; 43.31; 43.32; 43.33; 43.34; 43.39; 43.91 и 43.99 - Правни лица чија дејност е градежништво и физички лица инвеститори во областа на градежништвото	1) Употреба на високи износи на готовина за набавка на градежни материјали од физичките лица инвеститори во градежништвото.	1) Измена и дополнување на Законот за градење со одредби за : -лиценцирање и контрола над физичките лица инвеститори во градежништвото. 2) Измена и дополнување на ЗСППФТ со : -воведување на забрана за плаќање во готово на стоки и услуги во износ над 500 евра во денарска противвредност и -воведување на одредба во ЗСППФТ со која субјектите се должни да посветат посебно внимание на деловните односи и трансакции со правните лица чија дејност е

		градежништво и физичките лица инвеститори во градежништвото.
--	--	---

ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Споредбено со проценката на ризик и ранливост за периодот 2010-2015 година кога беше констатиран ризик од финансирање на тероризам на средно ниво, во проценката за периодот 2016-2018 година, се констатира ризик од тероризам на ниско ниво и ризик од финансирање на тероризам на ниско кон средно ниво.

Проценката на ризик и ранливост за периодот 2010-2015 година се темелеше на појавата на криминално-терористички групи со намера да ја загрозат безбедноста на државата и регионот, како и зголементиот тренд на верска радикализација, индоктринација и регрутација на лица за учество во странски војски и паравојски на други држави, приклучување во воени дејствија во Сирија и Ирак, и обезбедување и собирање на финансиски и материјални средства за таа цел.

Во врска со криминално-терористичката група која беше елиминирана на 10.05.2015 година во Куманово, во периодот 2016-2018 година беше водена судска постапка пред Основен Кривичен Суд–Скопје, која заврши со осудителна првостепена пресуда, и жалбена постапка пред второстепениот суд – Апелациониот Суд.

Преземените полициски акции во земјата и регионот во периодот 2016-2018 година, како и падот на „територијалниот Калифат“ во Сирија и Ирак, резултираше со намалување на трендот на заминување на лица во кризните региони, како и со намалување на активностите за индоктринација, регрутација, финансирање и друга логистика за таа цел. Врз основа на овие безбедносни индикатори, ризикот од тероризам за споменатиот период се проценува за низок. Сепак, со оглед на високиот степен на нивна верска радикализираност, воена обученост и конекции со меѓународни терористички организации, постои можност од екстремно радикално делување, вклучително и извршување акти на насилство и тероризам.

За разлика од претходниот проценски период, бројот на мигрантите кои транзитираа низ територијата на РСМ преку т.н. „Балканска рута“, евидентно се намали во периодот 2016-2018 година како резултат на затворањето на рутата (09.03.2016г.), а со тоа и можноста за легален транзит на лица припадници на радикално екстремистички групи, идеологии или организации. Но, и понатаму опстојува ризикот за нивен илегален транзит (или престој) преку територијата на РСМ и регионот.

Поради геостратешката положба, РСМ и регионот во периодот 2016-2018 година беа изложени на нови појавни облици на хибридни закани, преку засилено субверзивно пропагандно и економско делување на државни и недржавни актери. Ваквата појава може да резултира со влијание не само врз политички, економски и граѓански субјекти, туку и врз екстремни и радикални поединци и групи. Во иднина може да се очекува зголемен интензитет на појавните облици на хибридните закани, дополнително и поради забавените евроатлански интеграции на земјава и регионот.

Констатацијата дека финансискиот систем (банкарскиот и системот за брз трансфер на пари) беше утврден како најчесто користен систем за трансфер на средства, нотирано во Извештајот за проценката на ризик за периодот 2010-2015, се однесува и на сегашната проценка. Неможноста да се следи текот на парите во готовината, претставува предизвик за органите на спроведување на законите од аспект на финансирање на терористички активности.

ИЗВОРИ НА ЗАКАНА ОД ТЕРОРИЗАМ

Тероризмот е глобална закана во светот. Не постои имуно општествен систем кој одговара соодветно на заканите и ризиците од тероризмот. Секоја земја, потпирајќи се на меѓународните документи гради свој систем од кривично правен, економски, општествен, социјален, образовен и безбедносен сет на мерки и активности во функција на превенирање, заштита, гонење и одговор. Овие четири столба се основа на Националната стратегија за борба против тероризам, и Национална стратегија за спречување на насилен екстремизам, Национална стратегија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и принципите на работа на службите за спроведување на законот.

Тероризмот е рак-рана на новото време. Овој феномен бил присутен низ повеќе етапи од човековото егзистирање, но во поновиот период, благодарение на најновите техничко-технолошки достигнувања, добива застрашувачки размери за светскиот мир. Во секој случај, најголем придонес за неговиот развој и опасностите е токму користењето на најновите типови оружје, недозволената трговија на оружје, муниција и експлозивно-распрскувачки материи и пролиферација на оружје за масовно уништување и хибридните закани.

Тероризмот мошне брзо го менува својот карактер, но и своите цели, кои се многу поамбициозни, подраматични и веќе добиваат глобални димензии. Тој е “флуиден непријател”, но со јасно поставени цели кои секојдневно предизвикуваат шок, ужас, бес, страв, желба за одмазда и крв, и нов психолошки и безбедносен амбиент во кој луѓето во светот почнуваат да се чувствуваат како да се во војна. Една од главните причини за брзо проширување на овој современ феномен како смртоносен вирус насекаде во светот е фактот дека тероризмот се покажа како ефтина, ниско ризична метода која брзо донесува многу корисни резултати во борбата на разните групи и режими.

Целите на тероризмот се најчесто поврзани со крајниот ефект кој треба да се постигне со дејството, односно она што претходно било планирано и прогнозирано од страна на извршителите на актот. Најчест случај е кога терористичкиот акт е програмиран да постигне две или повеќе цели истовремено. Како најчести цели можат да се набројат следниве:

- добивање меѓународна, регионала и национална поддршка на целта на извршителите на терористичкиот акт;
- провокација на власта и нејзините органи и предизвикување на ситуација каде е неизбежна потребата од брза, одлучна и строга акција на безбедносните органи, а потоа создавање атмосфера на наклонетост кон терористите;
- преку директен напад со директни вооружени дејства да се постигне слабеење на безбедносните сили и ефект на недоверба кај населението во сопствените безбедносни органи;

- дисеминација на целите во функција на добивање пари, средства, оружје и опрема;
- уништување на стратегиски, тактички цели и инфраструктура потребна за непречено егзистирање;
- одвраќање на странски инвестиции и национални планови за развој;
- остварување на влијание врз решенијата на владата, законодавството, независните државни институции и наметнување на насилни решенија во текот на изборни кампањи или тековни национални избори и други демократски процеси;
- одмазда и репресии;
- промена на исходот или поддршка на веќе започнати герилски, диверзантски или бунтовнички дејства на некоја држава;
- подготовка на теренот за идни поконкретни и поизразени дејствија;
- поддршка и одбрана на разни криминогени операции и фактори.

И покрај законодавно - правната и институционалната рамка за борба против тероризмот, заканата од тероризам е сеуште актуелна и е во постојано менување и модифицирање. Во функција на заштита од тероризмот, Организацијата на Обединетите Нации и Советот на Европа прават вонредни напори и донесуваат соодветни акти изразени преку меѓународно правни документи кои се имплементираат во националните законодавства и ги даваат основните насоки, модели и принципи за борба против тероризмот и спречување на насилниот екстремизам. Република Северна Македонија (во натамошниот текст РСМ) почитувајќи ги меѓународните стандарди изготви, имплементира и адаптира соодветни акти, мерки и активности согласно националните стратешки документи.

Со падот на “Калифатот” и губење на територијата, опасноста од тероризмот се уште е актуелна и е условена од промена на формите и методите на терористичкото делување. Имено, идејата за опстојување на т.н. “Калифат” од територијален е трансформирана во “Виртуелен Калифат”, со инспирирање и поттикнување на извршување на терористички активности.

Регионот на Западен Балкан не остана имун на појавите на тероризам и насилен екстремизам кои водат до извршување на терористички активности. Во регионот се бележат активности на екстремно криминални и радикални групи и поединци, како и лица кои земале учество во кризни региони. Во овој момент најголема закана за земјите од Западен Балкан вклучувајќи ја и РСМ, претставуваат лицата повратници од кризните жаришта како и други радикализирани лица кои самоиницијативно или под влијание/инструкции на странски терористички борци или припадници на терористички организации можат да бидат инволвирани во извршување или логистика на терористички активности во земјава и регионот.

Потенцијална аакана претставуваат и терористите инфилтрирани во мигрантските рути кои транзитираат низ регионот на Западен Балкан вклучувајќи ја и РСМ, поради можноста за нивно задржување или за воспоставување на конекции со лица во земјата и регионот кои би можеле да ги користат за извршување на терористички активности или логистика.

ИЗВОРИ НА ЗАКАНА ОД ТЕРОРИЗАМ ВО РСМ

РСМ во континуитет прави проценка на ризиците и заканите од тероризам и слабостите за справување со тероризам врз основа на методолошките поставки од меѓународните документи. Во проценките за ризик од финансирање на тероризам изготвена за периодите 2010-2015 година и 2016-2018 година, на соодветен начин беа утврдени и елаборирани истите согласно актуелниот момент на меѓународно, регионално и национално ниво.

Постојните закани и ризици со кои се соочува РСМ се мултидисциплинарни, специфични и по својата природа предизвикуваат реална опасност по безбедноста и стабилноста на РСМ.

Идентификувани закани од страна на службите за спроведување на законите, а кои претставуваат опасност по безбедноста и уставниот поредок на државата се следните:

- Лица кои се/биле инволвирани во активностите на странски војски и полиции, паравоени и параполициски формации преку директно или индиректно учество;
- Други радикализирани лица кои самоиницијативно или под влијание/инструкции на странски терористички борци или припадници на терористички организации можат да бидат инволвирани во извршување или логистика на терористички активности во земјава и регионот;
- Терористите и други радикализирани лица инфилтрирани во мигрантските рути кои транзитираат низ регионот на Западен Балкан вклучувајќи ја и РСМ;
- Екстремно криминални и радикални групи и поединци чии активности се во функција на нарушување на безбедноста и загрозување на уставниот поредок.

ПОЛИТИЧКА ВОЛЈА НА РСМ ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ И ФИНАНСИРАЊЕТО НА ТЕРОРИЗМОТ

Изминатите години РСМ како дел од антитерористичката коалиција и преземајќи ги обврските кои произлегуваат од меѓународната позитивна законска регулатива која се однесува на соодветниот проблем, се ангажира во правец на зајакнување на сопствените капацитети. Во овој правец потпирајќи се на јасната определба за поставување кон спротивставување на тероризмот во сите негови облици, преземени се низа на чекори и тоа:

-Континуирани напори за идентификување, осознавање и попречување на нови неидентификувани појавни облици на тероризмот и градење на можности за проценка на заканите и ризиците во функција на квалитетно спротивставување на истите.

-Имплементирана соодветна законска регулатива;

-Дефинирани надлежностите и овластувањата на субјектите вклучени во борбата против тероризмот;

-Формиран Национален комитет за спречување на насилен екстремизам и борба против тероризам (НКСНЕБТП) и именување на Национален Координатор и заменици координатори.

-Именуван нов состав на Советодавно тело за спречување на перење пари и финансирање на тероризам;

-Создадени механизми за унапредување на меѓуинституционалната, регионалната и меѓународната соработка (INTERPOL, EUROPL, SELEC, MARRI, EGMONT GROUP, FRONTEX, NATO, MEC, SEEIK);

-Усвоени се Национални стретешки документи и акциони планови за борба против тероризмот, спречување на перење пари и финансирање на тероризам, спречување на насилен екстремизам, сајбер криминал и др.

-Изготвени се силабуси за предметни програми од областите на спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, борба против тероризмот и сите појавни облици на екстремизам со што е постигнато подигнување на стручната и јавната свест за опасностите од наведените појави и др.

-Во тек е воспоставување на јавно-приватно партнерство во функција на заштита на ”меките” цели од можни напади од тероризам.

-Во тек се активности за изготвување на програми за реинтеграција, ресоцијализација и рехабилитација за лицата повратници од странските боишта и нивните семејства.

-Во подготовка е законска регулатива за спротивставување на појавните облици на хибридните закани.

ПРОЦЕНКА НА РИЗИК И РАНЛИВОСТ ОД ТЕРОРИЗАМ

Проценка е дека ризикот од тероризам е на ниско ниво. Во РСМ не се регистрирани организирани форми на делување на терористички организации. Државата не претставува таргет на меѓународните терористички организации (нивните планови за изведување на терористички напади се ориентирани и насочени кон западно европските држави).

Сепак поедини лица биле/се членови на меѓународни терористички организации и учествувале во изведување на вооружени дејствија. Регистрирани се и контакти на радикализирани лица од земјава со припадници на меѓународни терористички организации (групи, мрежи, ќелии). Воедно, во земјава делуваат и други радикализирани лица, членови на верски радикални групи и саморадикализирани лица по различен основ. Сите овие категории на лица претставуваат потенцијална закана за екстремно радикално делување и извршување на терористички акти.

Дополнителна закана од аспект на тероризам претставуваат и терористи кои по распадот на терористичката организација на Исламска Држава се трансферираат во западно европските држави инфилтрирајќи се во илегалните/легалните мигрантските текови.

Кривично - правната регулатива за гонење на кривичните дела од областа на тероризмот е усогласена со меѓународната. Истата овозможува ефикасно откривање, превенирање, попречување и гонење и кривично-правно санкционирање на потенцијални сторители на кривични дела од областа на тероризмот. Во таа насока беа донесени измени и дополненија на Законот за кривична постапка, Кривичниот законик на РСМ, Закон за рестриктивни мерки, Законот за СППФТ како и други правни акти кои ја регулираат оваа проблематика.

Надлежните институции имаат капацитет за справување со ваквите закани. Сепак имајќи во предвид дека овие закани бележат постојани промени во појавните форми и облици, се наметнува потребата од постојана надградба и унапредување на капацитетите и правната рамка.

Како резултат на горенаведеното, истражните органи спроведоа неколку истраги (Ќелија 1, Ќелија 2 и Ќелија 3) кои резултираа со донесување на пресуди прогласувајќи ги за виновни лицата за кривичното дело 322-а “Учество во странска војска, полиција, паравојска и параполициски формации” и 394-б “Терористичка организација”.

Од анализата на пресудите утврдено е дека лицата кои биле опфатени во обвинителните акти, по изнесувањето на доказите ја признале вината за делата кои ги сториле, при што се спогодиле со обвинителството, а судот донел пресуди врз основа на предлог-спогодби со кои сите лица биле прогласни за виновни. Врз основа на признавањето на вината и предлог спогодбата, судот изрекол затворски казни, но намалени за половина согласно Законот за кривична постапка, што отвара простор за отворена дебата за примена на казните за овие кривични дела, односно дали истите се адекватни, пропорционални и одвратувачки.

Во насока на ресоцијализација, рехабилитација и реинтеграција на лицата повратници, од кризните жаришта, идентификувани радикализирани лица и членовите на нивните семејства, органите за спроведување на законите и другите општествени чинители преземаат сет на мерки и активности за профилакса на секој поединец и согласно резултатите дефинираат мерки заради успешен процес на нивно враќање во општествениот живот.

Искуството од последните терористички напади реализирани на светско ниво укажуваат дека терористите при планирањето за реализација на своите активности, таргетираат лесно достапни цели каде што можат да постигнат максимален ефект со минимални средства. Таквите таргети во најголем број на случаи се т.н. меки цели и критичната инфраструктура. Ризикот за ваквите активности секогаш не може да се процени затоа што постојат можности терористичките акти да бидат извршени ад хок преку поединец кој се адаптира на моменталните услови или преку долго планирана акција адаптирана на одредени објективни услови. Веќе се прават меморандуми и протоколи за соработка помеѓу јавниот и приватниот сектор заради ранопредупредување и поделба на улогите за заеднички настап во услови и ситуации на појава на тероризам врз меките цели. Во иста

насока започнати се активности и во областа на заштита на критичната инфраструктура и донесување на законско решение.

Од анализата на добиените разузнавачки информации со кои располагаат органите за спроведување на законите, во континуитет се идентификуваат форми на т.н. хибридни закани кои претставуваат реален проблем за безбедноста и ранливоста од тероризам. Проценката е дека ризикот од ваквите форми е низок. Имено не се идентификувани форми на појава на бунтовништво, организирани форми на криминал кој би бил во функција на финансирање на тероризмот и на другите форми на хибридни закани. Коруптивните активности кои се идентификувани, не се во функција на поддржување, поттикнување или помагање на терористички групи, туку идентификуваните форми се однесуваат на субјективни намери. Во функција на заштита од напливот на погрешни и лажни информации, дезинформации и други форми на психолошко делување во функција на тероризмот, веќе се прават напори таквите активности и покрај тоа што не се евидентирани, законски да се санкционираат и соодветно да се постапува со евентуално идентификувани форми на дејствување.

Во контекст на глобалните напори за борба против сајбер тероризам, РСМ презема активности за заштитата на виртуелниот простор преку усвоена Национална стратегија за сајбер безбедност и Акционен план. Формиран е “Computer Emergency Response Team” во Агенцијата за електронски комуникации кој е задолжен за следење и брз одговор при сајбер напади.

ПРОЦЕНКА НА РИЗИК И РАНЛИВОСТ ОД ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

Поаѓајќи од сознанијата дека тероризмот се финансира од легални и нелегални извори, во нашата држава направени се повеќе согледувања и проценки на заканите за финансирање на тероризмот и согласно профилаксата на појавните облици на терористичко дејствување, потврдено е дека реално постои финансирање во кое најголем дел од идентификуваните лица средствата ги обезбедиле во готовина од сопствени извори, или помогнати од членови на групата на која припаѓаат и истомисленици од странство, додека пак помал дел од нив се финансирале од средства стекнати со вршење на кривични дела (кражби, уцени, рекет, закани, недозволена трговија и шверц).

Трансферите се реализирале преку формалниот банкарски систем и системот на брз трансфер на пари користејќи ги услугите на Western Union, Money Gram и RIA, од лица кои во најголем дел потекнуваат од Западно европските земји како и блиско источните држави. Индикативни се трансферите преку услугите на брз трансфер на пари од лица од САД, КИНА, МАЛЕЗИЈА, ОМАН итн., што дополнително го зголемува опсегот и обемот за следење на сомнителни трансакции.

Врз основа на горенаведеното, споредувајќи го истото со бројот и квалитетот на извештаите за сомнителни трансакции кои обврзаните субјекти ги доставиле до Управата

за финансиско разузнавање, детектиран е проблем во поглед на квалитетот на извештаите за сомнителни трансакции кои се доставени од страна на банките. Исто така, во периодот 2016-2018 година давателите на услуги брз трансфер на пари не доставиле извештаи за сомнителни трансакции со сомненија за финансирање на тероризам.

Кривично - правната регулатива за гонење на кривичните дела за финансирање на тероризмот е усогласена со меѓународната. Истата овозможува ефикасно откривање, превенирање, попречување и гонење и кривично-правно санкционирање на потенцијални сторители на кривични дела од областа на тероризмот. Во таа насока беа донесени измени и дополненија на Законот за кривична постапка, Кривичниот законик на РСМ, Закон за рестриктивни мерки, Законот за СППФТ како и други правни акти кои ја регулираат оваа проблематика.

Потврда за напредокот што го постигна РСМ во решавањето на недостатоците утврдени со последниот круг на евалуација, даде MONEYVAL Committee при Советот на Европа на пленарната седница која се одржа во јуни 2018 година. Комитетот донел заклучок дека недостатоците се доведени до ниво на усогласеност до еквивалентно на Largly Compliance (висока усогласеност).

Надлежните институции имаат капацитет за справување со ваквите закани. Сепак имајќи во предвид дека овие закани бележат постојани промени во појавните форми и облици, се наметнува потребата од постојана надградба и унапредување на капацитетите и правната рамка.

Во рамки на Министерството за финансии формирана е работна група која треба да подготви извештај за моменталната состојба, идни планови и предлог мерки за регулирање на виртуелните средства и даватели на услуги (провајдери) за размена на виртуелни средства.

Согласно изнесеното, ризик од нелегалното финансирање на тероризам е ниско кон средно ниво, за што се предвидени сет на мерки и активности за надминување на утврдените слабости.